

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

GÜNEŞ ELEKTRİK SANTRALİ (GES) İŞLETİLMESİNDEN DOĞAN
KUSURSUZ SORUMLULUK HALLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Sefa CİVRİ

ANKARA 2022

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

GÜNEŞ ELEKTRİK SANTRALİ (GES) İŞLETİLMESİNDEN DOĞAN
KUSURSUZ SORUMLULUK HALLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Sefa CİVRİ

TEZ DANIŞMANI

Dr. Öğr. Üyesi Vehbi Umut ERKAN

ANKARA 2022

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

GÜNEŞ ELEKTRİK SANTRALİ (GES) İŞLETİLMESİNDEN DOĞAN
KUSURSUZ SORUMLULUK HALLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI

Dr. Öğretim Üyesi Vehbi Umut ERKAN

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı

1- Prof. Dr. Erkan KÜÇÜKGÜNGÖR

2- Prof. Dr. Süleyman YILMAZ

3- Dr. Öğretim Üyesi Vehbi Umut ERKAN

4-

5-

19.01.2022

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Dr. Öğr. Üyesi Vehbi Umut Erkan danışmanlığında hazırladığım “GÜNEŞ ELEKTRİK SANTRALİ (GES) İŞLETİLMESİNDEN DOĞAN KUSURSUZ SORUMLULUK HALLERİ (Ankara 2022) ” adlı yüksek lisans tezindeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Tarih: 24.01.2020

SEFA CİVRİ

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	i
KISALTMALAR.....	vi
GİRİŞ.....	1
I. KONUNUN SUNUMU VE SINIRLANDIRILMASI	1
II. KONUNUN ÖNEMİ	3

BİRİNCİ BÖLÜM

GÜNEŞ ENERJİSİNDEN ELEKTRİK ÜRETİMİ, TÜRK HUKUKUNDA GÜNEŞ ENERJİSİNDEN ELEKTRİK ÜRETİMİNE İLİŞKİN DÜZENLEMELER

I. GÜNEŞ ENERJİSİ VE GÜNEŞ ENERJİSİNDEN ELEKTRİK ÜRETİMİ.....	5
A. GÜNEŞ ENERJİSİ.....	5
1. Genel Olarak	5
2. Güneş Enerjisinden Faydalanmanın Tarihçesi.....	10
3. Güneş Enerjisinin Enerji Kaynakları İçerisindeki Yeri ve Önemi.....	14
4. Güneş Enerjisinin Dünya'da Kullanımı.....	15
5. Türkiye'de Güneş Enerjisi Potansiyeli	17
B. GÜNEŞ ENERJİSİNDEN ELEKTRİK ÜRETİM SİSTEMLERİ	20
1. Genel Olarak	20
2. Fotovoltaik Sistem	20
3. Termal Güneş Sistemleri.....	21
C. GÜNEŞ ELEKTRİK SANTRALİ (GES) KAVRAMI.....	23
II. TÜRK HUKUKU'NDA GÜNEŞ ENERJİSİNDEN ELEKTRİK ÜRETİMİNE İLİŞKİN DÜZENLEMELER	26
A. GENEL OLARAK	26
B. 4628 SAYILI ELEKTRİK PİYASASI KANUNU	29
C. 5346 SAYILI YENİLENEBİLİR ENERJİ KAYNAKLARININ ELEKTRİK ENERJİSİ ÜRETİMİ AMAÇLI KULLANILMASINA İLİŞKİN KANUN ..	32
D. 6446 SAYILI ELEKTRİK PİYASASI KANUNU	37
E. YENİLENEBİLİR ENERJİ KAYNAKLARININ BELGELENDİRİLMESİ VE DESTEKLENMESİNE İLİŞKİN YÖNETMELİK.....	40

F. LİSANSLI VE LİSANSSIZ ELEKTRİK ÜRETİMİNE İLİŞKİN

YÖNETMELİKLER.....43

1. Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliği 43
2. Elektrik Piyasasında Lisanssız Elektrik Üretim Yönetmeliği 44

İKİNCİ BÖLÜM

SORUMLULUK KAVRAMI VE TÜRLERİ İLE GÜNEŞ ELEKTRİK SANTRALİ İŞLETİLMESİNDEN DOĞAN HUKUKİ SORUMLULUK

I. GENEL ANLAMDA SORUMLULUK VE TÜRLERİ.....48

A. SORUMLULUK KAVRAMI, TÜRLERİ VE SEBEPLERİ.....48

B. KUSUR SORUMLULUĞU51

C. KUSURSUZ SORUMLULUK53

1. Genel Olarak 53
2. Kusursuz Sorumluluk Gelişimine Etki Eden Sebepler 54
3. Kusursuz Sorumluluk Hallerinde Temel İlkeler 57
 - a. Hakkaniyet İlkesi 57
 - b. Hakimiyet İlkesi 58
 - c. Tehlike İlkesi 59
4. Başlıca Kusursuz Sorumluluk Halleri 60
 - a. Genel Olarak 60
 - b. Hakkaniyet Sorumluluğu 60
 - c. Tehlike Sorumluluğu 64
 - d. Olağan Kusursuz Sorumluluk 66

D. FEDAKÂRLIĞIN DENKLEŞTİRİLMESİ İLKESİ68

II. GÜNEŞ ELEKTRİK SANTRALİ İŞLETİLMESİNDEN DOĞAN

KUSURSUZ SORUMLULUĞUN İNCELENMESİ.....70

A. GÜNEŞ ELEKTRİK SANTRALİ İŞLETİLMESİNDEN DOĞAN TEHLİKE SORUMLULUĞU70

1. Bir İşletme Faaliyeti Olarak Güneş Elektrik Santralleri 70
 - a. Türk Borçlar Kanunu 71. Maddesine Göre Genel Tehlike Sorumluluğunun Kapsamı..... 70
 - b. Türk Borçlar Kanunu Madde 71 Bakımından İşletme Kavramı 74

c. Lisanslı Güneş Elektrik Santralleri Bakımından İşletme Kavramının Değerlendirilmesi	79
d. Lisanssız Güneş Elektrik Santralleri Bakımından İşletme Kavramının Değerlendirilmesi	82
2. Güneş Elektrik Santrallerinin Önemli Ölçüde Tehlike Arz Edip Etmediğinin Tespiti.....	84
3. Tipik Tehlike	89
4. Zarar	91
5. İlliyet Bağı.....	92
a. Şart Kuramı	93
b. Uygun İlliyet Bağı Kuramı	94
c. Normun Koruma Amacı Kuramı.....	95
d. Güneş Elektrik Santralleri Bakımından Değerlendirme	96
6. İlliyet Bağının Kesilmesi.....	97
a. Genel Olarak	97
b. Mücbir Sebep	98
c. Zarar Görenin Kusuru	101
d. Üçüncü Kişinin Kusuru.....	102
7. Sorumlu Kişi	103
B. GÜNEŞ ELEKTRİK SANTRALİ İŞLETİLMESİNDEN DOĞAN ÇEVREYİ KİRLETENİN SORUMLULUĞU.....	105
1. Genel Olarak	105
2. Şartları	109
a. Genel Olarak	109
b. Sorumluluğu Özgü Şartlar	109
aa. Kirleten	109
bb. Çevrenin Kirilenmesi	111
C. GÜNEŞ ELEKTRİK SANTRALİ İŞLETİLMESİNDEN DOĞAN TAŞINMAZ MALİKİNİN SORUMLULUĞU.....	113
1. Genel Olarak	113
2. Komşu Kavramı	114
3. Sorumlu Kişi	116

4. Mülkiyet Hakkının Yasal Kısıtlamalara Aykırı Kullanılmasından Doğan Sorumluluk (TMK m. 730/I).....	119
a. Genel Olarak.....	119
b. Taşkın Kullanım Olması	120
5. Kaçınılmaz Taşkınlıklardan Doğan Sorumluluk Şartları (TMK m. 730/II)	123
D. GÜNEŞ ELEKTRİK SANTRALİ İŞLETİLMESİNDEN DOĞAN YAPI MALİKİNİN SORUMLULUĞU	124
1. Genel Olarak	124
2. Bina veya Diğer Yapı Eseri.....	126
3. Sorumlu Kişi	131
4. Yapım Bozukluğu veya Bakım Bozukluğundan Ötürü Zarar Meydana Gelmesi	135
5. İlliyet Bağı.....	135

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÜNEŞ ELEKTRİK SANTRALİ İŞLETİLMESİNDEN DOĞAN KUSURSUZ SORUMLULUK HALLERİNİN SONUÇLARI VE SORUMLULUK NEDENLERİNİN YARIŞMASI

I. ZARARI TAZMİN YÜKÜMLÜLÜĞÜ	137
A. ZARAR.....	137
1. Genel Olarak	137
2. Maddi Zarar.....	138
a. Kişiye İlişkin Zarar-Şeye İlişkin Zarar- Salt Malvarlığı Zararı	139
b. Doğrudan Zarar-Dolaylı Zarar- Yansıma Zarar	140
c. Fiili Zarar-Yoksun Kalınan Kar.....	141
3. Manevi Zarar	142
B. TAZMİNATIN BELİRLENMESİ	144
1. Genel Olarak	144
2. Tazminat Hükümünün Değiştirilmesi	146
3. Geçici Ödemeler.....	148
C. AYNI ZARARDAN BİRDEN FAZLA KİŞİNİN SORUMLULUĞU	151
1. Genel Olarak	151
2. TBK m. 61 Hükümü.....	151

3. TBK m. 62 Hükümü.....	153
4. TBK m. 61 ve. m.62 Hükümlerinin Sonuçları	154
5. Yapı Malikinin Sorumluluğuna Yönelik TBK m. 69/III Hükümünün Değerlendirilmesi	156
6. Genel Tehlike Sorumluluğuna Yönelik TBK m. 71/I Hükümünün Değerlendirilmesi	158
D. KUSURSUZ SORUMLULUKTA KUSURUN ETKİSİ	159
E. KUSURSUZ SORUMLULUK HALLERİ BAKIMINDAN ZARARI	
TAZMİN YÜKÜMLÜLÜĞÜ	161
1. Genel Tehlike Sorumluluğu Bakımından.....	161
2. Çevreyi Kirletenin Sorumluluğu Bakımından	166
3. Taşınmaz Malikinin Sorumluluğu Bakımından	168
4. Yapı Malikinin Sorumluluğu Bakımından.....	168
F. YAPI MALİKİNİN TEHLİKEYİ BERTARAF ETME	
YÜKÜMLÜLÜĞÜ	169
G. TAŞINMAZ MALİKİNİN SORUMLULUĞUNDA ESKİ HALE GETİRME	
VE TEHLİKENİN GİDERİLMESİ TALEPLERİ	170
II. TALEPLERİN TABİ OLDUĞU ZAMANAŞIMI	171
III. SORUMLULUK SEBEPLERİNİN YARIŞMASI	173
A. GENEL OLARAK	173
B. KUSURLU SORUMLULUK İLE KUSURSUZ SORUMLULUK	
HALLERİNİN BİR ARADA BULUNMASI	174
C. KUSURSUZ SORUMLULUK HALLERİNİN BİR ARADA	
BULUNMASI.....	175
1. Genel Tehlike Sorumluluğu Ve Çevreyi Kirletenin Sorumluluğunun Bir Arada Bulunması	175
2. Genel Tehlike Sorumluluğu İle Taşınmaz Malikinin veya Yapı Malikinin Sorumlulukların Bir Arada Bulunması	178
3. Çevreyi Kirletenin Sorumluluğu İle Taşınmaz Malikinin veya Yapı Malikinin Sorumlulukların Bir Arada Bulunması	180
SONUÇ	182
KAYNAKÇA.....	185

KISALTMALAR

AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Dn	: Dipnot
E.	: Esas Numarası
EPDK.	: Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu
EPK.	: 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu
EPLY	: Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliği
GES.	: Güneş Elektrik Santrali
GWh.	: Gigawatt saat
HD.	: Hukuk Dairesi
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar Numarası
KİBB.	: Kazancı İctihat Bilgi Bankası
KMK	: Kat Mülkiyeti Kanunu
LÜY	: Elektrik Piyasasında Lisanssız Elektrik Üretim Yönetmeliği

m. : madde

mWh : Megawatt saat

MW. : Megawatt

S. : Sayı

s. : Sayfa

TBK : 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu

TMK : 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu

vb. : ve benzeri

YBB. : Yargıtay Bilgi Bankası (<https://karararama.yargitay.gov.tr/>)

YEKBDY : Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Belgelendirilmesi ve
Desteklenmesine İlişkin Yönetmelik

YEKDEM : Yenilenebilir Enerji Kaynaklarını Destekleme Mekanizması

GİRİŞ

I. KONUNUN SUNUMU VE SINIRLANDIRILMASI

Fosil enerji kaynaklarının çevreye verdiği zararlar, bu kaynakların yakın gelecekte tükeneyeceğinin bilinmesi ve ülkelerin enerji arzına yönelik endişeleri yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının dünyada teşvik edilmesine sebep olmaktadır. Teşvik edilen başlıca yenilenebilir enerji kaynaklarından biri de güneş enerjisidir. Gerçekten de, kıyasen temiz ve erişilebilir bir enerji kaynağı olan güneş enerjisinin kullanımı gün geçtikçe yaygınlaşmaktadır. Bu kullanımın yaygınlaştığı önemli alanlardan biri de elektrik enerjisi üretimidir. Kuzey Afrika ve Orta Doğu çöllerine yerleştirilmesi planlanan güneş ve rüzgar elektrik santralleri vasıtasıyla 2050 yılına dek Avrupa'nın elektrik gereksiniminin yüzde on beşinin karşılanmasını amaçlayan Alman Uzay Araştırmaları Merkezince hazırlanan “*Desertec Projesi*” gibi büyük projeler güneş enerjisinin öneminin giderek arttığını göstermektedir.

Ülkemiz, güneş enerjisinin kullanılmasına elverişli bir coğrafi konumda bulunmaktadır. Belirtilen coğrafi avantaj, güneş enerjisinin kıyasen daha temiz ve ucuz bir enerji kaynağı olması, enerji arzına yönelik endişeler ülkemizde de bu alana yönelik düzenlemeler yapılmasına sebep olmuştur. Bu düzenlemeler güneş enerjisinden elektrik üretimine ilişkin birçok teşvik içermektedir. Bu teşviklerle birlikte güneş enerjisinden elektrik üretimi yükselen bir akım haline gelmiştir.

Güneş enerjisinden elektrik üretimi güneş elektrik santralleri (GES'ler) ile yapılmaktadır. Bu santraller, güneş enerjisini elektriğe veya ısı ve elektriğe dönüştüren sistemlerdir. Bu santraller lisanslı veya lisanssız kurulabileceği gibi; arazilere, çatılara veya cephelere kurulabilir. Bunun yanı sıra yalnızca tüketime yönelik güneş elektrik

santralleri kurulabileceği gibi üretilen ihtiyaç fazlası elektriğin yahut üretilen elektriğin tamamının satılabileceği güneş elektrik santralleri de kurulabilmektedir.

Güneş elektrik santrallerinin hızla yaygınlaşması ve birbirinden farklı özelliklere sahip olması bu santrallerden doğan zararların hangi hükümler uyarınca giderileceğinin belirlenmesini önemini artırmaktadır. Bu kapsamda, güneş elektrik santralleri işletilmesinden doğan haksız fiillerde, sorumluluğun hangi hükümler uyarınca olacağı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Tezimiz beş kısımdan meydana gelmektedir. Bu kısımlar giriş, üç temel bölüm ve sonuçtur. Giriş kısmında, güneş elektrik santrallerinin ülkemizde teşvik edildiği ve yaygınlaştığı hususlarından bahsedilmiştir. Daha sonra ise güneş elektrik santrallerini teşvik eden mevzuattan bahsedilmiştir. Son olarak tezimizin amacı ortaya konularak tezimizin bölümlerine ve önemine değinilmiştir.

Çalışmamızın birinci bölümünde güneş enerjisinin tarihçesi, önemi ve kullanımı incelenerek ülkemizin bu alanda potansiyelinin yüksek olduğu vurgulanmıştır. Ardından güneş enerjisinden elektrik üretim sistemlerinden bahsedilerek, güneş elektrik santrali (GES) kavramı açıklanmıştır. Nihayet elektrik üretimine ilişkin mevzuatımız ve GES kurulumuna ilişkin yasal düzenlemeler üzerinde durulmuştur.

Özellikle çalışmamızın temelini oluşturan ikinci bölümde ise sorumluluk kavramı ve türleri ile GES işletilmesinden doğan genel tehlike sorumluluğu, çevreyi kirletenin sorumluluğu, taşınmaz malikinin sorumluluğu ve yapı malikinin sorumluluğu incelenmiştir.

Nihayet çalışmamızın son bölümünde GES işletilmesinden doğan kusursuz sorumluluk hallerinin sonuçları ele alınmıştır. Bu bölüm kapsamında kusursuz sorumluluk hallerinin bir arada bulunduğu durumlar TBK m. 60 ışığında irdelenmiştir.

Yukarıda arz etmeye çalıştığımız kapsamda tezimiz, GES işletilmesinden doğan kusursuz sorumluluk halleri bakımından ele alınmıştır. Tezimizdeki amacımız GES işletilmesinden doğan kusursuz sorumluluklara ilişkin genel hatların çizilerek, bu hatların örneklerle somutlaştırılmasıdır. Ayrıca bu hatların kesişim noktasında birlikte gündeme gelen sorumlulukların mevcudiyeti durumunda ne olacağı netleştirilmeye çalışılmıştır. Çalışmamız gerek Türk doktrininden, gerek yabancı doktrinden yararlanılarak, zaman zaman da mahkeme kararlarından yararlanılarak tamamlanmıştır.

II. KONUNUN ÖNEMİ

Dünyamızda enerji gereksinimi günden güne artmaktadır. Bu gereksinimin yenilenebilir olmayan enerji kaynaklarından karşılanması küresel ısınma, çevre kirliliği gibi sorunları doğurmaktadır. Ayrıca fosil kaynakların bir gün tükeneceği düşünüldüğünde fosil kaynak kullanımının sürdürülebilir olmadığı görülmektedir. Bu sebeple ülkeler yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelik teşvikler sağlamaktadır. Bu yenilenebilir enerji kaynakların en önemlilerinden birinin güneş enerjisi olduğu ifade edilmektedir. Ülkemizin enerji alanında dışa bağımlılığının yüksek olması ve yukarıda belirttiğimiz sebepler yenilebilir enerji kaynaklarının önemini daha da artırmaktadır. Bu nedenle güneş elektrik santralleri kurulması yasal düzenlemelerle teşvik edilmektedir. Nitekim “6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu”, “5346 sayılı Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun”, “Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Belgelendirilmesi ve Desteklenmesine İlişkin Yönetmelik”, “Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliği”, “Lisanssız Elektrik Üretim

Yönetmeliği” gibi yasal düzenlemeler bunu göstermektedir. Yenilenebilir enerji kaynaklarından güneş enerjisinin öneminin gün geçtikçe daha fazla anlaşılmasıyla ve verilen teşviklerle ülkemizde güneş elektrik santrallerinin sayısı hızla artmaktadır.

Ülkemizde yaygınlaşmakta olan güneş elektrik santrallerinin doğuracağı zararlarda hangi hukuki sorumlulukların gündeme geleceği ve bu sorumluluk türlerinden hangisinin uygulanması gerektiği muhtemel ihtilafların çözümü noktasında önem arz etmektedir. Bahsedilen ihtilafların ortaya konması için çalışmamızın birinci kısmında öncelikle güneş enerjisinin öneminin tespit edilmesi ve güneş enerjisinden elektrik üretim yöntemlerinin belirlenmesi gerekmektedir. Bu hususların ortaya konulması konunun teknik yönünün anlaşılması açısından önem taşımaktadır. Ardından hukukumuzda elektrik üretimine dair yasal düzenlemelerin irdelenmesi suretiyle güneş elektrik santrallerinin nasıl teşvik edildiği ve güneş elektrik santrali kurmak için izlenilmesi gereken süreç ortaya konacaktır. İkinci kısımda ise hukukumuzdaki sorumluluk türlerine ilişkin bilgiler verilerek güneş elektrik santrali işletilmesinden doğan hukuki sorumluluk tespit edilecektir. Son bölümde ise tespit edilen hukuki sorumlulukların sonuçları belirlenerek, sebeplerin yarışması durumunda ne olacağı belirlenecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GÜNEŞ ENERJİSİNDEN ELEKTRİK ÜRETİMİ, TÜRK HUKUKUNDA

GÜNEŞ ENERJİSİNDEN ELEKTRİK ÜRETİMİNE İLİŞKİN

DÜZENLEMELER

I. GÜNEŞ ENERJİSİ VE GÜNEŞ ENERJİSİNDEN ELEKTRİK ÜRETİMİ

A. GÜNEŞ ENERJİSİ

1. Genel Olarak

Sanayi devrimiyle, üretim kas gücüne dayalı olmaktan çıkıp buhar gücüne, ardından çalışmak için enerjiye ihtiyaç duyan makinelerle dayalı hale gelmiştir¹. Bu durum üretimde büyük artışlar yaşanmasını sağlamıştır². Böylece küresel ekonomi büyümüş ve enerji ihtiyacı artmıştır³. Enerji ihtiyacındaki bu artış, üretimin enerjiye bağımlı olmasına sebep olmuştur⁴. Artan enerji ihtiyacının büyük bir kısmı fosil kaynaklardan karşılanmıştır. Fakat 1973 yılında petrol krizinden⁵ sonra fosil kaynaklara

¹ BAYRAÇ, Naci/ÇELİKAY, Ferdi/ÇİLDİR, Melih, Küreselleşme Sürecinde Sürdürülebilir Enerji Politikaları, Ankara 2018, s. 6; ÇOBAN, Orhan/ ŞAHBAZ KILINÇ, Nazan, “Enerji Kullanımının Çevresel Etkilerinin İncelenmesi”, Marmara Coğrafya Dergisi, S. 33, 2016, s. 590.

² ÇİLOĞLU, Tuğberk, " Yeşil Ekonomi ve Küreselleşme: Karşılıklı Etkileşim ve Dönüşümsel Süreç", İzmir Katip Çelebi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, C. 1, S. 1, 2018, s. 43.

³ ÇİLOĞLU, s. 43.

⁴ BAYRAÇ/ÇELİKAY/ÇİLDİR, s. 6.

⁵ Petrol krizi ile birlikte petrolün varil fiyatı 3 dolardan 10 dolara yükselmiştir. Bu yükseliş sebebiyle, öncesinde maliyeti fazla olduğu için tercih edilmeyen nükleer enerji santrallerinin de sayısı artmaya başlamıştır. (TEMURÇİN, Kadir/ALİAĞAOĞLU, Alpaslan, “Nükleer Enerji ve Tartışmalar Işığında

yönelik arz güvenliği endişeleri ortaya çıkmıştır⁶. Bunun yanı sıra fosil enerji kaynaklarının yakın gelecekte tükeneceği bilinen bir olgudur⁷. Ayrıca fosil kaynakların yakılması atmosferde sera gazlarının birikmesine⁸ ve asit yağmurlarına⁹ sebep olur.

Türkiye’de Nükleer Enerji Gerçeği”, Coğrafi Bilimler Dergisi, C. 1, S. 2, 2003, s. 27.) Ancak nükleer santraller yenilenemeyen bir yakıt olan uranyumu kullanmaktadır. Ayrıca nükleer enerji santrallerin atıklarının depolanması giderek artan bir sorundur. Bu sebeplerle nükleer santraller eskisi kadar tercih edilmemektedir. (KUM, Hakan, “Yenilenebilir Enerji Kaynakları: Dünya Piyasalarındaki Son Gelişmeler ve Politikalar”, Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, S.33, 2009, s. 209.); Bu durumun güneş enerjisi gibi çevreye zararı çok daha az olan enerji kaynaklarına yönelimi arttırdığı düşüncesindeyiz.

⁶ ÜRÜN, Emre/SOYU, Esra, *Türkiye’nin Enerji Üretiminde Yenilenebilir Enerji Kaynakları Üzerine Bir Değerlendirme*, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, ICEBSS Özel Sayısı, 2016, s. 32; ÇOBAN/ŞAHBAZ KILINÇ, s. 590.

⁷ KARAYILMAZLAR, Selman/SARAÇOĞLU, Nedim/ÇABUK, Yıldız/KURT, Rıfat, “Biyokütlenin Türkiye’de Enerji Üretiminde Değerlendirilmesi”, Bartın Orman Fakültesi Dergisi, C. 13, S. 19, 2011, s. 63-64; “... dünyada petrolün yaklaşık 40 yıl, doğalgazın 65 yıl ve kömürün 150 yıl sonra tükeneceği öngörülmektedir.” (KILIÇ, Ramazan/URGUN, Nurettin, “Türkiye’de Yenilenebilir Enerji Kaynaklarına Yönelmenin Ülke Ekonomisine Etkileri Ve Türkiye’nin Enerjideki Dışa Bağımlılığının Azaltılmasına Yönelik Katkıları”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, S. 46, 2016, s. 149); ALTUN Yener/İŞLEYEN, Şakir, “Bazı OECD Ülkelerinde Yenilenebilir Enerji Kaynaklarından Elektrik Üretimine Yönelim Üzerine Ampirik Bir Çalışma”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C. 22, S. 3, 2018, s. 1578; ÇANKA KILIÇ, Fatma, “Güneş Enerjisi, Türkiye’deki Son Durumu Ve Üretim Teknolojileri”, Mühendis ve Makina Dergisi, S. 671, 2015, s. 29.

⁸ KARAASLAN, Abdulkirim/GEZEN, Mesliha, *Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Değerlendirilmesi*, Ankara 2017, s. 12.

⁹ DOĞAN, Mesut, “Enerji Kullanımının Coğrafi Çevre Üzerindeki Etkileri”, Marmara Coğrafya Dergisi, S. 23, Ocak 2011, s. 48; Fosil kaynakların kullanılmasının çevreye verdiği başka bir zarar asit yağmurlarına

Dünyaya gelen güneş ışınlamalarının %17.5'i atmosferi ısıtırken; yaklaşık %35'i yeryüzünden ve bulutlardan geri yansır¹⁰. Sera gazları güneşten gelen kısa dalga boylu ışınları geçirirken, dünyadan uzaya yansıyan uzun dalga boylu ışınları tutarak geri yansıtır. Bu durum yeryüzünün soğumasını engeller¹¹. Yansımanın sera gazlarının birikmesinden dolayı engellenmesi küresel ısınmaya sebep olur¹². Bu duruma sebep olan başlıca sera gazı CO₂'dir¹³. Fosil yakıtlarının kullanımı ile çok miktarda CO₂ salınımı gerçekleşir¹⁴. CO₂ salınımının %80-85'i fosil kaynaklardan; %15-20'si canlıların solunumlarından ve mikroskobik canlılarca organik maddelerin ayrıştırılmasından kaynaklanır¹⁵. Gerçekten de endüstriyel faaliyetler sebebiyle atmosfere her yıl yaklaşık olarak 20 milyar ton karbondioksit, 100 milyon ton kükürt bileşikler ve 2 milyon ton kurşun salındığı belirtilmiştir¹⁶. Sera gazlarının artışı durmazsa yüzey sıcaklıklarının 1.4-5.8 derece yükseleceği tahmini mevcuttur. Bu artışın kuraklıklara, taşkınlara, buzulların

sebebi olmaktadır. Böylece tarım alanları, ormanlar, canlılar zarar görmektedir. (Bkz. DİNÇER, Mithat Zeki/ASLAN, Özgür, Sürdürülebilir Kalkınma, Yenilenebilir Enerji Kaynakları ve Hidrojen Enerjisi: Türkiye Değerlendirmesi, İstanbul 2008, s. 23.)

¹⁰ YİĞİT, Abdulvahap/ATMACA, İbrahim, Güneş Enerjisi Mühendislik Uygulamaları, Bursa 2018, s. 13.

¹¹ YİĞİT/ATMACA, s. 2.

¹² YİĞİT/ATMACA, s. 13.

¹³ ALTUN/İŞLEYEN, s. 1579.

¹⁴ BAYRAÇ, s. 234.

¹⁵ BAYRAÇ, s. 234.

¹⁶ TOPCU, Ceren/TÜRTÜK YÜNSEL, Dilşad, Çukurova Kalkınma Ajansı Yenilenebilir Enerji Raporu, 2012, s. 4.

erimesine, deniz seviyesinin yükselmesine ve doğal ekosistemin zarar görmesine sebep olacağı ileri sürülmektedir¹⁷.

Dünya nüfusunun 2030 yılında 8.3 milyar yükseleceği öngörülmektedir. Nüfustaki bu artışın enerji talebini de %90 üzerinde artırması beklenmektedir¹⁸. Nüfus ve sanayileşme ile artan enerji talebi geleneksel enerji kaynaklarıyla karşılanamamaktadır¹⁹. Tüm bu hususlar alternatif enerji kaynakları aranmasına ve yenilenebilir enerji alanında adımlar atılmasına yol açmaktadır.²⁰ Nitekim “*Kyoto Protokolü*²¹ (1997)”, “*Avrupa İklim Değişikliği Programı* (2000)”, “*Paris Anlaşması*²² (2015)” gibi düzenlemelerin çevreye

¹⁷ ÖZTÜRK, Hüseyin/KAYA, Durmuş, Güneş Enerjisinden Elektrik Üretimi: Fotovoltaik Teknoloji, İstanbul 2019, s. 47.

¹⁸ 01 Ekim 2014 İtibariyle Dünya ve Ülkemiz Enerji ve Tabii Kaynaklar Görünümü, s. 3, https://www.enerji.gov.tr/resources/sites/1/pages/sayi_06/mobile/index.html#p=8 adresinden erişilmiştir. (Erişim Tarihi: 12.12.2019)

¹⁹ CEYHAN/PEÇE/KAMACI, s. 85.

²⁰ KARAASLAN/GEZEN, s. 9; ÇELİKKAYA, Ali, “*Avrupa Birliği Üyesi Ülkelerde Yenilenebilir Enerjiye Sağlanan Teşvikler Üzerine Bir İnceleme*”, Sayıştay Dergisi, S. 104, 2017, s. 2; ALTUN/İŞLEYEN, s. 1580.

²¹ Japonya’nın Kyota kentinde 11 Aralık 1997 tarihinde düzenlenen bir zirvede yapılan bu protokol, enerji etkinliğini artırmayı ve sera gazı salınımını azaltmayı amaçlamıştır. (YEREBAKAN, Metin, Mikro Enerji Santralleri, İstanbul 2008, s. 23-24) ; TÜRKEŞ, Murat/KILIÇ, Gönül, Avrupa Birliği’nin İklim Değişikliği Politikaları ve Önlemleri, s. 2, <https://www.mgm.gov.tr/FILES/iklim/yayinlar/ABiklim.pdf> adresinden erişilmiştir. (Erişim Tarihi: 28.03.2020)

²² Bilgi için Bkz. KARAKAYA, Etem, “*Paris İklim Anlaşması: İçeriği ve Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme*”, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C. 3, S. 1, 2016, s. 1-12.

verilen zararların azaltılması ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının teşvik edilmesi amacıyla yapıldığı belirtilmektedir²³.

Güneş, rüzgar gibi yenilenebilir enerjilerin çevreye verdiği zararın en az düzeyde olduğu ifade edilmektedir²⁴. Güneş enerjisi yenilenebilir enerji kaynaklarının en önemlilerindendir. Zira bu enerji diğer enerji kaynaklarının kaynağıdır²⁵. Fosil yakıtlar, akarsu, biyogaz, rüzgar gibi tüm enerji kaynaklarının meydana gelmesi doğrudan veya dolaylı olarak güneşe bağlıdır.²⁶ Güneş enerjisi, fosil kaynaklar bulunana kadar binlerce yıl gezegenimizdeki yegane enerji kaynağı olmuştur²⁷. Güneşten bir dakikada yeryüzüne gelen enerji miktarı, Dünya'nın bir yılda kullandığı fosil yakıtlardaki enerji miktarından daha fazladır²⁸. Teorik olarak, güneş enerjisinin tümüyle kullanımı durumunda Dünya'nın

²³ TURGUT, Zeynep K./TOLGA, A. Çağrı, “Sürdürülebilir ve Yenilenebilir Enerji Santrallerinin Bulanık TODIM yöntemiyle Değerlendirilmesi”, Alphanumeric Journal, C. 6, S. 1, 2018, s. 50.

²⁴ DOĞAN, s. 40.

²⁵ TAŞOVA, Muhammed, "Türkiye'nin Güneş Enerji Parametre Değerleri ve Güneş Enerjisinden Faydalanma Olanakları", İleri Teknoloji Bilimleri Dergisi, C. 7, S. 3, 2018, s. 10.

²⁶ AKOVA, İsmet, "1. Dünya Enerji Sorunu ve Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Kullanımı, İstanbul Üniversitesi Coğrafya Dergisi", S. 11, İstanbul, s. 57; “Rüzgarların oluşmasında, havanın bazı bölgelerinin değişik etkenler sonucu diğer bölgelere kıyasla daha sıcak ya da daha soğuk olmasından kaynaklanan basınç farklılıkları etkin olmaktadır. Bu ısınma ve soğumalarda da güneş etkin rol oynamaktadır. Deniz dalgaları ve akıntıları temelde rüzgarın etkisiyle ortaya çıkarlar. Dolayısıyla rüzgar, deniz dalgaları ve akıntılar birer güneş enerjisi türevidir.” (YİĞİT/ATMACA, s. 14-15).

²⁷ SILVI, Cesare, “History and Future of Renewable Solar Energy”, Development, C. 51, S. 3, 2008, s. 409.

²⁸ PİPE, Jim (çeviren:Emine Bademci), “Dünya Enerji Sorunları Güneş Enerjisi Bedava Enerji Kaynağı Mı?”, Haziran 2013, s. 4.

bütün enerji ihtiyacı karşılanır ve enerji artar²⁹. Bunun yanı sıra güneş enerjisi çevre dostu, temiz bir enerji kaynağıdır. Güneş enerjisinden enerji üretiminde gaz, duman, kükürt gibi artıklar salınmaz³⁰. Bu durumun bilincinde olan Akdeniz Ülkeleri Birliği'nin en önemli projelerinden biri Avrupa'nın aydınlatılmasında Afrika'nın güneşinden yararlanılması fikrine dayanan "Akdeniz Güneş Planı"dır³¹. Alman Uzay Araştırmaları Merkezince hazırlanan "Desertec Projesi" ise, Kuzey Afrika ve Orta Doğu çöllerine yerleştirilmesi planlanan güneş ve rüzgar elektrik santralleri vasıtasıyla 2050 yılına dek Avrupa'nın enerji gereksiniminin yüzde on beşinin üretilmesi amacındadır³².

2. Güneş Enerjisinden Faydalanmanın Tarihçesi

Güneş enerjisi insanlığın kullandığı en yaşlı enerji formudur³³. Belgelenen ilk güneş enerjisi uygulaması Fransa'nın güneyindeki bir kazıda bulunan tarımsal ürünlerin kurutulmasında kullanılan milattan önce 8000 yılına ait bir sandıktır³⁴. Milattan önce 5000-2000 yılları arasına ait, yazı tahtası olarak kullanılan güneşte kurutulmuş hayvan derisi ve kil Orta Doğu'nun çeşitli yerlerinde bulunmuştur³⁵. Milattan önce 5. yüzyılda

²⁹ KOCAMAN, Behçet, Elektrik Enerjisi Üretimi, İstanbul 2017, s. 224.

³⁰ ÇANKA KILIÇ, s. 38; KOCAMAN, s. 224.

³¹ BAYRAÇ/ÇELİKAY/BİLDİR, s. 11.

³² BAYRAÇ/ÇELİKAY/BİLDİR, s. 12.

³³ HIDALGO, Debrayan Bravo/BORGES, Reiner Jiménez/NODAL, Yarelis Valvidia, "Applications of Solar Energy: History, Sociology and Last Trends in Investigation", *Producción Más Limpia* 2018, C. 13, S. 2, s. 22.

³⁴ HIDALGO/BORGES/NODAL, s. 22.

³⁵ HIDALGO/BORGES/NODAL, s. 22.

Antik Yunanlar evlerini kış boyunca güneş ısını muhafaza edecek şekilde tasarlamışlardır. Daha sonra ise Romalılar güneşe bakan pencereleri cam, mika gibi saydam materyaller ile örterek gün boyu elde edilen ısınn dışarı çıkmasını engellemişlerdir³⁶. Milattan önce 215 yılında Syracuse'yı kuşatan gemilerin Arşimet tarafından güneş ışınlarının odaklanması suretiyle yakıldığı söylenir³⁷. Orta Çağda Leonardo Da Vinci (1452-1519) tarafından ısıtma amaçlı güneş enerjisinin kullanımına ilişkin çeşitli çalışmalar yapılmıştır³⁸.

Güneş enerjisi alanındaki çalışmalar 17. yüzyılda Galileo'nun merceği bulması ile birlikte artmıştır³⁹. Modern anlamda ilk gelişmeler ise 18. yüzyıldan itibaren gerçekleşmeye başlamıştır. 1767 yılında İsviçreli bilim adamı Horace Saussure su ısıtmada kullanılan güneş kolektörlerinin ilk örneğini yapmıştır⁴⁰. 1839 yılında, Fransız fizikçi Alexandre Becquerel iki elektrottan oluşan elektrolit hücreyle yaptığı deneyler sonucunda fotovoltaiik etkiyi keşfetmiştir⁴¹. Becquerel tarafından yapılan ilk fotovoltaiik

³⁶ JONES, Jeofrey/BOUMANE, Loubna, "Power From Sunshine: A Business History of Solar Energy", 2012, s. 2, <https://dash.harvard.edu/handle/1/9056763> adresinden erişilmiştir. (Erişim Tarihi: 01.11.2019)

³⁷ SZABO, LORAND, "The History Of Using Solar Energy", 2017 International Conference on Modern Power Systems (MSP), 1-8 Haziran 2017, s. 439; ALTUNTOP, Necdet/ ERDEMİR, Doğan, "Dünya'da ve Türkiye'de Güneş Enerjisi İle İlgili Gelişmeler", Mühendis ve Makine Dergisi, C. 54, S. 639, 2013, s. 70.

³⁸ SZABO, s. 440.

³⁹ AYDIN, Fatih/ KIRIKKAYA, Esmâ Buluş/ÖZGAN, Hasan/TİMUR, Betül/ TİMUR, Serkan, Fizikte Özel Konular, Ankara 2014, s. 39.

⁴⁰ JONES/BOUMANE, s. 2, <https://dash.harvard.edu/handle/1/9056763> adresinden erişilmiştir. (Erişim Tarihi: 01.11.2019); SEVİM, Cenk, Enerji Teknolojileri ve Enerji Yatırım Projeleri, Ankara 2019, s. 75.

⁴¹ JONES/BOUMANE, s. 3.

pilde sıvı bir elektolit içerisine daldırılmış elektrotlara ışık geldiğinde gerilim oluřmuřtur⁴². Ardından Smith katı selenyum üzerinde foto iletkenliği incelemiştir. Daha sonra Adams ve Day katı selenyum üzerinde belirli fotovoltatik etkilerin olduğu tespit etmiřlerdir⁴³. 1870’li yıllarda Heinrich Hertz tarafından selenyum esaslı hücreler ile %1-2 verimlilikte elektrik enerjisi retilmiřtir⁴⁴. 1873’te Willoughby Smith selenyumun güneş ışığına maruz bırakıldığında iletkenliğinin arttığını gzlemlemiřtir⁴⁵. 1883 yılında Charles Fritts’in ilk çalışan fotovoltatik hücreyi icat ettiği kabul edilir⁴⁶. Daha sonra Albert Einstein güneş ışınlarının fotovoltatik hücreye çarptığında yarı iletken malzemelerin çok az miktarda elektrik ürettiğini açıklamasından ötürü Nobel dln kazanmıřtır⁴⁷.

1954 yılında Bell Labarotuvvarında alışan mühendislerce tek kristalli silikonlar kullanılarak üretilen %4 verimlilikte güneş hücreleri bu alanda atılan büyük adımlardan biri olmuştur. 1958 yılında fırlatılan Amerikan Uydusu ilk defa ihtiyaç duyduğu enerjinin tamamını güneşten almıřtır⁴⁸. Elektrik retme özelliği olan güneş pili 1956’da satışa

⁴² KUTLU, Sefer, Güneş Tarlası ile Elektrik Enerjisi retimi ve SD Kampüs Alanında Bir Uygulama Analizi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2002, s. 12.

⁴³ BAş, şahin, Yoğunlaştırılmış Güneş Enerjisi Paneli ve Termoelektrik Modüllerin Kullanımı ile Tasarlanan Test Sistemindeki Enerji retiminin İncelenmesi (Yayımlanmamış Doktora Tezi), 2019, s. 69; AYDIN/KIRIKKAYA/ÖZGAN/TİMUR/TİMUR, s. 39.

⁴⁴ YEREBAKAN, Metin, s. 179.

⁴⁵ SZABO, s. 443.

⁴⁶ SZABO, s. 443.

⁴⁷ KAMINS, Sara, “*Nuts and Bolts of Technology: Closer Look at Utility Scale Power (dialogue)*” Enviromental Law Reporter News & Analysis, C. 41, S. 5, 2011, s. 10402.

⁴⁸ YEREBAKAN, s. 180.

sunulmuş ancak bu pillerin maliyetlerinin düşmesi 1990'lı yıllardan itibaren mümkün olmuştur⁴⁹.

Günümüzde güneş enerjisinden elektrik enerjisi üretimi, hacim ısıtması, hacim serinletmesi, su ısıtması, bitkisel ürünlerin kurutulması gibi birçok şekilde yararlanılır. Güneş enerjisi teknolojileri yöntem, teknoloji ve malzemelerine göre çeşitlilik göstermekle birlikte ısı (termal) güneş teknolojileri ve fotovoltaik sistemler olarak başlıca iki kola ayrılır⁵⁰. Isıl güneş teknolojilerinde, güneş enerjisinden ısı elde edilir. Bu ısı doğrudan veya elektrik elde edilmesinde kullanılabilir. Güneşin ısısından yararlanma düşük dereceli solar ısı ve yüksek dereceli solar ısı olarak iki yöntemle mümkün olur. Düşük dereceli solar ısı yönteminde, güneş ışınları yüzeylerde absorbe edilerek ısı elde edilir (su ısıtma); yüksek dereceli solar ısı yönteminde ise, güneş ışınları belli bir noktaya odaklanarak sıvılar ısıtılır ve elektrik üretilir⁵¹. Fotovoltaik sistemlerde ise güneş pilleri vasıtasıyla güneş enerjisi doğrudan elektriğe çevrilir⁵².

⁴⁹ ULUATAM, Ela, “Yenilenebilir Enerji Teşvikleri”, Ekonomik Forum Dergisi, 2010, s. 35.

⁵⁰ SEVİM, s. 76; Bu ayrım doktrinde ısı güneş teknolojileri ve güneş pilleri olarak da yapılmaktadır. (Bkz. CEYLAN, Murat, Elektrik Enerji Santralleri ve Elektrik Enerjisi İletimi ve Dağıtımı, Ankara 2020, s. 136)

⁵¹ ÇAKMAK, N. Münci, İdare Hukuku Açısından Yenilenebilir Enerji, Ankara 2018, s. 28.

⁵² KARINCA/ GÖNÜLLÜ, s. 127; SEVİM, s. 76; VARINCA/ VARANK, s. 4; SAYIN, Selçuk/ KOÇ, İlhan, “Güneş Enerjisinden Aktif Olarak Yararlanmada Kullanılan Fotovoltaik Sistemler ve Yapılarda Kullanım Biçimleri”, Selçuk Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi, C. 26, S. 3, 2011, s. 94.

3. Güneş Enerjisinin Enerji Kaynakları İçerisindeki Yeri ve Önemi

Enerji türleri, kullanışlarına göre ikiye ayrılmaktadır. Bunlar yenilenebilir ve yenilenemez enerji kaynaklarıdır⁵³. Aslında doğada yenilenemeyen bir enerji kaynağı olmasa da, meydana gelmeleri çok uzun süre alan kaynaklara yenilenemez enerji kaynakları denmektedir⁵⁴. Enerji türleri dönüştürülebilirliklerine göre ise birincil (primer) ve ikincil (sekonder) kaynaklar olarak ikiye ayrılmaktadır. Birincil kaynaklar herhangi bir değişim yahut dönüşüme uğramamış enerji türünü ifade etmekten; birincil kaynaklarının dönüştürülmesi ile ikincil enerji oluşturulmaktadır. Güneş enerjisi yenilenebilir ve birincil enerji kaynakları arasında yer almaktadır⁵⁵.

Güneş enerjisi, Güneş'in çekirdeğindeki hidrojen gazının helyuma dönüşmesi şeklindeki füzyon reaksiyonları⁵⁶ nedeniyle meydana gelen ısıtım enerjisidir⁵⁷. Her bir saniyede 564 milyon ton hidrojen, 560 milyon ton helyuma dönüşür. Aradaki 4 milyon

⁵³ KILINÇ SAVRUL, Burcu, Enerji Ekonomisi: Türkiye'nin Enerji Sektörü ve Alternatif Enerji Kaynakları, Çanakkale 2016, s. 5-21; KOÇ, Erdem/ ŞENEL, Mahmut Can, "Dünya'da ve Türkiye'de Enerji Durumu- Genel Değerlendirme", Mühendis ve Makina Dergisi, C. 54, S.639, s. 33.

⁵⁴ YEREBAKAN, s. 16.

⁵⁵ KOÇ/ŞENEL, s. 33; KOÇ, Ali/YAĞLI, Hüseyin/KOÇ, Yıldız/ UĞURLU, İrem, "Dünyada ve Türkiye'de Enerji Görünümünün Genel Değerlendirmesi", Mühendis ve Makina Dergisi C. 59, S. 692, 2018, s. 85.

⁵⁶ Güneş'in çekirdeğinde hidrojenin izotopları olan döteryum ve trityum yüksek sıcaklıklarda birleşir. Bir helyum atomu oluşur. Döteryum ve trityumda suda bulunan hidrojen atomundan farklı olarak fazladan nötron bulunur. Helyum atomu oluşurken bırakılan nötronlarla birlikte büyük miktarda enerji açığa çıkar. (PIPE, s. 7)

⁵⁷ TOPCU/TÜRTÜK YÜNSEL, s. 24.

ton kütleden ise 38×10^{22} kJ enerji açığa çıkar⁵⁸. Dünya'ya Güneş'ten bir günde gelen enerjinin, Dünya'nın bir yılda kullandığı enerjinin 1.5 misli olduğu belirtilmiştir⁵⁹. Ayrıca bir yılda Dünya'ya gelen güneş enerjisinin bilinen kömür rezervlerinin 50 misline, bilinen petrol rezervlerinin ise 800 misline eşit olduğu ifade edilmiştir⁶⁰. Güneş enerjisinin maliyeti Dünya'nın güneşli bölgelerinde şebeke elektriğinin fiyatına yaklaşmıştır. Bir watt güneş enerjisi 2020 yılında 1980' dekinin 1/20 maliyetine elde edilebilmiştir. Bu ilerleyiş ile güneş enerjisinden elde edilen enerjinin 2025 yılına kadar Dünya'nın büyük bir bölümünde doğalgaz ve kömürden elde edilen enerjiden daha ucuz hale geleceği ifade edilmiştir⁶¹. Fosil kaynakların ileride tükeneceği ve çevreye zararları düşünüldüğünde enerji üretimi için güneş enerjisinin en önemli alternatif olduğu kanaatindeyiz.

4. Güneş Enerjisinin Dünya'da Kullanımı

Dünyadaki toplam birincil enerji üretimi 1990 yılında 8.800.737 TEP'ken⁶²; 2017 yılında bu sayı 14.034.897 TEP olarak hesaplanmıştır. Bu üretimin 3.773 milyon TEP'i kömürden, 4.477 milyon TEP'i petrolden, 3.162 milyon TEP'i ise doğalgazdan

⁵⁸ ÖZTÜRK/KAYA, s. 21.

⁵⁹ KILINÇ SAVRUL, s. 23.

⁶⁰ KILINÇ SAVRUL, s. 65.

⁶¹Naam, Ramez, The Limits of the Earth, part 2: Expanding the Limits, <https://blogs.scientificamerican.com/guest-blog/the-limits-of-the-earth-part-2-expanding-the-limits/> adresinden erişilmiştir. (Erişim Tarihi: 07.03.2020)

⁶²<https://www.iea.org/data-and-statistics/data-tables?country=WORLD&energy=Balances&year=1990>, adresinden erişilmiştir. (Erişim Tarihi: 7.03.2020)

sağlanmıştır⁶³. Bu verilere göre Dünya'nın enerji üretimi hızla artarken; üretimin büyük bir kısmı yenilenemez enerji kaynaklarından yapılır. 1990 yılında 10.901 TWh olan Dünya'nın yıllık elektrik tüketimi, 2017 yılında 23.696 TWh'ye yükselmiştir⁶⁴. Bu sayılar bize elektrik tüketiminin hızla arttığını gösterir. Gelecek yıllarda artmaya devam edecek olan elektrik ihtiyacının karşılanması için güneş enerjisi teknolojilerinin kullanımı daha da önem kazanacağını düşüncesindeyiz. Nitekim 2008 yılında 898 GWh olan güneş ısı teknolojileri ile elektrik üretimi 2017 yılında 10.848 GWh'ye; 2008 yılında 11.920 GWh olan fotovoltaik teknoloji ile elektrik üretimi 2017 yılında 443.554 GWh seviyesine ulaşmıştır⁶⁵. 2000 yılında elektrik üretimi içerisindeki payı %0.2 olan fotovoltaik teknoloji ve rüzgar enerjisi, 2017 yılında gelindiğinde %6'ya yükselmiştir⁶⁶. Meksika'da 2018 yılında faaliyetlerine başlayan 828 MW kurulu güce sahip Villanueva GES projesi ve 260 MW kurulu güce sahip Don Jose GES projesi; ABD'de 2015 yılında faaliyete başlayan 579 MW kurulu güce sahip Solar Star GES projesi; Çin'de 2016 yılında faaliyete başlayan 1547 MW kurulu güce sahip Tengger Çölü GES projesi⁶⁷; Almanya'da

⁶³<https://www.iea.org/data-and-statistics/data-tables?country=WORLD&energy=Balances&year=2017>, adresinden erişilmiştir. (Erişim Tarihi: 31.01.2020)

⁶⁴<https://www.iea.org/data-and-statistics?country=WORLD&fuel=Electricity%20and%20heat&indicator=Electricity%20final%20consumption> adresinden erişilmiştir. (Erişim Tarihi 05.03.2020)

⁶⁵<https://www.iea.org/data-and-statistics?country=WORLD&fuel=Electricity%20and%20heat&indicator=Electricity%20final%20consumption>, adresinden erişilmiştir. (Erişim Tarihi : 05.03.2020)

⁶⁶ World Energy Outlook 2018, International Energy Agency, s. 292.

⁶⁷<https://yesilekonomi.com/amerika-kitasinin-en-buyuk-gunes-santrali-devreye-girdi/> adresinden erişilmiştir. (Erişim Tarihi: 08.03.2020)

Energie Baden-Württemberg şirketi tarafından inşaatına başlanacağı açıklanan 180 MW kurulu güce sahip olması planlanan GES projesi⁶⁸, Fransa’da 2015 yılında yapımı tamamlanan Bordeaux yakınlarındaki 300 MW’lık GES projesi ⁶⁹ Dünya’da güneş enerjisinden elektrik üretiminin arttığını gösteren verileri somutlaştırır niteliktedir.

5. Türkiye’de Güneş Enerjisi Potansiyeli

Ülkemizde 2019 yılının ilk on ayında üretilen elektriğin %36’sı kömürden, %17’si doğalgazdan, %46’sı yenilenebilir enerji kaynaklarından sağlanmıştır⁷⁰. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı yerli ve yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı elektrik kurulu gücünün toplam kurulu güce oranının %65’ e yükseltilmesini hedeflemiştir⁷¹. Nitekim ülkemizde kullanılan enerjinin yaklaşık %73’ü yurtdışı kaynaklıdır⁷². İthal enerjiye olan bu bağımlılık büyümeyi tehdit eden bir unsurdur⁷³. Bu bilinçle Enerji Tabii Kaynaklar Bakanlığı’nın enerji arz güvenliği alt programının temel hedefi enerjide dışa bağımlılığın

⁶⁸<https://yesilekonomi.com/enbw-almanyenin-en-buyuk-ges-yatirimina-alim-garantisi-saglamadan-basliyor/> adresinden erişilmiştir. (Erişim Tarihi: 08.03.2020)

⁶⁹<https://www.enerjigunlugu.net/avrupanin-en-buyuk-gesi-fransada-tamamlandi-16264h.htm> adresinden erişilmiştir. (Erişim Tarihi: 08.03.2020)

⁷⁰ Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Fatih Dönmez, Türkiye Büyük Millet Meclisi Plan ve Bütçe Komisyonu Tutanak Dergisi, 20’nci toplantı, 22 Kasım 2019 Cuma, Birinci Oturum, s. 8.

⁷¹ T.C Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı 2020 Yılı Performans Programı, s. 24.

⁷² ŞİMŞEK, Bilal/BİZKEVELCİ, Erdal, "Fotovoltaik Güneş Enerji Santrallerinin Alçak Gerilim Şebekesine Bağlantı Esasları", Enerji Hukuku Dergisi", C. 3, S.1, Ocak 2014, s. 214.

⁷³ YELKENCİ, Tezer, Türkiye’de Cari Açık ve Enerji İlişkisi, Enerji Güvenliği Perspektifinden Türkiye’ye Bir Bakış, Ankara 2015, s. 238.

azaltılması olarak belirlenmiştir⁷⁴. Bunun yanı sıra ülkemizde cari açığın en önemli sebeplerinden biri enerji ithalatıdır⁷⁵. Söz konusu açığın kapatılması için en önemli kaynak ise yenilenebilir enerjidir⁷⁶. Ayrıca enerji güvenliğinin sağlanması enerji elde etmedeki riskleri en aza indirmeyi gerektirir. Bunun en kolay yolu ise yerli enerji kaynaklarını kullanmaktır. Ülkemizin güneş enerji potansiyeli bu açıdan büyük bir fırsattır⁷⁷.

Türkiye Akdeniz kuşağında yer alır. Akdeniz kuşağındaki ülkeler için en önemli doğal enerji kaynağı güneştir⁷⁸. Türkiye’de yıllık toplam güneşlenme süresi 2741 saat (günlük ortalama 7.5 saat) , ortalama toplam ışınlam şiddeti 1527 kWh/m²-yıl (günlük ortalama 4,18 kWh/m²-gün) olduğu tespit edilmiştir⁷⁹. Türkiye’ye bir yılda 3.517x10¹⁵ MJ güneş enerjisi gelmekte ve bu oran Türkiye’nin santrallerinde üretilen enerjinin 500 katını aşmaktadır⁸⁰. Güneş enerjisi ilk kez 1986 yılında enerji arzımız içerisinde yer

⁷⁴ T.C Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı 2020 Yılı Performans Programı, s. 26, <https://enerji.gov.tr/bm-kurum-politikalarimiz-performans-programlari> adresinden erişilmiştir. (Erişim Tarihi: 16.10.2021)

⁷⁵ Bkz. SARITAŞ, Hakan/GENÇ, Ayşe/AVCI, Tahsin, “Türkiye’de Enerji İhtiyacı Cari Açık Ve Büyüme İlişkisi: Var Ve Granger Nedensellik Analizi”, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, C. 14, S. 2, 2018, s. 183 vd.

⁷⁶ ALTUNTOP/ERDEMİR, s. 70.

⁷⁷ TELEMCIÖĞLU, Faruk, Türkiye’nin Güneş Enerjisi Stratejisi, Enerji Güvenliği Perspektifinden Türkiye’ye Bakış (Editör: Biresselioğlu, Mehmet Efe), Ankara 2015, s. 78.

⁷⁸ ÖZTÜRK/KAYA, s. 472.

⁷⁹ <https://www.enerji.gov.tr/tr-TR/Sayfalar/Gunes> adresinden erişilmiştir. (Erişim Tarihi: 01.02.2020)

⁸⁰ ACAROĞLU, s. 42.

almıştır. Sonraki yıllarda enerji arzına katkısı artarak devam etmiştir. Güneş enerjisinin ülkemizde enerji arzı içerisindeki yeri yıllara göre aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

YIL	1986	1990	1995	2000	2005	2010	2013	2016	2018	2019
BİNETP	5	28	14	262	385	432	795	917	1547	1622

81

TEİAŞ'ın Eylül 2021 için yayımladığı santrallerin kurulu güç raporuna göre Türkiye'nin kurulu gücü Eylül 2021 itibariyle 98.788,5 mWh'tır. Eylül 2021 itibariyle ülkemizde 8.151 adet santralde enerji kaynağı olarak güneş enerjisi kullanılmaktadır. Bu santrallerin toplam kurulu gücü 7.534,3 MW olduğu bilinmektedir.⁸² Güneş elektrik santrallerinin kurulu gücünün 2022 yılında 8.500 MW olacağı tahmin edilmektedir⁸³. Sonuç olarak güneş enerjisinin kullanımı ülkemiz için bir ihtiyaç olmakla birlikte yükselen bir akımdır.

⁸¹ Enerji İşleri Genel Müdürlüğü'nün belirtilen yıllara ait denge tablolarından hazırlanmıştır. Tablolara <https://enerji.gov.tr/enerji-isleri-genel-mudurlugu-denge-tabloları> adresinden erişilmiştir. (Erişim Tarihi:15.10.2021)

⁸² TEİAŞ Eylül 2021 Kurulu Güç Raporu, <https://www.teias.gov.tr/tr-TR/kurulu-guc-raporlari> adresinden erişilmiştir. (Erişim Tarihi:15.10.2021)

⁸³ T.C Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı 2020 Yılı Performans Programı, s. 30.

B. GÜNEŞ ENERJİSİNDEN ELEKTRİK ÜRETİM SİSTEMLERİ

1. Genel Olarak

Güneş enerjisinden elektrik üretim sistemleri, fotovoltaik sistem ve termal güneş sistemleri olarak iki ana gruba ayrılır⁸⁴. Büyük çapta elektrik üretimi ancak fotovoltaik sistemler ile yapılabilir⁸⁵. Fotovoltaik sistemlerden elektrik üretiminin maliyeti, termal sistemlerden elektrik üretiminin maliyetinden daha düşük olduğu için fotovoltaik sistemler daha çok tercih edilir⁸⁶.

2. Fotovoltaik Sistem

Fotovoltaik sözcüğü, Yunanca ışık demek olan “photo” ve gerilim anlamına gelen “voltaic” sözcüklerinin birleşiminden oluşur⁸⁷. Sistemin temel yapı taşları fotovoltaik hücrelerdir⁸⁸. Fotovoltaik hücrelerin yapımında kristal silisyum, amorf silisyum, galyum arsenik, kadmiyum tellür, bakır indiyum gibi yarı iletken malzemeler kullanılır⁸⁹.

Fotovoltaik hücreler yüzeylerine gelen güneş ışınlarını doğrudan elektrik enerjisine çevirebilen, hareketli mekanik parçaları olmayan, bakımı kolay ve uzun ömürlü

⁸⁴ https://www.emo.org.tr/ekler/310c83941df97d6_ek.pdf?dergi=580 adresinden erişilmiştir. (Erişim Tarihi: 20.11.2021)

⁸⁵ ÖZTÜRK/KAYA, s. 48.

⁸⁶ ALTUNTOP/ERDEMİR, s. 74.

⁸⁷ ÖZTÜRK/KAYA, s. 54.

⁸⁸ CEBECİ, Seda, Türkiye'de Güneş Enerjisinden Elektrik Üretim Potansiyelinin Değerlendirilmesi, Uzmanlık Tezi, 2017, s. 5.

⁸⁹ ÖZTÜRK/KAYA, s. 55.

elektronik sistemlerdir⁹⁰. Fotovoltaik hücreler güç çıkışını artırmak için seri ya da paralel bağlanarak bir yüzeye monte edilir. Bu yapıya fotovoltaik modül denir⁹¹. Fotovoltaik modüllerinin de gerilimi ve/veya akımı artırmak için seri ve/veya paralel bağlanması ile de fotovoltaik panel oluşur^{92/93}.

3. Termal Güneş Sistemleri

Termal güneş sistemleri, güneş ışığı toplayarak buhar ve sıcak su üretmenin yanı sıra elektrik üretimi yapan sistemlerdir⁹⁴. Güneş toplayıcıları bu sistemlerin kalbi niteliğindedir⁹⁵. Bu elemanlar güneş radyasyonunu bünyesindeki sıvı ya da havaya aktaran cihazlardır⁹⁶. Güneş toplayıcıları ışınları toplama şekillerine göre düz güneş toplayıcıları, vakumlu güneş toplayıcıları ve yoğunlaştıran güneş toplayıcıları olarak üçe ayrılır⁹⁷. Termal güneş enerji sistemlerinin uygulaması düşük sıcaklık sistemleri ve yoğunlaştıran sistemler olmak üzere iki başlık altında incelenebilir⁹⁸.

⁹⁰ SEVİM, s. 81; Fotovoltaik paneller optik ve elektrik özellikleri bu dönüşüme uygun olan yarı iletken malzemelerden tasarlanırlar. (ÖZTÜRK/KAYA, s. 55.)

⁹¹ SEVİM, s. 81.

⁹² CEBECİ, s. 5.

⁹³ Bu sistemde nasıl elektrik üretildiğine ilişkin Bkz. ÖZTÜRK/ KAYA, s. 55-83; YEREBAKAN, s. 180 vd.; SEVİM, s. 82 vd.; KOCAMAN, s. 224 vd.

⁹⁴ KOCAMAN, s. 224.

⁹⁵ YİĞİT/ATMACA, s. 61.

⁹⁶ CEYLAN/GÜREL, s. 33.

⁹⁷ YİĞİT/ATMACA, s. 61.

⁹⁸ SEVİM, s. 88.

Düzlemsel güneş kolektörleri, vakumlu güneş kolektörleri, güneş havuzları, güneş bacaları, su arıtma sistemleri, güneş mimarisi, güneş ocakları düşük sıcaklık sistemlerine örnek olarak verilebilir⁹⁹. En çok kullanılan türü düzlemsel güneş kolektörleridir¹⁰⁰. Düzlemsel güneş kolektörleri güneş enerjisini toplayarak bir akışkana ısı olarak aktarır¹⁰¹. Genellikle sıcak su elde etmede kullanılan bu sistemlerde akışkanın sıcaklığı 80 dereceye kadar çıkabilir¹⁰².

Yoğunlaştırılmış güneş enerji sistemlerinin güneş ışınlarının en yüksek oranda kullanmayı amaçlayan sistemlerdir¹⁰³. Yoğunlaştırma prensipleri ve kullanılan teknoloji göz önüne alındığında fresnel oluk, güneş kulesi, parabolik oluk ve parabolik çanak olmak üzere dört gruba ayrılır^{104/105}. Bu sistemlerde 150-1000 derece sıcaklık elde

⁹⁹ SEVİM, s. 88.

¹⁰⁰ YEŞİLATA, Bülent/BULUT, Hüsametdin/ÇETİNER, Cuma/ERSAVAŞ, Ahmet, "*Termal Güneş Teknolojileri ve Gap Bölgesine Yönelik Fırsatlar*", Mühendis ve Makina Dergisi, C. 52, S. 622, s. 47.

¹⁰¹ SEVİM, s. 88.

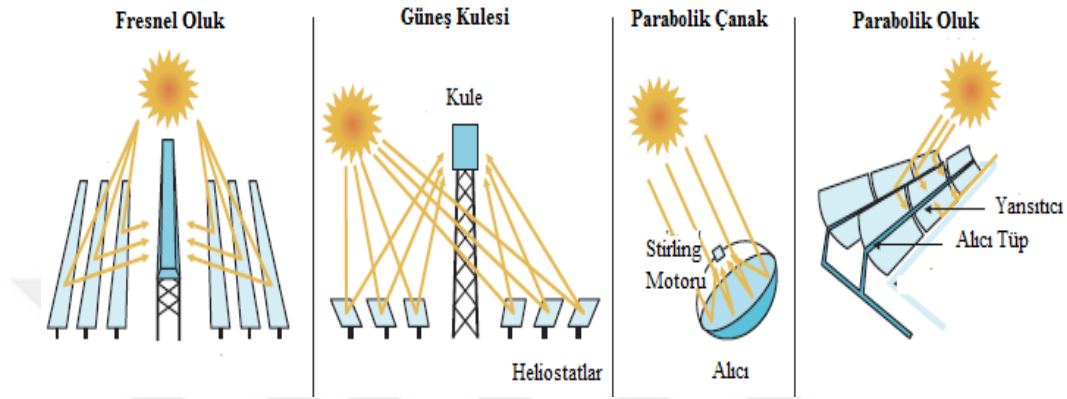
¹⁰² YEŞİLATA/BULUT/ÇETİNER/ERSAVAŞ, s. 48.

¹⁰³ KOCAMAN, s. 227.

¹⁰⁴ CEBECİ, s. 16-17; Doktrinde güneş enerjisinden ısı yollarla elektrik üretiminin ışınlam odaklamalı sistemler ve ışınlam yansıtıcı sistemler olarak ikiye ayrıldığı da görülmektedir. Bu ayrıma göre parabolik oluk ve parabolik çanak güneş enerji sistemleri ışınlam odaklamalı sistemlerdir. Güneş kulesi ve fresnel oluk güneş enerji sistemleri ise ışınlam yansıtıcı sistemlerdir. Bkz. ALTUNTOP/ERDEMİR, s. 72-73.

¹⁰⁵ Ayrıca bu sistemlerde nasıl elektrik üretildiğine ilişkin Bkz. LİVATYALI, Haydar/YILDIRIM, Taner, "*Yoğunlaştırılmış Güneş Enerjisi Teknolojisindeki Gelişmeler, Mühendis ve Makina Dergisi*", C. 53, S. 633, s. 18.; KOCAMAN, s. 227 vd. ; ÖZTÜRK/KAYA, s. 50; ÖZCAN, Evren /AVŞAR ÖZCAN, Nermin/ EREN, Tamer, "*CSP Teknolojisine Sahip Güneş Enerjisi Santrallerinin Kombine Ant-Promethee Yaklaşımı ile Seçimi*", Başkent Üniversitesi Ticari Bilimler Fakültesi Dergisi, C. 1, S. 1, s. 25 vd.

edilerek üretim yapılır¹⁰⁶. Belirtilen sistemlerden yalnızca elektrik veya elektrik ile ısınım birlikte üretildiği sistemler mevzuatımıza göre birer güneş elektrik santrali olup, çalışma konumuzu oluşturmaktadır. Güneş elektrik santrali kavramı aşağıda detaylı olarak incelenecektir.

IEA, Solar Thermal Electricity Technology Road Map, 2014, s. 12

C. GÜNEŞ ELEKTRİK SANTRALİ (GES) KAVRAMI

Güneş elektrik santrali işletenin kusursuz sorumluluğunun tartışılması için öncelikle “güneş elektrik santrali”¹⁰⁷ kavramı belirlenmelidir. “Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliği’nde”¹⁰⁸ ve “Güneş Enerjisine Dayalı Elektrik Üretim Başvurularının Teknik

¹⁰⁶ LİVATYALI, s. 18-19.

¹⁰⁷ 29221 sayılı ve 30.12.2014 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan Elektrik Tesisleri Proje Yönetmeliği 4/1-r maddesine ve 30 Haziran 2017 tarihli ve 30110 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Güneş Enerjisine Dayalı Elektrik Üretim Başvurularının Teknik Değerlendirmesi Hakkındaki Yönetmelik’te 4/1-ç maddelerine göre “GES” ifadesi “güneş elektrik santrali” ifadesinin kısaltmasıdır.

¹⁰⁸ 28809 sayılı ve 02.11.2013 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

Değerlendirmesi Hakkındaki Yönetmelik’te güneş elektrik santrali, “*Güneş Enerjisine Dayalı Elektrik Üretim Tesis*i” olarak tanımlanmaktadır^{109/110}.

Bu tanıma göre, güneş elektrik santrallerinin güneş enerjisine dayalı üretim yapma ve elektrik üretim tesisi olma üzere iki unsuru bulunmaktadır. Hemen belirtilmelidir ki güneş enerjisine dayalı üretim, elektrik üretim tesisinde enerji girdisi olarak güneş ışınım enerjisinin kullanılmasını ifade etmektedir¹¹¹.

Elektrik üretim tesisi ise “elektrik enerjisinin üretildiği tesisler” olarak tanımlanmaktadır¹¹². Tanımda bahsedilen tesis ifadesi “Elektrik enerjisi üretimi, iletimi veya dağıtımı faaliyeti yürütülen veya yürütülmeye hazır, tesis, şebeke¹¹³ veya

¹⁰⁹ Bkz. Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliği m. 4/1-l ve Güneş Enerjisine Dayalı Elektrik Üretim Başvurularının Teknik Değerlendirmesi Hakkındaki Yönetmelik m. 4/1-ç.

¹¹⁰ 13 Mayıs 2017 tarihli ve 30065 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan “Rüzgar veya Güneş Enerjisine Dayalı Üretim Tesis Kurmak Üzere Yapılan Önlisans Başvurularına İlişkin Yarışma Yönetmeliği” 3/(1)-ç maddesine göre güneş elektrik santrali, “Güneş Enerjisine Dayalı Elektrik Üretim Santrali”ni ifade etmektedir. EPDK tarafından çıkarılan bu yönetmelikte, Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliğindeki “tesis” ifadesi yerine “santral” ifadesi tercih edilmektedir. Ancak 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu’nda da “tesis ifadesinin kullanıldığı belirtilmelidir. (Bkz. Kanun’un 3/1-ö, 3/1-rr ve 7/4 maddeleri)

¹¹¹ ÖZTÜRK/KAYA, s. 20.

¹¹² Bkz. Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliği m. 4/1-ggg.

¹¹³ Şebeke, enerji santrallerini, iletim hatlarını ve dağıtım hatlarını içine alan elektrik enerjisini kullanıcılara ulaştırmak amacıyla oluşturulmuş bir bileşik ağıdır, <https://docplayer.biz.tr/61475703-Elektrik-sebekeleri-temel-tanim-ve-kavramlar.html> adresinden erişilmiştir. (Erişim Tarihi: 27.03.2020)

teçhizat¹¹⁴” anlamına gelmektedir^{115/116}. Buna göre, elektrik üretimi gerçekleştirmese dahi, elektrik üretimine hazır olma halinde elektrik üretim tesisi mevcuttur.

Günlük hayatta “ güneş enerji santrali” ve “güneş elektrik santrali” ifadeleri aralarındaki fark gözetilmeksizin kullanılmaktadır. Güneş enerji santralleri güneş ışınım enerjisi kullanılarak üretilen değişik formlardaki enerjiyi, sanayi ve yerleşim birimlerinin kullanımına uygun haldeki elektrik veya ısı enerjisine dönüştüren tesislerdir¹¹⁷. Ancak güneş ışınım enerjisini yalnızca ısı enerjisine dönüştüren sistemler güneş elektrik santrali değildir. Buna sıcak su üretiminin yapıldığı veya pişirme amaçlı güneş enerjisinin kullanıldığı sistemler örnek verilebilir. Sonuç olarak güneş enerji santralleri, güneş elektrik santrallerini de kapsayan daha geniş bir kavramdır. Nitekim doktrinde de bu doğrultuda kullanımlar bulunmaktadır¹¹⁸. Bu ayrım, çalışma konumuzun kapsamının

¹¹⁴ Teçhizat ise bir iş veya görevin yerine getirilebilmesi için gerekli olan alet edavat anlamına gelir, <https://docplayer.biz.tr/2482911-Makina-ve-techizat-unite-1-2-3.html> adresinden erişilmiştir. (Erişim Tarihi: 27.03.2020)

¹¹⁵ Bkz. 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu m. 3/1-jj, Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliği m. 4/1-tt ve Elektrik Piyasası İthalat ve İhracat Yönetmeliği m. 4/1-jj.

¹¹⁶ Doktrinde tesisin, elektrik üretim merkezlerini oluşturan sistem içinde belirli görevleri yapmaya yarayan cihazların (Transformatör, genaratör, türbünler gibi), belli bir görev yapmak amacıyla ahenkli bir şekilde bir araya gelmesiyle oluştuğu ifade edilmektedir. (Bkz. GÜNEY, İrfan, Elektrik Tesisleri I (Üretim Merkezleri), İstanbul 2001, s. 15-16.).

¹¹⁷ ÖZTÜRK/KAYA, s. 19-20.

¹¹⁸ “Elektrik üretim amaçlı güneş enerji santrallerinin...” (UYAN, Mevlüt, “*Güneş Enerjisi Santrali Kurulabilecek Alanların AHP Yöntemi Kullanılarak CBS Destekli Haritalanması*”, Pamukkale Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi, C. 23, S. 4, s. 343.); “Dünya genelinde iki farklı tür güneş enerjisi elektrik santrali .. işletilmektedir.” (CANGÜZEL, Ahmet, “*Yeni Nesil Termoelektrik Güneş Enerjisi Elektrik*

somutlaştırılması bakımından önem arz etmektedir. Zira inceleme konumuz güneş enerjisinden yalnızca ısı üreten güneş enerji santrallerini kapsamamaktadır.

II. TÜRK HUKUKU'NDA GÜNEŞ ENERJİSİNDEN ELEKTRİK ÜRETİMİNE İLİŞKİN DÜZENLEMELER

A. GENEL OLARAK

Türkiye’de elektrik üretiminin başlangıcı, 1902 yılında Tarsus’ta 2 kW’lık bir dinamo ile yapılan üretimdir¹¹⁹. Daha sonra üretimin gücü 60 kW’a çıkarılmıştır. Bu sistemle üretilen elektrik, abonelere dağıtılmıştır¹²⁰. 1913 yılında Kağıthane’de ilk kent ölçekli santral olan Silahtarağa Santrali kurulmuştur¹²¹. 1923-1930 yılları arasında elektrik faaliyetleri, imtiyaz verilen şirketlerce sürdürülmüştür. Bunun sebebi dönemin benimsenen liberal ekonomi politikalarıyla uyumlu bir yöntem olmasıdır¹²². Bahsedilen dönemde, elektrik piyasasına Osmanlı zamanında aldıkları imtiyazla elektrik faaliyetlerini sürdüren yabancı şirketler hakim olmuşlardır¹²³. Daha sonra dünyaya hakim

Santralleri”, <https://www.fmo.org.tr/wp-content/uploads/2011/07/Yeni-Nesil-Termoelektrik-Güneş-Enerjisi-Elektrik-Santralleri.pdf> adresinden erişilmiştir. (Erişim Tarihi: 03.03.2020.)

¹¹⁹ ULUATAM, s. 56.

¹²⁰ YİĞİTGÜDEN, Yurdakul, Türkiye’de Elektrik Enerjisi Sektöründe Özelleştirme Politikaları ve Çalışmaları, İstanbul 1999, s. 31.

¹²¹ SEZER, Sennur/ÖZYALÇINER, Adnan, Öyküleriyle İstanbul Anıtları-1, İstanbul 2010.

¹²² KURUM, Mustafa Eser, Elektrik Sektöründe Özelleştirme, Regülasyon ve Türkiye Uygulaması (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2010, s. 43.

¹²³ DALKA OKUMUŞ, Şüheda, Elektrik-Doğalgaz Piyasaları Abonelik Sözleşmeleri ve Bu sözleşmede Yer Alan Genel İşlem Koşullarının Denetimi, Ankara 2018, s. 83; Elektrik piyasasında faaliyetleri

olan milliyetçilik anlayışıyla ve devletçilik ilkesinin etkisiyle yabancı şirketlere verilmiş imtiyazlar satın alınmıştır. Elektrik faaliyetleri kamu eliyle yürütölmeye başlanmıştır¹²⁴. Gerçekten de 1930 senesinde “1580 sayılı Belediyeler Kanunu”¹²⁵ ile belediyelere imtiyazlı şirketleri satın alma hakkı tanınmıştır. Bu hakkın tanınmasıyla imtiyazlı şirketler hızlı bir şekilde satın alınmaya başlanmıştır¹²⁶.

Elektrik piyasasında faaliyet göstermek üzere 1933 yılında Belediyeler Bankası¹²⁷, 1935 senesinde Etibank, Elektrik İşleri Etüt İdaresi ve Maden Tetkik Arama (MTA) kurulmuştur.¹²⁸ 1938-1944 yılları arasında ölkedeki tüm yabancı sermayeli ve imtiyazlı yabancı elektrik şirketleri devletleştirilmiştir¹²⁹. Böylece elektrik piyasası devlet elinde toplanmış, tekelci ve dikey bütünleşik bir yapı oluşmuştur¹³⁰. Ancak değişen hükümet politikaları sonucu 1952 yılından itibaren ÇEAŞ, Kepez A.Ş, Kayseri A.Ş ve AKTAŞ A.Ş olmak üzere yerli ve özel sermayeli dört şirkete elektrik piyasasında faaliyet

göstermeleri için özel şirketlere verilen imtiyazların yasal temeli 10 Haziran 1910 tarihinde çıkarılan “Menafii Umumiyye Müteallik İmtiyazat Hakkında Kanun”dur. (YİĞİTGÜDEN, s. 63)

¹²⁴ DALKA OKUMUŞ, s. 84.

¹²⁵ 03.04.1930 tarihli ve 1471 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

¹²⁶ YURTOĞLU, Nadir, “Cumhuriyet Türkiyesinde Elektrik Enerjisi Üretimi ve Enerji Politikaları”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, C. 34, S. 2, 2018, s. 231.

¹²⁷ Belediyeler Bankası 1945 yılında 4759 sayılı Kanun ile İller Bankası’na dönüştürölmüştür. Detaylı bilgi için bkz. SERTER, Gencay, “Belediyeler Bankası’ndan İlbank A.Ş’ye Bir Dönüşümün Öyküsü”, Çağdaş Yerel Yönetimler, C. 24, S. 4, s. 1-26.

¹²⁸ YURTOĞLU, s. 234-240; YİĞİTGÜDEN, s. 63.

¹²⁹ KURUM, s. 44.

¹³⁰ DALKA OKUMUŞ, s. 84.

gösterebilmeleri için imtiyaz verilmiştir¹³¹. Böylece özel sektör elektrik pazarında yeniden yer bulmaya başlamıştır¹³². Daha sonra “1312 sayılı Türkiye Elektrik Kurumu Kanunu”¹³³ çıkarılmıştır. Bu Kanun’la elektrik piyasasında işletme bütünlüğünü sağlamak için imtiyazlı şirketler ve belediye sınırları dışında elektriğin üretim, iletim, dağıtım ve satış hizmetleri Türkiye Elektrik Kurumu (TEK) bünyesinde toplanmıştır¹³⁴. 1982 senesinde çıkarılan 2705 sayılı Kanun’la¹³⁵ belediyelerin elindeki tesisler de TEK’e devredilmiştir¹³⁶.

Ardından “3096 sayılı Türkiye Elektrik Kurumu Dışındaki Kuruluşların Elektrik Üretimi, İletimi, Dağıtımı ve Ticareti ile Görevlendirilmesi Hakkında Kanun”¹³⁷ çıkarılmıştır. Bu kanun elektrik piyasasının gelişmesi ve liberalleşmesine yönelik yapılan kanunlardan biridir. Nitekim elektrik üretim, iletim ve dağıtım faaliyetlerinin TEK dışındaki kuruluşlarca da yapılması bu Kanun’la mümkün hale gelmiştir¹³⁸.

¹³¹ TATLI, Burçak, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, “Türkiye Elektrik Pazarında Güncel Gelişmeler ve Avrupa Birliği Komisyonunun CEZ Kararı”, C. 9, S. 1, 2018, s. 80; YURTOĞLU, s. 241.

¹³² TATLI, s. 80.

¹³³ 13559 sayılı ve 25.07.1970 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

¹³⁴ https://www.tedas.gov.tr/#!tedas_hakkimizda adresinden erişilmiştir. (Erişim Tarihi: 29.03.2020)

¹³⁵ “1312 sayılı Türkiye Elektrik Kurumu Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi, İki Maddesinin Yürürlükten Kaldırılması, Bazı Madde, Bent ve Fıkra Eklenmesi Hakkında Kanun” adlı bu Kanun 11.09.1982 tarihli ve 17808 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

¹³⁶ YURDAKUL, s. 64

¹³⁷ 19.12.1984 tarihli ve 18610 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

¹³⁸ DALKA OKUMUŞ, s. 84.

1993 senesinde TEK, TEAŞ ve TEDAŞ olmak üzere ikiye ayrılmıştır¹³⁹. 1999 yılında çıkarılan 4446 sayılı Kanun¹⁴⁰ sayesinde kamu tarafından görülmesi gereken kamu hizmetlerinin özelleştirme kurumu sayesinde özel kuruluşlara devredilerek yaptırılmasının önü açılmıştır¹⁴¹. 2000’li yıllara gelindiğinde TEAŞ, Türkiye Elektrik Üretim A.S. (EÜAŞ), Türkiye Elektrik İletim A.Ş ve Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt A.Ş (TETAŞ) olmak üzere üç ayrı tüzel kişiliğe bölünmüştür¹⁴². Ardından AB müktesebatına uyum çalışmaları doğrultusunda “4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu” çıkarılmıştır. Bu Kanun elektrik piyasasında reform niteliğinde olduğu ifade edilmiştir¹⁴³.

B. 4628 SAYILI ELEKTRİK PİYASASI KANUNU

Bu Kanun¹⁴⁴ “*elektriğin yeterli, kaliteli, sürekli, düşük maliyetli ve çevreyle uyumlu bir şekilde tüketicilerin kullanımına sunulması için, rekabet ortamında özel hukuk hükümlerine göre faaliyet gösterebilecek, mali açıdan güçlü, istikrarlı ve şeffaf bir elektrik enerjisi piyasasının oluşturulması*”¹⁴⁵ amacıyla 2001 senesinde yürürlüğe

¹³⁹ Bkz, 12.08.1993 tarihli ve 93/4789 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı.

¹⁴⁰ “Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun” adlı bu Kanun 14.08.1999 tarihli ve 23786 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

¹⁴¹ DALKA OKUMUŞ, s. 85.

¹⁴² TATLI, s. 81.

¹⁴³ DALKA OKUMUŞ, s. 85.

¹⁴⁴ 24355 sayılı ve 03.03.2001 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Kanun’un adı 28603 sayılı ve 30.03.2013 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan 6446 sayılı Kanun’un 30/1 maddesi gereğince “Enerji Piyasası Düzenleme Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun” olarak değiştirilmiştir.

¹⁴⁵ 4628 sayılı Kanun m. 1.

girmiştir. Kanun'un genel gerekçesinde ifade edildiği üzere özel sektör yatırımcıların ağırlıklı olduğu, kamunun ise bağımsız bir organ ile denetim ve gözetim yükümlülüğünü yerine getirdiği bir enerji piyasası hedeflenmiştir¹⁴⁶. Bu hedefin gerçekleştirilmesi amacıyla, bu Kanun uyarınca Elektrik Piyasası Düzenleme Kurumu kurulmuştur. Belirtmek gerekir ki Türkiye ile AB arasındaki Katılım Ortaklığı Belgesi'nin “Enerji” başlıklı bölümünde siyasi otoriteden bağımsız bir düzenleyici kurulun kurulmasının öngörülmesi bu Kurumun oluşturulmasında etkili olduğu belirtilmiştir¹⁴⁷. Ardından 4646 sayılı ve 18.04.2001 kabul tarihli “Doğal Gaz Piyasası Kanunu”¹⁴⁸ (“Elektrik Piyasası Kanununda Değişiklik Yapılması ve Doğalgaz Piyasası Hakkında Kanun”) ile kurumun görev alanına doğalgaz da dahil edilerek kurumun adı Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu olarak değiştirilmiştir¹⁴⁹. Sonrasında “Petrol Piyasası Kanunu”¹⁵⁰ ile Kurum'un görev alanı petrol piyasasını da içine alacak şekilde genişletilmiştir. 4628 sayılı Kanun ile TEAŞ üçe ayrılmıştır: Elektrik Üretim A.Ş (EÜAŞ), Türkiye Elektrik Taahhüt ve Ticaret A.Ş (TETAŞ) ve Türkiye İletim A.Ş (TEİAŞ)¹⁵¹. EÜAŞ, kamuya ait üretim

¹⁴⁶ 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu Genel Gerekçesi, Elektrik Piyasası Kanunu Tasarısı ve Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji ve Plan ve Bütçe Komisyonları Raporları, (1/179), Seri Sayısı 597, 21. Dönem, 3. Yasama yılı.

¹⁴⁷ DOĞRU, Cem, “Türkiye’de Elektrik Piyasasının Yeniden Yapılanması Sürecine Bir Bakış”, Sosyal Bilimler Metinleri, S. 1, 2010, s. 20.

¹⁴⁸ 24390 sayılı ve 02.05.2001 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

¹⁴⁹ 4646 sayılı Kanun m. 14.

¹⁵⁰ 25322 sayılı ve 20.12.2003 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

¹⁵¹ PEKCAN, Diğdem, Doğal Tekelin Regülasyonu Ve Düzenleyici Kurum: Türkiye Elektrik Piyasası Örneği (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa 2015, s. 79.

tesislerinden özel sektöre aktarılmayanları devralmıştır¹⁵². Böylece kamu tekelinde olan dikey bütünleşik yapıdaki elektrik piyasası serbestleştirilmiş ve üretim faaliyeti rekabete açılmıştır¹⁵³. Elektrik piyasasındaki kamu şirketlerinin özelleştirilmesi 24.11.1994 tarihli “Özelleştirme Uygulamaları Hakkındaki Kanun”¹⁵⁴ hükümlerine göre yapılmaktadır¹⁵⁵. Kanun’un uygulanabilmesi için 17 Mart 2004 tarihinde Devlet Planlama Teşkilatı’nın hazırladığı ve Yüksek Planlama Kurulu’nca imzalanan “Elektrik Enerjisi Sektörü Reformu ve Özelleştirme Stratejisi Belgesi” yayınlanmıştır. Kanun’un yürürlüğe girmesinden hemen önce ve sonrasında özelleştirmenin üretim faaliyetinden başlaması istenmiştir. Fakat bu belgede de görüldüğü üzere dağıtım faaliyetlerine öncelik verilmiştir. Bunun sebebi kayıp kaçak oranları en aza indirerek güçlü dağıtım şirketleri oluşturmak ve üreticilerin bu şirketlere güvenerek piyasaya girmesidir¹⁵⁶. 2009 yılında YPK tarafından onaylanarak yayınlanan yeni “Elektrik Piyasası Arz Ve Güvenliği Strateji Belgesi”nde elektrik üretiminde yenilenebilir enerji kaynakların payının 2023 yılına kadar %30’un üzerine çıkarılması hedeflenmiştir¹⁵⁷. Nitekim Kanun’un 5/p maddesinde de Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu’nun görevlerinden biri “*yenilenebilir enerji kaynaklarının ve yerli enerji kaynaklarının kullanımını özendirmek amacıyla gerekli tedbirleri almak ve bu konuda teşvik uygulamaları için ilgili kurum ve kuruluşlar nezdinde girişimde bulunmak*” olarak düzenlenmiştir. 4628 sayılı Kanun’un EPDK’ya

¹⁵² PEKCAN, s. 79.

¹⁵³ DEVİR, Kenan, Türk Elektrik Piyasasının İşleyişi, Bursa 2017, s. 95-96.

¹⁵⁴ 22124 sayılı ve 27 Kasım 1994 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

¹⁵⁵ DEVİR, s. 99.

¹⁵⁶ DOĞRU, s. 22.

¹⁵⁷ DEVİR, s. 103.

ilişkin hükümleri dışındaki kısmı 30 Mart 2013 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanan 6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu ile yürürlükten kaldırılmıştır¹⁵⁸.

C. 5346 SAYILI YENİLENEBİLİR ENERJİ KAYNAKLARININ ELEKTRİK ENERJİSİ ÜRETİMİ AMAÇLI KULLANILMASINA İLİŞKİN KANUN

Yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik üretimini teşvik etmek için ülkemizde yapılan ilk düzenleme 2005 senesinde çıkarılan “5346 sayılı¹⁵⁹ Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanılmasına İlişkin Kanun”dur¹⁶⁰. Bu kanun aynı zamanda Türkiye’de yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik üretimini teşvik eden en kapsamlı kanundur. Nitekim Kanun’un amacı “... yenilenebilir enerji kaynaklarının elektrik enerjisi üretimi amaçlı kullanımının yaygınlaştırılması, bu kaynakların güvenilir, ekonomik ve kaliteli biçimde ekonomiye kazandırılması...” olarak düzenlenmiştir¹⁶¹.

Kanun kapsamındaki teşvikler “YEK Destekleme Mekanizması” (m. 6), “lisanssız elektrik üretim faaliyeti” (m. 6/ A), “yerli ürün kullanımı” (m. 6/ B), “diğer

¹⁵⁸ KIZIL VOYVODA, Özlem/VOYVODA, Ebru, “Türkiye’de Enerji Sektörünün Yeniden Yapılandırılması Sürecinde Hukuk Düzenlemeleri Elektrik Sektörü”, Çalışma Ve Toplum Dergisi, C. 60, S. 1, 2019, s. 146.

¹⁵⁹ 25819 sayılı ve 18.05.2005 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

¹⁶⁰ BERKSOY, Turgay/AKBAŞ AKDOĞAN, Dilek, "Yenilenebilir Enerji Politikaları ve Türkiye", Journal Of Life Economics, C. 5, S. 3, 2018, s. 24.

¹⁶¹ Bkz. 5346 sayılı Kanun m. 1.

uygulamalar” (m. 6/ C), “yatırım dönemi uygulamaları” (m. 7), “arazi ihtiyacına ilişkin uygulamalar” (m. 8) madde başlıkları altında düzenlenmiştir¹⁶².

5346 sayılı Kanun’un 3/14 maddesinde YEK Destekleme Mekanizması (YEKDEM) “Bu Kanun kapsamındaki yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı üretim faaliyeti gösterenlerin faydalanabileceği fiyat, süreler, miktarlar ve bunlara yapılacak ödemelere ilişkin usul ve esasları içeren destekleme mekanizmasını, ifade eder” şeklinde tanımlanmıştır. Kanun da güneş enerji kaynakları yenilenebilir enerji kaynağı olarak sayılmıştır (m.3/8). Bu sebeple GES’ler, Kanun kapsamındaki yenilenebilir enerji kaynağı olup, Kanun’daki teşviklerden yararlanabilir.

YEKDEM kapsamında üretimlerin sabit fiyat garantisi (SFG) teşvikinden yararlanacağına ilişkin düzenlemeler Kanun’un 6/A ve 6/B maddelerinde belirtilmiştir. Bu teşvik 5346 sayılı Kanun ile getirilmiştir. Başlangıçta destek süresi yedi yıl olarak belirlenmişken 2010 yılında 6094 sayılı Kanun’la on yıla çıkarılmıştır. Uygulaması basit olan bu teşvik Dünya’da ve Türkiye’de yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik üretilmesi için kullanılan en önemli mekanizmadır¹⁶³. Teşvik fiyatları yenilenebilir kaynağın türüne göre değişir. Farklı fiyatlar uygulanmasının sebebi o alandaki yatırım miktarı ihtiyacının farklı olması ve yatırım maliyetiyle alakalıdır¹⁶⁴.

YEK destekleme mekanizması kapsamındaki üretim lisansı sahipleri, 18.05.2005 tarihinden 31.12.2020 tarihine kadar işletmeye girmiş veya girecek olmak şartıyla on yıl

¹⁶² ÇAKMAK, s. 163.

¹⁶³ BERKSOY/AKBAŞ AKDOĞAN, s. 26.

¹⁶⁴ ŞEN, Semih, “Yenilenebilir Enerji Üretiminde Maliye Politikası Aracı Olarak Teşvikler: Seçilmiş Bazı Avrupa Ülkelerinin Deneyimleri Ve Türkiye”, Journal Of Life Economics, C. 4, S. 1, 2017, s. 70.

süre ile sabit fiyatla alım garantisinden (SFG) yararlanabilir. (5346 sayılı Kanun m. 6) Ancak bu süre 09.05.2021 tarihli ve 31479 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Belgelendirilmesi ve Desteklenmesine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik” ile 30.06.2021 tarihine kadar uzatılmıştır¹⁶⁵. Bu tarihe kadar işletmeye giren güneş enerjisine dayalı lisanslı elektrik üretim tesisleri için 13,3 cent/kWh sabit fiyatlı alım garantisi vardır (5346 sayılı Kanun Ek 1 Sayılı Cetvel). 01.07.2021 tarihinden 31.12.2025 tarihine kadar işletmeye girecek olan GES’ler için ise 3453 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı ile YEKDEM fiyatı ve YEKDEM süresi belirlenmiştir¹⁶⁶.

Kendi ihtiyacını karşılamak için GES kuran gerçek veya tüzel kişiler de, ihtiyaç fazlası ürettiği elektrik için sabit fiyat garantisi teşvikinden on yıl süreyle yararlanabilir. Bu hüküm uyarınca dağıtım sistemine verilmek istenen elektrik görevli dağıtım şirketince alınmak zorundadır. (5346 sayılı Kanun m. 6/A) Satın alınan bu elektrik YEKDEM (yenilenebilir enerji kaynakları destekleme mekanizması) kapsamında üretilmiş ve sisteme verilmiş kabul edilir¹⁶⁷.

2005-2010 seneleri arasında gerek ikincil mevzuat eksikliğinden gerek teşviklerin yeterli bulunmamasından ötürü yenilenebilir enerji alanındaki yatırımlar sınırlı

¹⁶⁵ Bu tarihten sonra işletmeye girecek olan YEK belgeli üretim tesisleri için uygulanacak fiyatlar ise bu Kanun’daki fiyatları geçmemek şartıyla Cumhurbaşkanı tarafından belirlenir. (5346 sayılı Kanun m 6/I.)

¹⁶⁶ Buna göre GES’ler için YEKDEM fiyatı 10 yıl süre ve 32 kuruş/kWh, olarak uygulanır.

¹⁶⁷ DÖNER, s. 140.

kalmıştır¹⁶⁸. 2010 senesinde kabul edilen “*Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanılmasına İlişkin Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*”la¹⁶⁹ yerli katkı ilavesi teşviki 5346 sayılı Kanun’a eklenmiştir¹⁷⁰. Yerli üretim teşviki Kanun’un 6/B maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı olarak lisanslı elektrik üreten ve 31.06.2021 tarihinden önce işletmeye giren¹⁷¹ tesislere 5 yıl boyunca katkı ilavesi verilir¹⁷². Bu uygulamanın amacı yenilenebilir enerji tesislerinde kullanılan aksamın yurtiçinde üretilmesini desteklemektedir. Teşvik miktarı SFG’ye eklenir¹⁷³. Yerli aksamın yabancı bir şirket tarafından üretilmesi durumunda dahi, üretim yurt içinde gerçekleşmişse bu teşvikten yararlanma mümkün olmaktadır¹⁷⁴. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, bu teşvikin yalnızca lisanslı elektrik üretim hallerinde söz konusu olduğudur. Yerli üretim teşvikinin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Enerji Ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından

¹⁶⁸ YILMAZ, Olcay/ HOTUNLUOĞLU, Hakan, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, “*Yenilenebilir Enerjiye Yönelik Teşvikler ve Türkiye*”, C.2, S. 2, 2015, s. 78.

¹⁶⁹ 27809 sayılı ve 08.01.2011 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

¹⁷⁰ BERKSOY/AKBAŞ AKDOĞAN, s. 24.

¹⁷¹ Bu süre 02.12.2020 tarihli ve 31322 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 7257 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu ile Bazı Kanunlarda değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un 15. maddesi ile 30.06.2021 tarihine kadar uzatılmıştır. Aynı maddeyle Bu tarihten sonra işletmeye girecek lisanssız üretim tesislerine ilişkin katkı süresi, katkı fiyatları ve uygulamaya yönelik usul ve esasların Cumhurbaşkanınca belirleneceği düzenlenmiştir.

¹⁷² Yerli katkı fiyatı 5346 sayılı Kanun’un II sayılı cetvelinde belirtilmiştir.

¹⁷³ BERKSOY/AKBAŞ AKDOĞAN, s. 27.

¹⁷⁴ DÖNER, İbrahim, Yenilenebilir Enerji Kaynakları Muhasebe, Vergi Uygulamaları, Sektöre Sağlanan Teşvik ve Hibeler, Ankara 2018, s. 133.

Çıkarılan 29752 sayılı ve 24.06.2019 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan “Yenilenebilir Enerji Kaynaklarından Elektrik Üreten Tesislerde Kullanılan Yerli Aksamın Desteklenmesine İlişkin Yönetmelik”te düzenlenmiştir. Bu yönetmelik “Yerli Aksam Yönetmeliğı”¹⁷⁵ ile yürürlükten kaldırılmıştır.

30.06.2021 tarihinden sonra işletmeye giren üretim lisansı olan GES’ler ile tüketim tesisi ihtiyacını karşılamaya yönelik GES’lerin de yerli katkı ilavesi teşvikinden yararlanabileceğı düzenlenmiştir. Bu teşvikin miktarı ve süresinin Cumhurbaşkanı tarafından belirleneceğı hüküm altına alınmıştır (5346 sayılı Kanun m. 6/B). Bu doğrultuda alınan 3453 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı ile yerli katkı fiyatı 5 yıl süre ve 8 kuruş/kWh olarak belirlenmiştir.

5346 sayılı Kanun ile sabit fiyat garantisi teşviki ve arazi kullanımında destek uygulaması getirilmiştir. Ardından 2007 yılında çıkarılan “5627 sayılı Enerji Verimliliğı Kanunuyla”¹⁷⁶ sabit fiyat garantisi teşvikinin süresi uzatılmış ve arazi kullanımında destek oranı artırılmıştır^{177, 178}.

Diğer uygulamalar başlıklı 6/C maddesi altında yenilenebilir enerji kaynaklarından lisanslı elektrik üretimi yapan tüzel kişilerin belli şartlar altında ek kapasite kurabilmeleri mümkün kılınmıştır.

¹⁷⁵ 28.05.2021 tarihli ve 31494 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

¹⁷⁶ 26510 sayılı 02.05.2007 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

¹⁷⁷ BERKSOY/AKBAŞ AKDOĞAN, s. 24.

¹⁷⁸ BERKSOY/AKBAŞ AKDOĞAN, s. 24.

Yatırım aşamasındaki teşviklerden en önemlisi, arazi ihtiyacına yönelik sağlanan teşviklerdir. Arazi ihtiyacına yönelik uygulamalar başlığı altında orman vasıflı olan veya hazinenin mülkiyetinde olan ya da devletin hüküm ve tasarrufunda bulunan taşınmazların yenilenebilir enerji kaynaklarından enerji üretimi için bedeli karşılığı kullanımına izin verilmesi, kiralanması, irtifak hakkı tesis edilmesi veya kullanım izni verilmesi mümkün kılınmıştır¹⁷⁹.

D. 6446 SAYILI ELEKTRİK PİYASASI KANUNU

Elektrik piyasasındaki aksaklıkları gidermek ve piyasa etkinliğini sağlamak amacıyla “6446 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu”¹⁸⁰ yayımlanmıştır. Bu Kanun’la yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelik pek çok teşvik getirilmiştir. Kanunda üretim, enerji kaynaklarının elektrik üretim tesislerinde elektrik enerjisine dönüştürülmesi faaliyeti olarak tanımlanmıştır (Madde 3/1-ö). Elektrik üretimi için lisans alınmasının zorunlu olduğu belirtilmiştir (Madde 4). Dolayısıyla kural olarak güneş enerjisinden elektrik üretimi için lisans alınması gerekir. Ancak lisans almadan yapılabilecek faaliyetler 14. maddede sayılmıştır¹⁸¹. Bu madde kapsamındaki güneş enerjisinden elektrik üretim sistemleri lisans alma zorunluluğundan muaf olarak üretim yapabilir.

¹⁷⁹ ESER, Levent Yahya/POLAT, “Sedat, Elektrik Üretiminde Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Kullanımına Yönelik Teşvikler: Türkiye Ve İskandinav Ülkeleri Uygulamaları”, Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi, S. 12, Ocak 2015, s. 219; ŞEN, s. 219; 5346 sayılı Kanun’da belirtilen diğer teşvikler için Bkz m. 7 ve m. 8.

¹⁸⁰ 28603 sayılı ve 30.03.2021 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

¹⁸¹ 6446 sayılı Kanun m.14: “Lisans alma ve şirket kurma yükümlülüğünden muaf faaliyetler şunlardır:

a) İmdat grupları ve iletim ya da dağıtım sistemiyle bağlantı tesis etmeyen üretim tesisi

b) Kurulu gücü azami bir megavatlık yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı üretim tesisi

Bu muafiyetler arasında en cazip olanı kurulu gücü azami bir megavatlık¹⁸² yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı yapılan üretimdir. Bunun sebebi bu tesislerde üretilen elektriğin fazlasının belirli fiyatlar üzerinden alım garantisinin olmasıdır¹⁸³. Nitekim yenilenebilir enerji kaynaklarından lisanssız elektrik üretimi yapan kişilerin ihtiyacı fazlası elektrik 5346 sayılı Kanun'da belirtilen fiyatlardan son kaynak tedarik şirketince alınır (Madde 14/3). Bu Kanun'un 14. maddesinin uygulanmasına ilişkin usul

c) Belediyelerin katı atık tesisleri ile arıtma tesisi çamurlarının bertarafında kullanılmak üzere kurulan elektrik üretim tesisi

ç) Mikrokojenerasyon tesisleri ile Bakanlıkça belirlenecek verimlilik değerini sağlayan kojenerasyon tesislerinden Kurulca belirlenecek olan kategoride olanları

d) Ürettiği enerjinin tamamını iletim veya dağıtım sistemine vermeden kullanan, üretimi ve tüketimi aynı ölçüm noktasında olan, yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı üretim tesisi

(e) Bakanlığın görüşü alınarak Kurulun belirleyeceği limitler ile usul ve esaslar çerçevesinde elektrik depolama ve talep tarafı katılımı kapsamında gerçekleştirilen piyasa faaliyetleri

(f) Elektrik aboneliği Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğüne ait tarımsal sulama amaçlı tesislerin elektrik ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, kurulu gücü tarımsal sulama tesisinin bağlantı anlaşmasındaki sözleşme gücü, birden fazla tesis için tesislerin sözleşme güçleri toplamı ile sınırlı olmak koşuluyla Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü tarafından kurulan ve işletilen yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı üretim tesisi

g) Bağlantı anlaşmasındaki sözleşme gücü ile sınırlı olmak kaydıyla yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı üretim tesisi”

¹⁸² 10.05.2019 tarihli ve 30770 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 1044 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı ile kurulu güç üst sınırı beş megavata çıkarılmıştır.

¹⁸³ Türkiye Enerji Vakfı (TENVA), Lisanstan Muaf Elektrik Üretimi Projesi Eğitim Kitabı, Ankara 2017, s. 12.

ve esaslar “Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Belgelendirilmesi ve Desteklenmesine İlişkin Yönetmelik”te yer alır¹⁸⁴.

6446 sayılı Kanun’da güneş enerjisinden elektrik üretimine yönelik teşvikler bulunur. Lisanslı GES’lere yönelik teşvikler Kanun’un geçici 4. maddesinde belirtilmiştir. Buna göre üretim tesislerinin işletmeye girişinden itibaren beş sene iletim sistemi kullanım bedellerinden yüzde elli indirim yapılır (Geçici m. 4/1-a). Bunun yanı sıra üretim tesisinin yatırım döneminde, üretim tesisiyle ilgili yapılan işler harçtan, düzenlenen belgeler damga vergisinden muaf tutulmuştur (Geçici m. 4/1-b). Orman vasıflı veya hazinenin özel mülkiyetinde ya da Devletin hüküm ve tasarrufu altında olan taşınmazların, yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik üretimi yapılacak olması halinde, bedeli karşılığında izin verme, kiralama yapma, irtifak hakkı tesisi veya kullanma izni verilmesi yoluyla yatırımcının kullanımına sunulabileceği belirtilmiştir (Geçici m. 4/2). Benzer şekilde mera, yaylak, kışlak ile kamuya ait otlak ve çayırılar üzerinde de yenilenebilir enerji kaynaklarında elektrik üretimi yapılacak olması halinde kiralama veya irtifak hakkı tesisi mümkün kılınmıştır (Geçici m. 4/3). Ayrıca bu Kanun yürürlüğe girdiğinde işletmede olan ve 21/12/2025 tarihine kadar işletmeye girecek olan yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı üretim tesisleri, ulaşım yollarından ve sisteme bağlantın noktasına kadarki enerji nakil hatlarının yatırım ve işletme dönemlerinin ilk on yılında kira, irtifak hakkı ve kullanma izni bedellerine yüzde seksen beş indirim uygulanacağı hükme bağlanmıştır (Geçici m. 4/4). Bahsedilen tüm bu teşvikler, kanun koyucunun güneş elektrik santrallerinin yaygınlaşmasına yönelik isteğinin somut bir göstergesidir. Bunun yanı sıra belirtilen teşviklerle güneş elektrik santrallerinden elde edilen ekonomik menfaatin arttığı söylenebilir. Dolayısıyla güneş elektrik santrali

¹⁸⁴ ÇAKMAK, s. 172.

işletilmesinden doğan kusursuz sorumluluklar belirlenirken sorumluluğun kapsamı bu hususlar gözetilerek tespit edilmelidir.

E. YENİLENEBİLİR ENERJİ KAYNAKLARININ BELGELENDİRİLMESİ VE DESTEKLENMESİNE İLİŞKİN YÖNETMELİK

Türkiye’de yenilenebilir enerji kaynak kullanımını artırarak enerji alanındaki dışa bağımlılığı azaltmak için “*Yenilenebilir enerji kaynaklarının Belgelendirilmesi ve Desteklenmesine İlişkin Yönetmelik*”¹⁸⁵ çıkarılmıştır¹⁸⁶. 5346 sayılı Kanun’un 5, 6, 6/A, 6/B, 6/C ve 11’inci maddeleri ile “6446 sayılı *Elektrik Piyasası Kanunu*”nun 14. maddesine dayanılarak çıkarılan bu yönetmeliğin amacı yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı elektrik enerjisi üretimini teşvik etmektir (YEKBDY m. 1, m. 2). Bu amaçla hayata geçirilen YEKDEM mekanizması Yönetmelik 3/1-s maddesinde tanımlanmıştır. Buna göre YEKDEM “*Bu Yönetmelik kapsamındaki yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı üretim faaliyeti gösteren üretim lisansı sahibi tüzel kişilerin bizzat ve LÜY kapsamında yenilenebilir enerji kaynaklarından üretim yapan kişilerin bölgelerinde bulundukları görevli tedarik şirketleri aracılığıyla faydalanabileceği fiyatlar, süreler ve bunlara yapılacak ödemelere ilişkin usul ve esasları içeren destekleme mekanizmasını*” ifade eder. YEKDEM’den hem lisanslı üretim yapan kişiler hem de lisanssız elektrik üretim yapan kişiler yararlanabilir¹⁸⁷. Fakat üretilen elektrik, yönetmeliğin 3/(1)-v

¹⁸⁵ 28782 sayılı ve 01.10.2013 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

¹⁸⁶ EMİRMAHMUTOĞLU, Hatice Zeynep/ KARDIÇ, Sait/ERGÜN, Furkan, “Yenilenebilir Enerji Kaynakları Destekleme Mekanizması (YEKDEM) Yönetmeliği ve Uygulaması”, GSI Articletter, S. 19, Summer 2018, s. 43.

¹⁸⁷ EMİRMAHMUTOĞLU/KARDIÇ/ERGÜN, s. 45.

maddesinde sayılan enerji kaynaklarından elde edilmelidir¹⁸⁸. Maddede güneş enerjisi sayıldığı için GES’ler YEKDEM kapsamındadır.

Güneş enerjisine dayalı lisanslı veya lisanssız elektrik üretimi yapan kişilerin ürettikleri elektrikler on yıl süreyle alım garantisi altındadır (YEKBDY m. 8). Bu süre boyunca yenilenebilir enerjisi kaynaklarına dayalı elektrik üretimi yapan kişiler, ihtiyaç fazlası üretimlerini belirli fiyattan satabilme imkânına sahiptir¹⁸⁹. Alım garantisinden yararlanabilmek için güneş elektrik santralleri 30.06.2021 tarihine kadar işletmeye girmelidir¹⁹⁰ (YEKBDY m. 8).

Lisanssız elektrik üretim yönetmeliği kapsamında elektrik üretimi yapan kişilerin ihtiyaç fazlası elektrikleri görevli tedarik şirketlerince alınmak zorundadır. Bu kişiler görevli tedarik şirketleri aracılığıyla herhangi bir başvuru gerekmeksizin YEKDEM’e katılır¹⁹¹ (YEKBDY m.5/3). Lisanslı elektrik üretimi yapan tüzel kişiler ise bir sonraki takvim yılı YEKDEM’e katılmak için 30 Kasım tarihine kadar EPDK’ya başvuru yapar (YEKBDY m. 5/1).

¹⁸⁸ “Bu Yönetmelik kapsamındaki yenilenebilir enerji kaynakları: Rüzgâr, güneş, jeotermal, biyokütle, biyokütleden elde edilen gaz (çöp gazı dâhil), dalga, akıntı enerjisi ve gel-git ile kanal veya nehir tipi veya rezervuar alanı on beş kilometrekarenin altında olan veya pompaj depolamalı hidroelektrik üretim tesisi kurulmasına uygun elektrik enerjisi üretim kaynaklarını ... ifade eder”

¹⁸⁹ EMİRMAHMUTOĞLU/KARDIÇ/ERGÜN, s. 45.

¹⁹⁰ 8/11/2013 tarihli ve 2013/5625 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı

¹⁹¹ EMİRMAHMUTOĞLU/KARDIÇ/ERGÜN, s. 47.

İç piyasada veya uluslararası piyasada yenilenebilir enerji kaynaklarından üretilen elektrik enerjisini satmak isteyen tüzel kişilere EPDK tarafından YEK belgesi verilir.¹⁹². Lisanslı üretim yapan şirketlerden üretim tesislerinin gücüne göre yıllık lisans ücreti alınır. YEK belgesi ile EPDK'ya başvurulması durumunda yenilenebilir enerji kaynaklarından üretim yapan kişiler 8 yıl lisans ücretinden muaftır.¹⁹³. Sonrasında ise lisans ücretinin %10'unu ödenmek zorundadır¹⁹⁴.

Yıl	YEKDEM'den Yararlanan Lisanslı Santral Sayısı	YEKDEM'den Yararlanan Lisanslı Santrallerin Kurulu Güç Toplamı (MW)	Üretim Miktarı (MWh)	YEKDEM'den Yararlanan Lisanslı GES Sayısı	YEKDEM'den Yararlanan Lisanslı GES Kurulu Gücü (MW)
2020	821	21.146,1	73.482.227	17	612,7
2019	777	20.921,5	76.668.087	9	81,7
2018	708	19.266,3	62.505.431	3	13,9
2017	647	17.399,9	50.496.769	2	12,9
2016	556	15.082,7	45.830.502	-	-
2015	234	5.423,6	17.944.514	-	-
2014	93	1.798	5.874.769	-	-
2013	38	534	2.360.795	-	-

195

¹⁹² ŞEN, s. 72.

¹⁹³ ESER/POLAT, s. 72.

¹⁹⁴ ŞEN, s. 72.

¹⁹⁵ Bkz. EPDK'nın, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019,2020 yılları Elektrik Piyasası Gelişim Raporları, <https://www.epdk.gov.tr/Detay/Icerik/3-0-24/elektrikyillik-sektor-raporu> adresinden erişilmiştir. Erişim Tarihi:11.02.2020.

Ülkemizde YEKDEM'den yararlanan üretici sayısı hızla artmaktadır. Bu durum yenilenebilir enerji sektörüne yönelimin arttığının ve güneş enerjisi gibi yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik üretiminin yaygınlaştığının en önemli göstergesidir. Bu durum, güneş elektrik santrali işletilmesinden kaynaklı zararların nasıl tazmin edilmesi gerektiğinin tespitini daha da önemli kılmaktadır.

F. LİSANSLI VE LİSANSSIZ ELEKTRİK ÜRETİMİNE İLİŞKİN YÖNETMELİKLER

1. Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliği

Elektrik piyasasında ön lisans ve lisans uygulamalarına yönelik usul ve esaslar ile ön lisans veya lisans sahiplerinin hak ve yükümlülüklerinin belirlenmesi amacıyla Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliği (EPLY) çıkarılmıştır (EPLY m. 1). Belirtilen yönetmeliğin konumuz bakımından önemi güneş elektrik santralleri için lisans alınmasına ve lisanstan kaynaklanan hak ile yükümlülüklerle ilişkin hükümler içermesidir.

EPLY m. 6/1-a hükmüne göre elektrik piyasasında elektrik üretim faaliyetinde bulunmak için lisans alınması zorunludur¹⁹⁶. Buna göre güneş elektrik santrali kurulması için lisans almak gerekir. EPLY'de, güneş elektrik santraline yönelik lisans başvurularının kabulü için birçok hukuki, teknik ve mali yükümlülükler öngörülmüştür¹⁹⁷. Nitekim lisans almak isteyen kişinin uygulamada yaklaşık 25 resmi

¹⁹⁶ Lisans usulüyle elektrik üretim faaliyetinin rekabet koşullarına uygun bir piyasa oluşturularak özel hukuk tüzel kişilerince yapılmasının hedeflendiği yönünde Bkz. DALKA OKUMUS, s. 83.

¹⁹⁷ Üretim lisansı alınabilmesi için önce ön lisans alma zorunluluğu (EPLY m. 6), önlisans başvurusunda bulunmak için Türk Ticaret Kanunu'na göre kurulmuş anonim şirket ya da limited şirket olma zorunluluğu (EPLY m. 12/3-a), ön lisans başvurusunda TEİAŞ veya ilgili dağıtım şirketinin görüşünün alınması (EPLY

kurumla irtibat kurması gerekmektedir. Bu durum eleştirilmektedir¹⁹⁸.Ancak böyle bir tercihin elektrik üretim faaliyetinde bulunan güneş elektrik santrallerinin doğuracağı zararları en aza indirmek amacıyla yapıldığı söylenebilir.

2. Elektrik Piyasasında Lisanssız Elektrik Üretim Yönetmeliği

Elektrik Piyasası Kanunu 14. maddesinde lisans alma ve şirket kurma yükümlülüğünden muaf olarak yürütülebilecek faaliyetler sayılmıştır. Bu madde kapsamındaki yapılan üretimin sisteme bağlanmasına ilişkin teknik usul ve esaslar ile satışa, başvuru yapılmasına ve denetim yapılmasına ilişkin usul ve esasların EPDK tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenleneceği belirtilmiştir (EPK m. 14/4). Bu doğrultuda “*Elektrik Piyasasında Lisanssız Elektrik Üretimine İlişkin Yönetmelik*”¹⁹⁹ yayımlanmıştır. Daha sonra “*Elektrik Piyasasında Lisanssız Elektrik Üretim Yönetmeliği*”²⁰⁰ ile eski yönetmelik mülga olmuştur. Halen yürürlükte olan bu yönetmeliğin amacı:

- “*Tüketicilerin elektrik ihtiyaçlarını tüketim noktasına en yakın kendi üretim tesisinden karşılaması,*

m. 15/2-a), Enerji İşleri Genel Müdürlüğünce teknik değerlendirmenin yapılması (EPLY m. 15/3-b), ön lisans almak için teminat sunulması (EPLY m. 12/5) düzenlemeleri belirtilen yükümlülüklerle örnek verilebilir.

¹⁹⁸ DÖĞERLİOĞLU, Özlem/ SUNGUR, Işık, “*Türkiye’de Enerji Mevzuatı: Fırsatlar ve Tehditler*”, Enerji Güvenliği Perspektifinden Türkiye’ye Bakış, Ankara 2015, s. 151.

¹⁹⁹ 28783 sayılı ve 02.10.2013 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

²⁰⁰ 30772 sayılı ve 12.05.2019 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

- Arz güvenliğinin sağlanmasında küçük ölçekli üretim tesislerinin ülke ekonomisine kazandırılması

- Küçük ölçekli üretim kaynaklarının etkin kullanımının sağlanması ile elektrik şebekesinde meydana gelen kayıp miktarlarının düşürülmesi” olarak sıralanmıştır. (LÜY m. 1).

Anılan Yönetmeliğin beşinci maddesinde lisans alma ve şirket kurma yükümlülüğünden muaf olarak elektrik üretimi yapılabilecek haller sayılmıştır²⁰¹. Buna

²⁰¹ m.5: “Önlisans ve lisans alma ile şirket kurma yükümlülüğünden muaf olarak kurulabilecek üretim tesisleri şunlardır:

- a) İmdat grupları,
- b) İletim ya da dağıtım sistemiyle herhangi bir şekilde bağlantısı olmadan çalışan üretim tesisleri,
- c) Kurulu gücü bir megavat veya Kanunun 14 üncü maddesi çerçevesinde Cumhurbaşkanı tarafından belirlenmiş kurulu güç üst sınırına kadar olan yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı üretim tesisleri,
- ç) Ürettiği enerjinin tamamını iletim veya dağıtım sistemine vermeden kullanan, üretimi ve tüketimi aynı ölçüm noktasında olan, yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı üretim tesisleri,
- d) Bakanlıkça belirlenecek verimlilik değerini sağlayan kategorideki kojenerasyon tesisleri,
- e) Mikrokojenerasyon tesisleri,
- f) Belediyelerin katı atık tesisleri ile arıtma tesisi çamurlarının bertarafında kullanılmak üzere kurulan üretim tesisleri,
- g) Sermayesinin yarısından fazlası doğrudan veya dolaylı olarak belediyeye ait olan tüzel kişilerce, belediyeler tarafından işletilen su isale hatları ile atık su isale hatları üzerinde, teknik imkanın olması ve DSİ tarafından uygun bulunması halinde hidrolik kaynağa dayalı kurulan üretim tesisleri,
- ğ) Elektrik aboneliği Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğüne ait tarımsal sulama amaçlı tesislerin elektrik ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, kurulu gücü tarımsal sulama tesisinin bağlantı anlaşmasındaki sözleşme gücü, birden fazla tesis için tesislerin sözleşme güçleri toplamı ile sınırlı olmak koşuluyla Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü tarafından kurulan ve işletilen yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı üretim tesisleri.

göre lisanssız üretim yapabilecek elektrik üretim tesislerini ikiye ayırabiliriz. Birinci grup üretilen ihtiyaç fazlası elektriğin YEKDEM kapsamında satıldığı tesislerdir. Bu gruba LÜY m. 5/1-c, e, f, g, h hükümlerine göre kurulan tesisler örnek verilebilir²⁰². İkinci grup ise üretilen ihtiyaç fazlası elektriğin satılmadığı tesislerdir. Bu gruba ise LÜY m. 5/1-a, b, ç, d, kapsamında kurulan tesisler girer²⁰³.

Lisanssız GES'lerin yalnızca çatı ve cephe uygulaması şeklinde kurulabileceğine ilişkin LÜY m. 11/3 hükmü bulunmaktadır. Ancak “*Elektrik Piyasasında Lisanssız Elektrik Üretim Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik*”²⁰⁴ ile bağlantı anlaşmasındaki sözleşme gücüyle sınırlı olarak yenilenebilir enerji kaynağına dayalı lisanssız elektrik üretim kurulmasının önü açılmıştır. Bu üretim şeklinde arazi tipi GES kurulumunun mümkün olduğu ifade edilmiştir²⁰⁵. Ayrıca LÜY m.5/1-a, b, ç, d, f, g, ğ, h bentleri kapsamında kurulacak tesisler için herhangi bir kurulu güç üst sınırı bulunmamaktadır (LÜY m. 5/6). Güneş elektrik santrallerinin yalnızca ihtiyaca yönelik olarak mı üretim fazlasının satılarak kar elde edileceği şekilde mi kurulduğu; kurulan

h) Bağlantı anlaşmasındaki sözleşme gücü ile sınırlı olmak kaydıyla yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı üretim tesisleri.”

²⁰² Nitekim bu husus LÜY 24/1, 24/2 ve 30. madde atfıyla 26/4 maddelerinde belirtilmiştir.

²⁰³ Şebeke ile bağlantısı olsa da LÜY m. 5/1-ç ve 5/1-d kapsamında üretilen ihtiyaç fazlası elektriğin sistemine verdiği enerji YEKDEM'e bedelsiz katkı kabul edilir ve ödeme yapılmaz (Bkz. LÜY m. 24/3). LÜY m. 5/1-a ve 5/1-b kapsamında kalan tesislerin şebekeyle bağlantısı olmadığı için ihtiyaç fazlası elektriğin şebekeye verilmesinden bahsedilemez.

²⁰⁴ 31479 ve 09.05.2021 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

²⁰⁵ <https://www.enerjiportali.com/yeni-yonetmelik-ile-gelenler/> adresinden erişilmiştir. Erişim Tarihi: 23.10.2021.

santralin kurulu gücünün ne olduğu; arazi tipi mi yoksa çatı tipi mi olduğu uygulanacak kusursuz sorumluluk halinin belirlenmesi açısından önem arz etmektedir. Nitekim çalışmamızın ilerleyen kısımlarında bu hususlar daha detaylı irdelenecektir.

"Türk Hukuku'nda Elektrik Üretimine İlişkin Mevzuat" başlığı altında yaptığımız açıklamalar ve verdiğimiz istatistikler, son yıllarda güneş elektrik santrallerine yönelik yasal düzenlemelerin arttığını, bu santrallere yönelik önemli teşviklerin mevcut olduğunu, bu alanın hızlı bir şekilde geliştiğini göstermektedir. Güneş elektrik santrallerinden doğan kusursuz sorumluluk halleri incelenirken bu hususlar göz önünde bulundurulmalıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

SORUMLULUK KAVRAMI VE TÜRLERİ İLE GÜNEŞ ELEKTRİK SANTRALİ İŞLETİLMESİNDEN DOĞAN HUKUKİ SORUMLULUK

I. GENEL ANLAMDA SORUMLULUK VE TÜRLERİ

A. SORUMLULUK KAVRAMI, TÜRLERİ VE SEBEPLERİ

Borçlar hukukunda, sorumluluk kavramı iki anlamda kullanılmaktadır²⁰⁶. Birinci anlamda sorumluluk, borçlunun alacaklıya karşı malvarlığı veya şahıs varlığıyla sorumlu olmasını ifade etmektedir²⁰⁷. Bu sorumluluğa, “-ile sorumluluk” denmektedir²⁰⁸. Borçlu,

²⁰⁶ EREN, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2018, s. 84; KILIÇOĞLU, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2020, s. 47; NOMER, Haluk, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2020, s. 30-31; KAYIHAN, Şaban/ ÜNLÜTEPE, Mustafa, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2018, s. 38; AYAN, Mehmet, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2016, s. 94; CANSEL, Erol/ ÖZEL, Çağlar, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-1, Ankara 2017, s. 87; ANTALYA, Gökhan, “*Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler*”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 14, S. 4, 2008, s. 63.

²⁰⁷ KILIÇOĞLU, s. 47; KAYIHAN/ÜNLÜTEPE, s. 39.

²⁰⁸ EREN, s. 84; DOĞAN, Murat/ ŞAHAN, Gökhan/ ATAMULU, İsmail, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2019, s. 75; KAYIHAN/ÜNLÜTEPE, s. 38-39; NOMER, s. 31; KAYAR, İsmail, Borçlar Hukuku, Ankara 2019, s. 42-44.

borcunu ifa etmemesinden dolayı şahsı ile ya da malı ile sorumludur²⁰⁹. Kural, edimini ifa etmeyen borçlunun mal varlığı ile sorumlu olmasıdır²¹⁰.

Mal varlığı ile sorumluluk, sınırsız sorumluluk ve sınırlı sorumluluk olarak tasnif edilmektedir²¹¹. Sınırlı sorumluluk ise, belirli mallarla sınırlı sorumluluk ve belirli miktarla sınırlı sorumluluk olarak ikiye ayrılmaktadır²¹².

²⁰⁹BİLGİLİ, Fatih/ DEMİRKAPI, Ertan, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Bursa 2018, s. 20-22; Şahıs ile sorumluluk çok eski devirlerde uygulanan, borcun yerine getirilmemesi halinde alacaklının borçlunun vücuduna zarar verme hatta onu öldürme hakkına sahip olduğu sorumluluk türüdür. Bu sorumluluk zamanla yumuşatılarak, borcunu ifa etmeyen borçlunun alacaklının kölesi haline getirilmesine dönüştürülmüştür. Sonrasında bu yaptırım hapis cezasına çevrilmiştir. Günümüzde modern hukuk sistemlerinde borç için hapis veya kişi ile sorumluluk esası geçerli değildir. (Bkz. AKINTÜRK, Turgut/ ATEŞ, Derya, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri, İstanbul 2020, s. 15.)

²¹⁰EREN, s. 85; KILIÇOĞLU, s. 48; KAYIHAN, Şaban/ ÜNLÜTEPE, Mustafa, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2018, s. 39-40.

²¹¹REİSOĞLU, Safa, Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2013, s. 37-38; KILIÇOĞLU, s. 48; Sınırsız sorumlulukta, borçlu borcundan dolayı tüm mal varlığı ile sınırsız sorumludur. (Bkz. KAYIHAN/ ÜNLÜTEPE, s. 39.)

²¹² EREN, s. 85; KILIÇOĞLU, s. 48-49; AKINTÜRK/ ATEŞ, s. 16-17; ÖZLÜK, Betül, Şematik Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2021, s. 35-36; Üçünü kişinin verdiği ayni teminatlarda, teminata konu mal ile sınırlı bir sorumluluğunun olması belirli mallarla sınırlı sorumluluğa örnektir. Kefalet sözleşmesindeki kefilin belli bir miktarla sorumlu olması ise belirli miktarla sınırlı sorumluluğa örnektir. (Bkz. KAYIHAN/ ÜNLÜTEPE, s. 40-41.)

Sorumluluğun ikinci anlamı ise borcun kaynağını belirtmektedir. Buna “-den sorumluluk” denmektedir²¹³. Belirtilen sorumluluk hallerinin düzenlendiği hukuk dalı “sorumluluk hukuku”dur²¹⁴.

Sorumluluk, sözleşmeden kaynaklı ve sözleşme dışı sorumluluk olarak iki farklı sınıfta incelenmektedir^{215/216}. Sözleşme dışı sorumluluk ise kusur sorumluluğu, kusursuz sorumluluk ve fedakârlığın denkleştirilmesi ilkesi olmak üzere üçe ayrılmaktadır²¹⁷.

²¹³ EREN s. 84; KILIÇOĞLU, s. 47-48; KAYIHAN/ ÜNLÜTEPE, s. 39; DOĞAN/ ŞAHAN/ ATAMULU, s. 74; NOMER, s. 30.

²¹⁴ EREN, s. 84; Sorumluluk hukukunun geniş, dar ve en dar anlamları için bkz. Eren, s. 510-511.

²¹⁵ Doktrinde sorumluluk hukuku geniş anlamda, dar anlamda ve en dar anlamda olmak üzere üç farklı şekilde kullanılmaktadır. Geniş anlamda sorumluluk hukuku, hem sözleşme dışı sorumluluğu hem sözleşmeden doğan sorumluluğu kapsamaktadır. Dar anlamda sorumluluk hukuku sadece sözleşme dışı sorumluluğu ifade etmektedir. En dar anlamda sorumluluk hukuku ise yalnızca özel kanunlarla düzenlenmiş olan kusursuz sorumluluk halleri anlamına gelmektedir. (Bkz. EREN, s. 510-511)

²¹⁶ ANTALYA, Gökhan, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt: V/ 1, 2 (Haksız Fiilden Doğan Borç İlişkileri, Sebepsiz Zenginleşmeden Doğan Borç İlişkileri), Ankara 2019, s. 47; YAVUZ, Cevdet, “*Türk Borçlar Kanunu Tasarısına Göre Kusursuz Sorumluluk Halleri ve İlkeleri*”, Terazi Hukuk Dergisi, C. 13, S. 145, 2018, s. 29; ÖZDEMİR, s.4; AKINTÜRK/ ATEŞ hukuki sorumluluğu “sözleşme sorumluluğu” ve “haksız fiil sorumluluğu” olarak ikiye ayırmıştır. (Bkz. AKINTÜRK/ ATEŞ, s. 85); EREN hukuki sorumluluğu “kusur sorumluluğu”, “kusursuz sorumluluk” ve “fedakarlığın denkleştirilmesi ilkesi” olarak üçe ayırmıştır. (Bkz. EREN, s. 513.)

²¹⁷ KORKUSUZ, Refik “*Tehlike Sorumluluğunun Hukukumuzdaki Yeri*”, Tehlike, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 15-16, S. 22-23-24-25, s. 89; YAVUZ, s. 30 ; BAŞOĞLU tarafından “gerçek olmayan vekaletsiz iş görmeden dolayı sorumluluk” ayrı bir başlık olarak eklenerek dörtlü bir ayırım yapılmıştır. (Bkz. BAŞOĞLU, Başak, “*Sözleşme Dışı Kusursuz Sorumluluk ve Özellikle Tehlike*

Güneş elektrik santrali işletilmesinden doğan kusursuz sorumluluğun ortaya konması için, belirtilen sözleşme dışı sorumluluk halleri aşağıda incelenmiştir. Bu sayede kusursuz sorumluluğun diğer sözleşme dışı sorumluluk halleri ile ilişkisi ve ayrımı belirtilmeye çalışılmıştır. Sözleşmeden kaynaklı sorumluluk bu çalışma alanının dışında kaldığı için değinilmemiştir.

“*Casum sentit dominus*” ilkesine göre, herkes hukukça korunan varlıklarına, bir kimsenin kusuru olmadan gelen zarara bizzat katlanmak zorundadır. Bu ilkenin her koşulda uygulanması haksızlıklara yol açacağı için, çeşitli hukuk sistemleri bu ilkeye istisnalar getirmiştir. Bu sayede zarar görenin bazı sebeplerin varlığı halinde zararı bir başkasına aktarması mümkün kılınmıştır. Zararın başka bir kişiye aktarılmasını haklı kılan bu sebepler “sorumluluk sebepleri” olarak adlandırılmaktadır. Sorumluluk sebepleri kusur, sözleşme ve kanundur²¹⁸.

B. KUSUR SORUMLULUĞU

Sorumluluk türleri arasında en yaygın ve en geniş olanı kusur sorumluluğudur²¹⁹. Bu sorumlulukta, kusurlu bir eylemi ile başkasına zarar veren kişi, bu zararı karşılamakla

Sorumluluğuna İlişkin Değerlendirmeler”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 6, S. 2, 2015, s. 31.).

²¹⁸ EREN, s. 512.

²¹⁹ EREN, s. 513 ; TÜTÜNCÜBAŞI, Uğur, Akit Dışı Borç İlişkilerinde Hukuk Seçme Serbestisi, Ankara 2018, s. 48 ; bu sorumluluk için sübjektif sorumluluk veya dar anlamda haksız fiil sorumluluğu ifadeleri de kullanılır. (EREN, s. 513; YAVUZ, s. 30-31 ; YARAR, İbrahim/ YARAR, Hilal/ YERLİKAYA, Kübra, Tüm Yönleriyle Tazminat Hukuku, Ankara 2021, s. 36 ; Bu sorumluluk bakımından Roma Hukuku'ndaki ölçütlere ilişkin detaylı bilgi için Bkz. ZİLELİOĞLU, Hilal, "Roma Hukukundaki Sorumluluk Ölçütlerine Genel Bir Bakış", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 39, S. 1, 1987, s. 241-264.

yükümlüdür. Çünkü sorumluluk hukukunun temelinde “hukuka aykırı olarak kimseye zarar vermeme” (*neminem laedere*) ve “kusursuz tazminat olmaz” (*nulla indemnitas sine culpa*) ilkeleri bulunmaktadır²²⁰. Belirtilen ilkelere TBK m. 49’da, “*kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar veren, bu zararı gidermekle yükümlüdür.*” şeklinde yer verilmektedir²²¹. Bu düzenlemeye göre kusur sorumluluğu için fiil, hukuka aykırılık, zarar ve zarar ile zarara sebep olan fiil arasında illiyet bağı ve kusur bulunmalıdır²²².

Kusur, zarar verenin hukuken ve ahlaken kınanabilir davranışı olarak ifade edilmektedir²²³. Dolayısıyla kusurlu bir davranışı olan kimsenin tazminat

²²⁰İMRE, Zahit, “*Doktrinde ve Türk Hukukunda Kusursuz Mesuliyet Halleri*”, Sorumluluk, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 13, S. 4, Ocak 1947, s. 1492; ULUSAN, İlhan, “*Tehlike Sorumluluğu Üstüne*”, Tehlike Üstüne, İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 4, S.6, 1970, s. 26; TAMER GÜVEN, Diler, Roma Hukukunda Yardımcı Şahsı Seçmede Kusur Nedeniyle Sözleşmeden Doğan Sorumluluk (Yayımlanmamış Doktora Tezi), 1993, s. 4-5; BAŞOĞLU, s. 30.

²²¹ BAŞOĞLU, s. 30.

²²² İMRE, Sorumluluk, s. 1483; EREN, s. 514; BAŞOĞLU, s. 30; YAVUZ, s. 31; ERDOĞAN, s. 120; AKINTÜRK/ATEŞ, s. 88; M. Kemal/ ÖZ, M. TURGUT, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt-2, İstanbul 2020, s. 12; NOMER, s. 160; AKARTEPE, Alpaslan, “*Türk Borçlar Kanunu’nda Haksız Fiilden Doğan Borç İlişkileri Alanında Getirdiği Yenilikler ve Değişiklikler*”, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XVI, S. 1-2, 2012, s. 160; HATEMİ, Hüseyin/ GÖKYAYLA, Emre, Borçlar Hukuku Genel Bölüm, İstanbul 2012, s. 109

²²³ KILIÇOĞLU, s. 403; YAVUZ, s. 31; ERDOĞAN, s. 124; “*Kusur, bir hareket tarzının hukuk düzeninde muahezesini ihtiva eden bir nitelendirmedir. Ancak hukuk dilinde kısaltılmış olarak, kınanan hareket tarzının kendisi kusur olarak ifade edilir. Kusurlu hareket tarzıyla zarara sebebiyet veren yerine kusuruyla zarara sebebiyet veren denilir.*” (YHGK 19.02.2019-14/2008-172, GÜNAY, Erhan, Yargıtay BAM Kararları ve Öğreti Işığında Kusursuz Sorumluluğa Dayalı Tazminat İstemleri, Kusursuz, Ankara 2020, s. 18’den nakledilmiştir.

sorumluluğunun doğması adalet duygularını tatmin etmektedir²²⁴. Tazminat, sorumluluğun yaptırımı ve sonucudur²²⁵.

Sorumluluk için kusur aranması kişileri daha dikkatli ve tedbirli olmaya sevk etmektedir. Nihayetinde, sorumluluk için kusurun aranması adildir ve bir gerekliliktir²²⁶. Ancak kusur sorumluluğunun dolaylı sonuçlarından biri olarak, zararın kusursuz bir davranış sonucu meydana geldiği hallerde, zarar gören zarara katlanmak zorunda kalmaktadır²²⁷.

C. KUSURSUZ SORUMLULUK

1. Genel Olarak

Kusursuz sorumluluk, kusuru bulunmayan kişilerin doğan zarardan sorumlu tutulması anlamına gelmektedir²²⁸. Bu sorumluluk istisnai bir sorumluluktur²²⁹.

²²⁴ TANDOĞAN, Kusuru Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku, Sözleşme Dışı, Ankara 1981, s.1; EREN, s. 417; YAVUZ, s. 31.

²²⁵ İMRE, s. 1479.

²²⁶ OĞUZMAN Kemal/ ÖZ, Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt 2, İstanbul 2020, s. 2.

²²⁷ KORKUSUZ, Tehlike, s. 90; YILMAZ, Süleyman, "*Türk Borçlar Kanunu Tasarısında Sebep Sorumluluklarına İlişkin Yeni Hükümler*", Sebep, AÜHFD, C. 59, S. 3, 2010, s.553; BOLAT TÜRKOĞAN, Elif, Türk Hukukunda Bir Kusursuz Sorumluluk Türü Olarak Objektif Özen Ödevine Dayalı Sorumluluk, Ankara 2021, s. 23.

²²⁸ TANDOĞAN, Sözleşme Dışı, s. 8; KILIÇOĞLU, s. 411.

²²⁹ NOMER, s. 181; ÖZDEMİR, s. 10.

Kusursuz sorumlulukta, kusur kurucu bir unsur değildir²³⁰. Sorumluluğu doğuran olay veya fiil ile zarar arasında sebep sonuç ilişkisinin bulunması sorumluluk doğması için yeterlidir²³¹. Bu sebeple kusursuz sorumluluk, sebep sorumluluğu veya objektif sorumluluk olarak da adlandırılmaktadır²³². Sorumluluğun bağlantı noktası kusur değil, kanunun öngördüğü belli bir olgudur²³³. Bu olgu tehlikeli bir işletmeye sahip olmak veya objektif özen yükümlülüğünün ihlali olabilir²³⁴.

Meydana gelen zarardan, farklı kişilerin farklı hukuksal nedenlerle sorumlu olması kusursuz sorumlu kişinin sorumluluğunu engellememektedir. Bu durumda TBK m. 61 uyarınca müteselsil sorumluluk gündeme gelmektedir²³⁵.

2. Kusursuz Sorumluluk Gelişimine Etki Eden Sebepler

Kusur sorumluluğunun, kusur olmadığı durumlarda sorumluluğun da olmayacağı şeklindeki olumsuz sonucu, zararın kusur olmadığı durumlarda zarar gören üzerinde bırakılmasına yol açmaktadır²³⁶. Bunun, bazı durumlarda hakkaniyete aykırı sonuçlar doğurması kusursuz sorumluluk fikrinin doğmasına sebep olmuştur²³⁷. Kusursuz

²³⁰ İMRE, s. 1483; EREN, s. 515.

²³¹ TANDOĞAN, Sözleşme Dışı, s. 8; EREN, s. 515; KILIÇOĞLU, s. 411; TİFTİK, Mustafa: Akit Dışı Sorumlulukta Maddi Tazminat (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara 1988, s. 10.

²³² NOMER, s. 181; ÖZDEMİR, s. 13; ERDOĞAN, s. 119; Bkz. KORKUSUZ, Tehlike, s. 92.

²³³ EREN, s. 515.

²³⁴ TİFTİK, Akit Dışı, s. 10.

²³⁵ KILIÇOĞLU, s. 411.

²³⁶ TANDOĞAN, Sözleşme Dışı, s. 2; TİFTİK, Akit Dışı, s. 7.

²³⁷ TİFTİK, Akit Dışı, s. 7.

sorumluluk, sanayi devrimiyle birlikte her şeyin makineleşmesi ve ekonomik birimlerin geniş ölçüde organize olmasıyla ortaya çıkan, gelişmiş sanayi toplumunun bir ürünüdür²³⁸.

Teknik ilerlemeler ve buna bağlı olarak tehlikelerin artması karşısında, kusura dayanan sorumluluk zarar görenleri korumada etkisiz ve adaleti gerçekleştirmede yetersiz kalmıştır²³⁹. Gerçekten de karmaşık teknik özellikler ve sosyal ağ içerisinde kusurun rolü azalmış veya ortadan kalkmıştır²⁴⁰. Çünkü belirttiğimiz karmaşık yapı içerisinde kusurlu bir davranışın bulunup bulunmadığını, kimin kusurlu davranışta bulunduğunu tespit etmek fiilen neredeyse mümkün değildir²⁴¹. Ayrıca karmaşık teknik özelliklerin yanı sıra, yetki ve sorumlulukların kesin çizgilerle ayrılmadığı büyük işletmeler de kusurun ispatını güçleştirmektedir²⁴². Kaldı ki, belirttiğimiz karmaşık yapı içerisinde zararın insan davranışından kaynaklanma ihtimali oldukça düşük ve önemsizdir²⁴³. Bunun yanı sıra, kusur sorumluluğunda ispat yükünün zarar görende olduğu düşünüldüğünde, fiilen tespiti mümkün olmayan kusurun zarar gören tarafından ispat edilmesini beklemek haksız sonuçlar doğurur²⁴⁴.

²³⁸ EREN, s. 515; Kusursuz sorumluluğun tarihin çeşitli dönemlerinde geçirdiği değişiklikler hakkında Bkz. ULUSAN, , Tehlike Üstüne, s. 23-57.

²³⁹ KORKUSUZ, Tehlike, s. 90; Yılmaz, Sebep, s. 253-254.

²⁴⁰ EREN, s. 516.

²⁴¹ EREN, s. 516; TİFTİK, Akit Dışı, s. 8.

²⁴² TANDOĞAN, Sözleşme Dışı; s. 2.

²⁴³ EREN, s. 516.

²⁴⁴ İMRE, s. 1516; OĞUZMAN/ ÖZ, s. 3.

Kusur sorumluluğu kişileri dikkatli olmaya ve gerekli önlemleri almaya teşvik etmektedir²⁴⁵. Ancak teknik araç gereçler her türlü önlem alındığında dahi zarar meydana getirmektedir. Bu gibi durumlarda kusur olmadığı için zararın zarar gören üzerine bırakılması, onları hukuki himayeden yoksun bırakmak anlamına gelmektedir²⁴⁶. Üstelik zarar görenin bir kusurunun olmadığı ve failin zarara sebep olgudan bir menfaati bulunduğu hallerde failin sorumsuzluğu hakkaniyete aykırılık teşkil etmektedir²⁴⁷.

Öte yandan, kusur olmaksızın meydana gelen işletme kazalarında zarar görenler genellikle ekonomik gücü zayıf kişilerdir. Güçlünün karşısında güçsüzü korumayı gerektiren sosyal düşünce de bu durumlarda kusur sorumluluğunun uygulanmaması gerektiği görüşünü desteklemektedir²⁴⁸. Gerçekten de büyük sermaye ve makinalar karşısında ekonomik bakımdan güçsüz kimselerin korunması amacının kusursuz sorumluluğun ortaya çıkmasında büyük rolü bulunmaktadır²⁴⁹. En nihayetinde, belirtilen işletmelerde zarara sebebiyet verenler, genellikle ekonomik ve sosyal bakımdan güçsüz kişilerdir²⁵⁰. Bu hallerde sorumluluk yalnızca bu kişilere yüklendiği takdirde zarar görenlerin zararı giderilemeyecektir²⁵¹.

²⁴⁵ TİFTİK, Akit Dışı, s. 7; OĞUZMAN/ ÖZ, s. 2.

²⁴⁶ TİFTİK, Akit Dışı, s. 7; URAL, Nihal, “*Borçlar Kanununda ve Borçlar Kanunu Tasarısında Düzenlenen Kusursuz Sorumluluk Halleri Arasındaki Farklar*”, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 1, 2007, s. 46.

²⁴⁷ TİFTİK, s. 25.

²⁴⁸ EREN, s. 516; TİFTİK, s. 27.

²⁴⁹ ULUSAN, Tehlike Üstüne, s. 27-28.

²⁵⁰ TANDOĞAN, Sözleşme Dışı, s. 2.

²⁵¹ TİFTİK, Akit Dışı, s. 8.

3. Kusursuz Sorumluluk Hallerinde Temel İlkeler

Kusursuz sorumluluğun kabul edilmesinde hakkaniyet, hakimiyet ve tehlike ilkeleri esas alınmaktadır²⁵². Bunlar, kusursuz sorumlulukta tazminat yükümlülüğünü haklı gösteren ilkelere²⁵³.

a. Hakkaniyet İlkesi

Haksız fiilden doğan zarardan sorumlu tutulmak için failin kusurlu hareket edebilme yeteneğinin bulunması gerekmektedir²⁵⁴. Failde kusurlu hareket edebilme yeteneği mevcut değilse doğan zarardan sorumlu tutulmamaktadır. Ancak bu kuralın katı bir şekilde uygulaması durumunda doğabilecek haksız sonuçların önlenmesi için hakkaniyet ilkesi öne sürülmektedir²⁵⁵. Hakkaniyet ilkesine göre bir zarara sebep olan bir kimse kusuru olmasa bile hakkaniyet gerektiriyorsa o zararı tazmin etmeli veya mağdurla

²⁵² EREN, s. 517; ÖZDEMİR, s. 11; KILIÇOĞLU, s. 412; Doktrinde hakimiyet ilkesi yerine dikkat ve özen ilkesi ifadesi de kullanılmaktadır. (Bkz. KILIÇOĞLU, s. 412.); TANDOĞAN, yarar ile zarar arasındaki bağıllık düşüncesinin, hukuka aykırılık düşüncesinin ve anormallik düşüncesinin de kusursuz sorumluluğun kabul edilmesinde temel ilkeler olduğunu belirtmektedir. (TANDOĞAN, Sözleşme Dışı, s. 6-7); Kusursuz sorumluluğun temelinde yatan fikirlerden birinin de fedakârlığın denkleştirilmesi esası olduğu görüşü için Bkz AYDOS, Oğuz Sadık, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2019, s. 100.)

²⁵³ TİFTİK, Akit Dışı, s. 9.

²⁵⁴ KILIÇOĞLU, s. 411.

²⁵⁵ KILIÇOĞLU, s. 411.

paylaşmalıdır²⁵⁶. Bu ilkeye göre, sorumluluk hakimın takdir yetkisine bırakılmaktadır²⁵⁷. Hakkaniyet ilkesi, ayırt etme gücü olmayan kişilerin verdikleri zarardan sorumlu tutulmasına ilişkin TBK m. 65 hükmünde gözlemlenmektedir. Ayrıca tehlike sorumluluklarının temelinde tehlike ilkesinin yanı sıra hakkaniyet ilkesinin de bulunduğu ifade edilmektedir²⁵⁸.

b. Hakimiyet İlkesi

Hakimiyet ilkesi, kişinin hakimiyeti altındaki kişiye ve şeye gerekli dikkat ve özeni gösterdiği takdirde zararı önleyebileceği, dolayısıyla özen yükümlülüğünün ihlali halinde zarardan sorumlu olunması gerektiği anlamına gelmektedir²⁵⁹. Çünkü kişinin, hakimiyeti altında bulunan şey veya şahıs üzerinde denetleme ve gözetim imkanı bulunmaktadır²⁶⁰. Buna göre, bir kişi hakimiyeti altındaki nesnelere, tesislere veya işletmelere gerekli dikkat ve özeni göstererek zararın meydana gelmesini büyük ölçüde engelleyebilir. Bu sebeple, kişiler hakimiyeti altındaki mal veya kişinin verdiği zarardan dolayı sorumlu olmalıdır²⁶¹.

²⁵⁶ TANDOĞAN, Sözleşme Dışı, s. 5-6; EREN, s. 517; YILMAZ, Sebep, s. 554; KORKUSUZ, Refik, "Hukukumuzda Tehlike Sorumluluğu Uygulaması ve Yeni Borçlar Kanunu Tasarısındaki Düzenlemesi", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu, Sempozyum, s. 151; BOLAT TÜRKDOĞAN, s. 26.

²⁵⁷ OĞUZMAN/ ÖZ, s. 4.

²⁵⁸ TİFTİK, Akit Dışı, s. 9.

²⁵⁹ ANTALYA, s. 57; BİLGİLİ/ DEMİRKAPI, s. 102; Hakimiyet esasının, hakimiyet alanındaki bir kişi veya mallardan yararlanmasına karşılık bunların yol açtığı zararlardan sorumlu olunması gerektiğini gerektirdiği görüşü için (Bkz. OĞUZMAN/ ÖZ, s. 4.)

²⁶⁰ EREN, s. 517; TİFTİK, Akit Dışı, s. 9.

²⁶¹ SARAÇ, s. 20-21.

Hakimiyet ilkesine dayanan kusursuz sorumluluk hallerinde kurtuluş kanıtı getirme imkanı bulunmaktadır²⁶².

c. Tehlike İlkesi

Tehlike ilkesine göre başkalarının can ve mal güvenliği için sık veya ağır zarara yol açma tehlikesi yaratan, bu tehlikeden doğan zararı gidermekle yükümlüdür²⁶³. Bu ilke ile tehlikeli faaliyetlerde bulunan kişilerin zararın doğmaması için azami özen ve dikkati göstermesi amaçlanmaktadır²⁶⁴. Ayrıca tehlikeli faaliyetten fayda sağlayan kişilerin, bu faaliyetin zararlı sonuçlarından sorumlu olması hakkaniyete uygundur. Zira bu durumda bir nimet-külfet dengesi bulunmaktadır²⁶⁵. Tehlike ilkesine dayanan kusursuz sorumluluk hallerinde kurtuluş kanıtı getirerek sorumluluktan kurtulma imkanı bulunmamaktadır²⁶⁶. Ancak illiyet bağıını kesen sebeplerin varlığı durumunda sorumluluktan kurtulmak mümkündür²⁶⁷.

²⁶² KILIÇOĞLU, s. 413.

²⁶³ EREN, s. 517; KILIÇOĞLU, s. 413; YILMAZ, Sebep, s. 555; BOLAT TÜRKDOĞAN, s. 25.

²⁶⁴ KILIÇOĞLU, s. 414.

²⁶⁵ TİFTİK, Akit Dışı, s. 9; BOLAT TÜRKDOĞAN, s. 26.

²⁶⁶ KILIÇOĞLU, s. 414.

²⁶⁷ KILIÇOĞLU, s. 414.

4. Başlıca Kusursuz Sorumluluk Halleri

a. Genel Olarak

Türk hukukunda, TMK ve TBK ile bir kısım özel kanunlarda düzenlenen kusursuz sorumluluk hallerini hakkaniyet sorumluluğu, tehlike sorumluluğu ve olağan kusursuz sorumluluk olarak üç grupta incelemek mümkündür²⁶⁸.

b. Hakkaniyet Sorumluluğu

Kişinin haksız fiil nedeniyle sorumlu tutulması için kusur ehliyeti bulunmalıdır. Kusur ehliyetinin varlığı için ise kişinin ayırt etme gücünün olması gerekmektedir²⁶⁹. TMK m. 13 hükmüne göre ayırt etme gücü “Yaşının küçüklüğü yüzünden veya akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk ya da bunlara benzer sebeplerden biriyle akla uygun biçimde davranma yeteneğinden yoksun...” olmama halidir²⁷⁰. Maddede sayılan sebepler dışındaki bir sebepten dolayı makul düşünme ve davranma gücünü kaybeden kişiler hukuken ayırt etme gücünü kaybetmiş sayılmamaktadırlar²⁷¹. Haksız fiil sorumluluğu için kusur ehliyetinin mutlak şekilde aranması haksızlıklara yol açacaktır. Zira ayırt etme

²⁶⁸ TİFTİK, Akit Dışı, s. 12.

²⁶⁹ EREN, s. 637; KILIÇOĞLU, s. 418; Bu doğrultuda Bkz. Yargıtay 4. HD, 06.11.2019 tarihli, 2019/669 E., 2019/5053 K. Kararı, www.kazanci.com.tr adresinden erişilmiştir. (Erişim Tarihi: 26.11.2021)

²⁷⁰ Ayırt etme gücü kavramı hakkında detaylı bilgi için Bkz. ERKAN, Vehbi Umut/ YÜCER, İpek, “*Ayırt Etme Gücü*”, AÜHFD, C. 60, S. 3, 2011, s.485-522; Ayırt etme gücünün derecelendirilmesi yoluyla kusurun da derecelendirilmesinin, bu derecelendirmeye göre tazminat miktarının belirlenmesinin mümkün olup olmadığı hakkında Bkz. KOÇHİSARLIOĞLU, Cengiz, “*Kusur İşleme Ehliyeti Olarak Ayırt Etme Gücünün Haksız Eylem Alanında Derecelendirilmesi*”, AÜHFD, C. 53, S. 4, 2004, s.1-17.

²⁷¹ OĞUZMAN/ÖZ, s. 187.

gücüne sahip olmayan kişinin verdiği zararlara başkalarının katlanmasını beklemek hakkaniyete aykırıdır²⁷². Bu husus gözetilerek TBK m. 65'teki hakkaniyet sorumluluğu düzenlemesi yapılmıştır. Bu hükümde ayırt etme gücüne sahip olmayan kişilerin verdiği zararların hakkaniyet²⁷³ gerektirdiği takdirde tamamen veya kısmen giderilmesi öngörülmektedir²⁷⁴. Hakkaniyet sorumluluğun temelinde, hakkaniyet ilkesi bulunmaktadır²⁷⁵.

Sorumluluk hukukunda, hakkaniyet sorumluluğunun iki işlevi vardır. Birincisi, kusur sorumluluğu veya sebep sorumluluğu kapsamında tazmin edilemeyen zararın tazmin edilmesini sağlar. İkincisi, tazminat yükümlülüğünü sınırlama imkanı verir²⁷⁶.

Ayırt etme gücüne sahip olmayan bir kişinin kusurlu hareketinden bahsedilemeyeceğinden bu sorumluluk bir kusursuz sorumluluk türüdür²⁷⁷.

²⁷² KILIÇOĞLU, s. 418.

²⁷³ Hakkaniyet kavramı hakkında detaylı bilgi için Bkz. NART, Serdar, Ayırt Etme Gücünden Yoksun Kimselerin Hukuki Sorumluluğu (Yayımlanmamış Doktora Tezi), 2007, s. 55-73.

²⁷⁴ KILIÇOĞLU, s. 418.

²⁷⁵ EREN, s.519; ANTALYA, s. 57; BİLGİLİ/ DEMİRKAPI, s. 102; AKARTEPE, s. 160.

²⁷⁶ TİFTİK, Akit Dışı, s. 13.

²⁷⁷ EREN, s. 640; ANTALYA, s. 315; OĞUZMAN/ÖZ, s. 187; ATAMER, Yeşim, "Revize Edilmiş Türk Borçlar Kanunu Tasarısı'na İlişkin Değerlendirme ve Teklifleri", Hukuki Perspektifler Dergisi, S. 6, s. 21-22; Ayırt etme gücünün bulunduğu durumlarda TBK m. 49 gündeme gelir. (Bkz. KILIÇOĞLU, s. 420)

TBK m. 65 uyarınca sorumluluğun doğması için fiil, hukuka aykırılık²⁷⁸, illiyet bağı ve zarar unsurları bir arada bulunmalıdır²⁷⁹. Bunun yanı sıra failin ayırt etme gücüne sahip olmaması ve somut olayda hakkaniyetin sorumluluğu gerektirmesi şartları da bulunmalıdır²⁸⁰. Ayırt etme gücünün olmadığını ispat yükü, haksız fiilden sorumlu kişi üzerindedir. Hemen belirtilmelidir ki ayırt etme gücünün zarar doğuran fiil anında olmadığı ispatlanmalıdır²⁸¹. TBK m. 65’in gündeme gelmesi için ayırt etme gücünden yoksunluk daimi nitelikte olmalıdır²⁸². Ayırt etme gücünü geçici olarak kaybedildiği hallerde, failin ayırt etme gücünü kaybetmede kusuru yoksa TBK m. 59 uyarınca sorumluluktan kurtulmak mümkündür. Ancak ayırt etme gücünün kaybedilmesinde failin kusuru varsa TBK m. 49 uyarınca sorumluluk gündeme gelir²⁸³.

Hakkaniyetin sorumluluğu gerekip gerektirmediği somut olayın tüm durum ve şartlarına göre, tarafların ekonomik durumları gözetilerek belirlenmelidir²⁸⁴. Örneğin tarafların ekonomik durumunun yanı sıra zarar doğuran olayda başka bir sorumlunun da

²⁷⁸ Zarar verici fiilde hukuka uygunluk sebepleri mevcutsa, fiil hukuka aykırı olmayacağından sorumluluk doğmaz. (Bkz. EREN, s. 641)

²⁷⁹ ANTALYA s. 318-319; KILIÇOĞLU, s. 418.

²⁸⁰ TİFTİK, Akit Dışı, s. 14; KILIÇOĞLU, s. 419-420.

²⁸¹ KILIÇOĞLU, s. 420.

²⁸² EREN, s. 641; KILIÇOĞLU, s. 420.

²⁸³ EREN, s. 641; KILIÇOĞLU, s. 420.

²⁸⁴ KILIÇOĞLU, s. 421; Yılmaz, Sebep, s. 556; Hakkaniyet sorumluluğunda zararın paylaşılmasında davalının ekonomik durumunun dikkate alınması taraflı ve liberal ekonomik düzen ile çelişen bir düzenleme olduğu görüşü için Bkz. BAŞPINAR, Veysel, “*Hukuk Tekniği Açısından Türk Borçlar Kanunu Tasarısının Değerlendirilmesi*”, Prof. Dr. Ali Naim İnan’a Armağan, s. 221.

olup olmadığı değerlendirilmelidir²⁸⁵. Yargıtay’a göre zarar mağdur yönünden hissedilir derecede ekonomik sonuç doğurmakta, fail için kolaylıkla yüklenilebilir mahiyette ise ayırt etme gücü olmayan failin zararı tamamen veya kısmen tazmin etmesi adalete uygundur²⁸⁶. Nitekim doktrinde de ekonomik bakımdan güçlü failin, ekonomik bakımdan zayıf kişiye zarar verdiği durumda hakkaniyetin sorumluluğu gerektirdiği ifade edilmektedir²⁸⁷. Belirtilmelidir ki tarafların ekonomik durumlarının belirlenmesinde hakimın hüküm vereceği anı gözetmesi hakkaniyet düşüncesine daha uygundur²⁸⁸.

TBK m. 65 uyarınca sorumluluk doğduğunda zararın tamamı veya bir kısmı tazmin fail tarafından edilmektedir²⁸⁹. Kurtuluş kanıtı getirilemeyen bu sorumluluk türünde ancak illiyet bağının kesildiği hallerde sorumluluktan kurtulmak mümkündür²⁹⁰. Ayrıca zamanaşımı bakımından TBK m. 72 hükümleri uygulanmaktadır²⁹¹.

²⁸⁵ OĞUZMAN/ÖZ, s. 193.

²⁸⁶ Bkz. Yargıtay 10. HD, 28.05.2018 tarihli, 2016/5985 E., 2018/5245 K. Kararı; Yargıtay 4. HD, 25.04.2018 tarihli, 2017/4004 E., 2018/3306 K. Kararı, www.kazanci.com.tr adresinden erişilmiştir. (Erişim Tarihi: 26.11.2021)

²⁸⁷ KILIÇOĞLU, s. 422; NOMER, s. 179.

²⁸⁸ EREN, s. 641.

²⁸⁹ KILIÇOĞLU, s. 422; AKARTEPE, s. 161.

²⁹⁰ EREN, s. 641; YILMAZ, Sebep, s. 562.

²⁹¹ OĞUZMAN/ÖZ, s. 193.

c. Tehlike Sorumluluğu

Bir kusursuz sorumluluk hali olan tehlike sorumluluğu en ağır sorumluluk türüdür²⁹². Bu sorumluluk, “ağırlaştırılmış sebep sorumluluğu” ya da “ağırlaştırılmış objektif sorumluluk” olarak da ifade edilmektedir²⁹³. Tehlike sorumluluğunun temelinde, belirli işletme veya faaliyetlerin yalnızca işletilmesi veya varlığı sebebiyle başkaları için genel bir tehlike oluşturmaları düşüncesi bulunmaktadır. Bu işletmelere ve faaliyetlere, toplum hayatı için büyük yararlar sağlaması sebebiyle hukuk düzenince izin verilmektedir²⁹⁴.

Tehlike sorumluluğunda, bir işletme veya faaliyetin zarara sebebiyet olması halinde sorumluluk karine olarak kabul edilmektedir²⁹⁵. Bu karineye göre tehlikeli işletme veya faaliyetten menfaat elde eden kimse, bu işletme veya faaliyetten doğan zarara da katlanmalıdır^{296/297}. Zira nimet ve külfette eşitlik ilkesine (*cujus commoda ejua incommada*) göre bir şeyin veya kişinin nimetinden yararlanan, bu şey veya kişinin yarattığı zarardan da sorumlu tutulmalıdır²⁹⁸.

²⁹² EREN, s. 521; TİFTİK, s. 21; OĞUZMAN/ ÖZ, s. 7-8.

²⁹³ KORKUSUZ, Tehlike, s. 92.

²⁹⁴ TİFTİK, s. 22.

²⁹⁵ YILMAZ, Sebep, s. 560.

²⁹⁶ TİFTİK, s. 29; SARAÇ, s. 20.

²⁹⁷ Başka deyişle, tehlike sorumluluğunda zarar görenin de tehlikeli faaliyette menfaati bulunmaktadır. Ancak bu menfaat, tehlikeli faaliyette bulunan kişinin menfaatleriyle kıyaslanamayacak kadar dolaylı ve azdır. (Bkz. SARAÇ, s. 21)

²⁹⁸ ULUSAN, Tehlike Üstüne, s. 33; ANTALYA, s. 58; TİFTİK, Akit Dışı, s. 18.

Tehlike sorumluluğu ile hukuka uygunluk halleri büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Ancak tehlike sorumluluğunda izin verilen soyut bir tehlikeyken, hukuka uygunluk hallerinde bizzat zarar vermeye müsaade edilmektedir²⁹⁹. Tehlike sorumluluğunda objektif özen yükümlülüğünün ihlali veya kusur gibi unsurlar aranmamaktadır³⁰⁰. Bu sorumluluğa göre tehlikeli faaliyetten doğan risklere mağdur değil, fail veya işleten katlanmalıdır³⁰¹.

Türk Borçlar Kanunu'nun 71. maddesinde genel bir tehlike sorumluluğuna yer verilmektedir³⁰². Bahsedilen maddede tehlike esasına dayanan sorumluluk halleri genel tehlike sorumluluğu ve özel tehlike sorumluluğu halleri olarak ikiye ayrılmaktadır³⁰³. Ayrıca “2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu”nda³⁰⁴ “motorlu araç işletenin ve teşebbüs sahibinin sorumluluğu” (m. 85), “2872 sayılı Çevre Kanunu”nda³⁰⁵ “çevreyi kirletenin sorumluluğu” (m. 28), “2929 sayılı Türk Havacılık Kanunu”nda³⁰⁶ “sivil hava aracı işletenin sorumluluğu”, “3634 sayılı Milli Müdafaa Mükellefiyeti Kanunu”da³⁰⁷

²⁹⁹ TİFTİK, s. 24

³⁰⁰ KORKUSUZ, Tehlike, s. 92; TİFTİK, s. 22.

³⁰¹ TİFTİK, s. 28.

³⁰² EREN, s. 693; KILIÇOĞLU, s. 417.

³⁰³ KILIÇOĞLU, s. 417.

³⁰⁴ 18195 sayılı ve 18.10.1983 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

³⁰⁵ 18132 sayılı ve 11.08.1983 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

³⁰⁶ 18196 sayılı ve 19.10.1983 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

³⁰⁷ 4234 sayılı ve 16.06.1939 tarihli resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

“devletin sorumluluğu” (m. 134) düzenlemeleri özel yasalarla belirlenmiş tehlike sorumluluğu hallerine örnektir³⁰⁸.

d. Olağan Kusursuz Sorumluluk

Olağan kusursuz sorumluluk³⁰⁹ kusur sorumluluğu ile tehlike sorumluluğu arasında bir sorumluluk türüdür³¹⁰. Hakimiyet ilkesine dayanan bu sorumluluk türünde, sorumlu kişi hakimiyeti altındaki kişi veya şeyin zarar vermemesi için gerekli dikkat ve özeni göstermek zorundadır³¹¹. Sebep olanın herhangi bir kusuru olmasa da, objektif özen yükümlülüğünü yerine getirmediği takdirde sorumluluk doğmaktadır³¹². Olağan kusursuz sorumluluk hallerinde, kural olarak sorumlu kişinin kurtuluş kanıtı getirme imkânı bulunmaktadır³¹³. Bu imkân olağan kusursuz sorumluluğu, kusur sorumluluğuna yaklaştırmaktadır³¹⁴. Türk Medeni Kanunu'nda “ev başkanının sorumluluğu” (m. 369); Türk Borçlar Kanunu'nda “adam çalıştıranın sorumluluğu” (m. 66), “hayvan

³⁰⁸ ÜÇİŞİK, Güzin, Tehlike Sorumluluğunun Genel Kural ile Düzenlenmesi, Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu (28-29 Mayıs 2009), Ankara 2009, s. 132.

³⁰⁹ Bu sorumluluğa objektif özen ödevinin ihlalinin doğan sorumluluk veya olağan sebep sorumluluğu da denmektedir. (Bkz. Yılmaz, s. 557; AKARTEPE, s. 161.)

³¹⁰ KORKUSUZ, tehlike, s. 92.

³¹¹ AKARTEPE, s. 161.

³¹² ANTALYA, s. 323; OĞUZMAN/ ÖZ, s. 9.

³¹³ AKARTEPE, s. 161; YILMAZ, Sebep, s. 557; ANTALYA kurtuluş kanıtının getirilmesinin mümkün olduğu sebep sorumluluklarını olağan sebep sorumluluğu; kurtuluş kanıtı getirmenin mümkün olmadığı özen sorumluluklarını ise ağırlaştırılmış sebep sorumluluğu olarak adlandırmaktadır. (Bkz. ANTALYA, s. 324.)

³¹⁴ TİFTİK, Akit Dışı, s. 15.

bulunduranın sorumluluğu” (m. 67) objektif özen yükümlülüğünün ihlaline dayanan sorumluluklara örnek verilebilir³¹⁵. Türk Borçlar Kanunu'nda yer alan yapı malikinin sorumluluğunun dayandığı esas ise tartışmalıdır. Bazı yazarlar³¹⁶ bu sorumluluğun objektif özen yükümlülüğünün ihlaline dayandığını; bazı yazarlar³¹⁷ da tehlike esasına dayandığını ifade etmektedir. Kanaatimizce yapı malikinin sorumluluğu da objektif özen yükümlülüğünün ihlaline dayanan bir sorumluluktur. Zira tehlike sorumluluğunda tipik tehlikeden ağır bir zarar meydana gelmelidir. Yapı malikinin sorumluluğunda böyle bir tehlike bulunmamaktadır³¹⁸. Ayrıca yapı malikinin sorumluluğunda kurtuluş kanıtı getirilememesi, zararın yapım bozukluğu veya yapım eksikliğinden kaynaklandığı hallerde özen yükümlülüğüne aykırı hareket edildiğine dair çürütülemez bir karinenin kabul edilmesinden kaynaklanmaktadır³¹⁹. Özen sorumluluğu halleri TBK'da ve TMK'da sayılanlarla sınırlı değildir. Bu kanunlarda belirtilenler örnek niteliğindedir³²⁰.

³¹⁵ KILIÇOĞLU, s. 416; AKARTEPE, s. 161; YILMAZ, Sebep, s. 557.

³¹⁶ AKARTEPE, s. 161.

³¹⁷ TÜZEMEN, Ekrem, “*Borçlar Kanunu'nun 58. Maddesi Üzerine Bir İnceleme*”, Adalet Dergisi, S: 1, 1945, s. 18 ; İMRE, Zahit, “*Doktrinde ve Türk Hukukunda Kusursuz Mes'uliyet Halleri*”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Mes'uliyet, C. 14, S. 3-4, 1948, s. 785-786; KORKUSUZ, Sempozyum, s. 161.

³¹⁸ TİFTİK, Akit Dışı, s. 16.

³¹⁹ TİFTİK, Akit Dışı, s. 16.

³²⁰ EREN, s. 519; TMK m. 38 uyarınca kişisel durum sicilinin tutulmasından doğan zararlardan devletin sorumluluğu, TTK m. 62'ye göre donatanın sorumluluğu, TTK 25/2 ile 954/3maddelerin uyarınca devletin ticaret ve gemi sicillerinin hukuka aykırı tutulmasından doğan zararlardan sorumluluğu hallerinin birer olağan kusursuz sorumluluk hali olduğu ifade edilmektedir. (Bkz. BOLAT TÜRKDOĞAN, s. 32-33.)

D. FEDAKÂRLIĞIN DENKLEŞTİRİLMESİ İLKESİ

Hukuk düzeni bazı çıkarları, diğerlerinden daha üstün tutmaktadır³²¹. Buna göre, kıyasen düşük çıkar sahipleri, üstün çıkar sahibi kişiler tarafından yapılan hukuka uygun müdahalelerden doğan zarara katlanmalıdır. Ancak bu müdahaleler, hukuka uygun olsa dahi düşük çıkar sahibinin zararları kısmen giderilmelidir³²². Bu durum fedakarlığın denkleştirilmesi ilkesi olarak adlandırılmaktadır³²³.

Fedakarlığın denkleştirilmesi ilkesinin medeni hukuktaki başlıca uygulama sahaları zorunluluk durumları, komşuluk hukukundan doğan durumlar ve takip haklarıdır³²⁴. Bu ilkeye dayanan sorumlulukta zarar, zarar verenle zarar gören arasında hakkaniyete uygun olarak paylaşılır³²⁵. Çalışmamız bakımından önem arz ettiği için fedakarlığın denkleştirilmesi ilkesine dayanan sorumluluk ile tehlike sorumluluğunun ortak ve farklı yönleri belirtilecektir.

Fedakarlığın denkleştirilmesi ilkesine dayanan sorumluluk da tehlike sorumluluğu da birer kusursuz sorumluluktur³²⁶. Her iki sorumlulukta da zarar doğuran faaliyet hukuka

³²¹ ULUSAN, İlhan, Medeni Hukukta Fedakârlığın Denkleştirilmesi İlkesi ve Uygulama Alanı, Denkleştirme, İstanbul 2012, s. 8; TANDOĞAN, Sözleşme Dışı, s.48.

³²² ULUSAN, Denkleştirme, s. 8; TANDOĞAN, Sözleşme Dışı, s.48; EREN, s. 530.

³²³ ULUSAN, Denkleştirme, s. 8.

³²⁴ ULUSAN, Denkleştirme, s. 9-10; TANDOĞAN, Sözleşme Dışı, s. 50; Malikine, doğal güçlerle başkasının taşınmazına düşen malını, göçen arı, tavuk ve balık gibi hayvanlarını giderim karşılığı izleme olanağı tanıyan haklar, takip haklarıdır. (Bkz. ULUSAN, Denkleştirme, s. 10); EREN, s. 531.

³²⁵ TANDOĞAN, Sözleşme Dışı, s. 51.

³²⁶ TANDOĞAN, Sözleşme Dışı, s. 50; EREN, s. 531.

uygun olarak yürütölmektedir³²⁷. Buna karşın, tehlike sorumluluğunda zarar verici sonuç hukuka aykırıyken, fedakarlığın denkleştirilmesi ilkesinde hukuka uygundur³²⁸. Çünkü fedakârlığın denkleştirilmesi ilkesinde kanunkoyucu tarafından zarar vermeye de izin verilmiştir³²⁹. Zira fedakârlığın denkleştirilmesi ilkesinde, müdahalenin doğuracağı sonuç bilinmekte olup ortaya çıkacak zarar en azından göze alınmaktadır³³⁰. Gerçekten de bu ilkede üstün çıkar sebebiyle izin verilen müdahalelerin doğuracağı zarar önceden bilinmekte ve saptanabilmektedir³³¹.Tehlike sorumluluğunda ise, sorumlu kişi zararlı sonucu arzu etmemekte, bu sonucun önlenmesi için gerekli tedbirleri almaktadır. Bu sorumlulukta zararın ne zaman, ne şekilde gerçekleşeceği bilinmemektedir³³².

³²⁷ EREN, s. 530; AKKAYAN YILDIRIM, Ayça: “6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Düzenlemeleri Çerçevesinde Kusursuz Sorumluluğun Özel Bir Türü Olarak Tehlike Sorumluluğu”, İÜHFM, C. LXX, S. 1, S. 211-212.

³²⁸ TANDOĞAN, Sözleşme Dışı, s. 50; ULUSAN, İlhan: Çevre Kirlenmesinden Doğan Sorumlulukta Fedakarlığın Denkleştirilmesi İlkesi, Çevre, Yargıtay Dergisi, C. 12, S. 1-2, Ocak-Nisan 1986, s. 66-67; EREN, s. 530; OĞUZMAN/ÖZ, s. 10; YÜCEL, s. 21.

³²⁹ EREN, s. 530.

³³⁰ ULUSAN, Denkleştirme, s. 57; TANDOĞAN, Sözleşme Dışı, s. 50.

³³¹ ULUSAN, Denkleştirme, s. 57; ATAMER, s. 213.

³³² ULUSAN, Denkleştirme, s. 58.

II. GÜNEŞ ELEKTRİK SANTRALİ İŞLETİLMESİNDEN DOĞAN KUSURSUZ SORUMLULUĞUN İNCELENMESİ

A. GÜNEŞ ELEKTRİK SANTRALİ İŞLETİLMESİNDEN DOĞAN TEHLİKE SORUMLULUĞU

1. Bir İşletme Faaliyeti Olarak Güneş Elektrik Santralleri

a. Türk Borçlar Kanunu 71. Maddesine Göre Genel Tehlike Sorumluluğunun Kapsamı

Türk Borçlar Kanunu'nun 71. maddesinde genel bir tehlike sorumluluğu düzenlemesine yer verilmektedir³³³. Bu hüküm, “*Önemli ölçüde tehlike arzeden bir işletmenin faaliyetinden zarar doğduğu takdirde, bu zarardan işletme sahibi ve varsa işleten müteselsilen sorumludur.*” düzenlemesini içermektedir.

Doktrinde maddenin kapsamını geniş ve dar yorumlayan iki görüş bulunmaktadır. Geniş yorum yapan görüşler³³⁴ önemli ölçüde tehlike arz eden işletme dışı faaliyetlerin

³³³ EREN, s. 693; KILIÇOĞLU, s. 417

³³⁴ ULUSAN, İlhan, “*Türk Borçlar Kanununda Yer Alan Genel Tehlike Sorumluluğu Kuralına İlişkin Birkaç Tespit ve Hukuk Düzeni Tarafından Faaliyetine İzin Verilmiş Önemli Ölçüde Tehlike Arz Eden İşletmelerin Yol Açtığı Zararların Uygun Bir Bedelle Denkleştirilmesi Sorunu*”, Tespit, Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, C. 8, Özel Sayı, 2013, s. 2899; ATAMER, s. 22; YÜCEL, s. 114-115; SARAÇ, s. 30-35; ÜÇİŞİK, s. 143.

de TBK m. 71 kapsamında olduğunu öne sürmektedir. Dar yorum yapan görüşler³³⁵ ise tehlike sorumluluğunun yalnızca işletmeler için gündeme geleceğini ifade etmektedir.

Geniş yorum yapan görüşü savunan YÜCEL'e göre³³⁶ yasa koyucu "faaliyet" yerine "işletme faaliyeti" ifadesini bilinçli kullanmamıştır. Tehlike sorumluluğunun gündeme gelmesi için ekonomik veya mesleki amaçla yürütülen bir faaliyet organizasyonu anlamında bir işletme varlığı şart değildir. Maddi ve belirli bir alana özgü risk içeren faaliyetlerin tamamı, tek seferlik veya sürekli olmasından bağımsız olarak madde kapsamındadır. Nitekim avcılık veya tehlikeli sporla uğraşılması hallerinde de tehlike sorumluluğu gündeme gelir.

SARAÇ'a göre³³⁷ ise, "*genel olarak ekonomik bir amacın gerçekleştirilebilmesi için aynı işverene ait bir veya birden çok işyerinin örgütlenmesi sonucu oluşan ünite*"³³⁸ olarak tanımlanan işletme kavramı TBK m. 71 uygulama alanı açısından daha esnek ve lafzi yorumlardan kaçınacak şekilde değerlendirilmelidir. Buna göre önemli ölçüde tehlike arz eden bir tesis, işletme olmadığı gerekçesiyle tehlike sorumluluğu dışına çıkarılmamalıdır.

³³⁵ EREN, s. 526; OĞUZMAN/ ÖZ, s. 196; Kerem Cem Sanlı, " Kusursuz Sorumluluk Halleri", Türk Borçlar Kanunu Sempozyumu(Derleyen Murat İnceoğlu), İstanbul 2012, s. 77-78; KORKUSUZ, s. 201.

³³⁶ YÜCEL, s.114-118.

³³⁷ SARAÇ, Senem, Türk Borçlar Kanunu'nda Tehlike Sorumluluğu, İstanbul 2013, s. 30-35.

³³⁸ Bkz. SARAÇ, s. 30 ve dn. 9'daki yazarlar.

ATAMER'e göre³³⁹, genel bir tehlike sorumluluğu düzenlemesi yapılırken tehlike arz eden faaliyetin, yalnızca bir işletmenin faaliyeti olarak sınırlandırılması doğru değildir. Faaliyetin tehlike arz etmesi yeterlidir.

Nihayet geniş yorumu benimseyen ULUSAN'A göre,³⁴⁰ tehlike sorumluluğunun işletme faaliyetleriyle sınırlandırılması maddenin uygulama alanını daraltır. Bu sınırlama uyuşmazlıkların çözümünde hakime zorluk yaratır. Bu sebeple tehlikeli kuruluş, tehlikeli araç ve diğer tehlike arz eden nesneler de TBK m. 71 kapsamında değerlendirilmelidir.

Katıldığımız dar yorum yapan görüşe göre³⁴¹ ise herhangi bir tehlikeli ürün veya eşya yahut faaliyet değil; sadece işletmeler tehlike sorumluluğu kapsamındadır. Çünkü sorumluluğun konusunu "*işletme*"lerin faaliyetleri oluşturmaktadır^{342/343}. Bu yüzden tehlike sorumluluğunun gündeme gelebilmesi için bir işletmenin varlığı şarttır³⁴⁴. Nitekim Türk Borçlar Kanunu'nun ilk tasarı metninde tehlike sorumluluğunun konusu "

³³⁹ ATAMER, s. 22.

³⁴⁰ ULUSAN, Tespit, s. 2899.

³⁴¹ EREN, s. 526; OĞUZMAN/ ÖZ, s. 196; ÇEKİN, Mesut Serdar, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu Madde 71 Çerçevesinde Tehlike Sorumluluğu, İstanbul 2016, s. 196; SANLI, s. 77-78; KAYIHAN/ ÜNLÜTEPE, s. 304; KORKUSUZ, s. 201.

³⁴² OĞUZMAN/ ÖZ, s. 196; YÜCEL, s. 114.

³⁴³ Doktrinde TBK m. 71 düzenlemesinde işletme ifadesinin kullanılması eleştirilere uğramaktadır. Bu eleştiriler işletme kavramının iktisadi anlamda işletmeyi çağrıştırdığı ve tehlike sorumluluğuna ilişkin böyle bir düzenlemede "girişim" gibi daha genel terimlerin kullanılması gerektiği ifade edilmiştir. Bkz. KOÇHİSARLIOĞLU/ERİŞGİN, s. 1267; YILMAZ, sebep, s.574.

³⁴⁴ SARAÇ, s. 53; GÜL YILMAZ, ZEYNEP, Türk Borçlar Kanunu Çerçevesinde Önemli Ölçüde Tehlike Arz Eden İşletme İşletenin Sorumluluğu, Ankara 2019, s. 56.

önemli ölçüde tehlike arz eden faaliyet" iken; sonrasında "önemli ölçüde tehlike arz eden işletme faaliyeti" olarak değiştirilmiştir³⁴⁵. Bu değişikliğin sebebinin hükmün uygulanma alanının çok genişletilmesini engellemek olduğu ifade edilmektedir³⁴⁶. Ek olarak, kanun koyucunun işletmeden faaliyetinden kaynaklanmayan zararların, en ağır sorumluluk türü olan tehlike sorumluluğuna tabi olmasının önüne geçilmesini amaçladığı

³⁴⁵ULUSAN, Tespit, s. 2899; ATAMER, s. 22.

³⁴⁶ ERDEM, *TBK Uyarınca Tehlike Sorumluluğu*, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi Sempozyumu (3- 4 Haziran 2011), Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi Özel Hukuk Sempozyumu Özel Sayısı, Prof. Dr. Cevdet Yavuz'a Armağan, 2012, s. 222; Nitekim tehlike sorumluluğunun tasarının ilk halindeki gibi "tehlikeli bir faaliyetten" doğduğu durumlarda süreklilik avı düzenlenmesi, bir cerrahın ameliyat yapması, medyanın yerine getirdiği hizmetler veya bir mimarın faaliyeti tehlike sorumluluğu kapsamında değerlendirilebilir. Bkz. HAVUTÇU, Ayşe, *"Birinci Oturum Sözleşmenin Kurulması Haksız Fiil Sebepsiz Zenginleşme"*, Türk Borçlar Kanunu Tasarısının Değerlendirilmesi Sempozyumu, Legal Hukuk Dergisi, S. 34, 2005, s. 3626; ZORLUOĞLU YILMAZ, s. 29; Bu durumu eleştiren görüşlere göre genel nitelikte bir tehlike sorumluluğu düzenlemesi yapılırken, tehlikeli faaliyetlerin yalnızca işletme faaliyetleri ile sınırlandırılmasının hükmün getiriliş amacına uygun değildir. (Bkz. ATAMER, s. 22); *"Önemli ölçüde tehlike arz edecek her tür tehlikeli faaliyet, tesis ve işletmeleri kapsayacak biçimde ele alınsa idi, kanaatimizce yapılan bu tercihe daha çok hizmet ederdi."* (Bkz. AKKAYAN YILDIRIM, s. 209); *"Ancak tasarıda "tehlike arz eden bir faaliyet" yerine "tehlike arz eden bir işletme" ifadesinin kullanılması, tehlike arz eden faaliyetin bir işletme faaliyeti ile sınırlandırılmasına yol açacağından yerinde olmamıştır."* (Bkz. YILMAZ, Sebep, s. 574); *"Getirilen sınırlamanın yerinde olmadığı, maddenin uygulama alanını daraltacağı, tehlikeye yol açan etkenlerin sadece işletme faaliyetleriyle sınırlı tutulamayacağı ve hâkimin böyle dar bir söylem karşısında ortaya çıkabilecek çok sayıda uyuşmazlığın çözümünde büyük güçlüklerle karşılaşılacağına kuşku duymamak gerekir."* (Bkz. ULUSAN, Tespit, s. 2899).

belirlenmektedir³⁴⁷. Çünkü işletmeler açısından mevcut olan nimet-külfet ilişkisi ve risk paylaşımı, işletme dışı tehlikeli faaliyetten dolayı zarar veren kişi bakımından mevcut değildir³⁴⁸. Buna göre, kanun koyucunun tehlike sorumluluğuna yalnızca işletmelerin tabi olmasını amaçladığı söylenebilir. Bireysel faaliyetler ne kadar tehlikeli olursa olsun bu durum değişmemektedir³⁴⁹. Bu sebeple tehlike sorumluluğu işletme faaliyeti niteliğinde olmayan bireysel faaliyetler sonucu doğan zararları kapsamamaktadır³⁵⁰. Örneğin bir dinamit lokumu kişinin konutunda saklanıyor ve bu sırada bir tehlike doğuyorsa hükmün uygulama alanı dışında kalmaktadır³⁵¹. Sonuç olarak TBK m.71 ancak önemli ölçüde tehlike arz eden bir işletmenin faaliyetinden zarar doğduğunda uygulanabilir.

b. Türk Borçlar Kanunu Madde 71 Bakımından İşletme Kavramı

TBK'nin 71. maddesinde bahsedilen işletme kavramının ne olduğuna ilişkin Türk Borçlar Kanunu veya Türk Medeni Kanun hükümlerinde bir açıklama bulunmamaktadır. Buna karşın işletme kavramına ilişkin çeşitli yasal düzenlemeler mevcuttur. Örneğin “*Türk Ticaret Kanunu*”nun³⁵² 11. maddesinde ticari işletme, “*esnaf işletmesi için öngörülen sınırı aşan düzeyde gelir sağlamayı hedef tutan faaliyetlerin devamlı ve*

³⁴⁷ SARAÇ, s. 35.

³⁴⁸ SARAÇ, s. 35.

³⁴⁹ ERDEM, s. 223; İKİZLER, Metin, “*Avrupa Haksız Fiil Hukuku İlkelerinde Tehlike Sorumluluğu ve Türk Hukuku ile Kısaca Karşılaştırılması*”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, S. özel sayı, 2014, s. 3254.

³⁵⁰ ERDEM, s. 223.

³⁵¹ İKİZLER, s. 3253.

³⁵² 27846 sayılı ve 14.02.2011 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

bağımsız şekilde yürütüldüğü işletmedir." şeklinde tanımlanmıştır. Buna göre ticari işletmenin unsurlarını esnaf işletmesi için öngörülen sınırı aşan düzeyde gelir sağlama amacı, devamlılık ve bağımsızlık oluşturmaktadır³⁵³. Bu tanımda ticari işletmenin bir işletme olduğu belirtilmektedir³⁵⁴.

Gelir sağlama amacı, işletmenin ekonomik menfaat elde etmeye yönelik olarak faaliyet göstermesi anlamına gelmektedir³⁵⁵. Ticari işletmenin varlığı için, amaçlanan ekonomik menfaatin esnaf işletmesi için öngörülen sınırı³⁵⁶ aşması gerekmektedir³⁵⁷. Devamlılık unsuru işletmenin gerçekleştirdiği faaliyetin tek seferlik, tesadüfi olmadığını ifade etmektedir³⁵⁸. Bağımsızlık unsuru ise işletmenin kendi başına yani başka bir işletmenin iradesinden bağımsız olarak var olabilmesi olarak tanımlanmaktadır³⁵⁹. Bağımsızlık unsurunun tam olabilmesi için hem işletenin hem de işletmenin bağımsız olması zorunludur³⁶⁰.

³⁵³ KAYIHAN, Şaban, Ticari İşletme Hukuku, s. 65; YASAN, Mustafa, Ticari İşletme Hukuku, 3. Baskı, Ankara 2021, s. 41; KAYAR, İsmail, Ticari İşletme Hukuku, Ankara 2018, s. 44.

³⁵⁴ SARAÇ, s. 33.

³⁵⁵ KAYIHAN, s. 65.

³⁵⁶ Bu sınır için Bkz. 2007/12362 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı.

³⁵⁷ KAYIHAN, s. 65.

³⁵⁸ UZUNALLI, Sevilay/ŞENER, Oruç Hami, Uygulamalı Ticari İşletme Hukuku, Ankara 2017, s. 2.

³⁵⁹ ALPER, Gizem, İşletme Nedeniyle Tehlike Sorumluluğu (Yayımlanmamış Doktora Tezi), 2018, s. 103.

³⁶⁰ ÇETİNER, Selma/BOZKURT YÜKSEL, Ebru, Ticari İşletme ve Şirketler Hukuku, Ankara 2021, s. 56.

TBK m. 71 anlamında sorumluluk doğuran işletmeler çoğu zaman ticari işletme sınıfına dahildir³⁶¹. Fakat ticari işletme kavramı, TBK m. 71'deki işletme kavramına göre daha dardır³⁶². Çünkü ticari olmayan işletmeler de TBK. m. 71'de bahsedilen işletmelerdendir³⁶³. Nitekim maddede işletmeden bahsedilmiş, bu işletmelerin "ticari" olması unsuru aranmamaktadır³⁶⁴.

İşletmeye ilişkin bir diğer tanım “*Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik*”³⁶⁵ 4/a maddesinde bulunmaktadır. Buna göre işletme, “*Yasal statüsü ne olursa olsun, bir veya birden çok gerçek veya tüzel kişiye ait olup bir ekonomik faaliyette bulunan birimleri veya girişimleri*” ifade etmektedir. Buna göre işletmenin varlığı için kar elde etme amacı zorunlu bir unsur değildir. Zorunlu olan, ekonomik faaliyet unsurudur³⁶⁶. Bu tanımdaki işletme kavramının TBK m. 71'deki işletme kavramından daha geniş olduğu kanaatindeyiz. Çünkü tüm ekonomik faaliyet gösteren birimlerin veya girişimlerin işletme olduğu belirtilmektedir.

³⁶¹ SARAÇ, s. 33.

³⁶² ERDEM, s. 223.

³⁶³ KILIÇOĞLU, s. 369; İKİZLER, Metin, “*Avrupa Haksız Fiil Hukuku İlkelerinde Tehlike Sorumluluğu ve Türk Hukuku ile Kısaca Karşılaştırılması*”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, S. 0 (özel sayı), 2014, s. 3253; ERDEM, s. 223.

³⁶⁴ OĞUZMAN/ ÖZ, s.186; NOMER, s. 150; KILIÇOĞLU, s. 468.

³⁶⁵ 25997 sayılı ve 18.11.2005 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

³⁶⁶ SANLI, 77; SARAÇ, s. 32; Doktrinde işletmenin varlığı için zorunlu olan unsurun ekonomik faaliyet unsuru olduğu belirtilmiştir. Ekonomik faaliyet kar elde etme amacı olmasa dahi bir bedel karşılığında mal ve hizmet sunulması olarak ifade edilmiştir. Bkz. SANLI, 77; SARAÇ, s. 32.

Nitekim doktrinde “girişim” kavramının “işletme” kavramından geniş olduğu vurgulanmaktadır³⁶⁷.

İşletmeye ilişkin iktisat doktrinde birçok tanım bulunmaktadır. *MİRZE*'ye göre işletme, “*çeşitli kaynakların bir araya getirilerek toplumun gereksinimi olan mal ve hizmetlerin üretimi ve dağıtımı ile ilgili çeşitli faaliyet ve işlevlerin yapıldığı bir örgüt*”tür³⁶⁸. *TENGİLİMOĞLU/ATTİLA/BEKTAŞ*'a göre ise, “*işletme, belirlemiş olduğu amaçları gerçekleştirmek için kişi ve/veya kurumların ihtiyaçlarını karşılamak üzere, üretim faktörlerini belirli bir uyum içerisinde ve belli oranda bir araya getirerek mal veya hizmet üreten ve/veya pazarlayan böylece belirlemiş olduğu amaçları gerçekleştirmeye çalışan ekonomik, teknik, sosyal ve hukuki birimlerdir.*”³⁶⁹ *TUTAR*'a göre işletmeler, “*üretim araçlarını bir araya getirerek, onları tüketicilerin istek ve ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla örgütleyen fiziksel, ekonomik ve teknik yapılardır*”.³⁷⁰ *NARMANLIOĞLU/YENİSEY*'e göre işletmeler “*İktisadi bir amacın gerçekleşmesi için bir müteşebbise ait bir veya birden fazla işyerinin örgütlenmesinden oluşan bir birimdir.*”

³⁷¹. Kanaatimizce, TBK m. 71 anlamında işletme kavramı ile iktisadi anlamda işletme kavramları örtüşmektedir. Bu tanımlar değerlendirildiğinde işletme kavramının üretim araçlarını kullanma, iktisadi bir amaç gütmeye ve örgütsel bir yapı unsurlarından oluştuğu

³⁶⁷ KOÇİSARLIOĞLU/ ERİŞGİN, s. 1267.

³⁶⁸ MİRZE, S. Kadri, İşletme, İstanbul 2010, s. 33.

³⁶⁹ TENGİLİMOĞLU, Dilaver/ATİLLA, Asuman/BEKTAŞ, Meral, İşletme Yönetimi, Ankara 2020, s. 28.

³⁷⁰ TUTAR, Hasan, İşletme Yönetimi, Ankara 2015, s.25.

³⁷¹ NARMANLIOĞLU, s. 122; YENİSEY, s. 35

görülmektedir. Hemen belirtmek gerekir ki üretim araçları emek, sermaye, doğal kaynaklar ve girişimci olmak üzere dörde ayrılmaktadır³⁷².

İşletmelerin temel amacının kar elde etmek olduğu ifade edilmektedir³⁷³. Ancak bazı işletmelerin asıl amacı kar elde etmek değildir. Bu işletmelerin asıl amacı sosyal, ekonomik veya kültürel olmakla birlikte, amaçlarını gerçekleştirebilmek için gelirlerini giderlerini karşılayacak şekilde tasarlamaktadır.³⁷⁴ Bu durumda dahi gelirlerin giderleri karşılaması şeklinde bir iktisadi amaç olduğu açıktır. Nitekim ÇEKİN’de hiçbir şekilde iktisadi bir amaç gütmeyen faaliyetlerin, işletme kavramı dışında tutulması gerektiğini belirtmiştir³⁷⁵

SARAÇ’ın da belirttiği gibi örgütsel yapı³⁷⁶ işletmelerin ayırt edici bir özelliğidir³⁷⁷. Örgütsel yapı, “*işletmede görevlerin birbirinden ayrı olarak ancak koordineli biçimde gerçekleşmesine yardımcı olan ilişkiler bütünü*” olarak tanımlanmaktadır³⁷⁸. Örgüt yapısı sayesinde çalışanların nelerden sorumlu oldukları,

³⁷² TUTAR, s. 36; Üretim araçları hakkında detaylı bilgi için bkz. TUTAR, s. 34-37.

³⁷³ AKAT, Ömer, İşletme Politikası, Bursa 2009, s. 28.

³⁷⁴ AKTAŞ/ KARĞIN, s. 28.

³⁷⁵ ÇEKİN, s. 208.

³⁷⁶ Örgütsel yapı işletmelerin ayırt edici bir özelliği olup, örgütsel yapı sayesinde işle ilgili faaliyetler bütünleştirilir ve kontrol edilebilir. SARAÇ, s.31; DEMİR, Halis/ OKAN, Tarhan, Teknoloji, “*Örgüt Yapısı ve Performans Arasındaki İlişkiler Üzerine Bir Araştırma*”, Doğu Üniversitesi Dergisi, C. 10, S. 1, 2009, s. 58.

³⁷⁷ SARAÇ, s. 31.

³⁷⁸ HELLRIEGEL, D./SLOCUM J. W., Management, Newyork, 1989, s. 343; Aktaran ÖZDEVECİOĞLU, Mahmut, “*Krizin İşletmelerin Yönetmel ve Örgütsel Yapı Üzerindeki Olumsuz Etkileri ve Kayseri Sanayi*

hangi seviyede oldukları, kime bağlı olarak çalışacakları, kimlerle çalışacakları, sahip oldukları yetkiler belirlenmektedir³⁷⁹.

Tüm bu açıklamalar ışığında TBK m.71 anlamında işletme kar elde etme amacı olmasa bile örgütsel bir yapı içerisinde emek, sermaye, doğal kaynaklar ve girişimci gibi üretim araçlarını bir araya getirerek iktisadi amaçla faaliyette bulunan birimler olarak tanımlanabilir.

c. Lisanslı Güneş Elektrik Santralleri Bakımından İşletme Kavramının Değerlendirilmesi

Lisans, piyasada faaliyeti göstermek isteyen tüzel kişilere Enerji Piyasası Kurumu'nca verilen izin belgesidir (EPK m. 3/1-t ve EPLY m. 4/1-aa). Elektrik üretim faaliyeti elektrik piyasasında lisansa tabi tutulan faaliyetler arasındadır (EPLY m. 6/1-a)³⁸⁰. Lisanslı üretim yapan güneş elektrik santralleri ikiye ayrılabilir. Birinci grup güneş elektrik santralleri ürettiği elektriği satarak kar elde etme amacındadır. İkinci grup güneş

İşletmelerinde Yapılan Bir Araştırma", Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Temmuz-Aralık 2002, S. 19, s. 98.

³⁷⁹ AKSAY, Kadir, "Örgüt Yapılarında Yaşanan Değişimler ve Modern Örgüt Tiplerinin İncelenmesi", Kent Kültürü ve Yönetimi Dergisi, C. 8, S. 3, s. 13.

³⁸⁰ Elektrik piyasasında üretim faaliyetinde bulunmak isteyen bütün teşebbüslerin bunu gerçekleştirmesi durumunda arz fazlası oluşacağı, elektrik depolanamadığı için arzın kontrol altında olması gerektiği için elektrik piyasasında lisans ile sınırlama yapılabileceği ifade edilmiştir. Bkz. TATLI, Burçak, "Türkiye Elektrik Piyasasında Güncel Gelişmeler ve Avrupa Birliği Komisyonunun Cez Kararı", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 9, S. 1, 2018, s. 82, dn. 20.

elektrik santralleri ise yalnızca tüketim tesislerinin³⁸¹ ihtiyacı için elektrik üretmektedir (EPK m. 7/3). Hemen belirtmelidir ki her iki grup santrallerde de üretim araçlarının bir araya getirildiği açıktır. Birinci grup santrallerde kar etme amacı bulunmaktadır. Bu amaçla yapılan faaliyet, şüphesiz iktisadi amaçlı bir faaliyettir. İkinci grup santrallerin faaliyetinin satış olarak değerlendirilemeyeceği EPLY’de hüküm altına alınmıştır (Bkz. EPLY m. 30/1-f). Ancak üretilen elektriği tüketim tesisleri için kullanıldığı güneş elektrik santrallerinde de giderlerin azaltılması şeklinde iktisadi bir amaca sahip olduğu söylenebilir.

Lisanslı üretim, beş megavattan daha fazla kurulu güce sahip güneş elektrik santralleri için tercih edilmektedir. Çünkü belirtilen sınıra kadar üretimler için alım garantisinden kapsamında lisanstan muaf şekilde üretim yapılabilir³⁸². Bu büyüklükteki üretimler için örgütsel yapının varlığının gerekli olduğu söylenebilir. Çünkü üretim tesisinin fiziksel müdahalelere veya doğa olaylarına karşı korunması, üretimin devam etmesi için gerekli takibin yapılması, teknik bir arıza durumunda derhal müdahale edilmesi, temizlik gibi günlük işlerin yapımı için yetki ve sorumlulukları belirli çalışanlara ihtiyaç vardır.

³⁸¹ “Bir gerçek ya da tüzel kişinin uhdesinde veya tüketim birleştirme kapsamında, bağlantı anlaşması uyarınca dağıtım veya iletim sistemine bağlı veya üretim tesisi ile birlikte bağlanacak ya da 25/9/2002 tarihinden önce imzalanmış yerine kaim bir sözleşme kapsamında dağıtım veya iletim sistemine bağlı, elektrik enerjisi tüketen birim, tesis ya da teçhizatı” ifade eder. (LÜY m. 4/1-e)

³⁸²Bkz. EPK 14/1-b ve LÜY m. 5/1-c; Bağlantı anlaşmasındaki sözleşme gücü ile sınırlı olmak kaydıyla yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı üretim tesislerinin lisanssız üretim kapsamına alınması ile lisanslı GES’lerin eskisi kadar tercih edilmeyeceği söylenebilir. Nitekim belirtilen tesisler için de kurulu güç üst sınırı görülmemiştir. Bkz. LÜY m. 5/1-h ve 5/6 maddeleri.

Elektrik üretim lisansı almak için, kamu tüzel kişisi veya özel hukuk hükümlerine tabi tüzel kişi olmak gerekmektedir³⁸³. Özel hukuk hükümlerine tabi tüzel kişiler ise Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre kurulmuş anonim veya limited şirket olmalıdır (EPLY m. 4/1-aa ve m. 12/3-a)³⁸⁴. Ticari işletme olan³⁸⁵ anonim veya limited şirketlerin merkezi bulunmak zorundadır³⁸⁶. Merkezde genel müdür, genel müdür yardımcıları, yönetim kurulu, şube müdürlükleri, şeflikler vb. bir örgütlenme olması gerektiği ifade edilmektedir³⁸⁷. Bu hususlar, güneş enerjisinden lisanslı elektrik üretiminde örgütsel yapının var olduğu görüşümüzü destekler niteliktedir. Buna göre ürettiği elektriği satan³⁸⁸

³⁸³ Bkz. EPLY m. 5, m. 7 ve m. 20/10.

³⁸⁴ AYRANCI, Hasan, Enerji Sözleşmeleri, Ankara 2010, s. 57.

³⁸⁵ Ticari işletme işletmeyen anonim ve limited şirketler olabileceği görüşü için Bkz. ÇEBİ, Hakan, Limited Şirketler Hukuku, Ankara 2019, s. 44;

³⁸⁶ YASAN, Mustafa, Ticari İşletme Hukuku, Ankara 2021, s. 46.

³⁸⁷ YASAN, s. 51.

³⁸⁸ Elektrik Piyasası Kanunu'nun 3/pp maddesi ürettiği elektriğin satışını yapan şirketlerin bir işletme olduğu görüşünü desteklemektedir. Bu maddede, üretim şirketi "*Sahip olduğu, kiraladığı, finansal kiralama yoluyla edindiği veya işletme hakkını devraldığı üretim tesisi ya da tesislerinde elektrik enerjisi üretimi ve ürettiği elektriğin satışıyla iştigal eden özel hukuk hükümlerine tabi tüzel kişi*" şeklinde tanımlanmaktadır. Kanun koyucu tüzel kişilerin işletme hakkını devralarak elektrik üretimi ve ürettiği elektriğin satışı ile iştigal etmesi durumunda, üretim şirketi tanımı kapsamına gireceğini belirtmiştir. Belirtilen maddede geçen işletme hakkı kavramı "bir işletmeyi kazanç sağlamak üzere işletme ve çalıştırma hakkı" olarak ifade edilmektedir. (Bkz. AYANOĞLU, Taner, "*İşletme Hakkı Devir Sözleşmeleri*", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 65, S. 1, 2007, s. 4; İşletme hakkının söz konusu olması için öncelikle bir işletme bulunmalıdır; bunun yanı sıra maddede finansal kiralama yoluyla edinilen üretim tesisinden bahsedilmektedir. 6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Kanunu m. 3/1-e 'ye göre kiracı "finansal kiralamayı kabul edeni" ifade eder. Doktrinde bir görüş, kiracının mutlaka bir iktisadi

ve ürettiği elektriği tüketim tesislerinde kullanan lisanslı GES'ler TBK m. 71 anlamında bir işletmedir.

d. Lisanssız Güneş Elektrik Santralleri Bakımından İşletme Kavramının Değerlendirilmesi

“Elektrik Piyasası Kanunu” m. 14 ve “Elektrik Piyasası Lisanssız Elektrik Üretim Yönetmeliği” m. 5 hükümlerinde, lisans alma ve şirket kurma yükümlülüğünden muaf olarak elektrik üretilebilecek haller belirtilmektedir³⁸⁹. Lisanssız GES'ler üretilen ihtiyaç

faaliyet gerçekleştiren işletme sahibi olması gerektiğini ifade etmiştir. Çünkü kiralama konusu ancak yatırım malıdır. (Bkz. ÖZDOĞRU, Yusuf, Finansal Kiralama Sözleşmesinin Sona Erme Nedenleri Ve Sonuçları, Ankara 2018, s. 35; KÖTELİ, Mustafa Argun, Karşılaştırmalı Hukuk ve Türk Hukukunda Finansal Kiralama, İstanbul 1991, s. 59; aksi görüş için bkz. TOPUZ, Murat, Finansal Kiralama (Leasing) Sözleşmesi, Ankara 2017, s. 260)

³⁸⁹ “Buna göre lisans alma zorunluluğundan muaf olarak elektrik üretim yapılabilecek haller şunlardır:

- a) İmdat grupları,
- b) İletim ya da dağıtım sistemiyle herhangi bir şekilde bağlantısı olmadan çalışan üretim tesisleri,
- c) Kurulu gücü bir megavat veya Kanunun 14 üncü maddesi çerçevesinde Cumhurbaşkanı tarafından belirlenmiş kurulu güç üst sınırına kadar olan yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı üretim tesisleri,
- ç) Ürettiği enerjinin tamamını iletim veya dağıtım sistemine vermeden kullanan, üretimi ve tüketimi aynı ölçüm noktasında olan, yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı üretim tesisleri,
- d) Bakanlıkça belirlenecek verimlilik değerini sağlayan kategorideki kojenerasyon tesisleri,
- e) Mikrokojenerasyon tesisleri,
- f) Belediyelerin katı atık tesisleri ile arıtma tesisi çamurlarının bertarafında kullanılmak üzere kurulan üretim tesisleri,
- g) Sermayesinin yarısından fazlası doğrudan veya dolaylı olarak belediyeye ait olan tüzel kişilerce, belediyeler tarafından işletilen su isale hatları ile atık su isale hatları üzerinde, teknik imkanın olması ve DSİ tarafından uygun bulunması halinde hidrolik kaynağa dayalı kurulan üretim tesisleri,

fazlası elektriği satmak amacıyla kurulabileceği gibi, yalnızca ihtiyaca yönelik olarak elektrik üretimi için de kurulabilir. Her iki durumda da giderlerin önlenmesi veya azaltılması ya da gelir sağlama şeklinde bir iktisadi amaç olduğu ve üretim araçlarının bu doğrultuda bir araya getirildiği açıktır. Özellikle ihtiyaç fazlası elektriğin satıldığı GES’lerde, kar etme amacı vardır. Nitekim lisanssız elektrik üretimi teşviklerinin kişilerin elektrik ihtiyaçlarını temin edebilmeleri için verilmişken, halihazırda üreticilerin daha çok alım garantisinden yararlanarak kar elde etmeyi amaçladıkları ifade edilmektedir³⁹⁰. Ancak bu yöndeki üretim faaliyetinde örgütsel yapının bulunup bulunmadığı yönünde bir genelleme yapmak mümkün değildir.

Örneğin üretilen ihtiyaç fazlası elektriğin satışı amacıyla 20 kilovatlık veya 6 megavatlık bir GES kurulabileceği gibi; yalnızca tüketim amacıyla 20 kilovatlık veya 6 megavatlık GES kurulumu da yapılabilir.

Bu değerlendirme yapılırken GES’in büyüklüğü, GES bünyesinde çalışanların bulunup bulunmadığı, çalışanların yetki ve sorumluluklarının, hangi seviyede, kime bağlı veya kimlerle çalışacaklarının belirli olup olmadığı gibi kriterler değerlendirilmelidir. Örneğin kişinin evinin çatısına kurduğu, yalnızca kendi ihtiyacını karşılayacak kadar yaptığı üretim için yetki ve sorumlulukları belirli olan çalışanlar olmadığı gibi, doğal

ğ) Elektrik aboneliği Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğüne ait tarımsal sulama amaçlı tesislerin elektrik ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, kurulu gücü tarımsal sulama tesisinin bağlantı anlaşmasındaki sözleşme gücü, birden fazla tesis için tesislerin sözleşme güçleri toplamı ile sınırlı olmak koşuluyla Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü tarafından kurulan ve işletilen yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı üretim tesisleri.

h) Bağlantı anlaşmasındaki sözleşme gücü ile sınırlı olmak kaydıyla yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı üretim tesisleri.”

³⁹⁰ CEBECİ, s. 89.

olarak bu çalışanların görev dağılımlarının belirlenmesini sağlayacak bir örgütsel yapı da bulunmaz. Dolayısıyla böyle bir GES'teki elektrik üretiminin, TBK m. 71 anlamında bir işletme olmadığı söylenebilir. Buna karşın bir fabrikanın çatısına kurulan GES ile büyük miktarda elektrik üretimi ve satışı yapılması durumunda örgütsel yapı mevcut olabilir. Sonuç olarak lisanssız GES'lerin tehlike sorumluluğu anlamında işletme kapsamında kalıp kalmadığı somut olaya göre belirtilen kriterler ışığında değerlendirilmelidir. Bu değerlendirme yapılırken sorumluluğun kapsamını genişletmemek amacıyla dar yorum yapılmalıdır. Çünkü tehlike sorumluluğu en ağır sorumluluk türü olup, istisnai niteliktedir³⁹¹.

2. Güneş Elektrik Santrallerinin Önemli Ölçüde Tehlike Arz Edip Etmediğinin Tespiti

TBK m. 71'de önemli ölçüde tehlike arz eden bir işletme faaliyetinden zarar doğması halinde tehlike sorumluluğunun söz konusu olabileceği belirtilmektedir. Bu nedenle işletmenin arz ettiği tehlikenin "önemli ölçüde" olması gerekmektedir³⁹². Aksi halde en sıradan faaliyetler dahi bünyesinde olağan bir tehlike barındırdığı için tehlike sorumluluğu kapsamında değerlendirilir³⁹³. Önemli ölçüde tehlike arz eden işletme faaliyetlerinin neler olduğu TBK. m. 71/II 'de tanımlanmıştır³⁹⁴. Buna göre "*bir*

³⁹¹ EREN, s. 521; TİFTİK, s. 21; OĞUZMAN/ ÖZ, s. 7-8.

³⁹² KILIÇOĞLU, s. 469; ERDEM, s. 221; SARAÇ, s. 35

³⁹³ TİFTİK, s. 31; YÜCEL, s. 122.

³⁹⁴ Bu tanımlamanın, soyut nitelikte olan "önemli ölçüde tehlike" kavramını somutlaştırmak amacıyla yapıldığı ancak tanımlamayla getirilen ölçütlerin de soyut nitelikte olduğu görüşü için (Bkz. KILIÇOĞLU, s. 469.)

işletmenin, mahiyeti veya faaliyette kullanılan malzeme, araçlar ya da güçler göz önünde tutulduğunda, bu işlerde uzman bir kişiden beklenen tüm özenin gösterilmesi durumunda bile sıkça veya ağır zararlar doğurmaya elverişli olduğu sonucuna varılırsa, bunun önemli ölçüde tehlike arz eden bir işletme olduğu kabul edilir"³⁹⁵. Önemli ölçüde tehlikenin tespiti TBK m. 71/2 de sayılan ölçütlerle sınırlı değildir. Öğretideki görüşe göre işletmenin faaliyetinde kullandığı araçlar, faaliyetin yürütüldüğü çevre, güvenlik önlemlerindeki teknolojik ilerleme gibi unsurlar da tehlikenin önemliliği tespit edilirken gözetilmelidir³⁹⁶. Ayrıca işletmede neyin üretildiği, işletmenin taşıdığı fiziksel ve kimyasal güç de "*önemli ölçüde tehlike*"nin belirlenmesinde gözetilmesi gereken hususlardandır³⁹⁷.

Önemli ölçüde tehlikenin öznel ve nesnel olmak üzere iki unsuru bulunmaktadır³⁹⁸. Öznel unsur, uzman bir kişiden beklenen tüm özenin gösterilmesine rağmen tehlikenin

³⁹⁵ Önemli ölçüde tehlike arz eden işletmelerin her ne kadar TBK m.71/2'de düzenlenmişse de, bu işletmelerin kesin olarak belli olmamasının hukuk güvenliğini zedeleyici nitelikte olduğu görüşü için bkz. NOMER, s. 150.

³⁹⁶ YÜCEL, s. 130

³⁹⁷ ÇELİK/Çelik Ahmet, Tazminat ve Alacaklarda Sorumluluk ve Zamanaşımı, Ankara 2018, s. 670.

³⁹⁸ ULUSAN, İlhan, Fedakarlık, s. 362; BÜYÜKSAĞIŞ, Erdem, "*Tehlike Esasına Dayanan Genel Sorumluluk Kuralı Üzerine Eleştirel Değerlendirmeler*", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 8, S. 1, s. 5; YÜCEL, s. 124; Aynı ayrımın genel-özel tehlike olarak adlandırıldığı görüş için bkz. GÜNEYLİ, Yamaç, Sınırşan Boru Hatlarının 3. Kişilere Verdiği Zararlardan Doğan Sorumluluk, Ankara 2012, s. 97; Doktrinde sıkça veya ağır zarara yol açma tehlikesi objektif ölçüt; uzman bir kişiden tüm özenin gösterilmesine rağmen zararın önlenemez olması sübjektif ölçüt olarak da adlandırılmaktadır. (Bkz. KORKUSUZ, s. 200)

ortadan kaldırılamamasını, önlenemez olmasını ifade etmektedir ³⁹⁹. Örneğin uzman bir maden mühendisinin, maden arama faaliyetinde gerçekleşen bir patlamaya ilişkin, hangi önlem alınırsa alınsın zararın önlenemeyeceğini belirttiği durumda, öznel unsur mevcuttur⁴⁰⁰. Belirtilen özenin gerektirdiği ekonomik maliyetin, makul ölçüde olması gerekmektedir⁴⁰¹. Baz istasyonlarının kansere yol açmasını önleyecek sistemlerin şirketleri iflasa sürükleyecek kadar yüksek meblağlı olması durumunda, zararın önlenmesinin mümkün olduğundan bahisle TBK m. 71'in kapsamı dışında tutulamaz⁴⁰².

Nesnel unsur ise sıkça veya ağır zarara yol açma tehlikesini ifade etmektedir⁴⁰³. Sıkça veya ağır zarar kümülatif şartlar olmayıp, birinin varlığı yeterlidir.⁴⁰⁴ Bu bakımdan işletme faaliyetinin ağır bir zarar doğurmaya elverişli olmamasına rağmen sıkça zarar doğurmaya elverişli olduğu hallerde veya sıkça zarar doğurmaya elverişli olmamasına rağmen ağır bir zarar doğurmaya elverişli olduğu hallerde nesnel unsur mevcuttur⁴⁰⁵. Nitekim kanundaki "sıkça veya ağır zararlar" ifadesinden bu husus anlaşılmaktadır⁴⁰⁶.

³⁹⁹ YILMAZ, s. 572; KORKUSUZ, s. 200; SARAÇ, s. 36-37.

⁴⁰⁰ KILIOĞLU, s. 470.

⁴⁰¹ SARAÇ, s. 38.

⁴⁰² SARAÇ, s. 38.

⁴⁰³ KORKUSUZ, s. 200; YILMAZ, Sebep, s. 572; SARAÇ, s. 36-37; EREN'e göre maddede geçen tehlike kavramının iki anlamı vardır. Birinci anlamı zararın gerçekleşme ihtimalindeki sıklık oranıdır. İkinci anlamsa gerçekleşen zararın ağırlık derecesidir. (Bkz. EREN, s. 527.)

⁴⁰⁴ ÇEKİN, s. 160.

⁴⁰⁵ SARAÇ, s. 36.

⁴⁰⁶ ÇEKİN, s. 161.

Elektrik üretimine ilişkin mevzuatımızda, elektrik üretimi sıkı şartlara tabi tutulmuştur. Lisanslı GES sahibi lisanstan kaynaklanan yükümlülüklerinin yanı sıra, lisansı kapsamındaki tesislerini mevzuat hükümlerine uygun işletmekle, lisans kapsamındaki hizmetin teknik gereklere göre yapılmasını sağlamakla yükümlüdür (EPLY m. 29/3). Ayrıca bu tesisler Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu denetiminde olup, elektrik üretiminde mevzuata aykırılık bulunması halinde lisans iptaline varan yaptırımlar uygulanır (EPLY m. 27 ve 16).

Lisanssız elektrik üretimi yapan GES'lerin denetimi doğrudan veya dolaylı olarak Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu tarafından yapılır (LÜY m. 31). Denetleme sonucu mevzuata aykırı eylemin niteliğine göre çağrı mektubu, bağlantı veya sistem kullanım anlaşması iptaline karar verilebilir (LÜY m. 34)

Bu hükümlerin yanı sıra elektrik tesislerinin modern teknolojiye ve mevzuata uygun yapılması, can ve mal kayıplarının önlenmesi için⁴⁰⁷ “*Elektrik Tesisleri Proje Yönetmeliği*”⁴⁰⁸ çıkarılmıştır. Bu Yönetmelik m. 5/3 GES'lerde hiçbir şekilde standart dışı malzeme ve ekipman kullanılamayacağı düzenlemesini içermektedir. Ayrıca “*Elektrik Kuvvetli Akım Tesisleri Yönetmeliği*” 27. Maddesinde “Kuvvetli akım tesisleri her türlü işletme durumunda, cana ve mala herhangi bir zarar vermeyecek ve tehlike oluşturmayacak bir biçimde yapılmalıdır.” düzenlemesi bulunmaktadır. Bu düzenlemeler ile GES'lerde azami özenin gösterilmesi sağlanarak doğabilecek zararların önüne geçilmesi hedeflenmiştir. Ancak GES'lerin faaliyet konusu bir tehlikeli güç olan

⁴⁰⁷ Yönetmeliğin amacı için Bkz.. Elektrik Tesisleri Proje Yönetmeliği m. 1.

⁴⁰⁸ 29221 sayılı ve 30.12.2014 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

elektriktir⁴⁰⁹. Dolayısıyla GES’ler uzman bir kişiden beklenen tüm özen gösterildiğinde dahi sıkça^{410/411} veya ağır zararlar doğurabilir⁴¹². Çünkü elektrik doğası gereği tehlikelidir⁴¹³. Yargıtay da elektrik enerjisinin varlığı ve niteliği itibariyle tehlikeli olduğunu kabul etmektedir. Ayrıca tesislerin malik ve işletenlerinin TBK m. 71 uyarınca tehlike sorumluluğunun bulunduğunu vurgulamaktadır⁴¹⁴.

Nitekim Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından hazırlanan 27417 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliğine ilişkin Tehlike Sınıfları Listesi Tebliğinin 1/c-71 maddesinde de "elektrik enerjisinin üretimi" çok tehlikeli işler arasında sayılmıştır.

⁴⁰⁹ ULUSAN, s. 38; SARAÇ, s. 49.

⁴¹⁰ Gerçekten de doktrinde elektrik tesisatlarında meydana gelen arızaların sıkça zarar doğurmaya elverişli risklerden olduğu ifade edilmiştir. (Bkz. ÜÇİŞİK, s. 141; YÜCEL, s. 131.)

⁴¹¹ EÜAŞ’da 2003-2011 yılları arasında gerçekleşen toplam kaza sayısı 869’dur. (Bkz. CEYLAN, Hüseyin, "Türkiye’de Elektrik Üretim, İletim ve Dağıtım Tesislerinde Meydana Gelen İş Kazalarının Analizi", Uluslararası Mühendislik Araştırma ve Geliştirme Dergisi, C. 4, S. 2, 2012, s. 33.)

⁴¹² SARAÇ, s. 49.

⁴¹³ TANDOĞAN, Haluk, “Tehlike Sorumluluğu Kavramı ve Türk Hukukunda Tehlike Sorumluluklarının Düzenlenmesi Sorunu”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 10, S. 2, Aralık 1979, s. 295; KORKUSUZ, tehlike, s. 93.

⁴¹⁴ Yargıtay 3. Hukuk Dairesi’nin 08.04.2021 tarihli E. 2020/12409 ve 2021/3851 sayılı kararı, KİBB.

Örneğin her ne kadar önlem alınmış olsa da GES’lerde ark oluşumu sonucu yangın çıkabilir^{415/416}. Almanya’nın Norderney bölgesinde 2013 yılında meydana gelen fotovoltaik panellerden kaynaklanan ve birkaç milyon Euro zarara sebep olan yangın, GES’lerin ağır zararına somut bir örnektir⁴¹⁷.

Sonuç olarak konusu elektrik üretim faaliyeti olan lisanslı ve lisanssız güneş elektrik santralleri “önemli ölçüde tehlike” arz eder.

3. Tipik Tehlike

Önemli ölçüde tehlikeli bir işletme faaliyetinden doğan zararın, tehlike sorumluluğu kapsamında değerlendirilmesi için tipik tehlike kriteri önem arz

⁴¹⁵ ÖZKAN, Nurdan, Trafo Merkezlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Risklerinin Tespiti ve Çözüm Önerileri (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi), Ankara 2014, s. 21

⁴¹⁶ GES’lerde doğabilecek diğer zararlar için Bkz. ÖZKAN, s. 27-28; Bkz. BLACKBURN Lewis/DOMIN, Thomas, Protective Relaying Principle and Applications, third edition, 2007 <https://manautomata.files.wordpress.com/2016/02/protective-relaying-principles-and-applications-blackburn.pdf> adresinden erişilmiştir. Erişim Tarihi: 20.10.2020; Bkz. PAKER, Serdar, Elektrik İç Tesislerinde Yangından Korunma Yöntemleri, s. 28,

https://www.emo.org.tr/ekler/0120874b4b82b2b_ek.pdf?dergi=1114 adresinden erişilmiştir. (Erişim Tarihi: 15.10.2021); AYCAN, Hüseyin, Güneş Enerji Santrallerinde Risk Analizi ve Değerlendirilmesi, s.44.(https://www.academia.edu/36885329/G%C3%9CNE%C5%9E_ENERJ%C4%B0_SANTRALLER%C4%B0NDE_R%C4%B0SK_ANAL%C4%B0Z%C4%B0_VE_DE%C4%9EEERLEND%C4%B0R%C4%B0LMES%C4%B0?auto=download adresinden erişilmiştir. (Erişim Tarihi: 10.10.2019)

⁴¹⁷ IEA, Photovoltaics and Firefighters’ Operations: Best Practises in Selected Countries, 2017, s. 7, (<https://iea-pvps.org/key-topics/photovoltaics-and-firefighters-operations-best-practices-in-selected-countries/> adresinden erişilmiştir. (Erişim Tarihi: 30.10.2021)

etmektedir⁴¹⁸. Çünkü tehlikeli işletmenin faaliyetleri sırasında meydana gelen bütün zararlarda değil; yalnızca tipik tehlikeden doğan zararlarda tehlike sorumluluğu gündeme gelmektedir⁴¹⁹.

TBK m. 71 düzenlemesinde tipik tehlike kavramına ilişkin herhangi bir ibare bulunmamaktadır. Bu durum doktrinde eleştirilmektedir⁴²⁰. Widmer/Wesser tasarısında tipik tehlike, “karakteristik rizikonun gerçekleşmesi” olarak ifade edilmiştir⁴²¹. Doktrinde belirtildiği üzere, tipik tehlike TBK m. 71 kapsamındaki işletmelerde kullanılan malzeme, araç veya güçlerden kaynaklanan özel tehlikeleri belirtmektedir⁴²².

GES’ler bakımından tipik tehlike elektrik enerjisinin meydana getirdiği tehlikelerdir. Bu sebeple GES’ler bakımından tehlike sorumluluğu ancak elektrik enerjisinden kaynaklı bir zarar gelmesi halinde gündeme gelir. Örneğin GES’lerdeki panelin rüzgardan dolayı binadan düşerek birini yaralaması sonucu tehlike sorumluluğu gündeme gelmez. Çünkü tipik tehlikeden kaynaklanan bir zarar doğmamıştır.

⁴¹⁸ ZORLUOĞLU YILMAZ, s. 44.

⁴¹⁹ EREN, s. 527; AKARTEPE, s. 170; ÜÇİŞİK, s. 141; OĞUZMAN/ ÖZ, s. 187; ZORLUOĞLU YILMAZ, s. 45; AKKAYAN YILDIRIM, s. 210.

⁴²⁰ SARAÇ, s. 62

⁴²¹ ZORLUOĞLU YILMAZ, s. 44; Doktrinde tipik tehlike yerine karakteristik risk ifadesi de kullanılmaktadır. (Bkz. KAYIHAN/ ÜNLÜTEPE, s. 307); Doktrinde tipik tehlike ve karakteristik riziko kavramları eş anlamlı olarak da kullanılmaktadır. Bkz YÜCEL, s.140.

⁴²² YÜCEL, s. 138-139; ZORLUOĞLU YILMAZ, s. 60

4. Zarar

GES'ler bakımından tehlike sorumluluğunun gündeme gelmesi için bir zarar bulunmalıdır⁴²³. Ancak TBK m. 71'de hangi zararların tehlike sorumluluğu kapsamında tazmin edilmesi gerektiği belirtilmemiştir. Bu nedenle haksız fiillerden doğan borç ilişkilerine ilişkin TBK m. 49 ve 58 arasındaki hükümler bu konuda yol gösterici olarak değerlendirilebilir⁴²⁴.

Sorumlu olunacak zararların tehlikeli işletme faaliyetinin tipik risklerinden kaynaklanan zarar olması gerekmektedir⁴²⁵. TBK m. 71 de maddi ve manevi tazminat ayırımına ilişkin herhangi bir düzenleme yapılmadığı için her iki tür zararın da tazmininin istenebileceği kabul edilmektedir⁴²⁶. Buna göre GES'lerin elektrik üretim faaliyeti ile ilgili olarak diğer kişilerin malvarlığına veya şahıs varlığına zarar vermesi halinde tehlike sorumluluğu sebebiyle tazminat gündeme gelebilir⁴²⁷. Kişinin bedensel bütünlüğüne bir zarar gelmesi durumunda kişinin kendisi, kişinin ağır yaralanma veya ölümü halinde yakınları, kişinin kişilik haklarının zedelenmesi halinde ise kendisi manevi tazminat talebinde bulunabilir⁴²⁸.

⁴²³ ZORLUOĞLU YILMAZ, s. 45.

⁴²⁴ KILIÇOĞLU, s. 470; YÜCEL, s. 144; YILMAZ, Zeynep Gül, Türk Borçlar Kanunu Çerçevesinde Önemli Ölçüde Tehlike Arz Eden İşletme İşletenin Sorumluluğu, Tehlike, Ankara 2019, s. 75.

⁴²⁵ AKKAYAN YILDIRIM, s. 210; ZORLUOĞLU YILMAZ, s. 61.

⁴²⁶ YILMAZ, Tehlike, s. 76.

⁴²⁷ ZORLUOĞLU YILMAZ, s. 46.

⁴²⁸ YILMAZ, Tehlike, s. 77.

Doktrinde salt mal varlığı zararların maddenin uygulama alanı dışında bırakılması gerektiği ifade edilmektedir. Nitekim salt malvarlığı zararı aksini emreden bir düzenleme bulunmadıkça sözleşme dışı sorumluluğun kapsamına girmemektedir⁴²⁹.

5. İlliyet Bağı

Birbirini takip eden iki olay arasındaki sebep sonuç ilişkisi, illiyet bağı olarak tanımlanmaktadır⁴³⁰. Bu bağıın mevcudiyeti için zarar, zarara sebep olan fiilin sonucunda meydana gelmelidir⁴³¹. İlliyet bağı, bir kusursuz sorumluluk hali olan tehlike sorumluluğunda kusur sorumluluğuna kıyasen daha önem taşımaktadır. Çünkü bu sorumluluk belli bir yerde, zarar ile gerçekleşen tehlike arasındaki nedensellik bağıını ifade etmektedir⁴³².

İlliyet bağıını açıklayan başlıca üç kuram bulunmaktadır. Bunlar şart kuramı, uygun illiyet bağı kuramı ve normun koruma amacı kuramıdır⁴³³.

⁴²⁹ Bkz. YÜCEL, s. 144-145.

⁴³⁰ EREN, Fikret, Sorumluluk Hukuku Açısından Uygun İlliyet Bağı Teorisi, İlliyet Bağı, Ankara 1975, s. 10; KILIÇOĞLU, s. 397; AYAN, 282; TİFTİK, Akit Dışı, s. 29.

⁴³¹ KILIÇOĞLU, s. 397; ATAMER, Yeşim, Haksız Fiillerden Doğan Sorumluluğun Sınırlandırılması, Sınırlandırılma, İstanbul 1996, s. 39.

⁴³² ERİŞGİN, Nuri, Tehlike Bağı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Tehlike Bağı, C. 49, S.1-4, s. 138; EREN, İlliyet Bağı, s. 2; TİFTİK, Akit Dışı, s. 29; YÜCEL, s. 155.

⁴³³ Şart kuramı mantıki nedensellik olarak da adlandırılmaktadır. (Bkz. OĞUZMAN/ÖZ, s. 45); Normun koruma amacı kuramı, hukuka aykırılık bağı olarak da adlandırılmaktadır. (Bkz. KILIÇOĞLU, s. 398); Normun koruma amacı ile hukuka aykırılık bağı kavramlarının özdeş olmadığı ve normun koruma amacının tercih edilmesi gerektiği görüşleri için Bkz. ATAMER, Yeşim, Haksız Fiillerden Doğan Sorumluluğun

a. Şart Kuramı

Şart kuramına göre, zararı doğurmak için zorunlu olan her fiil veya olgu ile zarar arasında illiyet bağı bulunmaktadır⁴³⁴. Bu kurama göre, zararın doğması için bütün şartlar eşit ve zorunlu olup bir zincir misali birbirini takip etmektedir⁴³⁵. Ancak bu zincirin nerede sonuçlanacağı öngörülememektedir⁴³⁶. Dolayısıyla bu kuramın kabulü halinde zarara uzak olan dolaylı sebeplerden dahi sorumluluk doğacağı belirtilmektedir⁴³⁷. Örneğin A'nın B'yi yaralaması üzerine B'nin memleketinden dönüş otobüsünü kaçırıp, bilet aldığı başka bir otobüsün kaza yapması sonucu gözlerini kaybettiği durumda; A'nın yaralama fiili ile B'nin gözlerini kaybetmesi arasında illiyet bağı mevcuttur⁴³⁸. Bu kuramın aşırı ve adil olmayan sonuçlar doğurmasından ötürü uygun nedensellik bağı kuramı öne sürülmektedir⁴³⁹.

Sınırlandırılması Özellikle Uygun Nedensellik Bağı ve Normun Koruma Amacı Kuramları (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1993, s. 72-74; ABİK, Yıldız, "*Normun Koruma Amacı Teorisi*", AÜHFD, C. 59, S. 3, 2010, s. 357.

⁴³⁴ EREN, İlliyet Bağı, s. 22; KILIÇOĞLU, s. 397; AYAN, s. 282.

⁴³⁵ EREN, İlliyet Bağı, s. 22-23.

⁴³⁶ ERİŞGİN, Nuri, Çevreyi Kirletenin Hukuksal Sorumluluğunda İlliyet Bağı, İlliyet Bağı, Ankara 2005, s. 78; TİFTİK, Akit Dışı, s. 30.

⁴³⁷ EREN, İlliyet Bağı, s. 28; KILIÇOĞLU, s. 397.

⁴³⁸ OĞUZMAN/ÖZ, s. 45.

⁴³⁹ ANTALYA, s. 280; OĞUZMAN/ÖZ, s. 45.

b. Uygun İlliyet Bağı Kuramı

Uygun illiyet bağı kuramı, zararın sebebi olan fiilin tespitinde yaşam deneyimleri ve olayların akışına göre en uygun olanının araştırılması gerektiğini öne süren kuramdır⁴⁴⁰. Buna göre zarara sebep olan birden fazla fiil mevcutsa, zarara yol açmaya en uygun olanıyla illiyet bağı kurulmalıdır⁴⁴¹. Zarara yol açmaya en uygun fiil tespit edilirken failin sonucu öngörüp öngörmediği değerlendirilmemelidir. Değerlendirilmesi gereken, objektif olarak fiilin zararı doğurmaya olayların normal akışına göre elverişli olup olmadığıdır⁴⁴². Bu değerlendirme yapılırken mağdurun bünyesinden kaynaklı sebeplerin zarara yol açtığı hallerde tazminattan indirim yapılması gerektiği ifade edilmiştir⁴⁴³.

Doktrinde bu kuramın sorumluluğu sınırlamak için yeterli olmadığı noktasında eleştirilmektedir. Bu eleştirilerin biri, uygun illiyet bağı kuramında mantıki olasılık verilerine ve istatistiki verilere dayanıldığı ancak sorumluluğun dayandığı normun koruma amacının göz önünde tutulmadığı hususudur⁴⁴⁴. Diğer bir eleştiri, uygun illiyet bağı kuramının hakime zararı, sorumluluk doğuran fiile bağlamanın adil olup olmadığının

⁴⁴⁰ EREN, İlliyet Bağı, s. 52; KILIÇOĞLU, s. 397; OĞUZMAN/ÖZ, s. 45; ATAMER, Sınırlandırılma, s. 42-43; TİFTİK, Akit Dışı, s. 30; SARAÇ, s. 58-59.

⁴⁴¹ KILIÇOĞLU, s. 397.

⁴⁴² OĞUZMAN/ÖZ, s. 46.

⁴⁴³ A'nın, hemofili hastalığı olan B'yi öldürücü olmayan bir şekilde yaralaması sonucu B'nin hastalığından ötürü öldüğü bir durumda tazminatta indirim yapılması gerekmektedir. (Bkz. OĞUZMAN/ÖZ, s. 46-47)

⁴⁴⁴ ABİK, s. 359.

tespitinde fayda sağlamadığıdır⁴⁴⁵. Son olarak, zarara yol açan olayın tespiti için geriye doğru nesnel bir inceleme yapıldığı ifade edilmektedir⁴⁴⁶. Bu durumun da uygun illiyet bağı kuramını, şart kuramına yaklaştırdığı eleştirisi yapılmaktadır⁴⁴⁷.

c. Normun Koruma Amacı Kuramı

Normun koruma amacı kuramına göre fail, yalnızca ihlal edilen normun önlemeyi amaçladığı zararlardan sorumludur⁴⁴⁸. Bu kurama göre sözleşmeden veya yasadan doğan davranış yükümlülüklerinin korumak istediği bir menfaat bulunur. Dolayısıyla fail, fiilin bütün sonuçlarından sorumlu tutulmamalıdır. Failin sorumlu olacağı zararlı sonuçlar, ihlal edilen normun içeriğinden amaçsal (teleolojik) yorum yöntemiyle elde edilmelidir⁴⁴⁹.

Bu kuramda, nedensellik ilişkisinin tespitinde mantık kuralları yanında adalet ve ahlaka dayanan değerlendirmeler de yapılmaktadır⁴⁵⁰. Bu değerlendirmeler sayesinde, sorumluluk normun korumak istediği kişilerle, hukuksal varlıklarla ve koruma amacı içinde kalan zararlarla sınırlandırılmaktadır⁴⁵¹.

⁴⁴⁵ ABİK, s. 359.

⁴⁴⁶ ATAMER, Nedensellik, s. 55; KILIÇOĞLU, s. 400; YÜCEL, s. 158.

⁴⁴⁷ KILIÇOĞLU, s. 400.

⁴⁴⁸ EREN, İlliyet Bağı, s. 99.

⁴⁴⁹ ATAMER, Sınırlandırılma, s. 70.

⁴⁵⁰ ERİŞGİN, İlliyet Bağı, s. 85; OĞUZMAN/ÖZ, s. 45; YÜCEL, s. 160.

⁴⁵¹ Detaylı bilgi için Bkz. KILIÇOĞLU, s. 400-401.

d. Güneş Elektrik Santralleri Bakımından Değerlendirme

TBK m. 71 uyarınca tehlike sorumluluğunun gündeme gelmesi için, önemli ölçüde tehlike arz eden işletmenin tipik tehlikesi ile zarar arasında bir illiyet bağı bulunmalıdır⁴⁵². Bu illiyet bağının tespiti için normun koruma amacı kuramı daha uygundur⁴⁵³. Şart kuramı, sorumlu kişi kapsamını çok genişlettiği için tehlike sorumluluğu gibi ağır ve istisna niteliğindeki bir sorumluluk türüne uygun düşmemektedir⁴⁵⁴.

Uygun illiyet bağı kuramında ise, illiyet bağının tespitinde insan bilgisinden hareket edilmektedir. İnsan bilgisi yaşanmış olaylardan yola çıkarak oluşmaktadır. Ancak bilim ve teknolojinin gelişmesiyle ortaya çıkan yeni olgular için toplanmış bilgi bulunmamaktadır⁴⁵⁵. Gerçekten de, güneş elektrik santralleri ülkemizde yaygınlaşmakta olan, henüz yeterince bilgi toplanmamış bir olgudur. Bu sebeple güneş elektrik santrali işletilmesinden doğan zararlarda, illiyet bağının tespitinde uygun illiyet bağı kuramı yetersiz kalır⁴⁵⁶. Bunun yanı sıra, uygun illiyet bağı kuramına göre zarar ile zararı meydana getiren olgu arasında illiyet bağı bulunsa bile zarar tipik tehlikeden meydana gelmemiş olabilir. Nitekim tehlikeli işletmenin tipik tehlikesinden doğmayan zararlar normun koruma amacı dışında kalmaktadır. Bu durumda uygun illiyet bağı kuramına göre illiyet bulunsa dahi tehlike sorumluluğu gündeme gelmez⁴⁵⁷. Örneğin çatıdaki bir güneş

⁴⁵² SARAÇ, s. 57.

⁴⁵³ YÜCEL, s. 162.

⁴⁵⁴ EREN, İlliyet Bağı, s. 52; KILIÇOĞLU, s. 397; OĞUZMAN/ÖZ, s. 45.

⁴⁵⁵ ERİŞGİN, Tehlike Bağı, s. 139-142.

⁴⁵⁶ ERİŞGİN, tehlike bağı, s. 139-142.

⁴⁵⁷ YÜCEL, s. 162.

panelinin yoldan geçen kişinin üzerine düşerek onu yaralaması durumunda zarar ile güneş elektrik santrali işletilmesi arasında uygun illiyet bağı bulunmaktadır⁴⁵⁸. Ancak zarar santrale ilişkin tipik tehlikeden kaynaklanmadığı için tehlike sorumluluğu doğmamaktadır.

6. İlliyet Bağının Kesilmesi

a. Genel Olarak

Zararlı sonucu doğurmaya elverişli sebebin, ortaya çıkan yeni bir sebeple somut olayda arka plana atılarak zararı doğurmaya elverişsiz hale gelmesine illiyet bağının kesilmesi denmektedir⁴⁵⁹. İlliyet bağı kesildiğinde fail doğan zarardan sorumlu tutulamaz⁴⁶⁰. Mücbir sebep, zarar görenin kusuru ve üçüncü kişinin sorumluluğu hallerinde illiyet bağının kesilmesi sebebiyle sorumluluktan kurtulmak mümkündür⁴⁶¹.

⁴⁵⁸ Doktrinde, zararın tipik tehlikeden doğmadığı hallerde, zarar ile zarar doğuran olay arasında tehlike sorumluluğu bakımında uygun illiyet bağı olmadığı ileri sürülmektedir.(Bkz. SARAÇ, s. 60)

⁴⁵⁹ EREN, s. 580-581.

⁴⁶⁰ KILIÇOĞLU, s. 402.

⁴⁶¹ KILIÇOĞLU, s. 402; KARAÇAY, s. 88; YÜCEL, s. 163; AYAN, s. 285; BİLGİLİ/DEMİRKAPI, s. 94-95; SARAÇ. 133; Aynı doğrultuda Bkz. Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin 02.07.2020 tarihli ve 2020/1687 E., 2020/3859 K. sayılı kararı, KİBB; Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin 03.02.2020 tarihli ve 2019/2781 E., 2020/642 K. sayılı ilamı, KİBB

Bu üç sebep, kusursuz sorumluluk hallerinde, kusur sorumluluğunda ve sözleşme sorumluluğunda sorumluluktan kurtulmayı sağlamaktadır^{462/463}.

b. Mücbir Sebep

Mücbir sebebi açıklayan başlıca iki kuram bulunmaktadır Bunlar, sübjektif kuram ve objektif kuramdır⁴⁶⁴. Sübjektif kurama göre, beklenmeyen halin sorumlu şahsın mevcut şartlara göre azami özen ve çaba göstermesi durumunda dahi umulmayan halin engellenemediği durumda mücbir sebep bulunmaktadır⁴⁶⁵. Objektif kuramda ise mücbir sebep, sorumlu şahsın niteliklerine göre değil; olayların mahiyeti, şekli ve yoğunluğuna göre değerlendirilmektedir⁴⁶⁶. Bu kurama göre, dışsal bir olayın etkisiyle meydana gelen ve sezilmesi veya önlenmesi mümkün olmayan durumlarda mücbir sebebin varlığından söz edilebilir⁴⁶⁷. Bizim de katıldığımız görüşe göre sübjektif kuram kusursuz sorumluluk

⁴⁶² Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 24.06.2021 tarihli ve 2021/4-307 E., 2021/833 K. numaralı kararı, KİBB; EREN, İlliyet Bağı, s. 175; EREN, s. 581; ANTALYA, s. 301; YÜCEL, s. 463; ŞAHİN, Mücbir Sebep, s. 25

⁴⁶³ Bizim de katıldığımız görüşe göre tehlike sorumluluğu hallerinde illiyet bağının kesilmesi mümkün olmakla birlikte, bunun için illiyet bağını kesen nedenin yoğunluğunun çok yüksek olması gerekir. (Bkz. ULUSAN, s. 45.)

⁴⁶⁴ CANSEL, Erol, "*Mücbir Sebep, Şartları B. K 117; T. K 645 Clausula Rebus Sic Stancibus*", Ankara Barosu Dergisi, S. 5, 1953, s. 424; GÖKTÜRK, Hüseyin Avni, "*Türk Hususi Hukukunda Mücbir Kuvvet ve Fevkaledde Haller*", Adliye Ceridesi, S. 17, 1936, s. 1165; EREN, İlliyet Bağı, s. 175.

⁴⁶⁵ GÖKTÜRK, s. 1166; EREN, İlliyet Bağı, s. 176; ANTALYA, s. 302.

⁴⁶⁶ EREN, İlliyet Bağı, s. 176 ANTALYA, s. 302.

⁴⁶⁷ CANSEL, s. 424.

hallerine uygun düşmemektedir⁴⁶⁸. Çünkü bu kuram meydana gelen olayın niteliğini değil, sorumlu kişinin şahsını dikkate almaktadır. Bu durum kusursuz sorumluluk hallerine uygun düşmemektedir⁴⁶⁹.

Mücbir sebep, "*sorumlu veya borçlunun faaliyet ve işletmesi dışında meydana gelen, genel bir davranış normunun veya borcun ihlaline mutlak olarak kaçınılmaz bir şekilde yol açan, öngörülmesi ve karşı konulması mümkün olmayan olağanüstü bir olaydır.*"⁴⁷⁰. Mücbir sebep, doğa olaylarından, beşeri olaylardan, hukuki olaylardan veya sosyal olaylardan doğabilir⁴⁷¹.

Doğa olaylarından doğan mücbir sebep hallerine deprem, kasırga, yer çökmesi örnek verilebilir⁴⁷². Savaş, isyan, ihtilal gibi durumlar ise beşeri olaylardan doğan mücbir

⁴⁶⁸ EREN, İlliyyet Bağı, s. 176; ANTALYA, s. 302

⁴⁶⁹ EREN, İlliyyet Bağı, s. 176.

⁴⁷⁰ EREN, İlliyyet Bağı, s. 176; Benzer tanımlar için Bkz. ANTALYA, s. 301; KAYIHAN/ÜNLÜTEPE, s. 298; AYAN, s. 285.

⁴⁷¹ ŞAHİN, Mücbir Sebep, s. 53; ANTALYA, s. 302; "*Mücbir sebep, doğal, sosyal veya hukuki bir olay olabileceği gibi, insana bağlı beşeri bir olay, bir davranış da olabilir. Yıldırım düşmesi, don, yer çökmesi, aşırı fırtına veya kasırga, deprem vs. gibi olaylar tabii olaylardır. Savaş, ihtilal, darbe, isyan vs. gibi olaylar ise beşeri olaylardır. Siyasi amaçla yapılan genel grev, sosyal bir olay olup, ithalat ve ihracat yasaklamaları, sınırların kapatılması, düşman mallarına el konması vs. ise hukuki olaya örnek gösterilebilir.*" (Bkz. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 17.10.2019 tarihli ve 2017/3-444 E., 2019/1083 K. sayılı kararı, KİBB)

⁴⁷² GÖKTÜRK, s. 1167; EREN, İlliyyet Bağı, s. 178

sebeplerine örnektir⁴⁷³. ⁴⁷⁴ Hukuki olaylardan doğan mücbir sebeplerine ise ithalat ve ihracat yasakları, sınırların kapatılması örnek olarak sayılabilir⁴⁷⁵. Son olarak, genel grev sosyal olaylardan doğan mücbir sebeplerindendir.⁴⁷⁶

Mücbir sebep, zarar verici işletme veya faaliyet dışında kalan bir olaydan kaynaklanmalıdır. Bu şart, haricilik unsuru olarak adlandırılmaktadır⁴⁷⁷. Buna göre güneş elektrik santrali içerisinde ark oluşumu sebebiyle patlama gerçekleşmiş ve zarar meydana gelmişse bu durumda işletmeye yabancı bir dış olaydan bahsedilemez. Dolayısıyla bu hal mücbir sebep kapsamında değerlendirilemez⁴⁷⁸.

Mücbir sebepten söz edebilmek için zarar doğuran olayın, öngörülemez ve kaçınılmaz bir sebepten kaynaklanması gerekmektedir⁴⁷⁹. Ayrıca bu olayın olağanüstü bir olay olması şartı aranmaktadır⁴⁸⁰. Mücbir sebebi ispat yükü fail üzerinde bulunmaktadır⁴⁸¹.

⁴⁷³ EREN, İlliyet Bağı, s. 178; ŞAHİN, Hale, Mücbir Sebep Nedeniyle Borcun İfa Edilmemesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2019, s. 53.

⁴⁷⁴ Grevin mücbir sebep sayılması için gerekli şartlar hakkında Bkz. GÖKTÜRK, s. 1170.

⁴⁷⁵ EREN, s. 583.

⁴⁷⁶ EREN, s. 583.

⁴⁷⁷ EREN, İlliyet Bağı, s. 179; ANTALYA, s. 303; SARAÇ, s. 133.

⁴⁷⁸ Benzer nitelikte örnek için Bkz. EREN, s. 584.

⁴⁷⁹ GÖKTÜRK, s. 1167; EREN, İlliyet Bağı, s. 181-184; ANTALYA, s. 301; AYAN, s. 285; KARAÇAY, s. 91.

⁴⁸⁰ YÜCEL, s. 165.

⁴⁸¹ KAYIHAN/ ÜNLÜTEPE, s.259; AYAN, s. 285.

Belirtilmelidir ki, belirli nitelikte olayların her zaman mücbir sebep sayılacağına ilişkin bir genelleme yapmak mümkün değildir. Zira mücbir sebep kavramı nispi bir kavram olup somut olaya göre değerlendirilmelidir⁴⁸². Örneğin bir aracın üzerine yıldırım düşmesi durumunda mücbir sebep hali mevcutken; güneş elektrik santrali üzerine yıldırım düşmesi durumunda mücbir sebep hali mevcut değildir⁴⁸³. Zira güneş elektrik santrallerine yıldırım düşmesi olağanüstü nitelikte değildir.

c. Zarar Görenin Kusuru

Zarar görenin kusuru illiyet bağıını kesen hallerdendir. Bunun için zarar görenin kusuru, zarar verenin sorumlu olduğu olayı arka planda bırakacak yoğunlukta olmalıdır⁴⁸⁴. Zarar görenin kusuru illiyet bağıını kesmeye yetecek kadar ağır olmaması halinde tazminattan indirim yapıp yapılmayacağı değerlendirilmelidir⁴⁸⁵. Örneğin, zarar görenin, evinin çatısını tamir ederken metal boruları ip halatla bağlayıp yukarı çektiği esnada, evinin önündeki yüksek gerilim hattına teması sonucu ölmesi nedensellik bağıını kesecek nitelikte değildir. Zarar görenin kusuru belirlenecek tazminat miktarında dikkate

⁴⁸² EREN, İlliyet Bağı, s. 179; ANTALYA, s. 302.

⁴⁸³ Benzer örnek için Bkz. EREN, s. 583-584; EREN, İlliyet Bağı, s. 179; YÜCEL, s. 165.

⁴⁸⁴ EREN, s. 588; Zarar görenin kusurunun nedensellik bağıını kesecek yoğunlukta olup olmadığının tespitine yönelik iki görüş bulunmaktadır. Birinci görüşe göre, illiyet bağıının kesilmesi için zarar görenin kusurunun belli ağırlıkta olması gerekir. İkinci görüşe göre ise, zarar görenin davranışının kusurlu olmasına gerek yoktur. Zarar görenin davranışının zararın inhisari nedeni olması yeterlidir. (Bu görüşler hakkında detaylı bilgi için Bkz. BAYSAL, Başak, Zarar Görenin Kusuru, İstanbul 2012, s. 164-174.); Zarar görenin kusurunun, kast ya da ağır ihmal derecesine varan bir kusur olduğu zaman illiyet bağıının kesileceğini ifade eden görüş için Bkz. KILIÇOĞLU, s. 403.

⁴⁸⁵ YÜCEL, s. 170.

alınmalıdır⁴⁸⁶. Başka bir örnek vermek gerekirse, kişinin çatısındaki anteni tamir etmeye çalışırken üç buçuk metre uzunluğundaki anten borusunu, yönetmeliğe uygun olarak üç metre mesafeden geçen yüksek gerilim hattına temas ettirmesi sonucu vefat ettiği olayda zarar görenin kusuru illiyet bağıını kesecek ağırlıkta değildir⁴⁸⁷.

d. Üçüncü Kişinin Kusuru

Zarara, üçüncü kişinin ağır kusurlu davranışlarının sebep olması illiyet bağıını kesen bir diğer haldir⁴⁸⁸. Üçüncü kişi ifadesi sorumluluk sahipleri ve bu kişilerin etki alanı dışındaki kişileri ifade etmektedir⁴⁸⁹. Üçüncü kişilerin kusuru illiyet bağıını kesebilir.

⁴⁸⁶ "Ne var ki, hükme esas alınan bilirkişi raporunda tellerin olması gereken emniyet mesafesinden daha fazla uzaklıkta olduğu ve dava konusu olayın müteveffanın dikkatsizliği ve tedbirsizliği sonucunda meydana geldiği belirtilmiş olmasına karşın, bu raporda, davalı... şirketinin, kusursuz sorumluluk kapsamında yer alan tehlike sorumluluğuna ilişkin değerlendirmeye yer verilmemiş olup, bu yönüyle bilirkişi raporunun dava konusu olay içeriğine uygun ve hükme esas alınabilecek nitelik ve yeterlilikte olmadığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte ilk derece mahkemesince hükme esas alınan rapordaki değerlendirmelere dayanarak murisin ağır kusuru ile nedensellik bağıının kesildiğine dair gerekçesinin de somut olay bakımından kabulü mümkün değildir. Zira, kusursuz sorumlu davalı ... her türlü özeni gösterse de zararın meydana gelmesini önleyemeyeceğinden nedensellik bağı kurulup sorumluluğu gerçekleşmiş bulunmaktadır. Kaldı ki müteveffanın kusuru, davalı ... ile eylem arasındaki nedensellik bağıını kesecek nitelikte olmamakla birlikte, davalı ... şirketinin sorumluluğunu ortadan kaldırmaz. Bu husus, ancak tazminatın kapsamıyla ilgili olup, belirlenecek miktarın tayininde gözönüne alınmalıdır. " (Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin 14.09.2020 tarihli ve 2020/1899 E., 2020/4058 K. sayılı kararı, KİBB)

⁴⁸⁷ Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin 13.11.2019 tarihli ve 2018/7589 E., 2019/9124 K. sayılı kararı, KİBB.

⁴⁸⁸ KILIÇOĞLU, s. 403.

⁴⁸⁹ ANTALYA, s. 583; YÜCEL, s. 173-174.

Ancak kusurun yoğunluğunun illiyet bağıını kesip kesmediği değerlendirilmeli; kesmediği hallerde tazminatta indirim yapıp yapılmayacağı belirlenmelidir⁴⁹⁰. Yargıtay da üçüncü kişinin kusurunun illiyet bağıını her zaman kesmeyeceği görüşündedir⁴⁹¹.

7. Sorumlu Kişi

TBK m. 71'e göre genel tehlike sorumluluğu kapsamında ortaya çıkan zararlardan işletme sahibi ve işleten müteselsil sorumludur⁴⁹². İşletme sahibi organizasyon ya da ekonomik yönden işletmeyi kontrolünde bulunduran; işleten ise tehlikesi kendisine ait olmak üzere tehlikeli işletmeyi kendi hesabına işleten kişidir⁴⁹³. Bu müteselsil sorumluluğun temelinde menfaat ve hakimiyet ilkeleri bulunur⁴⁹⁴. Nitekim işletmeden en çok menfaat sağlayan işletme maliki ve işleten verilen zararlardan sorumlu olmalıdır. Ayrıca işletmeler, işletme malikinin ve işletin hakimiyeti altında faaliyet göstermektedir. Dolayısıyla işletme sahibi ve işleten hakimiyeti altındaki işletmenin verdiği zarardan

⁴⁹⁰ EREN, s. 528; ANTALYA, s. 583; YÜCEL, s. 173-174.

⁴⁹¹ "Belirtmek gerekir ki üçüncü kişinin kusuru, gerekli objektif yoğunluğa, başka deyişle gerekli ağırlığa ulaşmadıkça illiyet bağıını kesmeye yetmeyecektir. Diğer bir anlatımla, üçüncü kişinin kusur yoğunluğu ilk sebebin arzettiği yoğunluktan daha ağır olup, illiyet bağıını kesmedikçe sonuç doğurmayacaktır." (Bkz. Yargıtay Genel Kurulu'nun 29.11.2017 tarihli ve 2017/3-439 E., 2017/1463 K. sayılı kararı, KİBB)

⁴⁹² EREN, s. 528; KILIÇOĞLU, s. 471; YÜCEL, s. 201; SARAÇ, s. 116.

⁴⁹³ ALPER, 210; SARAÇ, s. 114.

⁴⁹⁴ SARAÇ, s. 113.

sorumlu tutulmalıdır⁴⁹⁵. Bu sorumlu kişilerin gerçek kişi, özel hukuk tüzel kişisi veya kamu hukuk tüzel kişisi olması mümkündür⁴⁹⁶.

İşletme sahibi ile işleten aynı kişi veya farklı kişiler olabilir. İşletmenin kiralama, intifa hakkı temin etme veya hukuka uygun bir izin alma yoluyla işletilmesi mümkündür⁴⁹⁷. Bu durumda müteselsil sorumluluk söz konusu olur⁴⁹⁸. Örneğin Elektrik Piyasası Kanununda belirtildiği üzere lisanslı güneş elektrik santrallerinin işletilmesi bizzat malik tarafından yapılabileceği gibi, finansal kiralama veya kiralama yoluyla malik olmayan başka bir kişi tarafından da yapılabilir⁴⁹⁹. Buna göre lisanslı güneş elektrik santrali işleten kimse, malik olabileceği gibi santrali kiralama yoluyla da işletebilir. Birinci durumda işletme sahibi ve işleten sıfatlarının birleştiği kişi sorumluyken, ikinci durumda işletme sahibi ve işleten müteselsil sorumludur.

⁴⁹⁵ SARAÇ, s. 114.

⁴⁹⁶ AKKAYAN YILDIRIM, s. 211.

⁴⁹⁷ SARAÇ, s. 114.

⁴⁹⁸ KILIÇOĞLU, s. 471.

⁴⁹⁹ EPK m. 3/pp “Üretim şirketi: Sahip olduğu, kiraladığı, finansal kiralama yoluyla edindiği veya işletme hakkını devraldığı üretim tesisi ya da tesislerinde elektrik enerjisi üretimi ve ürettiği elektriğin satışıyla iştigal eden özel hukuk hükümlerine tabi tüzel kişiyi ifade eder.” ; EPLY m. 3/c maddesinde de Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliğinin 3/c maddesinde üretim tesisine sahip bir tüzel kişinin lisansı kapsamındaki üretim tesisini, devir, kiralama veya satış suretiyle kullanım hakkının değişmesine sebep olacak işlemleri ancak kurul izni ile yapabileceğini belirtilmektedir.

B. GÜNEŞ ELEKTRİK SANTRALİ İŞLETİLMESİNDEN DOĞAN ÇEVREYİ KİRLETENİN SORUMLULUĞU

1. Genel Olarak

Çevrenin kirletilmesinden doğan sorumluluğa ilişkin temel düzenleme Çevre Kanunu'nun⁵⁰⁰ 28. maddesinde yer almaktadır⁵⁰¹. Belirtilen maddeye göre, "*Çevreyi kirletenler ve çevreye zarar verenler sebep oldukları kirlenme ve bozulmadan doğan zararlardan dolayı kusur şartı aranmaksızın sorumludurlar.*" Bu sorumluluğun niteliği hakkında doktrinde farklı görüşler öne sürülmektedir.

⁵⁰⁰ 18132 sayılı ve 11.08.1983 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

⁵⁰¹ GÜNEŞ, s. 310.

Doktrinde bir görüş⁵⁰² belirtilen düzenlemenin kurtuluş kanıtı getirilemeyen ağırlaştırılmış bir olağan kusursuz sorumluluk hali olduğunu öne sürmektedir^{503/504}. Bu sorumluluk, tehlike sorumluluğuna yakın ancak ona göre daha hafif bir sorumluluktur⁵⁰⁵. Bu görüşün tehlike sorumluluğundan daha hafif bir sorumluluk fikrini öne sürmesinin sebebi, çevrenin kirlenmesine yönelik önemli ölçüde tehlike arz etmeyen faaliyetlerin de çevrenin kirlenmesine sebep olabileceği fikridir⁵⁰⁶. Bu görüşe göre, zarar tehlike arz eden

⁵⁰² TANDOĞAN, Haluk, "2872 sayılı Çevre Kanununa Göre Çevrenin Kirletilmesinden Doğan Sorumluluk", Çevre, Yargıtay Dergisi, C. 12, S. 1-2, 1986, s. 36; ÇÖRTOĞLU, Sahir, "Çevrenin Kirletilmesinden Doğan Sorumlulukta Taşınmaz Mülkiyetinin Aşkın Kullanılmasından Doğan Sorumluluğun Karşılaştırılması", Yargıtay Dergisi, C. 12, S. 1-2, 1986, s. 81; GÜNEŞ, s. 311; BADUR, Emel, "Çevreyi Kirletenin Hukuki Sorumluluğu", Çevre Hukuku Sempozyumu, Ankara 2006, s. 111; GÜDÜK, s. 60; ALICA, Süheyla Suzan, "Çevrenin Korunmasına İlişkin Hukuki Sorumluluk Kurallarının Yargıtay Kararları Kapsamında İncelenmesi", Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 8, S. 1, 2011, s. 51.

⁵⁰³ Bazı yazarlar ÇK m. 28 hükmünün hukuki niteliğine ilişkin ağırlaştırılmış olağan kusursuz sorumluluk kavramı yerine ağırlaştırılmış objektif sorumluluk veya ağırlaştırılmış sebep sorumluluğu kavramlarını kullanmaktadır. (Bkz. GÜNEŞ, s. 60; ÇAKIRCA, s. 81; ALICA, s.) Ancak, bu kavramlar tehlike sorumluluğu anlamına gelmektedir. (KORKUSUZ, tehlike, s. 92; Bkz. GÜDÜK, s. 59) Dolayısıyla yazarların ÇK m. 28 hükmünü ağırlaştırılmış bir olağan kusursuz sorumluluk hali olarak nitelediği kabul edilmiştir.

⁵⁰⁴ Doktrinde ağırlaştırılmış olağan kusursuz sorumluluğun çoğu zaman kendisini tehlike sorumluluğu gibi gösterdiği, aralarında çok küçük farklılık olduğu, bu sebeple yeni bir sorumluluk türü üretmenin gerekli olmadığı ifade edilmektedir. (Bkz. YÜCE, s. 144.)

⁵⁰⁵ BAŞAR, s. 151.

⁵⁰⁶ BADUR, s. 111.

faaliyetlerden veya bu faaliyetlerin tipik tehlikesinden kaynaklanmayabilir⁵⁰⁷. Bu durumlarda, tehlike sorumluluğu şartları oluşmadığından zararların tazmin edilmemesi hakkaniyetle bağdaşmaz⁵⁰⁸. Bu yüzden hükmün hukuki niteliği bir tehlike sorumluluğu olmamalıdır. Bu görüşün kabulü halinde, ÇK amaçları arasındaki sürdürülebilir kalkınma ilkesinin sağlanabileceği ve gelişmekte olan ulusal ekonominin de zarar görmeyeceği ifade edilmektedir⁵⁰⁹.

Başka bir görüş ise⁵¹⁰ ÇK m. 28 hükmünün çevrenin korunmasının öneminden ve toplum için bir zorunluluk olmasından kaynaklanan bir sebep olmaktan dolayı sorumluluk olduğunu ifade etmektedir. Bu görüşe göre, sorumluluk tehlike esasına, özen esasına veya fedakarlığın denkleştirilmesi esasına dayanmamaktadır.

Diğer bir görüş ise⁵¹¹, ÇK m. 28 hükmünün fedakarlığın denkleştirilmesi ilkesine dayandığını belirtmektedir.

Katıldığımız görüşe göre,⁵¹² ÇK m. 28 hükmü özel bir tehlike sorumluluğudur. Bu görüşü destekleyen bir husus 2006 yılında Çevre Kanununda yapılan çeşitli

⁵⁰⁷ BAŞAR, s. 151.

⁵⁰⁸ GÜDÜK, s. 71.

⁵⁰⁹ ÇAKIRCA, s. 81.

⁵¹⁰ OĞUZMAN/ÖZ, s. 230.

⁵¹¹ ULUSAN, Denkleştirme, s. 356.

⁵¹² ERİŞGİN, Nuri, “Çevreyi Kirletenin Hukuksal Sorumluluğu”, Çevre, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 14, S. 4, 2008, s. 222-224; ATEŞ, Mustafa, “Çevre Kanununa Göre Çevre Kirletmesinden Doğan Hukuki Sorumluluk”, Ankara Barosu Dergisi, S. 2, 1995, s. 73; BAŞAR, Didem, “Çevreyi Kirletenin Hukuki Sorumluluğunun Hukuki Niteliği ve Çevre Sorumluluk

değişikliklerdir. Bu değişiklikler, yasanın çeşitli hükümlerinde “tehlike yaratma” fikrinin ön plana çıkartılması⁵¹³, çevre için özel tehlikelilik taşıyan ve sorumluluğa yol açan olguların izin/ruhsata tabi tutulması, zorunlu sigortaya ilişkin düzenlemeler yapılması, kirleten kavramının esaslı unsurunun faaliyet olarak belirlenmesi ve tehlike sorumluluklarının çeşitli yansımalarında “özel tipik tehlike” nin merkezi kavram olması olarak sayılabilir⁵¹⁴. Bu değişikliklerden sonra, ÇK m. 28 hükmünün bir tehlike sorumluluğu olduğu fikri güç kazanmıştır. Bunun yanı sıra, kirletenin kurtuluş kanıtı getirme imkanı olmayan bu sorumluluk türünde kirleten her türlü tedbiri almış olsa dahi meydana gelen zarardan sorumludur⁵¹⁵. Ek olarak, halihazırda gen tekniğinin değiştiği, kullanılan kimyasalların arttığı, çevre kirliliğinin tüm insanlara zarar verdiği hususları bir arada değerlendirildiği, bu sebeple hükmün özel bir tehlike sorumluluğu olarak kabul edilmesi gerektiği ifade edilmektedir⁵¹⁶. Çevre kirliliğinin yıllar sonra çok daha vahim

Hukukunda Sebeplerin Yarışması”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S. 46, 2021, s. 149; ÜÇİŞİK, Güzin, “*Tehlike Sorumluluğunun Genel Kural ile Düzenlenmesi*”, Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu (28-29 Mayıs 2009), Ankara 2009, s. 136; BAŞOĞLU, Başak, “*Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku ve Özellikle Tehlike Sorumluluğuna İlişkin Düzenlemeler*”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 6, S. 2, 2015, s. 47; YÜCE, Melek Bilgin, “*Çevrenin Kirletilmesinden Doğan Hukuki Sorumluluk*”, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 7, S. 2, s. 144.

⁵¹³ ÇK m. 13 kenar başlığı “zararlı kimyasal maddeler” iken “tehlikeli kimyasal ve atıklar” şeklinde değiştirilmiştir. (ERİŞGİN, Çevre, s. 223.)

⁵¹⁴ ERİŞGİN, Çevre, s. 222-225.

⁵¹⁵ BAŞAR, s. 149; GÜDÜK, s. 201.

⁵¹⁶ YÜCE, s. 143-144.

boyutlara ulaşacağı düşünüldüğünde, tehlike sorumluluğu görüşünün kabulü daha da önem kazanmaktadır.

2. Şartları

a. Genel Olarak

ÇK m. 28 uyarınca sorumluluk doğması için hukuka aykırı bir fiil, zarar, zarar ile fiil arasında illiyet bağının mevcut olması unsurları bir arada bulunmalıdır⁵¹⁷. Ayrıca sorumluluğa özgü şartlar olarak çevreyi kirleten bir kişi ve çevrenin kirlenmesi unsurları da mevcut olmalıdır⁵¹⁸.

b. Sorumluluğu Özgü Şartlar

aa. Kirleten

Sorumluluğun süjesi kirletendir⁵¹⁹. Kirleten, ÇK m. 2 düzenlemesinde tanımlanmaktadır. Buna göre “*faaliyetleri sırasında veya sonrasında doğrudan veya dolaylı olarak çevre kirliliğine, ekolojik dengenin ve çevrenin bozulmasına neden olan gerçek ve tüzel kişiler*” kirletendir. Buna göre, kirleten gerçek kişi, kamu tüzel kişisi yahut özel hukuk tüzel kişisi olabilir^{520/521}. Sınırlı ayni hak sahiplerinin ve şahsi hak sahiplerinin

⁵¹⁷ BADUR, s. 112.

⁵¹⁸ BADUR, s. 112; GÜDÜK, s. 202.

⁵¹⁹ TANDOĞAN, Çevre, s. 40; BADUR, s. 112; GÜNEŞ, s. 312.

⁵²⁰ TANDOĞAN, Çevre, s. 41; ERİŞGİN, Çevre, s. 226; ÇAKIRCA, s. 82; GÜDÜK, s. 77.

⁵²¹ Doktrinde, kamu tüzel kişilerinin özel hukuk çerçevesindeki fiillerinden dolayı çevrenin kirlendiği hallerde ÇK m. 28 uyarınca tazminat davalarının adliye mahkemelerince; kamu hizmeti çerçevesindeki

de kirleten olarak sorumlu tutulabileceği ifade dilmektedir⁵²². Belirtilmelidir ki, malikin, şahsi hak sahibinin sebep olduğu kirlenmelerden şahsi hak sahibi ile birlikte ÇK m. 28 uyarınca sorumlu olduğu Yargıtay tarafından kabul edilmektedir⁵²³. Buna göre, bir işletme olan güneş elektrik santrallerinde bu santralleri işleten; bir işletme olmayan güneş elektrik santrallerinde ise bu tesisatı kullanan kişiler kirleten olarak sorumlu tutulabilir⁵²⁴. Ayrıca güneş elektrik santralini şahsi bir hakka dayanarak işleten kişinin verdiği zarardan, güneş elektrik santrali maliki de kirleten olarak sorumludur.

Tanımda dolaylı olarak kirliliğe neden olan kişilerin de kirleten olarak belirtilmesinden hareketle, kişinin kendisine bağlı kişiler aracılığıyla ortaya çıkan

faaliyetlerinden dolayı çevrenin kirlendiği hallerde ÇK m. 28 uyarınca tazminat davalarının idare mahkemelerince görüleceği ifade edilmektedir. (Bkz. BADUR, s. 112.)

⁵²² TANDOĞAN, Çevre, s. 41; SİRMEN, s. 26; BADUR, s. 112; ATEŞ, s. 75; GÜDÜK, s. 78.

⁵²³ "... Kirleten ise, m. 2/1-bnt 8'de tanımlanmıştır. Bu hükme göre, faaliyetleri sırasında veya sonrasında doğrudan veya dolaylı olarak çevre kirliliğine, ekolojik dengenin ve çevrenin bozulmasına neden olan gerçek ve tüzel kişiler kirletendir. Bu tanıma göre, yalnız gemiyi doğrudan işleten değil kiralamak suretiyle gemisini deniz ticaretinde bir başkasına işlettiren dolaylı işleten olarak kirleten olduğu gibi, faaliyetin sona erdiği batma olayı sonrasında da batığı çıkarmakla yükümlü olan malik ve işleten batıkları çıkarmayarak da kirliliğin artmasına sebep olmuşlardır. Zira batığın çıkarılmasından gemi malikinin sorumlu olmadığını düşünmenin hiçbir hukuki dayanağı olamaz. Bu ve benzeri nedenlerden dolayı, gemi maliki de kiracı işleten gibi kirletendir." (Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 04.03.2021 tarihli ve 2019/1444 E., 2021/2040 K. sayılı kararı, YBB.; benzer nitelikte Bkz. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 14.01.2019 tarihli ve 2017/3044 E., 2019/306 K. sayılı kararı, YBB.)

⁵²⁴ TANDOĞAN, Çevre, s. 41; Doktrinde çevrenin kirlenmesi bir işletme faaliyetinden kaynaklandığı hallerde, sorumlu olan işletenin malik olma zorunluluğu olmadığı ifade edilmektedir. (Bkz. ÇAKIRCA, s. 82)

kirlenmelerden de sorumlu olduğu belirtilmektedir⁵²⁵. Buna göre güneş elektrik santrali maliki veya işleteni, çalışanlarının sebep olduğu kirlenmeden dolayı sorumludur.

bb. Çevrenin Kirlenmesi

 K m. 28 kapsamında sorumluluk gündeme gelmesi için çevrenin kirlenmesi olgusu bulunmalıdır⁵²⁶.  evre kirliliği,  K m. 2 hükmünde " evrede meydana gelen ve canlıların sağlığını, çevresel değerleri ve ekolojik dengeyi bozabilecek her türlü olumsuz etki olarak" tanımlanmaktadır. Bu olumsuz etki koku, gürültü, atıklar, ışınlar, titreşim, duman, buhar gibi unsurlardan kaynaklanabilir⁵²⁷.  evre kirliliği hareket veya hareketsizlik neticesinde meydana gelebilir⁵²⁸. I erisinde zararlı kimyasallar bulunan güneş panellerinin yağmur suyuyla yıkanarak bölgedeki su kaynaklarını kirletmesi, bunun sonucu tarım arazilerinin zarar görmesi veya yoğunlaştırılmış güneş enerji sistemlerindeki güneş ışınlarının uçan kuş ve böcekleri öldürmesi gibi durumlarda  evre kirliliği meydana gelebilir⁵²⁹.

Kirlenme olgusunun varlığı durumunda ayrıca hukuka aykırılık aranmaz⁵³⁰. Zira çevrenin kirletilmesi  evre Kanunu'na aykırı olduğundan, bu durumda hukuka aykırılık

⁵²⁵ ERİşG N,  evre, s. 226; BADUR, s. 112; GüNEş, s. 313.

⁵²⁶ GüNEş, s. 312; BADUR, s. 112.

⁵²⁷ TANDOĞAN,  evre, s. 42; ATEş, s. 74; BADUR, s. 113.

⁵²⁸ SÜRMEN, 27; ALICA, s. 46; BADUR, s. 113; GüNEş, s. 312; GÜDÜK, s. 205.

⁵²⁹ <https://www.eia.gov/energyexplained/solar/solar-energy-and-the-environment.php> adresinden erişilmiştir. (Erişim Tarihi: 06.06.2020.)

⁵³⁰ YÜCE, s. 148; BADUR, s. 113.

mevcuttur⁵³¹. Ancak her kirlenme hukuka aykırılık teşkil etmemektedir. Aksi durumda kişilerin faaliyet alanı oldukça sınırlanır⁵³². Hukuka aykırı kirlenmelerin belirlenmesinde Çevre Kanunu hükümleri uyarınca çıkarılmış olan kirlilik standartlarını belirleyen yönetmelikler esas alınmaktadır⁵³³. Bu yönetmeliklerle çizilen sınırları aşan kirlenmelerde hukuka aykırılık bulunmaktadır. Dolayısıyla bu kirlenmeler Çevre Kanunu uyarınca tazmin edilmelidir⁵³⁴. Yönetmelikle kirlenmeye ilişkin herhangi bir standart öngörülme hallerde dahi hakim kirlenme standartlarını uluslararası standartlara, yöresel şartlara ve ülkedeki teknik imkanlara göre bilirkişiler aracılığıyla belirleyerek hukuka aykırı bir kirlenme olup olmadığını belirlemelidir⁵³⁵.

Yönetmeliklerle belirlenen standartlar aşılmadan meydana gelen bir kirlenmede ise TMK m. 730/II hükmü uyarınca fedakarlığın denkleştirilmesi ilkesine dayanılarak kirletenin sorumluluğuna gidilebileceği belirtilmektedir⁵³⁶. Zira, hukuka aykırılık bulunmayan kirlenmelerden kaynaklanan zararların dahi hakkaniyetin gerektirdiği ölçüde tazmin edilmesi gerektiği ifade edilmektedir⁵³⁷.

⁵³¹ ALICA, s. 48; ÇAKIRCA, s. 83; BADUR, s. 113;

⁵³² ATEŞ, s. 76.

⁵³³ TANDOĞAN, Çevre, s. 43-44; ERİŞGİN, Çevre, s. 237; GÜDÜK, s. 79.

⁵³⁴ SİRMEN, Lale, “Çevre Kanununa Göre Çevrenin Kirletilmesinden Doğan Sorumluluk”, Ankara Barosu Dergisi, S. 1, 1990, s. 27; ÇÖRTOĞLU, s. 86; GÜDÜK, s. 79.

⁵³⁵ TANDOĞAN, Çevre s. 44-45; BAŞAR, s. 156; DEMİR, Tez, s. 90; GÜDÜK, s. 80.

⁵³⁶ ERİŞGİN, Çevre, s. 237-238.

⁵³⁷ TANDOĞAN, Çevre, s. 44; Aksi görüş için Bkz. GÜNEŞ, s. 313-314.

C. GÜNEŞ ELEKTRİK SANTRALİ İŞLETİLMESİNDEN DOĞAN TAŞINMAZ MALİKİNİN SORUMLULUĞU

1. Genel Olarak

TMK m.730 hükmünde taşınmaz malikinin sorumluluğu düzenlenmektedir. Bu düzenleme özen yükümlülüğüne dayalı bir kusursuz sorumluluktur^{538/539}.

Bu madde uyarınca;

"Bir taşınmaz malikinin mülkiyet hakkını bu hakkın yasal kısıtlamalarına aykırı kullanması sonucunda zarar gören veya zarar tehlikesi ile karşılaşan kimse, durumun eski hale getirilmesini, tehlikenin veya uğradığı zararın giderilmesini dava edebilir.

Hakim, yerel adete uygun ve kaçınılmaz taşkınlıklardan doğan zararların uygun bir bedelle denkleştirilmesine karar verebilir."

Buna göre, taşınmaz malikinin sorumluluğu iki halde doğmaktadır. Birincisi, taşınmaz mülkiyetinin yasal kısıtlamalara aykırı kullanılması halidir. İkincisi ise, taşınmaz mülkiyetinin yasal kısıtlamalara uygun kullanılmasına rağmen kaçınılmaz taşkınlıklar bulunması halidir⁵⁴⁰.

⁵³⁸ TANDOĞAN, Sözleşme Dışı, s. 189; EREN, s. 681; ABİK, Yıldız, "Taşınmaz Malikinin Olumlu Müdahaleler Nedeniyle Komşulara Karşı Sorumluluğu", Müdahaleler, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 14, S. 3-4, 2010, s.146;

⁵³⁹ Taşınmaz malikinin sorumluluğunun hukuki niteliğine ilişkin doktrindeki tartışmalar için Bkz. EREN, s. 680-683.

⁵⁴⁰ YILMAZ, Yasemin, "Taşınmaz Malikinin Sorumluluğu", Taşınmaz, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 24, S. 2, 2018, s. 1150.

TMK m. 730, komşuluk hukukuna ait hükümlerin özellikle TMK m. 737 hükmünün yaptırımını düzenlemektedir⁵⁴¹. Dolayısıyla TMK m. 730 uyarınca sorumluluğun doğumunda komşuluk ilişkisinin temel sebep olduğuna dikkat edilmelidir⁵⁴². Zira TMK m. 730 hükmünün sistem ve nitelik yönünden komşuluk hukuku hükümleri arasında değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmektedir⁵⁴³.

2. Komşu Kavramı

TMK m. 730 komşuluk ilişkilerini düzenleyen hukuk kurallarına aykırılık halinde gündeme gelmektedir⁵⁴⁴. Dolayısıyla komşu kavramı kapsamında olan kişiler TMK m. 730'dan doğan davaları açılabilir^{545/546}. Bu davaları kimlerin açabileceğinin belirlenmesi için "komşu" kavramı belirlenmelidir.

Doktrinde, bir taşınmazın üzerindeki maddi tasarrufların etkisini gösterdiği alan içerisinde kalan tüm taşınmazların komşu taşınmaz olduğu ifade edilmektedir⁵⁴⁷.

⁵⁴¹ EREN, s. 683; MİDYAT, s. 612; OĞUZ, Cemal, "*Fedakarlığın Denkleştirilmesi İlkesi Uyarınca Taşınmaz Malikinin Sorumluluğu*", Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu (28-29 Mayıs), Ankara 2009, s. 211.

⁵⁴² EREN, s. 683.

⁵⁴³ ABİK, Müdahaleler, s.146.

⁵⁴⁴ EREN, s. 683; ABİK, Müdahaleler, s. 177.

⁵⁴⁵ TOPUZ, Murat, Türk Özel Hukukunda Taşınmaz Mülkiyeti, Taşınmaz, Ankara 2020, s. 408.

⁵⁴⁶ Taşınmaz malikinin komşu olmayan üçüncü kişilere verdiği zararlarda da taşınmaz malikinin sorumluluğunun gündeme geleceği görüşü için Bkz. AKİPEK, s. 340-342.

⁵⁴⁷ AKİPEK, Jale, "*Gayrimenkul Malikinin Mes'uliyetinin Kavram ve Mahiyeti*", AÜHFD, C. 11, S. 1, 1954, s. 339.

Yargıtay'ın da aynı doğrultudaki kabulüne göre “bir taşınmazın mesafesi ne olursa olsun öteki bir taşınmazın kullanılmasından ileri gelen taşkınlık ve zararın etki alanı içine girdiği hallerde tarafların komşu sayılmaları gerekir”⁵⁴⁸. Dolayısıyla komşu sayılan taşınmazların, sınırdış olmaları zorunlu değildir⁵⁴⁹. Buna göre, güneş elektrik santralinden kaynaklanan zararlarda, TMK m. 730 uyarınca talepte bulunabilmek için sınırdış olmak gerekmemektedir. Örneğin, güneş elektrik santrali bulunan taşınmazla sınırdış olmayan ancak güneş ışınlarının yansımalarından dolayı zarara uğrayan taşınmazlar komşu taşınmaz sayılır. Ayrıca belirtmek gerekir ki komşu olmayan üçüncü kişiler gördükleri zararları taşınmaz malikinin sorumluluğuna giderek tazmin ettirememektedir⁵⁵⁰. Buna göre güneş elektrik santralinden dolayı zarar gören komşu TMK m. 730'dan doğan davaları açabilir. Buna karşın, yoldan geçen biri aynı olaydan zarar görmüşse bu davaları açamaz⁵⁵¹.

Doktrin ve Yargıtay tarafından, taşınmaz malikinin yalnızca komşu taşınmaz malikine karşı değil, komşu taşınmaz üzerinde sınırlı ayni hak veya kişisel hak sahiplerine karşı da sorumlu olduğu belirtilmektedir⁵⁵². Dolayısıyla komşu olan mülkiyet, sınırlı ayni

⁵⁴⁸ TOPUZ, Taşınmaz, s. 401'den naklen (Yargıtay 1. Hukuk Dairesi'nin 25.12.1981 tarihli ve 1981/14350 E., 1981/14955 K. sayılı kararı.)

⁵⁴⁹ AKİPEK, s. 339; MİDYAT, s. 615.

⁵⁵⁰ YILMAZ, Taşınmaz, s. 1161.

⁵⁵¹ TEKİNAY, Selahattin Sulhi, Taşınmaz Mülkiyetinin Takyitleri, C. 2/1, İstanbul 1988, s. 133; YILMAZ, Taşınmaz, s. 1161;

⁵⁵² SİRMEN, Taşınmaz, s. 292; MİDYAT, s. 615; "*Komşu taşınmaza yönelen müdahaleden dolayı zarar gören kişi, taşınmazın maliki olmak zorunda değildir. Bu kimseler taşınmaz üzerinde sınırlı ayni hak veya şahsi bir hakka dayanarak zilyet sıfatına sahip olabilirler.*" (Yargıtay 4. Hukuk Dairesi'nin 13.10.2020 tarihli ve 2019/835 E., 2020/3372 K. sayılı kararı, KİBB.)

veya kişisel hak sahibi kişiler TMK m. 730 uyarınca talepte bulunabilirler⁵⁵³. Ancak belirtilmelidir ki sınırlı ayni hak sahiplerinin ve kişisel haklarının TMK m. 730 uyarınca malikten talepte bulunması için taşınmaz üzerinde fiili hakimiyetlerinin olması gerekmektedir⁵⁵⁴.

Taşınmaz üzerinde sınırlı ayni hak sahibi olan kişilerin, aynı taşınmaz malikinden TMK m. 730 uyarınca talepte bulunamayacağı ifade edilmektedir. Zira malikin mülkiyet hakkını kısıtlayan sınırlı ayni haklar doğrudan kanun tarafından öngörülmemiştir. Bu haklar, malikin kendi rızasıyla ve kendi menfaatini de gözeterek genellikle bir ivaz karşılığında yaptığı fedakarlıklardır. Bu durumda malike sözleşmeye aykırılık hükümleri uyarınca başvurmak mümkündür⁵⁵⁵.

3. Sorumlu Kişi

TMK m. 730 hükmüne göre, malikin doğan zararlardan sorumlu olacağı açıktır⁵⁵⁶. Sorumlu malik, zarar doğduğu sırada malik olan kişidir⁵⁵⁷. Sınırlı ayni hak sahiplerinin ise TMK m. 730 kapsamında sorumlu olup olmayacakları tartışmalıdır. Doktrinde hakim görüşe göre, sınırlı ayni hak sahipleri de, sahip oldukları ayni haklardan kaynaklanan yetkileri taşkın bir şekilde kullandığı hallerde TMK m. 730 uyarınca sorumlu

⁵⁵³ TANDOĞAN, Sözleşme Dışı, s. 203; EREN, s. 687.

⁵⁵⁴ ABİK, Müdahaleler, s. 177; MİDYAT, s. 616.

⁵⁵⁵ AKİPEK, s. 339; Bu kuralın istisnaları için Bkz. AKİPEK, s. 339-340.

⁵⁵⁶ TANDOĞAN, Sözleşme Dışı, s. 189; SİRMEN, Lale, “Taşınmaz Mülkiyetinin Kullanılmasında Çevre Etkileri Yaratan Müdahalelerden Dolayı Malikin Sorumluluğu”, Taşınmaz, AÜHFD, C. 40, S. 1, 1988, s. 289; MİDYAT, s. 616; s. 191; KILIÇOĞLU, s. 462; ÇAKIRCA, s. 70; YILMAZ, Taşınmaz, s. 1163.

⁵⁵⁷ EREN, s. 685; ABİK, Müdahaleler, s. 178; ÇAKIRCA, s. 71.

tutulmalıdır⁵⁵⁸. Çünkü burada mülkiyet hakkından doğan bir takım yetkilerin kullanılması söz konusudur⁵⁵⁹. Sınırlı ayni hak sahiplerinin sorumluluğunun bulunduğu hallerde malikin sorumluluğunun mevcut olup olmadığına yönelik de farklı görüşler mevcuttur. Doktrinde bir görüşe göre, bu durumda taşınmaz maliki de sınırlı ayni hak sahipleriyle birlikte müteselsil sorumludur⁵⁶⁰. Bizim de katıldığımız doktrindeki diğer görüş⁵⁶¹ ise, bu durumda taşınmaz malikinin sorumlu olmayacağını ileri sürmektedir. Çünkü malikin başkasına bıraktığı yetkilerin kullanılmasından ötürü sorumlu olması hakkaniyete aykırılık teşkil etmektedir⁵⁶².

Doktrinde ileri sürülen başka bir görüşe göre ise, sınırlı ayni hak sahipleri TMK m. 730 uyarınca sorumlu tutulamazlar⁵⁶³.

Kişisel hak sahiplerinin TMK m. 730 uyarınca sorumlu olup olmayacağı da tartışmalıdır. Doktrinde bir görüşe göre⁵⁶⁴, kişisel hak sahibi kişilere TMK m. 730 uyarınca başvurmak mümkündür. Bu görüş, malik arasındaki kişisel hak sahibi arasındaki ilişkinin zarar gören tarafından bilenemeyeceğini, kişisel hak sahiplerinin sık sık

⁵⁵⁸ TANDOĞAN, Sözleşme Dışı, s. 191; SİRMEN, s. 289; EREN, s. 685; ABİK, Müdahaleler, s. 148, MİDYAT, s. 617; Aksi görüş için. Bkz. KILIÇOĞLU, s. 462.

⁵⁵⁹ SİRMEN, Taşınmaz, s. 289.

⁵⁶⁰ MİDYAT, s. 618.

⁵⁶¹ TANDOĞAN, Sözleşme Dışı, s. 191.

⁵⁶² TANDOĞAN, Sözleşme Dışı, s. 191.

⁵⁶³ KILIÇOĞLU, s. 462.

⁵⁶⁴ AKİPEK, s. 370; MİDYAT, s. 617

değiştiğini öne sürmektedir⁵⁶⁵. Bizim de katıldığımız diğer görüşe göre⁵⁶⁶ ise, kişisel hak sahiplerinin TMK m. 730 uyarınca sorumlu tutulmaması gerekmektedir. Zira TMK m. 730 hükmü bir kusursuz sorumluluk türüdür. İstisnai nitelikte olan kusursuz sorumluluk halleri hakim tarafından bu derece genişletilmemelidir⁵⁶⁷. Kişisel hak sahiplerinin, malikin mülkiyet hakkını aşırı kullanması hallerinde, TMK m. 730 uyarınca malike başvurmak mümkündür⁵⁶⁸. Nitekim Yargıtay kararlarında da taşınmaz üzerindeki şahsi hak sahibinin verdiği zarardan, malikin TMK m. 730 uyarınca sorumlu olduğunu vurgulanmaktadır. Yargıtay'a göre, malik ile şahsi hak sahibi arasındaki sözleşmede malikin sorumsuzluğuna yönelik madde konulduğunda dahi bu durum değişmemektedir⁵⁶⁹.

Kamu mallarının taşkın kullanılması sonucu doğan zarardan ilgili kamu tüzel kişileri sorumludur⁵⁷⁰. Bu zararlar idari bir işleme veya eyleme dayansa dahi uyuşmazlıklar adli yargıda görülür⁵⁷¹. Buna göre, kamu kurum ve kuruluşlarının güneş

⁵⁶⁵ Bkz. TANDOĞAN, Sözleşme Dışı, s. 192 ve dn. 15'teki yazarlar.

⁵⁶⁶ TANDOĞAN, Sözleşme Dışı, s. 192; EREN, s. 685; ÇAKIRCA, s. 70; ABİK, Müdahaleler, s. 178; Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 25.04.2005 tarihli 2004/7321 E., 2005/4198 K sayılı kararı, KİBB.

⁵⁶⁷ EREN, s. 685.

⁵⁶⁸ EREN, s. 686; ABİK, Müdahaleler, s. 178.

⁵⁶⁹ Bkz. Yargıtay 4. Hukuk Dairesi'nin 10.11.2020 tarihli ve 2019/1211 E., 2020/3828 K. sayılı kararı, YBB; Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin 26.02.2015 tarihli ve 2014/9881 E., 2015/3099 K. sayılı kararı, YBB; Yargıtay 1. Hukuk Dairesi'nin 26.03.20 tarihli ve 2014 E., 2014/6431 K. sayılı kararı, YBB.

⁵⁷⁰ AKİPEK, s. 340; EREN, s. 686; ABİK, Müdahaleler, s. 149.

⁵⁷¹ EREN, s. 686-687; Aksi görüş için Bkz. MİDYAT, s. 619.

elektrik santrali işlettiği hallerde, bu kurum ve kuruluşlara karşı TMK m. 730 uyarınca talepte bulunmak mümkündür.

4. Mülkiyet Hakkının Yasal Kısıtlamalara Aykırı Kullanılmasından Doğan Sorumluluk (TMK m. 730/I)

a. Genel Olarak

TMK m. 730/I uyarınca sorumluluğun gündeme gelmesi için, sorumlu tarafından mülkiyet hakkının sınırlarının açılması, komşular için zarar veya zarar tehlikesi doğması, zarar ile mülkiyet hakkının sınırlarının açılması arasında illiyet bağı bulunması şartları mevcut olmalıdır⁵⁷².

Sorumluluğun varlığı için bir zarar meydana gelmelidir⁵⁷³. Maddi zararlar da manevi zararlar da sorumluluğun kapsamındadır⁵⁷⁴. Zarar eşyaya veya şahsa ilişkin olabilir⁵⁷⁵. Belirtilmelidir ki eşyaya ilişkin zararlarda, eşyanın özünde hasar meydana gelmesi zorunlu değildir. Eşyadan yararlanmanın güçleşmesi veya eşyanın değerinin yahut gelirinin azalması durumlarında da TMK m. 730/I gündeme gelir⁵⁷⁶. Taşkın

⁵⁷² EREN, s. 683; MİDYAT, şirin, “*Taşınmaz Malikinın İnşaat Faaliyetleri Sebebiyle Komşu Taşınmaz Maliklerine Karşı Sorumluluğu*”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakóltesi Mecmuası, C. LXXV, S. 2, s.611; YILMAZ, Taşınmaz, s. 1155-1157.

⁵⁷³ EREN, s. 683.

⁵⁷⁴ EREN, s. 683.

⁵⁷⁵ SİRMEN, Taşınmaz, s. 292; EREN, s. 683.

⁵⁷⁶ AKİPEK, s. 366-367; SİRMEN, Taşınmaz, s. 292; EREN, s. 684.

kullanım ile zarar arasında bir illiyet bağı bulunmalıdır⁵⁷⁷. Hukuka aykırılığın taşkın kullanımla birlikte gerçekleştiği belirtilmelidir⁵⁷⁸.

b. Taşkın Kullanım Olması

TMK m. 730/I uyarınca taşınmaz malikinin sorumluluğunun gündeme gelmesi için taşkın bir kullanım olmalıdır⁵⁷⁹. Malikin, mülkiyet hakkını hukuk düzenince kendisine yüklenen ödevlere aykırı kullanması taşkın kullanım anlamına gelmektedir⁵⁸⁰. Bu ödevler özel hukuk kurallarından veya kamu hukuku kurallarından kaynaklanabilir^{581/582}. Ancak, mülkiyetin sözleşmeden doğan yükümlülöklere aykırı kullanılması halinde TMK m. 730 gündeme gelmez⁵⁸³. Bunun yanı sıra, sorumluluk malikin fiili tasarruf yetkilerini taşkın kullanması sonucu doğar. Hukuki tasarruf yetkisinin kullanımında bu sorumluluktan söz edilemez⁵⁸⁴.

⁵⁷⁷ SİRMEN, Taşınmaz, s. 293; EREN, s. 684.

⁵⁷⁸ ABİK, Müdahaleler, s. 147.

⁵⁷⁹ ŞAHİN, Turan, “*Türk Medeni Kanununun 730. Maddesi Kapsamında Taşınmaz Malikinin Sorumluluğu*”, Terazi Hukuk Dergisi, C. 13, S. 143, 2018, s. 45.

⁵⁸⁰ EREN, s. 681.

⁵⁸¹ AKİPEK, s. 344-347; EREN, s. 687; MİDYAT, s. 613-614.

⁵⁸² Doktrinde bir görüşe göre, kamu hukuk kurallarına aykırılığın yaptırımın kamu hukuku kuralları çerçevesinde belirlenir. Ancak kamu hukuku kurallarının komşu taşınmaz malikinin menfaatini koruduğu hallerde TMK m. 730 hükmü uygulanabilir. (Bkz. TANDOĞAN, Sözleşme Dışı, s. 197; MİDYAT, s. 614)

⁵⁸³ TANDOĞAN, Sözleşme Dışı, s. 197; ABİK, Müdahaleler, s. 153.

⁵⁸⁴ EREN, s. 688.

TMK m. 730 kapsamında sorumluluk doğması için gerekli olan taşkın kullanımın tespitinde TMK m. 737 hükmünden yararlanılmaktadır⁵⁸⁵. Zira yukarıda da belirtildiği üzere TMK m. 730 hükmü, TMK m. 737 hükme aykırılığın yaptırımlarını düzenlemektedir⁵⁸⁶. Belirtilen maddeye göre taşınmaz malikleri mülkiyet haklarını kullanırken komşularını olumsuz etkileyecek taşkınlıktan kaçınmalıdır. Bu durum komşular arasında hoş görülebilecek dereceyi aşan duman, toz, koku gibi olumsuzluklar sebebiyle rahatsızlık vermekten imtina etmeyi gerektirmektedir. Maddede sayılan olumsuzluklar ve benzeri olumsuzluklar komşuya zarar verecek şekilde aşırılık teşkil etmemelidir⁵⁸⁷. Aksi halde taşkınlık oluşur^{588/589}. Taşkınlık türleri maddede sayılanlarla sınırlı değildir. Zira maddenin ikinci fıkrasındaki "özellikle" vurgusundan bu husus anlaşılır. Bu nedenle, nelerin taşkınlık oluşturduğu somut olayın özelliklerine göre hakim tarafından tespit edilmelidir.⁵⁹⁰ Taşkınlığın tespit edilmesinde taşınmazın bulunduğu yer, taşınmazın durumu, niteliği ve yerel adetler de gözetilmelidir⁵⁹¹.

⁵⁸⁵ EREN, s. 683; ABİK, Müdahaleler, s. 150; YILMAZ, Taşınmaz, s. 1153; MİDYAT, s. 622.

⁵⁸⁶ MİDYAT, s. 623.

⁵⁸⁷ TOPUZ, Taşınmaz, s. 403.

⁵⁸⁸ YILMAZ, Taşınmaz, s. 1153.

⁵⁸⁹ Taşkınlık ve aşırılık kavramlarının aynı anlama geldiği ifade edilmektedir. (Bkz. ABİK, Müdahaleler, s. 151)

⁵⁹⁰ ABİK, Müdahaleler, s. 151, 156.

⁵⁹¹ EREN, s. 690; TOPUZ, Taşınmaz, s. 407; " *Mahkemece yapılacak araştırmalarda somut olayın özelliği, komşu taşınmazların yerleri, nitelikleri, konumları, kullanma amaçları göz önünde tutularak, normal bir insanın hoşgörüsü ve tahammülü sınırlarını aşan bir elatmanın bulunup bulunmadığı tespit edilmelidir. Davacının sübjektif ve aşırı duyarlılığı ile değil, objektif her normal insanın duyarlılığına göre elatmaya*

Mülkiyet hakkının kötüye kullanılmasının taşkınlık meydana getirip getirmediği hususunda farklı görüşler ileri sürülmektedir. Tarafı olduğumuz görüşe göre⁵⁹², mülkiyet hakkının kötüye kullanılması, taşkın kullanım olarak kabul edilmelidir. Zira hakkın kötüye kullanılması, bütün hakların dolayısıyla mülkiyet hakkının da sınırlarını çizer. Bu sınırlara aykırı kullanım halinde taşınmaz maliki TMK m. 730 uyarınca sorumlu tutulabilir⁵⁹³. Taşkınlık tek seferlik olduğunda dahi TMK m. 730 anlamında sorumluluk doğabilir⁵⁹⁴. Taşkınlığın taşınmazın kullanılması veya işletilmesinden kaynaklanması gerekmektedir⁵⁹⁵. Örneğin güneş elektrik santrali işleten taşınmaz malikinin, komşu taşınmaz malikine sinirlenerek onun taşınmazına zararlı kimyasal dökerek zarar verdiği durumda TMK m. 730 gündeme gelmez. Ancak güneş panellerindeki zararlı kimyasalların yağmur suyuyla komşu taşınmaza zarar vermesi durumunda taşınmaz malikinin sorumluluğu doğabilir⁵⁹⁶.

Çatılara veya arazilere kurulmuş güneş elektrik santrallerden kaynaklı zararlara güneş panellerine düşen ışınlarının yansması sonucu civardaki kişilerin ve taşınmazların

katlanıp katlanamayacağı araştırılmalı; sonuçta katlanılabilir, hoşgörü sınırlarını aşan bir zarar veya elatmanın varlığı tespit edildiği takdirde mülkiyet hakkının taşkın olarak kullanıldığı sonucuna varılmalıdır." (Yargıtay 14. Hukuk Dairesi'nin 02.06.2021 tarihli ve 2021/1103 E., 2021/3724 K. sayılı kararı, KİBB)

⁵⁹² ABİK, Müdahaleler, s. 154.

⁵⁹³ SİRMEN, Taşınmaz, s. 291.

⁵⁹⁴ ABİK, Müdahaleler, s.155.

⁵⁹⁵ TANDOĞAN, Sözleşme Dışı, s. 200; SİRMEN, Taşınmaz, s. 290.

⁵⁹⁶ Benzer nitelikte örnek için Bkz. SİRMEN, s. 290.

zarar görmesi örnek verilebilir⁵⁹⁷. Nitekim 1981 yılında Colarado da çatısında güneş elektrik santrali mevcut bir eve komşu olan kişi, bu santral sebebiyle görme kaybı yaşadığını, bitkilerinin öldüğünü ve evinin boyasının soyulduğunu iddia etmiştir⁵⁹⁸. Böyle bir durum TMK m. 730/I anlamında taşkınlık olarak değerlendirilebilir.

5. Kaçınılmaz Taşkınlıklardan Doğan Sorumluluk Şartları (TMK m. 730/II)

Taşınmaz malikinin sorumluluğunun gündeme geleceği ikinci hal TMK m. 730/II hükmünde bulunmaktadır. Ayrıca TMK m. 730/II'ye atıfta bulunan ve bu hükmün en önemli uygulama alanını oluşturan TMK m. 737/III⁵⁹⁹ hükmünde de aynı doğrultuda bir düzenleme yer almaktadır.

TMK m. 730/II uyarınca sorumluluk için yerel adete uygun ve kaçınılmaz nitelikte bir taşkınlık olması, zarar doğması, taşkınlık ile zarar arasında uygun nedensellik bağının bulunması gerekir⁶⁰⁰.

Belirtilen hallerde malik mülkiyet hakkını sınırları içerisinde kullansa dahi “fedakarlığın denkleştirilmesi” ilkesi uyarınca hakkaniyete uygun bir tazminat ödemekle

⁵⁹⁷ Çünkü güneş elektrik santrallerinde kullanılan teknolojilere bağlı olarak çok yüksek sıcaklıkta elektrik üretimi yapılabilir. (Bkz. GÜREL/CEYLAN, s. 163.)

⁵⁹⁸ BRADBROOK, s. 154.

⁵⁹⁹ Bu hüküm " Yerel adete uygun ve kaçınılmaz taşkınlıklardan doğan denkleştirmeye ilişkin haklar saklıdır" şeklindedir.

⁶⁰⁰ ULUSAN, Denkleştirme, s. 348; YILMAZ, Taşınmaz s. 1158-1159.

yükümlü kılınabilir⁶⁰¹. Durumun eski hale getirilmesi, tehlikenin giderilmesi veya uğranılan zararın tam tazmin edilmesi talep edilemez⁶⁰². Nitekim böyle bir durumda mülkiyet hakkının taşkın kullanımı mevcut değildir. Bu durumda hukuka aykırılık unsuru bulunmadığı için fedakarlığın denkleştirilmesi gündeme gelmektedir⁶⁰³.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi ülkemizde gün geçtikçe yaygınlaşan güneş elektrik santrallerinin verdiği zararların kaçınılmaz nitelikte olup olmadığı, taşkınlık doğuran bir kullanım olup olmadığı somut olayın özelliklerine göre değerlendirilmelidir.

D. GÜNEŞ ELEKTRİK SANTRALİ İŞLETİLMESİNDEN DOĞAN YAPI MALİKİNİN SORUMLULUĞU

1. Genel Olarak

TBK m. 69’da yapı malikinin sorumluluğu düzenlenmektedir. Bu sorumluluk bir kusursuz sorumluluktur⁶⁰⁴. TBK m. 69, “*Bir binanın veya diğer yapı eserlerinin maliki, bunların yapımındaki bozukluklardan veya bakımındaki eksikliklerden doğan zararı*

⁶⁰¹ SİRMEN, Taşınmaz, s. 291-292; GÜNAY, Erhan, Yargıtay Kararları Işığında Taşınmaz Malikinin Sorumluluğu Taşkın Yapı/Haksız Yapı Uyuşmazlıkları, Taşınmaz, Ankara 2016, s. 21; MİDYAT, s. 634; OĞUZ, s. 213

⁶⁰² MİDYAT, s. 612.

⁶⁰³ ÇÖRTOĞLU, s. 87.

⁶⁰⁴ TBK m. 69 kenar başlığının, maddede düzenlenen sorumluluğu tam olarak yansıtmadığı ifade edilmektedir. Çünkü maddede yalnızca bina şeklindeki yapılarla ilgili bir sorumluluk düzenlenmemektedir. Bunun yanı sıra maddede yalnızca maliklerin değil, intifa hakkı ve oturma hakkı sahiplerinin de sorumluluğu düzenlenmektedir. (Bkz. KILIÇOĞLU, s. 448; AKARTEPE, s. 165.)

gidermekle yükümlüdür.” hükmünü içermektedir. Sorumluluğunun dayandığı esasa ilişkin başlıca iki görüş bulunmaktadır⁶⁰⁵.

İlk görüşü savunan yazarlarca⁶⁰⁶, sorumluluğun tehlike esasına dayandığı öne sürülmektedir. İkinci görüşü savunan yazarlara göre ise⁶⁰⁷, sorumluluk objektif özen yükümlülüğünün ihlaline dayanmaktadır. TMK m. 69 hükmünde kurtuluş kanıtı getirme imkanı bulunmamaktadır⁶⁰⁸. Bu durum, sorumluluğun tehlike esasına dayandığı görüşünü destekler niteliktedir. Ancak belirtilmelidir ki, yapı eserinin yalnızca meydana getirilmesiyle bu sorumluluk doğmamaktadır. Sorumluluğun doğması için, yapı eserinin

⁶⁰⁵ Sorumluluğun dayandığı esaslara yönelik diğer görüşler ve bu konudaki tartışmalar hakkında detaylı bilgi için Bkz. ERTEN, Ali, *Türk Borçlar Hukukuna Göre Bina ve İnşa Eseri Sahiplerinin Sorumluluğu*, Ankara 2000, s. 64-81.

⁶⁰⁶ TÜZEMEN, Ekrem, “*Borçlar Kanunu’nun 58. Maddesi Üzerine Bir İnceleme*”, *Adalet Dergisi*, S: 1, 1945, s. 18 ; İMRE, Zahit, “*Doktrinde ve Türk Hukukunda Kusursuz Mes’uliyet Halleri*”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Mes’uliyet, C. 14, S. 3-4, 1948, s. 785-786; KORKUSUZ, s. 161.

⁶⁰⁷ EREN 671-680; KILIÇOĞLU, s. 449; ERTEN, s. 680; AKARTEPE, s. 161; ÖZTAŞ, İlker, “*Bina ve Diğer Yapıların Yapılışlarındaki Bozukluklardan veya Bakımındaki Eksiklerden Dolayı Paydaşların Sorumluluğu*”, *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XI, S. 1-2, s. 352; KARAÇAY, Dolunay, *Yapı Malikinin Tazminat Sorumluluğu*, Ankara 2021, s. 31; OĞUZMAN/ ÖZ e göre burada özen yükümlülüğünün ihlaline dayanan bir sorumluluk mevcut değildir. Zira, bina veya yapıyı yeni satın alan malik, eski malikin dönemindeki yapım bozukluklarından ve bakım eksikliklerinden de sorumludur. Dolayısıyla sorumluluk fiili hakimiyet veya gerekli tedbirleri almada özen gösterme esasına dayanmamaktadır. Nitekim binayı satın alan yeni malik, eski malik dönemindeki yapı bozuklukları ve bakım eksiklikleri sebebiyle meydana gelen zarardan da sorumlu tutulmaktadır. (Bkz. OĞUZMAN/ ÖZ, s. 173.)

⁶⁰⁸ ERTEN, s. 153.

teknik kurallara aykırı yapılması veya bakımında gerekli özenin gösterilmemesi gerekmektedir⁶⁰⁹. Dolayısıyla bu sorumlulukta kurtuluş kanıtı getirilememesi, zararın yapım bozukluğu veya yapım eksikliğinden kaynaklandığı hallerde özen yükümlülüğüne aykırı hareket edildiğine dair çürütülemez bir karinenin kabul edilmesinden kaynaklanmaktadır⁶¹⁰. Bunun yanı sıra tehlike sorumluluğunda zarar tipik tehlikenin gerçekleşmesiyle meydana gelmektedir. Tüm yapıların önemli ölçüde tehlikeli kabul edilmesine olanak bulunmamaktadır⁶¹¹. Belirtilen sebeplerle, yapı malikinin sorumluluğunun objektif özen yükümlülüğünün ihlaline dayandığını savunan görüşe katılmaktayız.

TBK m. 69 uyarınca sorumluluk doğması için bir bina veya diğer yapı eseri bulunmalı, bu bina veya diğer yapı eserinin yapım bozukluğu yahut bakım eksikliği sebebiyle bir zarar doğmalıdır⁶¹².

2. Bina veya Diğer Yapı Eseri

Yapı malikinin sorumluluğuna gidilebilmesi için yapımında bozukluk veya bakımında eksiklik olan bir bina veya diğer yapı eserinin varlığı aranmaktadır⁶¹³.

Yapı kavramı, "*meydana getirildikleri taşınmazın altında, içinde veya üzerinde onunla doğrudan veya dolaylı şekilde bağlı, inşaat teknikleri kullanılarak insan eliyle*

⁶⁰⁹ ÖZTAŞ, s. 352; KARAÇAY, s. 29.

⁶¹⁰ TİFTİK, Akit Dışı, s. 16; ÖZTAŞ, s. 353.

⁶¹¹ TİFTİK, Akit Dışı, s. 16; OĞUZMAN/ÖZ, s. 174; KARAÇAY, s. 29.

⁶¹² EREN, s. 671.

⁶¹³ EREN 671-680; KILIÇOĞLU, s. 450.

*malzemelerin işlenmesi sonucu, malzeme ve emek harcanmasıyla ortaya çıkartılan ve taşınmaza sabitlenen şeyler*⁶¹⁴ olarak tanımlanmaktadır⁶¹⁵. TBK m. 69'a göre bina ve diğer yapı eseri olmak üzere iki tür yapı bulunmaktadır.

Bina kavramına ilişkin doktrinde benzer tanımlar yapılmaktadır. Bu tanımlardan hareketle bina, insanların, hayvanların veya eşyaların, barınmasına yahut, korunmasına amacıyla meydana getirilmiş; toprağa sıkı veyahut gevşek derecede bağlı, toprağın altında veya üstünde, insanlar tarafından içerisine girilebilen ve kapalı inşa eserleri olarak tanımlanabilir⁶¹⁶. Binanın sınırları ve tanımı belli olup, bina dışındaki tüm yapılar diğer yapı eseridir⁶¹⁷. Bina, yapı kavramından daha dar bir kavramdır⁶¹⁸.

TBK m. 69 anlamındaki yapıların iki unsuru bulunmaktadır. Bunlar, sabitlik ve toprağa bağlılık unsuru ile insan eliyle yapılmış olma⁶¹⁹ unsurlarıdır.⁶²⁰ Sabitlik ve toprağa bağlılık unsuru yapı eserinin, doğrudan veya dolaylı olarak toprağa bağlı olmasını

⁶¹⁴ ERKAN, Vehbi Umut, Türk Medeni Kanunu'nda Kendi Malzemesini Kullanarak Başkasının Arazisinde Haksız Yapı Meydana Getirilmesi, Ankara 2013, s. 52'den naklen.

⁶¹⁵Doktrinde inşaatı tamamlanmış binalar ve diğer yapı eserlerinin yapı sayılabileceği görüşü bulunmaktadır. (Bkz. OĞUZMAN/ÖZ, S. 177.); ERTEN'e göre inşaat halindeki yapılar da yapı kavramı içerisindedir. Yapının tamamlanmamış olması yapım bozukluğunun belirlenmesinde rol oynar. (ERTEN, s. 93)

⁶¹⁶ İMRE, Mes'uliyet, s. 787; KARAÇAY, s. 50; OĞUZMAN/ÖZ, s. 174; ERTEN, s. 92; ERKAN, s. 50.

⁶¹⁷ KILIÇOĞLU, s. 450.

⁶¹⁸ ERKAN, s. 50

⁶¹⁹ ANTALYA bu unsuru yapaylık unsuru olarak adlandırmakta ve bu unsurun yapı eserinin insan eliyle üretilmiş veya düzenlenmiş olduğunu ifade ettiğini belirtmektedir. (Bkz. ANTALYA, s. 407.)

⁶²⁰ ERTEN, s. 105-107; ANTALYA, s. 407; KARAÇAY, s. 57.

ifade etmektedir⁶²¹. Hemen belirtmek gerekir ki, sabitlik sürekli olarak sabit olmayı veya bir daha kaldırılmamak üzere yapılmayı ifade etmemektedir⁶²². Dolayısıyla araziyle bağlantısı olsa da bir süre sonra kaldırılacak olan inşaat iskeleleri veya barakalar da TBK m. 69 anlamında yapıdır⁶²³. Ayrıca eşya hukuku anlamında taşınır ve taşınamaz kavramları ile sabit olmama veya sabit olma kavramlarının örtüşmediği belirtilmelidir⁶²⁴. İnsan eliyle yapılmış olma ise, inşa eserinin insan eliyle düzenlenmiş, dikilmiş, şekil verilmiş yahut yapılmış olmasını ifade etmektedir⁶²⁵. Tabiatla kendiliğinden oluşan kavak ağacı, mağara, tepe, akarsuyun oluşturduğu mecra gibi doğal yapılar insan eliyle yapılmış olma unsurunu taşımamaktadır⁶²⁶.

Arazi üzerine kurulan güneş elektrik santralleri sabit ve doğrudan toprağa bağlıdır. Ayrıca insan eliyle yapılmama unsurunu da taşıyan bu santraller TBK m. 69 anlamında bir diğer yapı eseridir. Çatı üzerine kurulan güneş elektrik santrallerinin ise TBK m. 69 anlamında bir sorumluluk doğurup doğurmadığı ayrıca irdelenmelidir. Bunun için bütünleyici parça ve eklenti kavramları ile bu kavramların TBK m. 69 kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceğinin incelenmesi gerekmektedir.

TMK m. 868/II hükmüne göre bütünleyici parça, "yerel âdetlere göre asıl şeyin temel unsuru olan ve o şey yok edilmedikçe, zarara uğratılmadıkça veya yapısı

⁶²¹ KARAÇAY, s. 57.

⁶²² KILIÇOĞLU, s. 450; OĞUZMAN/ÖZ, s. 176; ERTEN, s. 106.

⁶²³ OĞUZMAN/ ÖZ, s. 176.

⁶²⁴ ERTEN, s. 106-107.

⁶²⁵ ERTEN, s. 107.

⁶²⁶ KILIÇOĞLU, s. 450; OĞUZMAN/ÖZ, s. 177; ERDOĞAN, s. 152.

değiştirilmedikçe ondan ayrılmasına olanak bulunmayan parçadır." Bütünleyici parça asıl şeyden ayrılırsa, asıl şeyin maddeten ve iktisaden beklenen fonksiyonu kaybolur. Örneğin penceresi veya kapısı çıkarılmış bir binanın ev olma niteliği kalmamıştır. Doktrinde bütünleyici parçanın, asıl şey niteliğindeki yapının kapsamında olduğu kabul edilmektedir. Buna göre bütünleyici parçanın verdiği zararda da TBK m. 69 kapsamında sorumluluk gündeme gelmektedir. Belirtmek gerekir ki bütünleyici bir parçanın ayrı bir yapı olması, sorumluluk bakımından bir fark oluşturmayacaktır. Çünkü iki durumda da sorumlu kişi yapı maliki olacaktır.

Eklenti kavramı ise TMK m. 686 hükmünde düzenlenmektedir. Bu hükme göre eklenti, asıl eşyanın kullanılması, işletilmesi veya muhafazasına tahsis edilmiştir. Eklenti asıl şeyden ayrıldığında, asıl eşyadan iktisaden faydalanma imkanı devam eder.

Doktrinde bizim de katıldığımız görüşe göre, eklentinin, bina veya diğer yapı eserlerinin tahsis amacı gözetilerek işlevsel bakımdan asıl şeye bağlı olup olmadığının tespit edilmesi gerektiği öne sürülmektedir. Bu görüşe göre, fonksiyonel bağ olduğu durumda eklenti, asıl şey olan bina veya diğer yapı eseri kapsamında değerlendirilmeli ve TBK m. 69 anlamında sorumluluk doğmalıdır. Ancak fonksiyonel bağ mevcut değilse eklentinin maliki olan kişi TBK m. 69 uyarınca sorumlu tutulabilir.

Doktrindeki başka bir görüşe göre , fonksiyonel bağlılık kriterine göre bir ayırım yapılmamalıdır. Zira, eklenti ile asıl şey arasında her zaman fonksiyonel bir bağ bulunur. Eklentiler bakımından kademeli olarak bir değerlendirme yapılmalıdır. Eklenti ve asıl yapı maliki aynı kişi olduğu durumlarda eklenti asıl yapı kapsamında değerlendirilebilir. Zira eklenti yapı kapsamında değerlendirildiği halde de, ayrı bir yapı olarak değerlendirildiği halde de sorumlu kişi aynıdır. Eklenti ile asıl yapının farklı kişilere ait olduğu durumlarda ise eklentinin ayrı bir yapı niteliği taşıyıp taşımadığı belirlenmelidir.

Eğer eklenti ayrı bir yapı niteliğinde ise eklentinin yapımındaki bozukluklardan veya bakımındaki eksikliklerden eklenti maliki sorumlu tutulmalıdır.

Yapıların çatılarında veya cephelerinde bulunan güneş elektrik santrallerinin bütünleyici parça mı eklenti mi olduğu hususu güneş elektrik santralleri iki gruba ayrılarak incelenebilir. Birinci grup güneş elektrik santralleri göre, yapıların çatılarına veya cephelerine EPLY m. 5/1-b uyarınca iletim veya dağıtım sistemine bağlantısı olmadan kurulan santrallerdir. Bu santraller genellikle elektriğe ulaşımın mümkün olmadığı yerlerde tercih edilmektedir. Bu tür bir güneş elektrik santralının bütünleyici parça olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Zira, elektrik santralının yokluğunda bina veya diğer yapı eseri elektrikten mahrum kalır ve pek çok işlevini yerine getiremez. Bu durumda bina veya diğer yapı eseri maddeten ve iktisaden beklenen fonksiyonunu kaybeder, ayıplı hale gelir. Ayrıca, yapılardaki elektrik tesisatının bütünleyici parça olduğu ifade edilmektedir.

İkinci grup güneş elektrik santralleri ise, şebekeyle bağlantısı olan yapıların çatısında veya cephesinde bulunan santrallerdir. Bu santrallerde üretilen ihtiyaç fazlası elektrik satılabildiği gibi, üretimin yeterli olmadığı halde ihtiyaç duyulan elektrik şebekeden alınabilmektedir. Buna göre, bu santrallerin yapı ile fonksiyonel bir bağı bulunmakla birlikte; bu bağın sonlanması durumunda, yapıdan beklenen iktisadi amaç sona ermemektedir. Dolayısıyla bu tür güneş elektrik santrallerinin eklenti niteliğinde olduğu söylenebilir. Sonuç olarak yapıların çatısına veya cephesine kurulan güneş elektrik santralleri bütünleyici parça veya eklenti olabilir.

3. Sorumlu Kişi

TMK m. 69 hükmüne göre yapım bozukluğu veya bakım eksikliği sebebiyle doğan zarardan malik sorumlu tutulmaktadır. Bu sorumluluğun sebebi, bina veya diğer yapı eserlerinden yararlanan kişinin malik olmasıdır⁶²⁷. Malik kavramı maddede ayrıca tanımlanmadığı için TMK'nın eşya hukuku hükümlerine ilişkin 718 vd. maddeleri malik kavramının belirlenmesinde dikkate alınmaktadır⁶²⁸.

Malik yapım bozukluğu veya bakım eksikliğinden dolayı sorumluluğu bir sözleşmeyle kiracısı, kapıcısı gibi üçüncü kişilere devrettiğinde dahi sorumluluğu ortadan kalkmamaktadır⁶²⁹. Buna göre, yukarıda yapı eseri olduğunu belirttiğimiz arazi üzerine kurulan bir lisanslı güneş elektrik santralinin kiralanması durumunda, yalnızca kiracının sorumlu olacağına yönelik bir anlaşma yapı malikinin sorumluluğunu ortadan kaldırmamaktadır⁶³⁰.

Sorumlu olan malik, zarar doğduğu anda malik olan kişidir. Yapının sonradan el değiştirmesi halinde dahi zarara sebep olan malikin sorumluluğu devam etmektedir⁶³¹. Buna göre güneş elektrik santralinin zarar doğurduktan sonra el değiştirmesi durumunda eski malik sorumlu olmaya devam etmektedir.

⁶²⁷ ÖZTAŞ, s. 353.

⁶²⁸ EREN 671; AKARTEPE, s. 166; KARAÇAY, s. 98.

⁶²⁹ KARAÇAY, s. 98.

⁶³⁰ Güneş elektrik santralinin kiralanmasına yönelik bkz. EPLY m. 5/3-c.

⁶³¹ KARAÇAY, s. 99.

Yapılarda elbirliğiyle mülkiyet durumunda, paydaşların her birinin zararın tamamından sorumlu olacağı hakim görüştür⁶³². Paylı mülkiyet durumunda ise paydaşların müteselsil olarak mı payları oranında mı sorumlu konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Bir görüşe göre⁶³³ paydaşlar, yapım bozukluğu veya bakım eksikliğinden dolayı meydana gelen zarardan payları oranında sorumlu tutulmalıdır. Diğer görüş ise⁶³⁴ paydaşların bu zarardan müteselsil sorumlu olduğunu öne sürmektedir.

Binalarda kat mülkiyetinin tesis edilmesine ve edilmemesi göre ayırım yapılarak malik belirlenmelidir. Kat mülkiyeti tesis edilmemiş bir binada kat irtifakı sahipleri müteselsil olarak sorumludur⁶³⁵. Kat mülkiyeti tesis edilmiş bir binada ise ortak alandan sorumluluğa ilişkin doktrinde çeşitli görüşler ileri sürülmektedir. Bir görüşe göre⁶³⁶ zarardan, tüm malikler müteselsil olarak sorumludur. Bizim de katıldığımız diğer görüşe⁶³⁷ göre yapım bozukluğu veya bakım eksikliği sebebiyle kat mülkiyetine tabi ortak alanlarda meydana gelen zarardan, malikler arsa payları oranında sorumlu tutulmalıdır.

Bina veya diğer yapı eserinin tek malikinin olduğu ve elektrik santralinin o kişiye ait olduğu durumlarda sorumluluğun o malik açısından doğacağı şüphesizdir. Ancak çok sayıda kat malikinin bulunduğu bir binanın çatısına güneş elektrik santrali yapıldığı zaman sorumluluğun kime ait olduğunun tespiti belirlenmelidir. Bu belirleme 634 sayılı

⁶³² OĞUZMAN/ÖZ, s. 183-184; KARAÇAY, s. 113.

⁶³³ TÜZEMEN, s. 20-21; OĞUZMAN/ÖZ, s. 183-184; ÖZTAŞ, s. 360-361.

⁶³⁴ ERTEN, s. 189; KARAÇAY, s. 124-128.

⁶³⁵ KARAÇAY, s. 101-102.

⁶³⁶ ANTALYA, s. 396.

⁶³⁷ OĞUZMAN/ ÖZ, s. 183-184.

Kat Mülkiyeti Kanunu⁶³⁸ m. 4/c uyarınca yapılabilir. Bu hükme göre göre çatı ortak yerdir. Ortak yerlerde, kat malikleri arsa payları oranında maliktirler. (KMK m. 16) Dolayısıyla burada paylı mülkiyetten doğan bir sorumluluk vardır. Bu durumda ortak yerde bulunan GES dolayısıyla zarardan paylı mülkiyet hükümlerine göre sorumluluk doğar⁶³⁹.

KMK m. 19 düzenlemesi uyarınca, “*Kat maliklerinden biri, bütün kat maliklerinin beşte dördünün yazılı rızası olmadıkça anagayrimenkulün ortak yerlerinde inşaat, onarım ve tesisler, değişik renkte dış badana veya boya yaptıramaz.*” Belirtilen düzenlemeye göre, kat maliklerinden birinin diğer kat maliklerinin beste dördünün yazılı rızası olmadan ortak yer olan çatıya güneş elektrik santrali yapamayacağı anlaşılmaktadır. Ancak Yargıtay uygulaması güneş enerjisi ile ısınmak için çatıya kurulan sistemlere, “*tesisatın ait olduğu bağımsız bölüm malikinin arsa payına tekabül eden orandan fazla bir alanı kaplamaması, tekniğine uygun olarak inşa ve monte edilmiş bulunması, zarar verici durumların giderilmesi için her türlü önlemin alınmış bulunması, ana binadaki bütün kat maliklerinin her birisinin bu yerlerde güneş enerjisi kurmaları halinde yeterli alanın mevcut bulunması ve bu tesisatların ana binanın taşıyıcı sistemine zarar, zarar verici durumların giderilmesi ve arıza olduğunda binayla diğer bağımsız bölümlere gelebilecek bir zararın önlenmesi konusunda her türlü tedbirlerin alınmış olması kaydıyla*” diğer maliklerin rızası olmadan yapılmasına izin vermek şeklindedir⁶⁴⁰. Bu karardan, güneş enerjisinden elektrik üretimi için gerekli sistemlerin de kat maliklerinin arsa paylarını geçmeyecek şekilde ve gerekli önlemler alınarak kurulabileceği anlaşılır.

⁶³⁸ 12038 sayılı ve 02.07.1965 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

⁶³⁹ OĞUZMAN/ ÖZ, s. 183-184.

⁶⁴⁰ 18. Hukuk Dairesi’nin 24.02.2014 tarihli ve 2014/1567 E., 2014/3063 K. sayılı kararı, KİBB.

Bu durumda bir kat malikinin diğer kat maliklerinin rızası alınmadan, çatıya GES kurulabileceği açıktır. Kanaatimizce böyle bir kurulumda, onay vermeyen diğer kat maliki/maliklerinin sorumlu olmamalıdır.

TMK m. 69/II düzenlemesine göre intifa veya oturma hakkı sahipleri de bakım eksikliği sebebiyle ortaya çıkan zarardan malikle birlikte müteselsil sorumludurlar⁶⁴¹. İntifa ve oturma hakkı sahiplerinin sorumlu tutulmasının temelinde hakimiyet ilkesi bulunmaktadır⁶⁴². Zira bu kişiler mülkiyet hakkının sağladığı tasarruf yetkisi dışındaki yetkileri kullanmakta olup, yapı üzerinde hakimiyeti bulunan kişilerdir⁶⁴³. Bunun yanı sıra maddede belirtilmemiş olsa dahi üst hakkı sahibinin de yapı maliki olarak tek başına sorumlu olması gerektiği belirtilmektedir. Çünkü üst hakkı süresi boyunca, üst hakkına tabi yapı, arazi malikinin mülkiyetinde değildir⁶⁴⁴.

Devlet veya diğer kamu tüzel kişilerinin özel hukuk hükümleri uyarınca malik olduğu yapılarda yapım bozukluğu veya bakım eksikliği durumunda TBK m. 69 uyarınca adliye mahkemelerinden tazminat talep edilebilir⁶⁴⁵. Buna göre maliki kamu olan güneş elektrik santralleri için de şartları bulunduğu takdirde TMK m. 69 uyarınca talepte bulunulabilir.

⁶⁴¹ YILMAZ, Süleyman, “*Türk Borçlar Kanunu Tasarısında Sebep Sorumluluklarına İlişkin Yeni Hükümler*”, Sebep, AÜHFD, C. 59, S. 3, 2010, s. 569; AKARTEPE, s. 166.

⁶⁴² KARAÇAY, s. 115.

⁶⁴³ KARAÇAY, s. 115-116.

⁶⁴⁴ OĞUZMAN/ÖZ, s. 184; KARAÇAY, s. 117.

⁶⁴⁵ OĞUZMAN/ÖZ, s. 177.

Zararın yapı eserinin yapımındaki bozukluktan veya bakımındaki eksiklikten kaynaklanması gerekir. Örneğin binanın komşuluk ilgili sınırlamalara aykırı kullanımından dolayı bir zarar meydana gelirse burada TBK m. 69 değil, TBK m. 730 dan dolayı sorumluluk doğar⁶⁴⁶. Ayrıca doğan zararın binanın yapımındaki bozukluk veya bakımındaki eksiklikten kaynaklandığını ispat yükü zarar görendedir. Ancak hayatın olağan akışına uygun olarak zararın yapım bozukluğu veya bakım eksikliğinden meydana geldiği anlaşılıyorsa aksini ispat yükü davalıdadır⁶⁴⁷.

4. Yapım Bozukluğu veya Bakım Bozukluğundan Ötürü Zarar Meydana Gelmesi

Yapı malikinin sorumluluğu için yapım bozukluğu veya bakım eksikliğinden bir zarar doğması gerekmektedir. Aksi takdirde TBK m. 69 uyarınca tazminat talep edilemez⁶⁴⁸. Yapım bozukluğu, yapı başlangıçta bulunan eksikliği; bakım eksikliği ise sonradan oluşan eksikliği ifade etmektedir⁶⁴⁹. Yapının yasal ve teknik zorunluluklara uygun inşa edilmediği halde yapımda bozukluk olduğu kabul edilmektedir⁶⁵⁰. Bakım eksikliği ise, yapının bozulmuş ve tamire muhtaç hale gelmiş olması anlamına gelmektedir⁶⁵¹.

5. İlliyet Bağı

⁶⁴⁶ OĞUZMAN/ ÖZ, s. 179.

⁶⁴⁷ OĞUZMAN/ ÖZ, s.180.

⁶⁴⁸ EREN, s. 677; OĞUZMAN/ÖZ, s. 179.

⁶⁴⁹ EREN, s. 677.

⁶⁵⁰ KARAÇAY, s. 73.

⁶⁵¹ EREN, s. 678.

Bu sorumluluk bir sebep sorumluluğu olduğu için ortaya çıkan maddi veya manevi zararların tazminatı için kusur aranmaz⁶⁵². Sorumlu malikin kurtuluş kanıtı getirerek sorumluluktan kurtulması mümkün değildir⁶⁵³. Diğer yandan mücbir sebepten binanın çökmesi durumunda illiyet bağının kesileceği ve sorumluluk doğmayacağı düşünülebilir. Ancak bunun için binanın yapımında herhangi bir bozukluk olmaması gerekir. Aksi halde sorumluluk ortadan kalkmaz⁶⁵⁴.

Yapı malikinin sorumluluğunda, yapı maliki veya intifa ve oturma hakkı sahibinden TBK m. 70 hükmü uyarınca zarar görme tehlikesinin önlenmesi için gerekli tedbirlerin alınması istenebilir⁶⁵⁵. Bu talep için zarar görmüş olma zorunlu bir unsur olmayıp, zarar görme tehlikesi yeterlidir⁶⁵⁶.

⁶⁵² YILMAZ, Sebep, s. 568; OĞUZMAN/ ÖZ, s. 178.

⁶⁵³ ERDOĞAN, s. 153.

⁶⁵⁴ ERDOĞAN, s. 153.

⁶⁵⁵ AKARTEPE, s. 167.

⁶⁵⁶ AKARTEPE, s. 167.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÜNEŞ ELEKTRİK SANTRALİ İŞLETİLMESİNDEN DOĞAN KUSURSUZ SORUMLULUK HALLERİNİN SONUÇLARI VE SORUMLULUK NEDENLERİNİN YARIŞMASI

I. ZARARI TAZMİN YÜKÜMLÜLÜĞÜ

A. ZARAR

1. Genel Olarak

Zarar, sorumluluğun kurucu unsurudur. Tazminat yükümlülüğünün gündeme gelmesi için bir zararın varlığı şarttır⁶⁵⁷. Doktrinde zarar kavramı, kapsamına göre dar anlamda ve geniş anlamda olmak üzere iki farklı şekilde tanımlanmaktadır. Dar anlamda tanıma göre, zarar kavramı, malvarlığında meydana gelen eksilme olarak ifade edilmektedir. Şahıs varlığında meydana gelen eksilmeler ise ayrı bir kurum olarak değerlendirmektedir⁶⁵⁸. Geniş anlamda tanıma göre, zarar kavramını "*bir kişinin malvarlığında veya şahıs varlığında iradesi dışında meydana gelen eksilme*" olarak tanımlamaktadır⁶⁵⁹. Şahıs varlığında meydana gelen eksilme esasen manevi zararı ifade

⁶⁵⁷ İMRE, Sorumluluk, s. 1483.; EREN, s. 544; OĞUZMAN/ ÖZ, s. 38.; ANTALYA, s.133.

⁶⁵⁸ OĞUZMAN/ÖZ, s. 39-40.; NOMER, s. 172.; ATAMER, Sınırlandırılma, s. 32.

⁶⁵⁹ ÜNAL, Mehmet, "*Manevi Tazminat ve Bu Tazminat Çeşidinde Kusurun Rolü*", AÜHFD, C. 35, S. 1, 1978, s. 398; EREN, s. 545; ANTALYA, s. 133; Dar anlamda zarar ve geniş anlamda zarar kavramları için Bkz. TİFTİK, Akit Dışı, s. 26; KAPTAN, Reha, Cismani Zarar ve Ölüm Halinde Manevi Tazminat (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1992, s. 12.

etmektedir⁶⁶⁰. Zararın bu tanımı, manevi zararı da kapsadığından “geniş anlamıyla zarar” kavramının karşılığını oluşturmaktadır.

2. Maddi Zarar

Kişinin malvarlığında, iradesi dışında meydana gelen eksilme maddi zarar olarak tanımlanmaktadır⁶⁶¹. Tanımda geçen malvarlığı, ekonomik değeri olan, para ile ölçülebilen hukuki değerler bütünüdür⁶⁶². Bu değerler bütünü, pasif ve aktif unsurlardan oluşmaktadır.⁶⁶³ Pasif unsur, borç ve yükümlülüklerden meydana gelmektedir. Aktif unsur ise, mülkiyet hakkı, sınırlı ayni haklar, alacak hakları, fikri ve sınai haklar, zarar görenin gelecekte elde edeceği kazanç ve gelir ihtimallerinden oluşmaktadır⁶⁶⁴.

Maddi zarar için malvarlığında kişinin rızası dışında bir azalma bulunmalıdır. Fark teorisine göre, bu azalma, zarar görenin zarar meydana gelmeden önceki malvarlığının durumu ile zarar meydana geldikten sonraki malvarlığının durumu arasındaki farktır⁶⁶⁵. Malvarlığında azalma, malvarlığındaki aktif unsurların azalması, pasif unsurların artması

⁶⁶⁰ EREN, s.556.

⁶⁶¹ EREN, s. 545; GÜRSOY, Kemal Tahir, "*Manevi Zarar ve Tazmini*", AÜHFD, C. 30, S. 1, s. 7; TOPUZ, Murat, İsviçre ve Türk Borçlar Hukuku ile Karşılaştırmalı Olarak Roma Borçlar Hukukunda Maddi Zarar ve Bu Zararın Belirlenmesi (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Zarar, İstanbul 2010, s. 11; ANTALYA, s. 139; KILIÇOĞLU, s. 388; KAPTAN, s. 14.

⁶⁶² EREN, s. 545; TOPUZ, Zarar, s. 25.

⁶⁶³ EREN, s. 546; TOPUZ, Zarar, s. 21-22.

⁶⁶⁴ EREN, s. 546; TOPUZ, Zarar, s. 18; ANTALYA, s. 139.

⁶⁶⁵ EREN, s. 546; TOPUZ, Zarar, s. 25; SARAÇ, s. 118.

veya kardan mahrum kalınması şeklinde gerçekleşebilir⁶⁶⁶. Maddi zararın varlığı ve miktarı zarar gören tarafından ispat edilmelidir⁶⁶⁷. Zararın ispatında her türlü delil kullanılabilir⁶⁶⁸. Ancak belirtilmelidir ki zararın açık olduğu durumlarda bilinen ve meşhur olayın ispatının gerekmediğine ilişkin kural burada da uygulanır⁶⁶⁹. Kusursuz sorumluluk hallerinde maddi tazminat talep edilebilir⁶⁷⁰.

a. Kişiyeye İlişkin Zarar-Şeye İlişkin Zarar- Salt Malvarlığı Zararı

Bir kimsenin ölmesi veya bedensel bütünlüğüne zedelenmesi sonucu doğan zararlar kişiyeye ilişkin zararları oluşturmaktadır⁶⁷¹. Kişinin ölmesi sonucu doğan zararlar TBK m. 53 düzenlemesinde yer almaktadır. Buna göre kişinin cenaze giderleri, kişi hemen ölmemişse yapılan tedavi masrafları, ölenin desteğine muhtaç olan kişilerin yoksun kaldıkları destekten ötürü uğradığı zararlar bu kapsamda tazmin edilmelidir⁶⁷².

Bedensel bütünlüğe zedelenmesi halinde zararın hesaplanmasına yönelik TBK m. 54/I hükmü bulunmaktadır. Bu hükme göre, bedensel bütünlüğü zedelenen kişi, tedavi giderlerini, kazanç kaybını, çalışma gücünün azalması ve yitirilmesinden doğan kayıpları

⁶⁶⁶ÜNAL, s. 398; EREN, s. 546; TOPUZ, Zarar, s. 10; OĞUZMAN/ÖZ, s. 40; KAPTAN, s. 14.

⁶⁶⁷ NÖMER, s. 244.

⁶⁶⁸ KILIÇOĞLU, s. 517.

⁶⁶⁹ KILIÇOĞLU, s. 517.

⁶⁷⁰ OĞUZMAN/ÖZ, s. 139; Zararın miktarının hesaplanması hakkında detaylı bilgi için Bkz. KILIÇOĞLU, s. 517-612.

⁶⁷¹ EREN, s. 769; KAPTAN, s. 15.

⁶⁷² ERİŞGİN, Boru hattı, s. 164.

ve ekonomik geleceğinin sarsılmasından doğan kayıpların tazminini isteyebilir⁶⁷³. Bu hüküm sözleşme dışı sorumlulukta ve sözleşmeden doğan sorumlulukta uygulanabilir⁶⁷⁴.

Şeye ilişkin zarar, kişiye ait taşınır ve taşınmaz malların yok edilmesi, kaybedilmesi veya hasara uğratılması sonucunu doğuran her olumsuz etki olarak tanımlanır⁶⁷⁵. Salt mal varlığı zararı ise, kişiye ve şeye ilişkin zararlar dışında kalan zararlar olarak tanımlanmaktadır⁶⁷⁶. Bu zararlar, esas olarak sözleşme hukukunda gündeme gelmektedir. Ancak malvarlığını korumasını amaçlayan normların ihlali halinde sözleşme dışı sorumluluk alanında da ortaya çıkmaktadır⁶⁷⁷.

b. Doğrudan Zarar-Dolaylı Zarar- Yansıma Zarar

Zarar verici olayın uygun sonucu olan, bu olayın ilk ve en yakın neticesinden doğan zararlar doğrudan zarardır⁶⁷⁸. Dolaylı zarar ise doğrudan zarara bağlı ve ondan doğan zarardır⁶⁷⁹. Yansıma zarar, aynı fiil ya da olaydan ötürü, asıl zarar gören dışındaki bir kişinin de zarar görmesini ifade etmektedir⁶⁸⁰. Yansıma zararı dolaylı zarardan ayıran

⁶⁷³ EREN, s. 769.

⁶⁷⁴ EREN, s. 769.

⁶⁷⁵ ERİŞGİN, Boru Hattı, s. 165-168; KAPTAN, s. 15-16; AYDIN ÖZDEMİR, Elif, Akit Dışı Sorumlulukta Maddi Zarar ve Tazmini, Ankara 2017, s. 48; ÇAĞLAYAN AKSOY, Pınar, Hukuka ve Ahlaka Aykırılık Unsurları Çerçevesinde Salt Malvarlığı Zararlarının Tazmini, İstanbul 2016, s. 11.

⁶⁷⁶ ÇAĞLAYAN AKSOY, s. 11

⁶⁷⁷ ERİŞGİN, Boru Hattı, s. 167-168.

⁶⁷⁸ EREN, s. 553; TOPUZ, Zarar, s. 70; AYDIN ÖZDEMİR, s. 49.

⁶⁷⁹ KAPTAN, s. 16.

⁶⁸⁰ OĞUZMAN/ÖZ, s. 43; SARAÇ, s. 119; AYDIN ÖZDEMİR, s. 49.

husus, yansıma zararı gören kişi şahıs varlığı ya da mal varlığı ihlal edilen kişiden başka bir kişidir⁶⁸¹. Kural olarak, haksız fiillden doğan sorumlulukta yansıma zarar tazmin edilmemektedir⁶⁸². Bu kuralın istisnaları, TBK m.53/I'de düzenlenen destekten yoksun kalma tazminatı ve m. 56/II'de düzenlenen ağır bedensel zarar veya ölüm halinde zarar görenin yakınlarına da manevi tazminat ödeneceği hükümleridir.⁶⁸³ Ayrıca belirtmelidir ki, normun koruma amacı teorisi uyarınca diğer yansıma zararların da tazmininin mümkün olduğu ifade edilmektedir⁶⁸⁴.

c. Fiili Zarar-Yoksun Kalınan Kar

Maddi zarar bakımından diğer bir ayrım fiili zarar ve mahrum kalınan kar ayrımıdır⁶⁸⁵. Fiili zararda, kişinin malvarlığının aktifinde bir azalma ya da pasifinde bir artma mevcuttur⁶⁸⁶. Kar mahrumiyetinde ise, kişinin elde edebileceği bir kazancı elde edememesi söz konusudur⁶⁸⁷. Örneğin güneş elektrik santralindeki patlama sebebiyle yaralanıp çalışamayan kimsenin kazanç kaybı söz konusu olacaktır⁶⁸⁸.

⁶⁸¹ TOPUZ, Zarar, s. 78.

⁶⁸² ÖZEL, Çağlar, "Sözleşme Dışı Sorumlulukta Yansıma Zarar ve Giderimine İlişkin Bazı Düşünceler", AÜHFD, C. 50, S. 4, 2001, s. 93.

⁶⁸³ AYDIN ÖZDEMİR, s. 49.

⁶⁸⁴ ÖZEL, s. 98; EREN, s. 554; AYDIN ÖZDEMİR, s. 49.

⁶⁸⁵ OĞUZMAN/ÖZ, s. 41; ERİŞGİN, Boru Hattı, s. 161-162; Maddi zarar türlerine ilişkin geniş bilgi için Bkz. TİFTİK, akit dışı, s. 27-29.

⁶⁸⁶ EREN, s. 550; OĞUZMAN/ÖZ, s. 41; TİFTİK, akit dışı, s. 27.

⁶⁸⁷ EREN, s. 550; OĞUZMAN/ÖZ, s. 41; TİFTİK, akit dışı, s. 28.

⁶⁸⁸ Benzer nitelikteki örnek için Bkz. SARAÇ, s. 119.

3. Manevi Zarar

Manevi zararın tanımına ilişkin doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. Bizim de katıldığımız görüşe göre⁶⁸⁹, kişilik değerlerinde, kişinin iradesi dışında meydana gelen eksilme manevi zarar olarak tanımlanmaktadır. Bu görüşe göre, kişilik değerlerine saldırı, objektif bir zarar doğurmaktadır. Bu zararlar da manevi zarar olarak adlandırılmaktadır^{690/691}.

Doktrindeki diğer görüşe göre⁶⁹², manevi tazminattan söz edebilmek için kişilik hakkına saldırılması yeterli değildir. Bu saldırının, zarar görenin sevincinde azalma, iç dengesi ve ruhsal bütünlüğünde bozulma, huzurunu ortadan kaldırma gibi sonuçlar doğurması gerekmektedir. Ancak kişinin ruhsal acı ve ızdırabının derecesi tam olarak ölçülemeyeceği için manevi zararın bu görüşe göre belirlenmesi mümkün değildir⁶⁹³. Bunun yanı sıra, ayırt etme gücüne sahip olmayan kişilerin ve tüzel kişilerin bu görüşe göre manevi tazminat talep etmesi mümkün değildir. Zira, bu kişilerin saldırı sonucunu hissetme imkanları yoktur. Dolayısıyla ruhsal acı ve ızdırıp çekmezler⁶⁹⁴.

⁶⁸⁹ EREN, s. 556. KIRCA, Çiğdem, "Manevi Tazminatın Fonksiyonu ve Niteliği", Yargıtay Dergisi, C. 25, S. 3, 1999, s. 242; Manevi tazminatın tarihçesi için Bkz. ÜNAL, s. 402-406.

⁶⁹⁰ EREN, s. 556; ÜNAL, s. 413.

⁶⁹¹ Doktrinde, belirtilen her iki görüşün de sentezlendiği karma görüş için Bkz. ATLAN KAZAN, s. 44-45

⁶⁹² GÜRSOY, s. 9-10; EREN, s. 556; KAPTAN, s. 14; SARAÇ, s. 120; Doktrinde bu husus subjektif manevi zarar olarak adlandırılmaktadır. (Bkz. KIRCA, s. 245)

⁶⁹³ EREN, s. 557.

⁶⁹⁴ KIRCA, 258-259; ATLAN KAZAN, Hülya, Manevi Zararı Tazmin Yolları (Yayımlanmamış Doktora Tezi), 2015, s. 43-44.

Manevi zarardan bahsedebilmek için şahıs varlığı haklarının ihlal edilmiş olması gerekir⁶⁹⁵. Şahıs varlığı hakları, insana ferdiyet, yeganelik ve onu başka insanlardan ayırt etmeye yarayan özellikleri verir⁶⁹⁶. Dolayısıyla bu haklar bir başkası tarafından iktisap edilemez. Ayrıca bu hakların devir, ferağ veya intikal yoluyla başkasına devredilmesi de mümkün değildir⁶⁹⁷. İnsanın vücudu, sıhhati, hürriyeti, bedeni ve ruhi bütünlüğü, ismi, şöhreti, haysiyeti şahıs varlığı haklarına örnektir⁶⁹⁸. Hemen belirtilmelidir ki maddi bir şeye yönelik saldırılar da, şahıs varlığında eksilmeye yol açabilir. Bu durumda, şahıs varlığında eksilme, maddi şeye duyulan ilgiden kaynaklanır⁶⁹⁹.

Şahıs varlığındaki eksilme sonucu doğan manevi zararın giderilmesi manevi tazminat ödenmesiyle gerçekleşir⁷⁰⁰. Manevi tazminata ilişkin talepler TBK m. 56 ve m. 58 düzenlemelerinde bulunmaktadır.

TBK m. 56 /I hükmüne göre, bedensel bütünlüğü zedelenen kimse lehine uygun bir manevi tazminata hükmedilebilir. TBK m. 56/ II hükmü ise, mağdurun ölümü ya da ağır bedensel zarara uğraması sonucu yakınlarının duyduğu acı ve elemi tatmin etmek için manevi tazminat kararlaştırılabilir. Dolayısıyla yansıma zarar, manevi zarar olarak ortaya

⁶⁹⁵ ÜNAL, s. 411.

⁶⁹⁶ TANDOĞAN, Haluk, "*Şahsiyetin Akit Dışı İhlallere Karşı Korunmasının İşleyiş Tarzı ve Basın Yoluyla Olan İhlallere Karşı Özel Hayatın Korunması*", Şahsiyet, AÜHFD, C. 20, S. 1, 1963, s.8; ÜNAL, S. 412.

⁶⁹⁷ TANDOĞAN, Şahsiyet, s. 8.

⁶⁹⁸ ÜNAL, s. 413.

⁶⁹⁹ ÜNAL, s. 413; KAPTAN, s. 15.

⁷⁰⁰ EREN, s. 805; ÜNAL, s. 413.

çıkıldığında da tazmin edilebilir⁷⁰¹. Zira TBK m. 56/II hükmüne göre zarar görenin veya ölenin yakınlarına uygun bir manevi tazminat ödenebileceği hüküm altına alınmıştır. Kusursuz sorumluluk hallerinde manevi zararın tazmini için failin kusurlu olması aranmamaktadır⁷⁰².

B. TAZMİNATIN BELİRLENMESİ

1. Genel Olarak

Sorumluluk şartları gerçekleştiğinde, zarar görenin zararı, zarar veren tarafından giderilmek zorundadır. Zira tazminatın amacı, zarar görenin, zarar verici olay gerçekleşmemiş olsa malvarlığının bulunacağı duruma getirilmesini sağlamaktır⁷⁰³. Bunun için zararın miktarının belirlenmesi önem arz etmektedir. Zararın belirlenmesinin bir diğer önemi ise, tazminatın üst sınırını zararın oluşturması; dolayısıyla tazminatın belirlenmesine katkı sağlamasıdır⁷⁰⁴.

Tazminatın belirlenmesinde, aksi belirtilmedikçe genel hüküm niteliğindeki TBK m. 50-58 düzenlemeleri uygulanır⁷⁰⁵. TBK m. 50/I hükmü uyarınca göre zararı ispat

⁷⁰¹ SARAÇ, s. 122.

⁷⁰² GÜRSOY, s. 14; KARAÇAY, s. 140-141.

⁷⁰³ EREN, s. 787; KAPTAN, s. 17; KARAÇAY, s. 134.

⁷⁰⁴ EREN, s. 787; KILIÇOĞLU, s.529; ANTALYA, s. 556; TOPUZ, Zarar, s. 194.

⁷⁰⁵ OĞUZMAN/ ÖZ, s. 139; YÜCEL, s. 185; MAZLUM, İsmet, "Tazminat Hükümünün Değiştirilmesi Amacıyla Açılan Davanın Yargılama Hukukundaki Yeri", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 106, 2013, s. 314.

yükümlülüğü zarar gören üzerindedir⁷⁰⁶. Zarar gören, bunu her türlü delille ispatlayabilir⁷⁰⁷. Bazı hallerde zararın miktarının ispatlanması mümkün olmayabilir. Örneğin, zarar gören çalınan çantasındaki miktarı bilmeyebilir. Bu durumda TBK m. 50/II hükmüne göre, hakim zarar görenin ekonomik ve sosyal durumunu gözeterek, hayatın olağan akışına uygun zarar miktarını somut olaya göre hakkaniyete göre tespit etmelidir⁷⁰⁸.

TBK m. 51/I hükmüne göre hakim, durumun gerekleri ve kusurun ağırlığına göre tazminatı belirlemelidir⁷⁰⁹. Dolayısıyla maddi zarar veya manevi zarar belirlenirken, failin yahut mağdurun kusurları dikkate alınmalıdır⁷¹⁰. Failin kusuru ne kadar ağırsa, belirlenecek tazminat miktarı da o kadar fazla olmalıdır⁷¹¹. Buna karşın kusursuz sorumlulukta, kusur zorunlu bir unsur değildir. Bu sebeple kusursuz sorumlulukta failin kusursuz olması tazminatta indirim sebebi yapılamaz⁷¹². Mağdurun kusuru ise, tazminatta indirim sebebi yapılmasını gerektirir. Ancak mağdurun kusuru illiyet bağıını kesecek nitelikte ise fail doğan zarardan sorumlulu tutulamaz⁷¹³.

⁷⁰⁶ TBK m. 50/I düzenlemesi " Zarar gören, zararını ve zarar verenin kusurunu ispat yükü altındadır." şeklindedir.

⁷⁰⁷ MAZLUM, s. 316.

⁷⁰⁸ TOPUZ, Zarar, s. 194; MAZLUM, s. 316.

⁷⁰⁹ AYDIN ÖZDEMİR, s. 99.

⁷¹⁰ ÜNAL, s.435; TOPUZ, Zarar, s. 222.

⁷¹¹ ÜNAL, s. 435.

⁷¹² KARAÇAY, s. 143.

⁷¹³ ÜNAL, s. 436.

Tazminatın belirlenmesinde, yukarıda belirtilen fark kuramı esas alınır⁷¹⁴. Kural olarak, zarar görenin malvarlığında meydana gelen zararın tamamı giderilmelidir⁷¹⁵. Ancak bazı durumlarda tazminattan indirim yapılabilir. Tazminatta indirim yapılabilecek haller TBK m. 52 hükmünde düzenlenmektedir. Bu haller zarar görenin zarar doğuran fiile razı olması, zararın doğmasına veya artmasına sebep olması ve failin durumunu ağırlaştırması olarak belirtilmiştir. Bu hallerin varlığında zararın tamamına failin katlanmasını beklemek hakkaniyete aykırılık teşkil etmektedir⁷¹⁶. Bu sebeple hakim TMK m. 4 uyarınca tazminattan indirim yapabilir⁷¹⁷.

2. Tazminat Hükümünün Değiştirilmesi

Tazminat miktarı belirlenirken, zarar miktarı da belirlenmelidir. Çünkü tazminatın amacı zarar görenin, zararının giderilmesidir⁷¹⁸. Ancak kişinin güneş elektrik santralindeki patlama sonucu uzuv kaybı yaşadığı, tedavi sürecinin birden çok ameliyat gerektirdiği bir durumda zararın hüküm tarihinde belirlenmesi mümkün olmayabilir⁷¹⁹. Bu husus gözetilerek TBK m. 75 hükmünde tazminat hükümünün değiştirilmesine yönelik bir düzenleme yapılmıştır . Bu hükme göre, " *Bedensel zararın kapsamı, karar verme sırasında tam olarak belirlenemiyorsa hâkim, kararın kesinleşmesinden başlayarak iki*

⁷¹⁴ ANTALYA, s. 556; TOPUZ, Zarar, s. 194.

⁷¹⁵ EREN, s. 787.

⁷¹⁶ KARAÇAY, s. 144.

⁷¹⁷ AYDIN ÖZDEMİR, s. 100; KARAÇAY, s. 145.

⁷¹⁸ EREN, s. 787; KAPTAN, s. 17; KARAÇAY, s. 134.

⁷¹⁹ KAZMAZ TEPE, Büşra, "Beden Bütünlüğünün İhlalinden Doğan Tazminat Davalarının Dava Türleri Bakımından İncelenmesi", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 22, S. 2, 2020, s. 1134.

yıl içinde, tazminat hükmünü değiştirme yetkisini saklı tutabilir." Madde hükmünün uygulanabilmesi için bir kimsenin bedensel zarara uğraması gerekmektedir. Ancak bu bedensel zararın kapsamının hüküm anında tam belirlenemiyor olması şartı aranmaktadır⁷²⁰. Bedensel zarar sonucu hem maddi zarar hem manevi zarar gündeme gelebilir⁷²¹. Dolayısıyla manevi tazminat hükmü de TBK m. 75 uyarınca değiştirilebilir⁷²².

Hükme göre, tazminat hükmünün değiştirilmesi için kesinleşmiş bir mahkeme kararının bulunması gerekmektedir. Bu durumda, tazminat hükmünün değiştirilmesi, maddi anlamda kesin hükmün bir istisnasıdır⁷²³. Tazminat hükmünün değiştirilebilmesi için, bu yetki saklı tutulmalıdır. Tazminat hükmünü değiştirme yetkisinin saklı tutulmasına hakim tarafından resen veya taraflardan birinin talebiyle hükmedilebilir⁷²⁴.

Zararın artması durumunda da, zararın azalması durumunda da tazminat hükmünün değiştirilmesi talep edilebilir⁷²⁵. Tazminat hükmünün değiştirilmesinin istenebileceği iki

⁷²⁰ MAZLUM, s. 335.

⁷²¹ MAZLUM, s. 333.

⁷²² KAZMAZ TEPE, s. 1135; MAZLUM, s. 333.

⁷²³ MAZLUM, s. 332.

⁷²⁴ KAZMAZ TEPE, s. 1135.

⁷²⁵ MAZLUM, s. 334.

yıllık sürenin hak düşürücü süre olduğu ifade edilmektedir⁷²⁶. Bu süre, bedensel zararların kapsamının belirlenmesi için yeterli olmadığına dair eleştiriye uğramaktadır⁷²⁷.

3. Geçici Ödemeler

TBK'nin m. 76 hükmünde⁷²⁸ haksız fiil kaynaklı tazminat istemlerinde zarar görene geçici ödeme yapılabileceği düzenlenmiştir⁷²⁹. Geçici ödeme düzenlemesinin amacı, dava süresince zarar görene parasal destek sağlanarak zarar görenin korunmasını sağlamaktır. Aksi halde, tazminat yargılamalarının uzun sürmesi sebebiyle zarar görenin mağduriyeti daha da artar⁷³⁰. Doktrinde geçici ödemelerin hukuki niteliğine yönelik başlıca üç görüş bulunmaktadır.

⁷²⁶ MAZLUM, s. 335.

⁷²⁷ KAZMAZ TEPE, s. 1136.

⁷²⁸ TBK m. 76 hükmü " Zarar gören, iddiasının haklılığını gösteren inandırıcı kanıtlar sunduğu ve ekonomik durumu da gerektirdiği takdirde hâkim, istem üzerine davalının zarar görene geçici ödeme yapmasına karar verebilir. Davalının yaptığı geçici ödemeler, hükmedilen tazminata mahsup edilir; tazminata hükmedilmezse hâkim, davacının aldığı geçici ödemeleri, yasal faizi ile birlikte geri vermesine karar verir. " düzenlemesini içermektedir.

⁷²⁹ TOPUZ, Murat, "6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu Uyarınca Haksız Fiilden Doğan Borç İlişkilerine Dair Yargılamalarda Geçici Ödemeler (TBK m. 76)", Geçici Ödemeler, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi Sempozyumu, 3-4 Haziran 2011, Cevdet Yavuz' Armağan, İstanbul 2012, s. 268.

⁷³⁰ TOPUZ, Geçici Ödemeler, s. 247; ANTALYA, Gökhan, "6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu Madde 76 Düzenlemesi", Geçici Ödemeler, Yaşar Üniversitesi E dergisi, C. 8, S. Özel, 2013, s.188; ANTALYA, s. 633.

Doktrindeki bir görüşe göre⁷³¹, geçici ödeme ihtiyati tedbirin özel bir türüdür. Buna göre davanın haklılığını gösteren olguların ortadan kalkmasıyla, hakim tarafından geçici ödemelerin iadesine karar verilebilir. Ancak doktrinde ihtiyati tedbirin dava açılmadan da talep edilebildiği, geçici ödemede böyle bir imkan bulunmadığı belirtilmektedir. Öte yandan, geçici ödemenin ihtiyati tedbir kararı verilmesini engellemediği de ifade edilmektedir. Bu sebeple geçici ödemenin bir ihtiyati tedbir olmadığı vurgulanmaktadır⁷³².

Doktrindeki bir diğer görüş ise⁷³³, bu kurumun bir ön (geçici) tazminat olduğunu öne sürmektedir. Yargılama sonunda davacının haklı çıkması halinde, ön tazminat nihai tazminata dönüşür. Ancak davacının haksız çıktığı halde, ön tazminatın kanunu faiziyle birlikte geri ödenmesine hükmedilir. Henüz yargılama devam ederken, davalının sorumlu olup olmadığı tespit edilmeden, davalının tazminat borçlusu kabul edilmesinin yargılama esasları ile bağdaşmadığı ifade edilmektedir⁷³⁴.

En nihayetinde, doktrinde geçici ödemenin bir ön ödeme olduğu ileri sürülmektedir. Bu görüşe göre⁷³⁵, geçici ödemeler yargılama sonunda hükmedilecek tazminata mahsuben yapılmaktadır.

⁷³¹ KILIÇOĞLU, s. 548; KILIÇOĞLU YILMAZ, Kumru, "*Geçici Ödemeler*", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 110, 2014, s. 115.

⁷³² ANTALYA, s. 636; ANTALYA, *Geçici Ödemeler*, s. 188.

⁷³³ ÖZ, Turgut, *Yeni Borçlar Kanunu'nun Getirdiği Başlıca Değişiklikler ve Yenilikler*, İstanbul 2011, s. 12.

⁷³⁴ KILIÇOĞLU, s. 548; TOPUZ, *Geçici Ödemeler*, s. 262; ANTALYA, *Geçici Ödemeler*, s. 190.

⁷³⁵ TOPUZ, *Geçici Ödemeler*, s. 268.

Hükme göre, geçici ödeme yapılabilmesi için, zarar gören kişi tarafından zararını haklı gösterecek inandırıcı kanıtlar sunulması ve zarar görenin ekonomik durumunun geçici ödemeyi gerektirmesi şartları bulunmalıdır⁷³⁶. Bu şartların varlığı halinde, hakim resen geçici ödemeye karar veremez. Zarar görenin geçici ödeme talebinde bulunması gerekir⁷³⁷. Talep üzerine TMK m. 4 uyarınca hakim tarafından geçici ödeme yapıp yapılmayacağı değerlendirilir⁷³⁸. Bu talep, karar kesinleşinceye dek kadar birden fazla defa yapılabilir⁷³⁹.

Geçici ödeme talebinin kabulü halinde, geçici ödeme miktarına ve şekline TMK m. 4 uyarınca hakim karar verir. Geçici ödemeye hükmedildiği hallerde, yapılan geçici ödeme yargılama sonunda hükmedilen tazminattan mahsup edilir. Tazminata hükmedilmediği veya hükmedilen tazminatın geçici ödeme miktarından az olduğu hallerde TBK m. 76/II hükmüne göre geçici ödemenin tamamının yahut fazla kısmının iadesi yapılmalıdır⁷⁴⁰. Bu açıklamalar ışığında güneş elektrik santrali işletilmesinden kaynaklı haksız fiil sorumluluğu doğuran hallerde, belirtilen şartların gerçekleşmesi halinde geçici ödeme yapılmasına karar verilebilir.

⁷³⁶ EREN, s. 805; ANTALYA, s. 339-640; ANTALYA, Geçici Ödemeler, s. 191-194; AYDIN ÖZDEMİR, s. 130.

⁷³⁷ ANTALYA, s. 637; AYDIN ÖZDEMİR, s. 130.

⁷³⁸ AYDIN ÖZDEMİR, s. 130.

⁷³⁹ ANTALYA, s. 637.

⁷⁴⁰ ANTALYA, s. 643.

C. AYNI ZARARDAN BİRDEN FAZLA KİŞİNİN SORUMLULUĞU

1. Genel Olarak

Haksız fiilden doğan zarardan birden fazla kişinin, sorumlu tutulması mümkündür⁷⁴¹. Böyle bir durumda sorumluların hangi miktarda zararı tazmin yükü altında olacağı ve sorumlular arasındaki ilişki TBK m. 61 ve m. 62 hükümlerinde düzenlenmektedir⁷⁴². Her iki hüküm de "*müteselsil sorumluluk*" ortak başlığı altında bulunmaktadır. TBK m. 61 hükmü, sorumlu kişilerin iç ilişkilerine; TBK m. 62 hükmü ise sorumlu kişilerin iç ilişkilerine yönelik düzenlemeler içermektedir⁷⁴³. Bu düzenlemeler güneş elektrik santrali işletilmesinden doğan haksız fiil kapsamındaki zararların tazmininde de uygulanmalıdır.

2. TBK m. 61 Hükmü

TBK m. 61 düzenlemesinde "*Birden çok kişi birlikte bir zarara sebebiyet verdikleri veya aynı zarardan çeşitli sebeplerden dolayı sorumlu oldukları takdirde, haklarında müteselsil sorumluluğa ilişkin hükümler uygulanır.*" düzenlemesi bulunmaktadır. Buna göre, birlikte bir zarara sebebiyet verme veya aynı zarardan çeşitli sebeplerle sorumlu olma durumlarında müteselsil sorumluluk gündeme gelmektedir⁷⁴⁴. Meydana gelen zarardan birden çok kişinin aynı veya farklı nedenlerle sorumlu olması durumunda, zarar

⁷⁴¹ EREN, s. 836; KILIÇOĞLU, s. 570; OĞUZMAN/ÖZ, s. 298.

⁷⁴² KILIÇOĞLU, s. 571; AKARTEPE, s. 185-186.

⁷⁴³ OĞUZMAN/ÖZ, s. 300.

⁷⁴⁴ EREN, s. 837; OĞUZMAN/ÖZ, s. 301.

görenin bu kişilerin tamamından talepte bulunabilmesi müteselsil sorumluluk olarak adlandırılmaktadır⁷⁴⁵.

TBK m. 61 hükmüne göre iki durumda müteselsil sorumluluk gündeme gelmektedir⁷⁴⁶. Birinci durumda, farklı kişiler birlikte bir zarara sebebiyet vermektedir⁷⁴⁷. Bu durumda, birden çok kişinin haksız fiilin işlenmesine katılmaları gerekmektedir. Bu katılma ortak kusur olarak adlandırılmaktadır⁷⁴⁸. Birlikte zarar veren kişilerin asıl fail mi, yardımcı mı, teşvik eden mi olduğu veya ortak kusura katılma paylarının ne olduğu önem arz etmemektedir. Her bir sorumlu zararın tamamından sorumlu tutulmaktadır⁷⁴⁹.

İkinci durumda ise, kişiler birbirinden bağımsız olarak farklı sebeplerle sorumlu olmaktadır. Kusur sorumluluğu, kusursuz sorumluluk ve sözleşme sorumluluğu birbirinden farklı sebeplerdir⁷⁵⁰. Aynı zarardan farklı sebeplerle sorumlulukta, sorumluların birbirlerinin davranışlarından haberdar olmaları veya bu davranışlarının birbirine bağlı olması şartı aranmamaktadır⁷⁵¹.

⁷⁴⁵ AŞIK ZERDALI, Sebanur, Müteselsil Sorumlulukta Zarar Verenlerin Birbirine Karşı Rücu İlişkisi, Ankara 2021, s. 19; OĞUZMAN/ÖZ, s. 298; ANTALYA, s. 659.

⁷⁴⁶ OĞUZMAN/ÖZ, s. 300-301.

⁷⁴⁷ OĞUZMAN/ÖZ, s. 301; ŞAHİN CANER, s. 106-107.

⁷⁴⁸ EREN, s. 837; ŞAHİN CANER, Ayşenur, Türk Borçlar Kanununda Müteselsil Borçluluk, İstanbul 2017, s. 107.

⁷⁴⁹ OĞUZMAN/ÖZ, s. 303; AKARTEPE, s. 186; ŞAHİN CANER, s. 115

⁷⁵⁰ ŞAHİN CANER, s. 108.

⁷⁵¹ OĞUZMAN/ÖZ, s. 304.

Her iki durumda da, zararın bölünemeyen tek bir zarar olması, sorumluluk sebeplerinin gerçekleşmesi, hukuka aykırılık ve illiyet bağı şartları aranmaktadır⁷⁵². Zararın bölünememesi, herhangi bir sorumluluk sebebiyle zararın belli bir miktarı arasında bağlantı kurulamamasıdır. Dolayısıyla her bir sorumluluk sebebi zararın tümü bakımından zorunludur. Müteselsil sorumluluk için üçüncü kişileri koruyan bir mutlak hakkın veya davranış normunun ihlali bulunmalıdır. Bu ihlal sonucu zarar ortaya çıkmasıyla hukuka aykırılık unsuru gerçekleşmiş olur. Müteselsil sorumluluk sebepleri ile meydana gelen zarar arasında illiyet bağı bulunmalıdır⁷⁵³.

3. TBK m. 62 Hükümü

TBK m. 62 hükmü, " *Tazminatın aynı zarardan sorumlu müteselsil borçlular arasında paylaştırılmasında, bütün durum ve koşullar, özellikle onlardan her birine yüklenebilecek kusurun ağırlığı ve yarattıkları tehlikenin yoğunluğu göz önünde tutulur. Tazminatın kendi payına düşeninden fazlasını ödeyen kişi, bu fazla ödemesi için, diğer müteselsil sorumlulara karşı rücu hakkına sahip ve zarar görenin haklarına halef olur.*" düzenlemesini içermektedir. Bu hüküm ise müteselsil sorumluların iç ilişkilerine yönelik bir düzenlemedir. Buna göre haksız fiilden doğan zararlarda, müteselsil sorumluların birbirlerine rücu haklarının olup olmadığı ve miktarı hakim tarafından belirlenmelidir⁷⁵⁴.

⁷⁵² YAĞCIOĞLU, Ali Haydar, Haksız Fiil Sebebiyle Aynı Zarardan Birden Fazla Kimsenin Müteselsil Sorumluluğu, Ankara 2014, s. 50-66; ŞAHİN CANER, s. 106.

⁷⁵³ YAĞCIOĞLU, s. 62.

⁷⁵⁴ KURT, Leyla Müjde, "Haksız Fiil Sonucu Oluşan Zarardan Birden Çok Kişinin Sorumlu Olduğu Hallerde Rücu Talebinin Tabi Olduğu Zamanaşımı", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, C. 0, S. 95, 2011, s. 150-151.

Hakim bu belirlemeyi yaparken bütün durum ve koşulları, tarafların kusuru ve yarattıkları tehlikeleri gözetmelidir⁷⁵⁵.

Hükümde geçen rücu hakkı, başkasına ait borcu ifa eden kişinin, ifa ettiği borcu, asıl borçludan isteyebilmesini sağlayan haktır⁷⁵⁶. Bu hak, özünde bir alacak hakkıdır. Hemen belirtilmelidir ki, bu hak alacaklıdan borçluya geçen bir talep olan halefiyetten farklılık arz etmektedir. Çünkü rücu hakkı, rücu edilen ile rücu eden arasında doğan yeni bir haktır⁷⁵⁷. Buna karşın, bağımsız bir alacak hakkı olan rücu hakkı TBK m. 62/II hükmündeki halefiyet esası ile güçlendirilmiştir⁷⁵⁸.

4. TBK m. 61 ve. m.62 Hükümlerinin Sonuçları

Müteselsil sorumlulukta zararın bir kısmı veya tamamı, sorumluların her birinden talep edilebilir⁷⁵⁹. Zararın tamamı tazmin edilene dek tüm sorumluların sorumluluğu devam etmektedir⁷⁶⁰. Bu bakımdan müteselsil sorumluluğun, zarar görene teminat sağlama işlevi bulunmaktadır. Zira, sorumlular arasında ekonomik gücü yerinde olmayan kişiler bulunabilir. Bu durumda, zarar gören ekonomik bakımdan güçlü kişilerden

⁷⁵⁵ KILIÇOĞLU, s. 577; AKARTEPE, s. 186; KURT, s. 151.

⁷⁵⁶ ANTALYA, s. 668; YAĞCIOĞLU, s. 250; AŞIK ZERDALİ, s. 50.

⁷⁵⁷ ANTALYA, s. 668; AŞIK ZERDALİ, s. 50.

⁷⁵⁸ ANTALYA, s. 669.

⁷⁵⁹ EREN, s. 843; YAĞCIOĞLU, s. 7; AŞIK ZERDALİ, s. 19; ŞAHİN CANER, s. 103.

⁷⁶⁰ YAĞCIOĞLU, s. 7.

zararının tamamının giderilmesini talep edebilir⁷⁶¹. Ayrıca müteselsil sorumluluk zarar görene ispat ve zararını tazmin kolaylığı sağlamaktadır⁷⁶².

Müteselsil sorumlulukta sorumlu kişinin, zarar görenin diğer sorumlulara başvurmasını talep etme hakkı yoktur. Ancak zarar görene karşı ortak defiler ve şahsi defiler ileri sürmek mümkündür⁷⁶³. Zarar görenin rızası, ortak kusur gibi ortak defilerin müteselsil sorumlulardan her biri tarafından ileri sürülebileceği kabul edilmektedir⁷⁶⁴. Şahsi defilerin, zarar görene karşı ileri sürülüp sürülmeyeceği ise tartışmalıdır.

Doktrinde bir görüşe göre⁷⁶⁵, şahsi defiler zarar görene karşı ileri sürülemez. Aksi halde, zararın ortaya çıkmasında kusuru en fazla olan kişilerin borç ödemeden aciz olmaları halinde, zarar görenin zararın bir kısmına katlanma ihtimali doğar. Bunun yanı sıra, müteselsil sorumluluktaki amaç zarar görenin tam olarak tatmin edilmesini sağlamak olduğu ifade edilmektedir. Buna göre şahsi defiyi ileri süremeyen sorumlu, ödediği fazla kısmı diğer sorumlulara rücu edebilir.

Doktrinde diğer bir görüşe göre⁷⁶⁶, şahsi defiler zarar görene karşı ileri sürülebilir. Zarar verinin sırf yanında başkaları da olduğu için normalde sorumlu olacağı tazminat

⁷⁶¹ YAĞCIOĞLU, s. 40.

⁷⁶² ŞAHİN CANER, s. 116.

⁷⁶³ ŞAHİN CANER, s. 117.

⁷⁶⁴ EREN, s. 844; ANTALYA, s. 662; ŞAHİN CANER, s. 117.

⁷⁶⁵ Detaylı Bilgi İçin Bkz. EREN, s. 834 vd.

⁷⁶⁶ EREN, s. 845; ANTALYA, s. 663; ŞAHİN CANER, s. 120.

miktının fazlasından sorumlu olması hakkaniyete uygun değildir. Üstelik zarar gören tazmin edilemeyen zararını diğer sorumlulardan talep etme hakkına sahiptir.

Rücu hakkının kullanılmasına yönelik zamanaşımı TBK m. 73 hükmünde düzenlenmektedir. Belirtilen hükümde iki yıllık ve on yıllık zamanaşımı süreleri öngörülmektedir. Hükümde belirtilen iki yıllık zamanaşımının işlemeye başlaması için iki şart bulunmaktadır⁷⁶⁷. Birinci şart, zarar görenin zararının tamamen giderilmesidir. Zararın tamamen giderildiği an, zararın giderilmesine yönelik hükmün verildiği tarih veya zararın giderilmesine yönelik işlemlerin yapıldığı tarih değil; ödemenin fiilen gerçekleştirildiği tarihtir⁷⁶⁸. İkinci şart ise, rücu edilebilecek kişinin öğrenilmesidir. Rücu edilebilecek birden fazla kişi olduğu durumlarda, rücu talebine ilişkin zamanaşımı başlangıcı farklı tarihlerde olabilir⁷⁶⁹. Hükümde belirtilen on yıllık zamanaşımı süresi ise, müteselsil borçlunun alacaklının zararını tamamen giderdiği tarihten itibaren işlemeye başlamaktadır⁷⁷⁰.

5. Yapı Malikinin Sorumluluğuna Yönelik TBK m. 69/III Hükümünün Değerlendirilmesi

Zarar görene, TBK m. 69 maddesi uyarınca tazminat ödeyen yapı maliki, intifa hakkı veya oturma hakkı sahibi kişiler, tazminat ödenmesine sebep olan kişilere rücu

⁷⁶⁷ KURT, s. 152.

⁷⁶⁸ KURT, s. 152.

⁷⁶⁹ KURT, s. 153.

⁷⁷⁰ Doktrinde bu tercihin isabetli olduğu belirtilmektedir. Rücu alacağına ilişkin zamanaşımının fiili ödeme tarihinden önce başladığı bir tercihte, zarar görenin zararı tazmin edilmeden önce rücu alacağının zamanaşımına uğrayabileceği belirtilmektedir. (Bkz. KURT, s. 154)

edebilirler. Bu durum m. 69/III hükmünde düzenlenmiştir. Buna göre, "*Sorumluların, bu sebeplerle kendilerine karşı sorumlu olan diğer kişilere rücu hakkı saklıdır.*" TBK m. 69/III hükmü ile yapı malikine tanınan bu rücu hakkı ile katı bir kusursuz sorumluluk hali olan yapı malikinin sorumluluğunun biraz olsun yumuşatıldığı ifade edilmektedir⁷⁷¹. Hükümde bahsedilen sorumlu olan diğer kişiler, binanın yapımındaki bozukluk veya bakımındaki eksiklik sebebiyle malike karşı sorumlu olan kişilerdir. Yapıyı ayıplı yapan yüklenici veya ayıplı satan malik, yapıya bakma görevini bulunan kiracı, intifa veya oturma hakkı sahibi kişi sorumlu kişilere örnek verilebilir⁷⁷².

Müşterek mülkiyet, paylı mülkiyet veya kat mülkiyeti hallerinde, zararın tamamını ödeyen malik diğerlerine payları oranında rücu edebilir⁷⁷³. Eklentilerin verdiği zarardan eklenti maliki değil, asıl yapının maliki sorumludur. Bu durumda zararı ödeyen malikin eklenti malikine rücu hakkı vardır⁷⁷⁴.

TBK m. 69/III hükmündeki rücu hakkının TBK m. 62/II hükmünde rücu hakkından farklı olduğunu belirtmek gerekmektedir. Zira, TBK m. 62 hükmüne göre rücu edilebilecek kişiler, tazminatı ödeyen kişiyle birlikte müteselsil sorumludur. Ancak TBK m. 69/III hükmüne göre rücu edilebilecek kişilerin zarar görene karşı sorumluluğu bulunmamaktadır⁷⁷⁵.

⁷⁷¹ ERTEN, s. 259.

⁷⁷² EREN, s. 679; ŞAHİN CANER, s. 147.

⁷⁷³ ŞAHİN CANER, s. 147.

⁷⁷⁴ ŞAHİN CANER, s. 147-148.

⁷⁷⁵ ŞAHİN CANER, s. 148.

6. Genel Tehlike Sorumluluğuna Yönelik TBK m. 71/I Hükümünün Değerlendirilmesi

Önemli ölçüde tehlike arz eden işletmenin tipik tehlikesinden kaynaklanan zararlardan işletme sahibi ve işleten müteselsil sorumludur⁷⁷⁶. İşletme sahibi organizasyon ya da ekonomik yönden işletmeyi kontrolünde bulunduran kişidir. İşleten ise, tehlikeli işletmeyi kendi hesabına işleten kişidir⁷⁷⁷. Bu müteselsil sorumluluğun temelinde menfaat ve hakimiyet ilkeleri bulunur⁷⁷⁸. Bu sorumlu kişilerin gerçek kişi, özel hukuk tüzel kişisi veya kamu hukuk tüzel kişisi olması mümkündür⁷⁷⁹.

İşletme sahibi ile işleten aynı veya farklı kişiler de olabilir. İşletmenin kiralama, intifa hakkı temin etme veya hukuka uygun bir izin alma yoluyla işletilmesi mümkündür⁷⁸⁰. Bu durumda müteselsil sorumluluk söz konusu olur⁷⁸¹. Örneğin Elektrik Piyasası Kanununda belirtildiği üzere lisanslı güneş elektrik santrallerinin işletilmesi bizzat malik tarafından yapılabileceği gibi, finansal kiralama veya kiralama yoluyla malik olmayan başka bir kişi tarafından da yapılabilir⁷⁸². Buna göre lisanslı güneş elektrik

⁷⁷⁶ EREN, s. 528; KILIÇOĞLU, s. 471; YÜCEL, s. 201; SARAÇ, s. 116.

⁷⁷⁷ ALPER, 210; SARAÇ, s. 114.

⁷⁷⁸ SARAÇ, s. 113.

⁷⁷⁹ AKKAYAN YILDIRIM, s. 211.

⁷⁸⁰ SARAÇ, s. 114.

⁷⁸¹ KILIÇOĞLU, s. 471.

⁷⁸² EPK m. 3/pp “Üretim şirketi: Sahip olduğu, kiraladığu, finansal kiralama yoluyla edindiği veya işletme hakkını devraldığu üretim tesisi ya da tesislerinde elektrik enerjisi üretimi ve ürettiği elektriğin satışıyla iştigal eden özel hukuk hükümlerine tabi tüzel kişiyi ifade eder.” ; EPLY m. 3/c maddesinde de Elektrik Piyasası Lisans Yönetmeliğinin 3/c maddesinde üretim tesisine sahip bir tüzel kişinin lisansı kapsamındaki

santrali işleten kimse, malik olabileceği gibi santrali kiralama yoluyla da işletebilir. Birinci durumda işletme sahibi ve işleten sıfatlarının birleştiği kişi sorumluyken, ikinci durumda işletme sahibi ve işleten müteselsil sorumludur.

D. KUSURSUZ SORUMLULUKTA KUSURUN ETKİSİ

Kusursuz sorumlu kişinin, zarar doğumunda kusuru bulunabilir. Buna munzam (ek) kusur denilmektedir⁷⁸³. Örneğin yapımında bozukluk bulunan arazi tipi bir güneş elektrik santralinde, malikin kusurlu hareketiyle devrilen panellerin altında kişi TBK m. 69 uyarınca sorumluluğu bulunur. Kusurlu davranış bu olayda munzam kusur olarak değerlendirilir⁷⁸⁴.

üretim tesisini, devir, kiralama veya satış suretiyle kullanım hakkının değişmesine sebep olacak işlemleri ancak kurul izni ile yapabileceğini belirtilmektedir.

⁷⁸³ ACAR, Bülent: “Yargıtay’ın Ek Kusurun Giderimle İlgili Olarak Birlikte Kusuru Etkilemesi İşlevini Tanımazlığı Görüşünün Eleştirisi”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S.3, 1991, s.342; KILIÇOĞLU, s. 417; TİFTİK, s. 44.

⁷⁸⁴ Benzer nitelikteki örnek için Bkz. OĞUZMAN/ ÖZ, s. 297.

Munzam kusurun varlığı, kurtuluş kanıtı getirilerek veya illiyet bağıını kesen sebeplerin varlığı hallerinde sorumluluktan kurtulmayı engellemektedir⁷⁸⁵. Nitekim Yargıtay da bu görüştedir⁷⁸⁶.

Zarar görenin kusuru TBK m. 52 düzenlemesi uyarınca tazminat miktarının belirlenmesinde göz önünde tutulmaktadır. Ancak munzam kusurun varlığı halinde zarar

⁷⁸⁵ TANDOĞAN, Sözleşme Dışı, s. 8; TİFTİK, s. 45; Munzam kusurun varlığı halinde, “kusursuz sorumlu kişi, dikkat ve özen ilkesine dayanan kusursuz sorumluluk hallerinde kurtuluş kanıtı getirerek; tehlike esasına dayanan kusursuz sorumluluk hallerinde ise, “ zarar görenin ya da üçüncü kişinin ağır kusuruna dayanan” illiyet bağıını kesen sebeplere başvurarak sorumluluktan kurtulamayacaktır. ” (KILIÇOĞLU, s. 323); SARIHAN, s. 1189; ACAR, s. 342-343.

⁷⁸⁶ "Bina veya imal olunan eser malikinin sorumlu tutulabilmesi için kusuru aranmaz. Ancak, aynı zamanda kusuru varsa, bu kusur munzam (ek) kusur olarak gözönünde tutulur. Munzam kusur halinde, kusursuz sorumlu kişi illiyet bağıını kesen sebeplere dayanarak sorumluluktan kurtulamayacağı gibi tazminat miktarının takdirinde bu kusur gözönünde tutulabilecektir. ... Hal böyle olunca, mahkemece; kusursuz sorumlu olan davalı şirketin, munzam kusuru nedeniyle illiyet bağıını kesen sebeplere dayanarak sorumluluktan kurtulamayacağı, buna bağlı olarak munzam kusur dikkate alınmak suretiyle davalı şirketin tazminle yükümlü olduğu zarar tutarının belirlenmesi gerekirken, delillerin yanlışlı değerlendirilmesi sonucu istemin tümünden reddine karar verilmesi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir. " (Bkz. Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin 16.04.2019 tarihli ve 2018/4255 E., 2019/3401 K. sayılı kararı, KİBB); “ Zira olayın meydana geldiği trafo binasının kapısının kişilerin girişini engelleyecek biçimde güvenli olmadığı (kilit gibi) anlaşıldığına göre davalının olayda kusurunun bulunduğu sabittir. Bu durumda, davalının en küçük bir kusurunun bulunması dahi illiyet bağıını kesmeyeceğinden davalı sorumluluktan kurtulamaz. Bu durumda, zarar görenin kusuru oranında tazminattan indirim yapılarak hüküm kurulması gerekir.” (Bkz. Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin 19.12.2019 tarihli ve 2019/3295 E., 2019/10328 K. sayılı kararı, KİBB.)

görenin kusuru tazminatta indirim sebebi olarak kabul edilmemektedir⁷⁸⁷. Ayrıca munzam kusuru olan kişi, zarar gören kişiye karşı sorumsuzluk anlaşmasına dayanmamaktadır⁷⁸⁸.

E. KUSURSUZ SORUMLULUK HALLERİ BAKIMINDAN ZARARI TAZMİN YÜKÜMLÜLÜĞÜ

1. Genel Tehlike Sorumluluğu Bakımından

TBK m. 71/I düzenlemesinde, önemli ölçüde tehlike arz eden bir işletme faaliyeti sonucu meydana gelen zarardan bahsedilen işletmenin sahibinin ve işletenin sorumluluğu düzenlenmektedir. TBK m. 71/IV hükmünde ise önemli ölçüde tehlike arz eden bir işletmenin faaliyetine hukuk düzenince izin verilmiş olsa bile, zarar görenlerin zararlarının uygun bir bedelle denkleştirilmesini talep edebilecekleri belirtilmektedir. TBK m. 71/IV hükmünde, “*faaliyetine hukuk düzenince izin verilmiş*” işletmelerden ve zararın “*denkleştirilmesinden*” bahsedilmesi farklı yorumlara yol açmaktadır.

KILIÇOĞLU’na göre işletme faaliyetinin izinle yapılmış olması ile olmaması arasında zarardan sorumluluk bakımından fark bulunmaktadır. TBK m. 71/IV hükmüne göre faaliyetlerini izne tabi olarak yürüten işletme sorumluları ile zarar görenler arasında zaruret haline benzeyen bir sorumluluk mevcut olup; zararın tazmininde fedakarlığın

⁷⁸⁷ACAR, s. 343; KILIÇOĞLU, s. 417; ANTALYA, s. 310; YÜCEL, s. 183.

⁷⁸⁸ KILIÇOĞLU, s. 324.

denkleştirilmesi gündeme gelmelidir. Ancak işletme faaliyetinin izinsiz yapılması durumunda zararın tamamından sorumlu olunması gerekmektedir⁷⁸⁹.

AKKAYAN YILDIRIM'a göre TBK m. 71/I hükmü de 71/IV hükme de faaliyetine izin verilen işletmelerine yönelik düzenlemelerdir. Buna karşın, m. 71/I hükmünde tehlike sorumluluğu; TBK m. 71/IV hükmünde fedakarlığın denkleştirilmesi ilkesine dayanan bir sorumluluk öngörülmektedir. Yazara göre, "faaliyetine hukuk düzenince izin verilmiş" ifadesinden, işletmenin faaliyetine izin verilirken öngörülen zararlara izin verildiği anlaşılmalıdır. Bu bağlamda yazar, işletme kazaları sonucu ortaya çıkan öngörülmemiş zararların m. 71/I uyarınca tam tazmin edilmesi gerektiğini; işletmenin faaliyetine izin verildiği esnada öngörülmüş olan olağan işletme zararlarının ise m. 71/IV uyarınca fedakarlığın denkleştirilmesi uyarınca denkleştirilmesi gerektiğini ileri sürmektedir⁷⁹⁰.

YÜCEL'e göre yasa koyucu m. 71/IV hükmü ile faaliyetleri hukuk düzenince izin verilmiş işletmeler için dahi sorumluluğun doğacağını vurgulamak istemiştir⁷⁹¹. Dolayısıyla faaliyeti izinle yapılmış olan veya yapılmamış olan işletmeler arasında bir ayrım bulunmamaktadır. Yazara göre fedakarlığın denkleştirilmesi hukuka uygun zararlara tamamıyla zarar görenin katlanmaması amacıyla öngörülmüş bir kurumdur. Tehlike sorumluluğunda ise herhangi bir hukuka uygunluk sebebi mevcut değildir.

⁷⁸⁹ KILIÇOĞLU, s. 470-471; Aynı doğrultuda görüşler için (Bkz. SARIHAN, s. 1187; AKINTÜRK/ATEŞ, s. 104.); TBK m. 71/I ve m. 71/IV düzenlemesindeki ayrımın işletmelerin faaliyetine izin verilmiş veya izin verilmemiş olmasından kaynaklanmadığı görüşü için Bkz. SARAÇ, s. 70.

⁷⁹⁰ AKKAYAN YILDIRIM, s. 211-219.

⁷⁹¹ Benzer görüş için Bkz. ÜÇİŞİK, s. 141; AKARTEPE, s. 170.

Dolayısıyla uygun bedelle denkleştirme ifadesi, fedakarlığın denkleştirilmesi esasını ifade etmemektedir. Yasa koyucu “uygun bedelle denkleştirme” ifadesini bilinçli olarak kullanmamıştır. Dolayısıyla burada örtülü bir kanun boşluğu vardır. Bu boşluk teleolojik redüksiyon yöntemiyle, “uygun bedelle denkleştirme” ifadesinin “giderilme” olarak anlaşılması suretiyle doldurulmalıdır⁷⁹².

OĞUZMAN/ ÖZ, m. 71/IV hükmünün iki şekilde yorumlanabileceği görüşündedir. Birinci yoruma göre denkleştirilme ifadesi ile fedakarlığın denkleştirilmesi ilkesine göre sorumluluğun kast edilmektedir. İkinci yoruma göre ise yasal izne rağmen kusursuz sorumlu failin ödeyeceği tazminatta indirim yapılması gerekmektedir.⁷⁹³

TBK m. 71/IV hükmünü fedakarlığın denkleştirilmesi olarak yorumlayan görüş eleştirilmektedir. Bu eleştirilerde fedakarlığın denkleştirilmesinden söz edebilmek için hukuka uygun bir zararın gerektiği ifade edilmektedir. Tehlikeli işletme faaliyetine izin verilmesinin ise riskin gerçekleşmesi sonucu meydana gelen zararı hukuka uygun hale getirmeyeceği vurgulanmaktadır⁷⁹⁴. Nitekim tehlikeli faaliyetine izin verilen işletmenin kişilerin yaşam, sağlık, vücut bütünlüğü değerlerine zarar verdiği hallerde, bu zararların TBK m. 71/IV kapsamında değerlendirilmesi olanaklı olmadığı belirtilmektedir. Çünkü yaşama hakkı bütün menfaatlerden üstündür. Bu sebeple zarar beden bütünlüğü üzerinde çıkmışsa fedakarlığın denkleştirilmesi söz konusu olamaz⁷⁹⁵.

⁷⁹² YÜCEL, s. 189-194; aynı doğrultuda bkz. SARAÇ, s. 74-75.

⁷⁹³ OĞUZMAN/ÖZ, s. 199; aynı doğrultuda Bkz. AKARTEPE, s. 171.

⁷⁹⁴ SARAÇ, s. 69.

⁷⁹⁵ AKKAYAN YILDIRIM, s. 218.

Bunun yanı sıra fedakarlığın denkleştirilmesi ilkesinde zarar öngörülelebilmektedir. Buna karşın daha üstün bir menfaat için müdahalenin devam ettirilmektedir. Ancak tehlike sorumluluğunda zarar öngörülememektedir. Öngörülemeyen bir zarara, zarar görenin katlanmasının beklemenin ise hakkaniyete aykırı bir duruma sebep olacağı ifade edilmektedir⁷⁹⁶. Bu nedenlerle m. 71/IV düzenlemesinin fedakarlığın denkleştirilmesi ilkesine dayalı bir tazmin öngördüğüne ilişkin hükümlerin tehlike sorumluluğuna uygun düşmeyeceği belirtilmektedir⁷⁹⁷.

Maddedeki düzenlemenin fedakarlığın denkleştirilmesi ilkesine dayanan bir sorumluluk veya tazminat olarak kabulü arasındaki pratik fark, fedakarlığın denkleştirilmesinde zarar görene daha az ödeme yapılacak olmasıdır⁷⁹⁸. Biz de TBK m. 71/IV düzenlemesinin fedakarlığın denkleştirilmesi ilkesine dayandığı görüşündeyiz. Nitekim idarenin ruhsatına dayanan, ülke ekonomisine büyük katkı sağlayan, her türlü önlem alınan bir işletmenin sebep olduğu zarara ne tamamen işletme sahibi ne de zarar gören katlanmalıdır⁷⁹⁹. Buna göre faaliyetini hukuk düzenince verilmiş bir güneş elektrik santralinin verdiği zararlar fedakarlığın denkleştirilmesi ilkesi uyarınca uygun bir bedelle

⁷⁹⁶ YILMAZ, Tehlike, s. 109-110.

⁷⁹⁷ “.. tehlike sorumluluğunun söz konusu olduğu hallerde, işletme faaliyete hukuka uygun yürütülmekte ortaya çıkan sonuç hukuka aykırı nitelik taşımaktayken; fedakarlığın denkleştirilmesi ilkesine dayanan sorumluluğun söz konusu olduğu hallerde ise hem tehlikeli addedilen işletme faaliyeti hem de bu müdahale neticesinde ortaya çıkan sonuç hukuka uygun sayılmaktadır.” (Bkz. AKKAYAN YILDIRIM, s. 213-214.)

⁷⁹⁸ OĞUZMAN/ ÖZ, s. 199.

⁷⁹⁹ YILMAZ, Sebep, s. 573.

denkleştirilmelidir. Faaliyetine hukuk düzenince izin verilmemiş bir güneş elektrik santralının verdiği zararların ise tamamen tazmin edilmesi gerekmektedir.

Tehlike sorumluluğu şartları gerçekleştiğinde tazminat sonucu doğmaktadır. Tazminatın takdiri hakkında Türk Borçlar Kanunu genel hükümler aksine bir hüküm bulunmadıkça TBK m. 71 hakkında da uygulanmaktadır⁸⁰⁰. Tehlike sorumluluğu, tipik tehlikenin gerçekleşmesi sonucu meydana gelen maddi ve manevi⁸⁰¹ zararların tazminini gerektirmektedir⁸⁰².

Doktrinde salt malvarlığı zararlarının tehlike sorumluluğu kapsamında tazmin edilemeyeceğini belirtilmektedir. Zira salt malvarlığı zararlarının tazmini için, bu zararların korunmasını amaçlayan özel bir normun bulunması gerekmektedir. TBK m. 71 bakımından böyle bir amaçtan söz edilemeyeceğinden salt malvarlığı zararlarının tazmini mümkün bulunmamaktadır⁸⁰³.

Yansıma zararın da tehlike sorumluluğu kapsamında tazmin edilmesi gerektiği ifade edilmektedir⁸⁰⁴. Buna göre güneş elektrik santralindeki yüksek akımdan dolayı vefat

⁸⁰⁰ YÜCEL, s. 185; ALPER, s. 228.

⁸⁰¹ ALPER, s. 240-241.

⁸⁰² SARAÇ, s. 117 vd.

⁸⁰³ ALPER, s. 233.

⁸⁰⁴ SARAÇ, s. 120.

eden bir kişinin eşi ve çocukları destekten yoksun kalma tazminatı talep edebilir⁸⁰⁵. Zira TBK m. 56/II düzenlemesinde de bu talebe izin verilmektedir.

2. Çevreyi Kirletenin Sorumluluğu Bakımından

Kirlenme sebebiyle, kişilerin malvarlığında ve şahıs varlığında meydana gelen zararları tazmin yükümlülüğü doğar⁸⁰⁶. Sorumluluk hem maddi hem manevi zararları kapsar⁸⁰⁷. Doktrinde salt mal varlığı zararların da ÇK m. 28 kapsamında tazmin edileceği öne sürülmektedir⁸⁰⁸.

Gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri ÇK m. 28 uyarınca zararlarının giderilmesini talep edebilir⁸⁰⁹. Zararı ispat yükü zarar gören üzerindedir⁸¹⁰. Sorumluluğun sınırı Çevre Kanunu'nun amacı çerçevesindeki uğranılan zararlardır. Normun koruma amacını aşan zararlar Borçlar Kanununa göre tazmin edilir⁸¹¹.

⁸⁰⁵ Hukuka aykırı bir fiil sonucu ölen kişinin eşi ve çocuklarının destekten yoksun kalma zararlarının tazminini isteyebilecekleri yönünde Bkz. OĞUZMAN/ÖZ, s. 43.

⁸⁰⁶ ATEŞ, s. 77; GÜDÜK, s. 81; GÜNEŞ, s. 315-316.

⁸⁰⁷ YÜCE, s. 151; ALICA, s. 57; YOKUŞ SEVÜK, Handan, Çevre Hukuku, Ankara 2017, s. 224; GÜNEŞ, s. 316.

⁸⁰⁸ YÜCEL, s. 152.

⁸⁰⁹ GÜDÜK, s. 82; BADUR, s. 114; YOKUŞ SEVÜK, s. 224.

⁸¹⁰ ÇAKIRCA, s. 85; BADUR, s. 114.

⁸¹¹ YÜCE, s. 152.

ÇK m. 28 düzenlemesi kusura dayanmayan bir sorumluluk öngördüğünden, kusurun derecesi tazminat miktarının belirlenmesinde değerlendirilmez. Ancak sorumlunun kusuru da varsa, tazminatta indirim sebepleri dikkate alınmaz⁸¹².

Çevreye verilen zarardan dolayı talepler “...zarar görenin zararı ve tazminat yükümlüsünü öğreldiği tarihten itibaren beş yıl sonra...” zamanaşımına uğramaktadır. (ÇK m. 28/III). Haksız fiil sorumluluğuna ilişkin mevzuatımızda üst süre sınırı olmayan bir sorumluluk bulunmadığından hareketle; fiilin on yıl geçtikten sonra öğrenildiği durumlarda zamanaşımı süresinin geçmiş olacağı ifade edilmektedir⁸¹³. Buna karşın, çevre zararlarında zamanaşımının sınırlandırılmasının uygun olmadığı ifade edilmektedir. Bunun sebebi, çevre zararlarının çok daha uzun bir süre sonra ortaya çıkabilmesidir⁸¹⁴. Belirtilmelidir ki çevrenin kirletilmesi süreklilik arz etmekteyse, kirletme fiili sona ermeden zamanaşımı süresi işlemeye başlamaz⁸¹⁵.

Bu sorumlulukta kirletenin kurtuluş kanıtı getirme imkanı bulunmamaktadır⁸¹⁶. Mücbir sebep, zarar görenin kusuru ve üçüncü kişinin nedensellik bağıını kesecek yoğunlukta olduğu hallerde sorumluluk ortadan kalkmaktadır⁸¹⁷.

⁸¹² OĞUZMAN/ ÖZ, s. 234.

⁸¹³ OĞUZMAN/ ÖZ, s. 236.

⁸¹⁴ ALICA, Süheyla, “Avrupa Birliğinde Çevresel Sorumluluk Alanında Yaşanan Gelişmeler”, Gelişmeler, Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu (28-29 MAYIS), Ankara 2009, s. 371.

⁸¹⁵ OĞUZMAN/ ÖZ, s. 236.

⁸¹⁶ BADUR, s. 114.

⁸¹⁷ BADUR, s. 115.

3. Taşınmaz Malikinin Sorumluluğu Bakımından

Taşınmaz malikinin sorumluluğunda, zarar gören komşu tazminat davası açabilir⁸¹⁸. Tazminat kapsamında şeye ve eşyaya ilişkin, maddi ve manevi zararlar bulunmaktadır⁸¹⁹. Taşınmaz malikinin TMK m. 730/I uyarınca açılan davada tam tazminat yükümlülüğü bulunmaktadır. TMK 730/II uyarınca açılan davada ise zarar uygun bir bedelle denkleştirilmektedir⁸²⁰. Bu dava TBK m. 72'de öngörülen zamanaşımı sürelerine tabidir. Belirtilmelidir ki, zarar verici taşkın kullanım devam ettikçe zamanaşımı işlemez⁸²¹.

Taşınmaz malikinin sorumluluğu kusurdan bağımsız olup kurtuluş kanıtı getirilemez⁸²². Sorumluluktan kurtulabilmek için mücbir sebep, zarar görenin kusuru veya üçüncü kişinin ağır kusuru hallerinden birinin bulunması gerekmektedir⁸²³.

4. Yapı Malikinin Sorumluluğu Bakımından

Bina ve diğer yapı eserlerindeki yapım bozukluğu veya bakım eksikliği sebebiyle zarar gören herkes, TBK m. 69 uyarınca zararının giderilmesini talep edebilir⁸²⁴.

⁸¹⁸ TOPUZ, Taşınmaz, s. 408; ABİK, müdahaleler, s. 172.

⁸¹⁹ ABİK, müdahaleler, s. 172-173.

⁸²⁰ ABİK, müdahaleler, s. 173.

⁸²¹ ABİK, müdahaleler, s. 173.

⁸²² TANDOĞAN, Sözleşme Dışı, s. 189; KESKİN, Dilşad/ DEMİRCİOĞLU, Huriye Reyhan, Medeni Hukuk- II, Ankara 2018, s. 121.

⁸²³ TANDOĞAN, Sözleşme Dışı, s. 189; ABİK, Müdahaleler, s. 158; GÜNAY, Taşınmaz, s. 30.

⁸²⁴ ERTEN, s. 177; OĞUZMAN/ÖZ, s. 178-179.

Belirtilen maddede tazminat talebinde bulunabilecek kişiler yönünden bir sınırlama öngörülmemiştir. Dolayısıyla zarar veren yapıyı kullananlar, komşular veya ilgisiz üçüncü kişiler zararın tazminini isteyebilirler⁸²⁵. Zarardan sorumlu kişiler yukarıda detaylı incelendiği için burada yeniden irdelenmemiştir⁸²⁶.

Zarar görenin, zararın yapıdaki yapım bozukluğu veya bakım eksikliği sebebiyle doğduğunu, zararın miktarını ve illiyet bağıını ispat etmesi gerekmektedir⁸²⁷.

Yapı malikinin şartları gerçekleştiğinde hem maddi hem de manevi zararların tazmin edilmesi gerekir⁸²⁸. Tazminatın miktarı haksız fiile ilişkin yukarıda zarar başlığı altında incelediğimiz genel hükümler çerçevesinde belirlenmelidir.

Yapı malikinin sorumluluğunda TBK m. 72 hükmünde düzenlenen genel zamanaşımı kuralları uygulanır⁸²⁹. Yapı malikinin sorumluluğunda kurtuluş kanıtı öne sürme imkanı bulunmamaktadır. Buna karşın, illiyet bağıını kesen nedenlerin varlığı halinde sorumluluktan kurtulmak mümkündür⁸³⁰.

F. YAPI MALİKİNİN TEHLİKEYİ BERTARAF ETME YÜKÜMLÜLÜĞÜ

TBK m. 70/I hükmünde bina veya diğer yapı eserinden dolayı zarar görme tehlikesi altında bulunan kişiler bu tehlikenin giderilmesini talep edebilecekleri düzenlenmektedir.

⁸²⁵ ERTEN, s. 178.

⁸²⁶ Zarardan sorumlu kişiler için Bkz. İkinci Bölüm, D, 3, "*Sorumlu Kişiler*" Başlığı.

⁸²⁷ ERTEN, s.208.

⁸²⁸ ERTEN, s. 210-226; KARAÇAY, s. 133-138.

⁸²⁹ ERTEN, s. 208; OĞUZMAN/ÖZ, s. 185.

⁸³⁰ ERTEN, s. 227.

Bu hükme göre, " *Bir başkasına ait bina veya diğer yapı eserlerinden zarar görme tehlikesiyle karşılaşan kişi, bu tehlikenin giderilmesi için gerekli önlemlerin alınmasını hak sahiplerinden isteyebilir.*" Tehlike arz edilmesinin yapım bozukluğu veya bakım eksikliğinden kaynaklanması şart değildir⁸³¹. Bu hüküm uyarınca talepte bulunabilecek kişiler yalnızca komşular değildir. Tehlike arz eden yapının bulunduğu yerdeki yolu kullanan bir kişi de talepte bulunabilir⁸³². Örneğin yıkılma ihtimali bulunan çatı tipi bir güneş elektrik santralinin tamir edilmesi veya yıkılmasını önleyecek tedbirlerin alınmasını o yerdeki yolu sürekli kullanan bir kişi de talep edebilir⁸³³. Ayrıca TBK m. 70/II uyarınca, kişilerin idari makamlara da başvurarak tehlikenin önlenmesini talep etme hakları saklıdır⁸³⁴.

G. TAŞINMAZ MALİKİNİN SORUMLULUĞUNDA ESKİ HALE GETİRME VE TEHLİKENİN GİDERİLMESİ TALEPLERİ

Taşınmazını taşkın olarak kullanılan malike karşı 3 tür dava açılabilir. Bunlar eski hale getirme, tazminat ve tehlikenin giderilmesi davalarıdır⁸³⁵. Zararı tazmin etmek zorunda kalan taşınmaz sahibi, buna sebep olan kişiye TBK m. 62 uyarınca rücu edebilir⁸³⁶.

⁸³¹ OĞUZMAN/ÖZ, s. 186.

⁸³² TANDOĞAN, Sözleşme Dışı, s. 182; EREN, s. 680.

⁸³³ Benzer nitelikte örnek için Bkz. EREN, s. 680.

⁸³⁴ HELVACI, İlhan, Çevre Kirlenmesinden Doğan Zararlardan Hukuki Sorumluluk (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), 1989, s. 94.

⁸³⁵ ÇAKIRCA, s. 71

⁸³⁶ KILIÇOĞLU, s. 464.

Taşınmaz malikinin sorumluluğunda, zarar gören komşu tazminat davası açabilir⁸³⁷. Belirtilmelidir ki, zarar verici taşkın kullanım devam ettikçe zamanaşımı işlemez⁸³⁸.

Taşınmaz malikine karşı TMK m. 730/I uyarınca tehlikenin önlenmesi davası gündeme gelebilir. Henüz taşkın kullanımın gerçekleşmediği ancak komşunun ileride zarara uğraması tehdidinin olduğu durumlarda bu dava açılabilir. Önleyici nitelikte bu dava, önlenmek istenen tehdit devam ettikçe açılabilir. Tehdit devam ettiği sürece zamanaşımı işlemez⁸³⁹. TMK m. 730/II' uyarınca bu davayı açma hakkı tanınmamıştır.

TMK m 730 uyarınca açılacak bir diğer dava eski hale getirme davasıdır. Bu dava ile mevcut taşkınlıkların giderilmesini, durumun eski hale getirilmesini talep edebilir⁸⁴⁰.

II. TALEPLERİN TABİ OLDUĞU ZAMANAŞIMI

TBK m. 72 hükmünde zamanaşımı düzenlenmektedir. TBK m. 72'de öngörülen zamanaşımı süreleri özel bir düzenleme bulunmadıkça hem kusurlu sorumluluk hem de kusursuz sorumluluk halleri için geçerlidir⁸⁴¹. Belirtilen madde “... zarar görenin zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten başlayarak iki yılın ve her hâlde fiilin işlendiği tarihten başlayarak on yılın geçmesiyle...” zamanaşımının gerçekleşeceğini

⁸³⁷ TOPUZ, Taşınmaz, s. 408; ABİK, müdahaleler, s. 172.

⁸³⁸ ABİK, müdahaleler, s. 173.

⁸³⁹ ABİK, müdahaleler, s. 174.

⁸⁴⁰ ABİK, müdahaleler, s. 175.

⁸⁴¹ NOMER, s. 284.

belirtmektedir. Maddede geçen “fiil” ifadesi, tazminatın bir olaydan doğduğu zamanlarda “olay” olarak algılanmalıdır. Nitekim önemli ölçüde doğan zarar bir fiilden kaynaklanmayabilir⁸⁴². Buna göre, GES patlaması sonucu uğranılan zararlardan tazminat zamanaşımı süresinin başlangıç anı patlama olayının gerçekleştiği an olarak kabul edilmelidir⁸⁴³. Ancak zararın on yıllık zamanaşımı süresinden sonra ortaya çıktığı hallerde, fiilin zararın ortaya çıktığı anın gerçekleştiği kabul edilmesi gerektiği ifade edilmektedir⁸⁴⁴.

Tazminat gerektiren fiil ceza da gerektirirse, ceza kanunlarındaki uzun zamanaşımı süresi uygulanır. Bunun için ceza davasının açılması veya açılan davanın mahkumiyetler sonuçlanması şart değildir. Belirtilmelidir ki bahsedilen ceza zamanaşımı süresi aynı zarardan sorumlu başka kişiye, o kişi cezai olarak sorumlu değilse uygulanamaz⁸⁴⁵.

Zarar görenin süresiz def'i hakkı bulunmaktadır. Buna göre zarar gören aleyhine bir alacak doğmuş ise, zamanaşımı süresi dolduğunda dahi zarar gören bu borcu ifadan kaçınabilir. (TBK m. 71/II) Belirtilmesi gereken bir husus ise taşınmaz malikinin ve yapı malikinin sorumluluklarında tehlikenin önlenmesine ilişkin taleplerde tehlike devam ettiği müddetçe zamanaşımı süresinin işlemediğidir⁸⁴⁶.

⁸⁴² SARAÇ, s. 127.

⁸⁴³ Benzer örnek için Bkz. SARAÇ, s. 127.

⁸⁴⁴ SARAÇ, s. 131.

⁸⁴⁵ NOMER, s. 288.

⁸⁴⁶ ABİK, müdahaleler, s. 173; ERTEN, s. 270 vd.

III. SORUMLULUK SEBEPLERİNİN YARIŞMASI

A. GENEL OLARAK

TBK'nin sebeplerin yarışması⁸⁴⁷ kenar başlıklı 60. maddesine göre, aynı zarara yol açan sorumlulukların birden fazla olması durumunda, zarar gören zarara sebep olan sorumluluklardan herhangi biri uyarınca zararının tazminini isteyebilir.

Zarardan sorumlu kişinin, sorumluluk doğuran olaydan sorumluluğu birden çok sebebe dayanabilir⁸⁴⁸. Bu durumlarda zararın hangi sorumluluk sebebine göre giderileceği TBK m. 60 hükmünde yer almaktadır. Bu hükme göre, " *Bir kişinin sorumluluğu, birden çok sebebe dayandırılabilir; hâkim, zarar gören aksini istemiş olmadıkça veya kanunda aksi öngörülmedikçe, zarar görene en iyi giderim imkânı sağlayan sorumluluk sebebine göre karar verir.*" Buna göre, bir kişinin birden fazla sebepten dolayı sorumlu olduğu hallerde zarar görene en iyi giderim imkanı sağlayan sorumluluk sebebi belirlenmelidir. Sorumluluk sebeplerinin yarıştığı hallerde zarar gören davasını bir sorumluluğa dayandırmışsa hakimin diğer sorumluluğa dayanarak karar vermesinin mümkün olmadığı ifade edilmektedir. Zira bu durumda "zarar görenin aksini istemesi" hali bulunmaktadır⁸⁴⁹. Tezimiz bakımından inceleme konumuz kusur

⁸⁴⁷ Sebeplerin yarışması kavramı yerine hakların yarışması kavramı da kullanılmaktadır. (Bkz. KARACABEY, Ömer Faruk, "*Hakların Yarışması*", Ankara Barosu Dergisi, S. 6, 1980, s. 666 vd.

⁸⁴⁸ GÜRSOY, Kemal Tahir, "*Haksız Eylemden Doğan Talep Hakkı ve Bu Hakkın Diğer Talep Haklarıyla Yarışması*", Talep, AÜHFD, C. 31, S. 1, 1974, s. 171; TOSUN ÇAĞDAŞ, Haksız Fiilden ve Sözleşmeden Doğan Sorumluluk Çerçevesinde Sebeplerin Yarışması, Ankara 2021, s. 79; OĞUZMAN/ ÖZ, s. 293; ANTALYA, s. 645; AKARTEPE, s. 183.

⁸⁴⁹ OĞUZMAN/ ÖZ, s. 295.

sorumluluğu ile kusursuz sorumluluk yahut birden fazla kusursuz sorumluluk sebebi aynı olayda bulunduğu hallerdir.

Sorumluluk sebeplerinin yarışması bir kişinin hem kusurlu hem kusursuz sorumluluk sebepleriyle veya birden fazla kusursuz sorumluluk sebebiyle sorumlu olması durumunda gündeme gelebilir⁸⁵⁰. Ancak zararın sorumluluk sebeplerinden birine dayanılarak giderildiği halde diğer sorumluluk sebebine göre de tazminat ödenmediği belirtilmelidir⁸⁵¹.

B. KUSURLU SORUMLULUK İLE KUSURSUZ SORUMLULUK HALLERİNİN BİR ARADA BULUNMASI

Kusurlu sorumluluk ve kusursuz sorumluluk sebeplerinin birbiriyle yarışıp yarışmayacağı konusunda farklı görüşler vardır.

Bir görüşe göre⁸⁵², özel nitelikte bir hüküm varken genel nitelikte hükümler uygulanmamaktadır. Türk Borçlar Kanunu'nda genel nitelikteki hüküm, kusura dayanan haksız fiil sorumluluğudur. Kusursuz sorumluluk halleri ise özel nitelikteki

⁸⁵⁰ KILIÇOĞLU, s. 454; OĞUZMAN/ ÖZ, s. 293; KARACABEY, s. 673-674; ANTALYA, s. 645; TOSUN, s. 80;

⁸⁵¹ KARACABEY, s. 683.

⁸⁵² GÜRSOY, Talep, s. 174-175; KARACABEY, s. 670-671; BUZ, s. 44; OĞUZMAN/ ÖZ, s. 296-297; KAYA, Asım, “6098 sayılı Türk Borçlar Kanununa Göre Sorumluluk Sebeplerinin Yarışması”, Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 1, S. 2, 2016, s. 213.

hükümlerdir⁸⁵³. Buna göre kusursuz sorumluluk hallerinin varlığı kusur sorumluluğuna gidilmesini engellemektedir. Dolayısıyla böyle bir durumda sebeplerin yarışması mümkün değildir. Kusursuz sorumluluk gündeme gelen bir olayda, kusurun munzam kusur olarak dikkate alınacağı belirtilmektedir⁸⁵⁴. Bizim de katıldığımız diğer görüşe göre⁸⁵⁵ ise genel nitelikteki hüküm zarar görenin daha lehine ise genel nitelikteki hüküm uygulanabilir.

C. KUSURSUZ SORUMLULUK HALLERİNİN BİR ARADA BULUNMASI

1. Genel Tehlike Sorumluluğu Ve Çevreyi Kirletenin Sorumluluğunun Bir Arada Bulunması

Güneş elektrik santralleri bakımından ilk inceleyeceğimiz husus, ÇK m. 28 hükmünde düzenlenen çevreyi kirletenin sorumluluğu ile TBK m. 71 hükmünde düzenlenen sorumluluk sebeplerinin aynı olayda bulunması halidir.

Yasa koyucu özel tehlike sorumluluğu düzenlemelerinin yetersiz olduğundan hareketle TBK m. 71 hükmünde genel olarak tehlike sorumluluğunu düzenlemektedir⁸⁵⁶. TBK 71/III maddesinde tehlike sorumluluğunun genel bir kusursuz sorumluluk hali olduğu, özel tehlike sorumluluğu düzenlemelerinin bulunduğu hallerde, özel tehlike

⁸⁵³ Tehlike sorumluluğu kusur sorumluluğu karşısında istisna değildir. Nasıl ki KTK hükümleri TBK madde 71 karşısında istisna değil özel hüküm niteliğindeyse, TBK m. 71’de TBK m. 49 karşısında özel hüküm niteliğindedir. Bkz. YÜCEL, s. 110.

⁸⁵⁴ OĞUZMAN/ ÖZ s. 296; NOMER, s. 271.

⁸⁵⁵ YÜCEL, s. 110.

⁸⁵⁶ KILIÇOĞLU, s. 366.

sorumluluğu hükümleri uygulanacağı belirtilmiştir⁸⁵⁷. Buna göre, genel tehlike sorumluluğunu düzenleyen TBK m. 71 hükmü, özel yasalardaki tehlike sorumluluğuna ilişkin düzenlemelerin yerine geçmeyen, aksine onları tamamlayan ikincil nitelikte bir genel normdur⁸⁵⁸. Bu sebeple TBK m. 71 özel tehlike sorumluluğu hallerini ortadan kaldırmamıştır.⁸⁵⁹ Bunun yanı sıra, Çevre Kanunu m. 28/II düzenlemesinde, kirletenin genel hükümlere göre de tazminat sorumluluğunun saklı olduğu belirtilmiştir. Bu açıklamalar ışığında, ÇK m. 28 hükmü ile TBK m. 71 hükmünün yarışacağı söylenebilir⁸⁶⁰. Bu durumda zarar gören istediği sorumluluğa giderek zararını tazmin ettirebilir⁸⁶¹.

TBK m. 71'in gündeme gelmesi için tipik tehlike tahakkuk etmelidir⁸⁶². Çevreyi kirletenin sorumluluğu için ise kirlenme sonucunu doğuran bir fiil bulunmalıdır⁸⁶³. Dolayısıyla önemli ölçüde tehlike arz eden bir işletmenin tipik tehlikenin gerçekleşmesi

⁸⁵⁷ KILIÇOĞLU, s. 366; YÜCEL, s. 105.

⁸⁵⁸ YÜCEL, s. 103-105.

⁸⁵⁹ YÜCEL, s. 105.

⁸⁶⁰ SİRMEN, s. 30; ÇAKIRCA, s. 88; SARAÇ, s. 85.

⁸⁶¹ OĞUZMAN/ ÖZ, s. 236. Doktrinde Çevre Kanunu uyarınca kusursuz sorumlu işletmelerin, önemli ölçüde tehlike arz eden işletmeler olsa da çevre kirliliğine yol açma zararları bakımından bu özel kanuna tabi olacağı belirtilmiştir. OĞUZMAN/ ÖZ, s. 198; Doktrinde tehlike sorumluluğu kapsamındaki işletmelerin verdiği çevre zararlarında özel kanun olan Çevre Kanunu'nun uygulanacağı ifade edilmiştir. Bkz. ZORLUOĞLU YILMAZ, s. 135.

⁸⁶² EREN, s. 527; AKARTEPE, s. 170; ÜÇİŞİK, s. 141; OĞUZMAN/ ÖZ, s. 187; ZORLUOĞLU YILMAZ, s. 45; AKKAYAN YILDIRIM, s. 210; NOMER, s. 214.

⁸⁶³ GÜNEŞ, s. 312; BADUR, s. 112; ZORLUOĞLU YILMAZ, s. 135 vd.

sonucu çevre kirliliğinin ortaya çıktığı durumda TBK m. 71 ve ÇK m. 28 birlikte gündeme gelir. Elektriksel arıza sonucu güneş elektrik santralinde meydana gelen patlamanın çevreye zarar vermesi hali buna örnek verilebilir.

ÇK m. 28 uyarınca yalnızca kirlenme sonucu doğan zararları tazmin edilirken; TBK m. 71 ise mevzuata uygun olarak faaliyet yürüten⁸⁶⁴ GES'lerin tipik tehlikesinin gerçekleşmesinden kaynaklanan kişi ve şeye ilişkin zararlar uygun bir bedelle denkleştirilir⁸⁶⁵. Dolayısıyla kirlenme sonucu meydana gelmeyen zararlar da TBK m. 71 uyarınca talep edilebilir. Bu nedenle TBK m. 71 hükmünün kapsamı daha geniştir. Ancak bu zararlar bakımından TBK m. 71 uyarınca denkleştirme söz konusu olur. Ek olarak, ÇK m. 28 uyarınca kişi ve şeye ilişkin zararların yanı sıra salt malvarlığı zararlarının da tazmin edileceği belirtilmelidir⁸⁶⁶.

TBK m. 71 hükmü kapsamındaki zararlardan güneş elektrik santrali maliki ve işleteni müteselsil olarak sorumludur⁸⁶⁷. Çevre kirliliğine sebep olan işletmenin sahibinin, işletenlerinin, üzerinde hak sahibi olanların, zilyetlerinin ve ekonomik menfaat sağlayanların ÇK m. 28'e göre sorumlu olduğu ifade edilmektedir⁸⁶⁸.

⁸⁶⁴ Güneş elektrik santrallerinin mevzuata uygun olarak faaliyet gösterilmediği durumlarda fedakarlığın denkleştirilmesi değil tazminat sorumluluğu gündeme gelmektedir. (Bkz. Üçüncü Bölüm, I, E, 1.)

⁸⁶⁵ Bkz. Üçüncü Bölüm, I, E, 1.

⁸⁶⁶ YÜCEL, s. 153.

⁸⁶⁷ EREN, s. 528; KILIÇOĞLU, s. 471; YÜCEL, s. 201; SARAÇ, s. 116.

⁸⁶⁸ ERİŞGİN, Çevre, s. 226; BADUR, s. 112; GÜNEŞ, s. 313; ZORLUOĞLU YILMAZ, s. 132.

TBK m. 71 uyarınca sorumluluk iki ve on yıllık zamanaşımı süresi bulunmaktadır⁸⁶⁹. ÇK m. 28'den doğan talepler “zarar görenin zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten itibaren beş yıl sonra zamanaşımına uğrar”. (ÇK m. 28/III). Haksız fiil sorumluluğuna ilişkin mevzuatımızda üst süre sınırı olmayan bir sorumluluk bulunmadığından hareketle; fiilin on yıl geçtikten sonra öğrenildiği durumlarda zamanaşımı süresinin geçmiş olacağı ifade edilmektedir⁸⁷⁰. Sonuç olarak tüm bu hususlar değerlendirilerek somut olaya göre zarar gören lehine olan sorumluluk türü tespit edilerek uygulanmalıdır.

2. Genel Tehlike Sorumluluğu İle Taşınmaz Malikinın veya Yapı Malikinın Sorumlulukların Bir Arada Bulunması

Güneş elektrik santrallerinden kaynaklı zararların hem tehlike sorumluluğu hem de yapı malikinın veya taşınmaz malikinın sorumluluğunu doğurması mümkündür.

TBK m. 71 bakımından sorumluluk doğması için önemli ölçüde tehlike arz eden işletmenin tipik tehlikenin gerçekleşmesi sonucu meydana gelmektedir⁸⁷¹. Taşınmaz malikin sorumluluğu için, komşu taşınmazın taşkın kullanım sonucu zarar görmesi

⁸⁶⁹ YÜCEL, s. 207-208; ÇAKIRCA, s. 79.

⁸⁷⁰ OĞUZMAN/ ÖZ, s. 236.

⁸⁷¹ EREN, s. 527; AKARTEPE, s. 170; ÜÇİŞİK, s. 141; OĞUZMAN/ ÖZ, s. 187; ZORLUOĞLU YILMAZ, s. 45; AKKAYAN YILDIRIM, s. 210; NOMER, s. 214.

gerekmektedir⁸⁷². Yapı malikinin sorumluluğu için ise yapının, yapımında bozukluk veya bakımında eksiklik bulunması gerekmektedir⁸⁷³.

Tehlike sorumluluğunda, taşınmaz malikinin sorumluluğunda ve yapı malikinin sorumluluğunda kurtuluş kanıtı getirmek mümkün değildir⁸⁷⁴.

Tehlike sorumluluğunda zarardan işletme sahibi ve işletenin müteselsil sorumluluğu bulunmaktadır⁸⁷⁵. Taşınmaz malikinin sorumluluğunda taşınmaz maliki veya taşınmaz üzerindeki sınırlı ayni hak sahiplerinin sorumluluğu bulunmaktadır⁸⁷⁶. Yapı malikinin sorumluluğunda ise, yapım bozukluğu sebebiyle yapı maliki; bakım eksikliği sebebiyle yapı maliki ve oturma hakkı sahipleri müteselsil olarak sorumludur⁸⁷⁷.

Bunun yanı sıra tehlike sorumluluğuna ilişkin TBK m. 71/IV hükmüne göre, uğranılan zararın tamamı tazmin edilemeyebilir⁸⁷⁸. Zarar görenin zararların tamamının tazmin edilebileceği bir sorumlulukla birlikte tehlike sorumluluğunun gündeme gelmesi halinde tehlike sorumluluğuna gidilmesi anlamsızdır⁸⁷⁹. Sonuç olarak yukarıda

⁸⁷² Bkz. Üçüncü Bölüm, I, E, 1.

⁸⁷³ EREN 671-680; KILIÇOĞLU, s. 450.

⁸⁷⁴ EREN, s. 643; ANTALYA, s. 324.

⁸⁷⁵ EREN, s. 528; KILIÇOĞLU, s. 471; YÜCEL, s. 201; SARAÇ, s. 116.

⁸⁷⁶ Bkz. İkinci Bölüm, II, C, 3.

⁸⁷⁷ YILMAZ, Sebep, s. 569; AKARTEPE, s. 166.

⁸⁷⁸ Bkz. Üçüncü Bölüm, I, E, 1.

⁸⁷⁹ TANDOĞAN, Çevre, s. 52; ÜNLÜTEPE, *Organizasyon Sorumluluğu (TBK. m. 66/III) ve Tehlike Sorumluluğu (TBK. m. 71) İlişkisinin Değerlendirilmesi*", Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.XII, S. 2, 2017, s. 28.

belirttiğimiz hususlar karşılaştırılarak zarar görenin en lehine olan sorumluluk sebebine göre zararın giderilmesi gerekmektedir.

3. Çevreyi Kirletenin Sorumluluğu İle Taşınmaz Malikinin veya Yapı Malikinin Sorumlulukların Bir Arada Bulunması

Çevreyi kirletenin sorumluluğu ile taşınmaz malikinin sorumluluğu yahut yapı malikinin sorumluluğu bir arada bulunabilir. Bu durumda işletmelerin verdiği çevre zararlarında belirtilen sorumlulukların yarışabileceği ifade edilmektedir⁸⁸⁰. Zira ÇK m. 28’de bu durumda sorumlulukların yarışacağı yönündeki irade ortaya konmuştur⁸⁸¹. Örneğin, yapılışındaki bozukluk nedeniyle çevreye kirleten çatı tipi güneş elektrik santrali için hem TBK m. 69 uyarınca yapı malikinin sorumluluğu hem ÇK m. 28 uyarınca çevreyi kirletenin sorumluluğu gündeme gelir⁸⁸². Ancak zarar bir kez tazmin edildikten sonra diğer sorumluluk türlerinden doğan tazminat hakkı sona erer⁸⁸³.

Çevreyi kirletenin sorumluluğunda kirlenmeden zarar gören kişiler zararın tazmini için başvurabilir⁸⁸⁴. Taşınmaz malikinin sorumluluğunda, yalnızca komşular talepte

⁸⁸⁰ ZORLUOĞLU YILMAZ, s. 134.

⁸⁸¹ TANDOĞAN (Çevre), s. 51.

⁸⁸² OĞUZMAN/ ÖZ, s. 298.

⁸⁸³ SİRMEN, s. 30.

⁸⁸⁴ YOKUŞ SEVÜK, s. 224.

bulunabilir⁸⁸⁵. Yapı malikinin sorumluluğunda ise, zarar gören üçüncü kişiler de zararlarının tazminini isteyebilirler⁸⁸⁶.

ÇK m. 28 uyarınca zarar gören kişiler kirletene karşı istemde bulunabilir⁸⁸⁷. TMK m. 730 uyarınca başvurulabilecek kişiler taşınmaz malikleri veya taşınmaz üzerindeki, sınırlı ayni hak sahipleridir⁸⁸⁸. Yapı malikinin sorumluluğunda ise malik, üst hakkı sahibi, oturma hakkı sahibi ve intifa hakkı sahibi kişilerdir.⁸⁸⁹

ÇK m. 28/III hükmüne göre, “Çevreye verilen zararların tazminine ilişkin talepler zarar görenin zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten itibaren beş yıl sonra zamanaşımına uğrar.” Yapı malikinin sorumluluğu ile taşınmaz malikinin sorumluluklarında ise iki ve on yıllık zamanaşımı süreleri uygulanmaktadır⁸⁹⁰.

⁸⁸⁵ TANDOĞAN, Çevre, s. 52

⁸⁸⁶ ERTEN, s. 178.

⁸⁸⁷ TANDOĞAN, Çevre, s. 40; BADUR, s. 112; GÜNEŞ, s. 312.

⁸⁸⁸ TANDOĞAN, Çevre, s. 52; HELVACI, s. 97.

⁸⁸⁹ OĞUZMAN/ ÖZ, s. 184.

⁸⁹⁰ NOMER, s. 284.

SONUÇ

Mevcut çalışmada güneş elektrik santralleri ve güneş elektrik santrallerinden doğan sorumluluk haksız fiil sorumluluğu bağlamında, güncel mevzuat, öğretideki görüşler ve ilgili yargı kararları ile birlikte incelenmiştir. Esasen konuyla ilgili literatür ve meydana gelebilecek ihtilaflarda yerleşmiş bir uygulama oluşturmaya yönelik fikirler ortaya konulmasının amaçlandığı çalışma kapsamında ayrıca sebeplerin yarışması hususuna özellikle dikkat çekilmiştir.

Genel olarak güneş elektrik santrali işletilmesinden doğan hukuki sorumluluk alanında yerleşmiş bir uygulama olmadığı, bu sebeple güneş elektrik santrali işletilmesinden dolayı gündeme gelebilecek kusursuz sorumluluklar karşılaştırılarak irdelenmiştir. Bu irdilemede özellikle güneş elektrik santrali işletilmesinden dolayı genel tehlike sorumluluğu, çevreyi kirletenin sorumluluğu, taşınmaz malikinin sorumluluğu, yapı malikinin sorumluluğu halleri bakımından yapılmıştır.

Genel tehlike sorumluluğu bakımından yapılan değerlendirmede TBK m. 71 maddesinin yalnızca işletmeler için uygulanabileceği kabul edilmiştir. İşletmenin üretim araçlarını bir araya getirme, iktisadi bir amaç gütmeye ve örgütsel yapıya sahip olma unsurlarından oluştuğu tespit edilmiştir. Üretim araçları emek, sermaye, girişimci ve doğal kaynaklar olmak üzere dörde ayrılmaktadır. İktisadi amaç gütmeye, gelir sağlama yahut giderlerin azaltılması veya önlenmesi şeklinde bir amaç anlamına gelmektedir. Örgütsel yapı ise işletmenin koordineli bir şekilde faaliyet göstermesini ve çalışanların nelerden sorumlu oldukları, hangi seviyede oldukları, kime bağlı olarak çalışacakları, sahip oldukları yetkiler gibi hususları belirlemeye yaramaktadır. Elektrik mevzuatımıza göre güneş enerjisinden elektrik üretimi lisanslı ve lisanssız olmak üzere iki çeşittir. Lisanslı güneş elektrik santrallerinin üretim araçlarını iktisadi bir amaç çerçevesinde bir

araya getirdiği ve örgütsel yapıya sahip olduğu dolayısıyla TBK m. 71 anlamında bir işletme olduğu belirlenmiştir. Lisanssız güneş elektrik santrallerinde de üretim araçları iktisadi bir amaç doğrultusunda bir araya getirilmektedir. Ancak lisanssız güneş elektrik santrallerinin örgütsel yapıya sahip olup olmadığının ve TBK m. 71 anlamında işletme kabul edilip edilemeyeceklerinin somut olaya göre belirlenmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu belirleme sonucuna göre işletme niteliğindeki güneş elektrik santralleri bakımından TBK m. 71 anlamında sorumluluğun gündeme gelebileceği vurgulanmıştır. Belirtilmelidir ki güneş elektrik santrallerinin faaliyet konusunun elektrik olmasından ötürü önemli ölçüde tehlike arz ettiği tespit edilmiştir.

Güneş elektrik santrallerindeki ağır metallerin yağmur suyuyla toprağa karışması ve yeraltı sularını kirletmesi veya santrallerdeki yüksek sıcaklığın hayvan türlerine zarar vermesi sonucunda çevreyi kirletenin sorumluluğu (ÇK m. 28) gündeme gelebileceği belirtilmiştir. İşletme niteliğindeki güneş elektrik santrallerinde işletenin; işletme niteliğinde olmayan güneş elektrik santrallerinde ise bu santrali kullanan kişilerin kirleten olarak sorumlu tutulabileceği ifade edilmiştir. Sorumluluğun gündeme gelmesi için kirliliğin mevzuatta belirlenen sınırları aşan bir kirlenme olması gerektiği ifade edilmiştir. Mevzuatta herhangi bir sınır belirlenmeyen durumlarda hakim tarafından bu sınırların yöresel şartlara ve ülkedeki teknik imkanlara göre bilirkişiler aracılığıyla belirlenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Sınırları aşmayan bir kirlenme durumunda ise fedakarlığın denkleştirilmesi ilkesi uyarınca zararın karşılanabileceği kabul edilmiştir.

Üzerinde güneş elektrik santralleri bulunun taşınmaz malikinin güneş ışınlarının yansıtılmasıyla ortaya çıkan parlaklık vb. etkiler sebebiyle komşu taşınmazlardaki zararlar bakımından TMK m. 730 uyarınca sorumluluğunun gündeme gelebileceği

belirtilmiştir. Bu durumda meydana gelebilecek sorumluluk TMK m. 730/I ve 730/II bakımından ayrı ayrı yapılmıştır.

Güneş elektrik santrallerinden TBK m. 69 uyarınca sorumluluk doğabileceği tespit edilmiştir. Araziye kurulan güneş elektrik santrallerinin sabitlik ve toprağa bağlılık unsuru ile insan eliyle yapılmış olma unsurlarını sağladığı, bu sebeple yapı olduğu kabul edilmiştir. Çatı veya cephe tipi güneş elektrik santrallerinin ise bütünleyici parça veya eklenti olabileceği tespit edilmiştir. Bütünleyici parça olan güneş elektrik santralleri bakımından asıl yapı malikinin; eklenti olan güneş elektrik santralleri bakımından bu santral malikinin sorumlu TBK m. 69 bakımından sorumlu olabileceği belirlenmiştir. Yapı malikinin sorumluluğu Kat Mülkiyeti Tesis edilen veya edilmeyen binalar yönünden ayrı ayrı irdelenmiştir.

Son olarak bu sorumluluk türlerinin sonuçları belirlenerek aynı olayda bir arada bulunabilecekleri de tespit edilmiştir. Bu durumda hangi sorumluluk sebebinin daha avantajlı olduğu TBK m. 60 hükmü gözetilerek tespit edilmeye çalışılmıştır.

KAYNAKÇA

ACAR, Bülent: “Yargıtay’ın Ek Kusurun Giderimle İlgili Olarak Birlikte Kusuru Etkilemesi İşlevini Tanımazlığı Görüşünün Eleştirisi”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S.3, 1991, s. 273-286.

AKARTEPE, Alpaslan: “*Türk Borçlar Kanunu’nda Haksız Fiilden Doğan Borç İlişkileri Alanında Getirdiği Yenilikler ve Değişiklikler*”, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XVI, S. 1-2, 2012, s. 159-190.

AKINTÜRK, Turgut/ ATEŞ, Derya: Borçlar Hukuku Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri, İstanbul 2020.

AKİPEK, Jale: Türk Eşya Hukuku (Ayni Haklar), Ayni Haklar, Ankara 1972

AKKAYAN YILDIRIM, Ayça: “6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Düzenlemeleri Çerçevesinde Kusursuz Sorumluluğun Özel Bir Türü Olarak Tehlike Sorumluluğu”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. LXX, S. 1, s. 203-220.

AKOVA, İsmet: “I. Dünya Enerji Sorunu ve Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Kullanımı”, İstanbul Üniversitesi Coğrafya Dergisi", S.11, C. 0, 2003, s. 47-73.

ALICA, Süheyla Suzan: “*Çevrenin Korunmasına İlişkin Hukuki Sorumluluk Kurallarının Yargıtay Kararları Kapsamında İncelenmesi*”, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 8, S. 1, 2011, s. 37-91.

ALICA, Süheyla: “*Avrupa Birliğinde Çevresel Sorumluluk Alanında Yaşanan Gelişmeler*”, Gelişmeler, Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu (28-29 MAYIS), Ankara 2009, s. 347-379.

ALPER, Gizem: İşletme Nedeniyle Tehlike Sorumluluğu, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi (Yayımlanmamış Doktora Tezi), 2018.

ALTUN, Yener/ İŞLEYEN, Şakir: “*Bazı OECD Ülkelerinde Yenilenebilir Enerji Kaynaklarından Elektrik Üretimine Yönelim Üzerine Ampirik Bir Çalışma*”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C. 22, S. 3, 2018, S. 1577-1590.

ALTUNTOP, Necdet/ ERDEMİR, Doğan: “*Dünya’da ve Türkiye’de Güneş Enerjisi İle İlgili Gelişmeler*”, Mühendis ve Makine Dergisi, C. 54, S. 639, 2013, s. 69-77.

ANTALYA, Gökhan: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt: V/1, 2 (Haksız Fiilden Doğan Borç İlişkileri, Sebepsiz Zenginleşmeden Doğan Borç İlişkileri), Ankara 2019.

ANTALYA, Gökhan: "6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu Madde 76 Düzenlemesi", Geçici Ödemeler, Yaşar Üniversitesi E dergisi, C. 8, S. Özel, 2013, s. 185-200.

ARKAN, Sabih: Ticari İşletme Hukuku, Ankara 2015.

ARSEBÜK, Esat: Borçlar Hukuku, Ankara 1950.

AŞIK ZERDALİ: Sebanur, Müteselsil Sorumlulukta Zarar Verenlerin Birbirine Karşı Rücu İlişkisi, Ankara 2021.

ATAMER, Yeşim: "Revize Edilmiş Türk Borçlar Kanunu Tasarısı'na İlişkin Değerlendirme ve Teklifleri", Hukuki Perspektifler Dergisi, S. 6, 2006, s. 8-36.

ATLAN KAZAN: Hülya, Manevi Zararı Tazmin Yolları (Yayımlanmamış Doktora Tezi), 2015

AYANOĞLU, Taner: "İşletme Hakkı Devir Sözleşmeleri", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. LXV, S. 1, 2007, s. 3-38.

AYDIN, Fatih/ KIRIKKAYA, Esmâ, Buluş/ ÖZGAN, Hasan/ TİMUR, Betül/ TİMUR, Serkan: Fizikte Özel Konular (KONULAR), Ankara 2014.

BAŞ, Şahin: "Yoğunlaştırılmış Güneş Enerjisi Paneli ve Termoelektrik Modüllerin Kullanımı ile Tasarlanan Test Sistemindeki Enerji Üretiminin İncelenmesi", Karabük Üniversitesi (Yayımlanmış Doktora Tezi), 2019.

BAŞOĞLU, Başak: "Sözleşme Dışı Kusursuz Sorumluluk ve Özellikle Tehlike Sorumluluğuna İlişkin Değerlendirmeler", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 6, S. 2, 2015 s. 29-56.

BAŞPINAR, Veysel: "Hukuk Tekniği Açısından Türk Borçlar Kanunu Tasarısının Değerlendirilmesi", Prof. Dr. Ali Naim İnan'a Armağan, Ankara 2009, s. 215-237.

BAYRAÇ, Naci/ÇELİKAY, Ferdi/ÇİLDİR, Melih: Küreselleşme Sürecinde Sürdürülebilir Enerji Politikaları, Ankara 2018.

BERKSOY, Turgay/ AKBAŞ AKDOĞAN, Dilek: "Yenilenebilir Enerji Politikaları ve Türkiye", Journal Of Life Economics, C. 5, S. 3, 2018, s. 19-42.

BİLGİLİ, Fatih/DEMİRKAPI, Ertan: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Bursa 2018.

BUZ, VEDAT: "Aynı Şahsın Farklı Hukuki Sebeplerle Sorumluluğu: TBK m. 60 Üzerine Düşünceler", Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 29, S. 2, s. 19-57.

CANSEL, Erol: "*Mücbir Sebebe, Şartları B. K 117; T. K 645 Clausula Rebus Sic Stancibus*", Ankara Barosu Dergisi, S. 5, 1953, s. 421-427.

CEBECİ, Seda: Türkiye'de Güneş Enerjisinden Elektrik Üretim Potansiyelinin Değerlendirilmesi, T.C Kalkınma Bakanlığı (Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi), 2017.

CEYLAN, Hüseyin: "*Türkiye'de Elektrik Üretim, İletim ve Dağıtım Tesislerinde Meydana Gelen İş Kazalarının Analizi*", Uluslararası Mühendislik Araştırma ve Geliştirme Dergisi, C. 4, S. 2, 2012, s. 30-42.

CEYLAN, Murat: Elektrik Enerji Santralleri Ve Elektrik Enerjisi İletimi Ve Dağıtımı, Ankara 2018.

ÇAĞLAYAN AKSOY: Pınar, Hukuka ve Ahlaka Aykırılık Unsurları Çerçevesinde Salt Malvarlığı Zararlarının Tazmini, İstanbul 2016.

ÇAKIRCA, Seda İrem: "*Çevreyi Kirletenin Hukuki Sorumluluğu*", İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Ekim 2012, s. 59-94.

ÇAKMAK, Münci: İdare Hukuku Açısından Yenilenebilir Enerji, Ankara 2018.

ÇANKA KILIÇ, Fatma: "*Güneş Enerjisi, Türkiye'deki Son Durumu Ve Üretim Teknolojileri*", Mühendis ve Makina Dergisi, S. 671, 2015, s. 28-40.

ÇEBİ, Hakan: Limited Şirketler Hukuku, Ankara 2019.

ÇELİK, Ahmet Çelik: Tazminat ve Alacaklarda Sorumluluk ve Zamanaşımı, Yeniden Yazılmış ve Genişletilmiş 3. Baskı, Ankara 2018.

ÇELİKKAYA, Ali: “Avrupa Birliği Üyesi Ülkelerde Yenilenebilir Enerjiye Sağlanan Teşvikler Üzerine Bir İnceleme”, Sayıştay Dergisi, S. 104, Ocak-Mart 2017, s. 1-26.

ÇETİNER, Selma/BOZKURT, Yüksel/ARMAĞAN, Ebru: Ticari İşletme ve Şirketler Hukuku, Ankara 2017.

ÇİLOĞLU, Tuğberk: "Yeşil Ekonomi ve Küreselleşme: Karşılıklı Etkileşim ve Dönüşümsel Süreç", İzmir Katip Çelebi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, C. 1, S. 1, 2018, s. 42-48.

ÇOBAN, Orhan/ŞAHBAZ KILINÇ, Nazan: “Enerji Kullanımının Çevresel Etkilerinin İncelenmesi”, Marmara Coğrafya Dergisi, S. 33, Ocak 2016, s. 589-606.

ÇÖRTOĞLU, Sahir: “Çevrenin Kirletilmesinden Doğan Sorumlulukta Taşınmaz Mülkiyetinin Aşkın Kullanılmasından Doğan Sorumluluğun Karşılaştırılması”, Yargıtay Dergisi, C. 12, S. 1-2, Ocak-Nisan 1986, s. 77-100.

DALKA OKUMUŞ, Şüheda: Elektrik-Doğalgaz Piyasaları Abonelik Sözleşmeleri ve Bu sözleşmede Yer Alan Genel İşlem Koşullarının Denetimi, Ankara 2018.

DEVİR, Kenan: Türk Elektrik Piyasasının İşleyişi, 1. Baskı, Bursa 2017.

DEYNEKLİ, Adnan: "Türk Borçlar Kanunu'nda Yer Alan Önemli Usul Hükümleri, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 2, S. 2, s. 45-99.

DİNÇER, Mithat Zeki/ASLAN, Özgür: Sürdürülebilir Kalkınma, Yenilenebilir Enerji Kaynakları Ve Hidrojen Enerjisi: Türkiye Değerlendirmesi, İstanbul 2008.

DOĞAN, Mesut: “*Enerji Kullanımının Coğrafi Çevre Üzerindeki Etkileri*”, Marmara Coğrafya Dergisi, S. 23, Ocak 2011, s. 36-52.

DOĞAN, Murat/ ŞAHAN, Gökhan/ ATAMULU, İsmail: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2019.

DOĞRU, Cem: “*Türkiye’de Elektrik Piyasasının Yeniden Yapılanması Sürecine Bir Bakış*”, Sosyal Bilimler Metinleri, S. 1, 2010, s. 1-30.

DÖĞERLİOĞLU, Özlem/ SUNGUR, Işık: “*Türkiye’de Enerji Mevzuatı: Fırsatlar ve Tehditler, Enerji Güvenliği Perspektifinden Türkiye’ye Bakış*”, Enerji Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2015, s. 148-187.

DÖNER, İbrahim: Yenilenebilir Enerji Kaynakları Muhasebe, Vergi Uygulamaları, Sektöre Sağlanan Teşvik ve Hibeler, Ankara 2018.

EMİRMAHMUTOĞLU, Hatice Zeynep/KARDIÇ, Sait/ERGÜN, Furkan: “*Yenilenebilir Enerji Kaynakları Destekleme Mekanizması (YEKDEM) Yönetmeliği ve Uygulaması*”, GSI Articletter, S. 19, 2018, s. 41-60.

ERİŞGİN, Nuri: “*Çevreyi Kirletenin Hukuksal Sorumluluğu*”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 14, S. 4, 2008, s. 205-273.

ERİŞGİN, Nuri: “*Tehlike Bağı*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Tehlike Bağı, C. 49, S.1-4, s. 137-154.

ERDOĞAN, İhsan: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Genişletilmiş 4. Baskı, Ankara 2019.

EREN, Fikret: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2018.

EREN, Fikret: Sorumluluk Hukuku Açısından Uygun İlliyet Bağı Teorisi, İlliyet Bağı, Ankara 1975.

ERKAN, Vehbi Umut: Türk Medeni Kanunu'nda Kendi Malzemesini Kullanarak Başkasının Arazisinde Haksız Yapı Meydana Getirilmesi, Ankara 2013.

ERTEN, Ali: Türk Borçlar Hukukuna Göre Bina ve İnşa Eseri Sahiplerinin Sorumluluğu, Ankara 2000.

ESER, Levent Yahya/POLAT, Sedat: “*Elektrik Üretiminde Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Kullanımına Yönelik Teşvikler: Türkiye Ve İskandinav Ülkeleri Uygulamaları*”, Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi, S. 12, 2015, s. 201-225

GÜDÜK, Zeynep: “*Türk Mevzuatında Çevreyi Kirletenin Hukuki Sorumluluğu*”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 130, 2017, s. 187-224.

GÜNAY, Erhan: Yargıtay Kararları Işığında Taşınmaz Malikinin Sorumluluğu, Taşkın Yapı/Haksız Yapı Uyuşmazlıkları, Ankara 2016.

GÜNAY, Erhan: Yargıtay BAM Kararları ve Öğreti Işığında Kusursuz Sorumluluğa Dayalı Tazminat İstemleri, Ankara 2020.

GÜNEŞ, Ahmet: Çevre Hukuku, Ankara 2019.

GÜRSOY, Kemal Tahir: “*Haksız Eylemden Doğan Talep Hakkı ve Bu Hakkın Diğer Talep Haklarıyla Yarışması*”, Talep, AÜHFD, C. 31, S. 1, 1974, s. 149-184.

GÜRSOY, Kemal Tahir: “*Manevi Zarar ve Tazmini*”, AÜHFD, C. 30, S. 1, s. 7-56.

HAVUTÇU, Ayşe: "*Birinci Oturum Sözleşmenin Kurulması Haksız Fiil Sebepsiz Zenginleşme*", Türk Borçlar Kanunu Tasarısının Değerlendirilmesi Sempozyumu, Legal Hukuk Dergisi, S. 34, 2005, s. 3613-3636.

HELVACI, İlhan: Çevre Kirlenmesinden Doğan Zararlardan Hukuki Sorumluluk, İstanbul Üniversitesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 1989.

HIDALGO, Debrayan Bravo/BORGES, Reiner Jiménez/NODAL, Yarelis Valvidia: "*Applications of Solar Energy:History, Sociology and Last Trends in Investigation*", Producción Más Limpia, june-december 2018, C. 13, S.2, s. 21-28.

İKİZLER, Metin: "*Avrupa Haksız Fiil Hukuku İlkelerinde Tehlike Sorumluluğu ve Türk Hukuku ile Kısaca Karşılaştırılması*", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, S. 0 (özel sayı), 2014, s. 3241-3260.

İMRE, Zahit: "*Doktrinde ve Türk Hukukunda Kusursuz Mesuliyet Halleri (1)*", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 13, S. 4, Ocak 1947, s. 1475-1536.

İMRE, Zahit: "*Doktrinde ve Türk Hukukunda Kusursuz Mes'uliyet Halleri*", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Mes'uliyet, C. 14, S. 3-4, 1948

KAMINS, Sara: "*Nuts and Bolts of Technology: Closer Look at Utility Scale Power*", Enviromental Law Reporter News & Analysis, Vol. 41, issue. 5, May 2011, 10402 vd.

KARAASLAN, Abdulkerim/ GEZEN, Mesliha: Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Değerlendirilmesi Türkiye Örneği, Ankara 2017.

KARACABEY, Ömer Faruk: "*Hakların Yarışması*", Ankara Barosu Dergisi, S. 6, 1980, s. 666-686.

KARAÇAY, Dolunay: Yapı Malikinin Tazminat Sorumluluğu, Ankara 2021.

KARAKAYA, Etem: “*Paris İklim Anlaşması: İçeriği ve Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme*”, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C. 3, S. 1, s. 1-12.

KARAYILMAZLAR, Selman/SARAÇOĞLU, Nedim/ÇABUK, Yıldız/ KURT, Rıfat: “*Biyokütlenin Türkiye’de Enerji Üretiminde Değerlendirilmesi*”, Bartın Orman Fakültesi Dergisi, C. 13, S. 19, 2011, s. 63-75.

KAYA, Asım: “*6098 sayılı Türk Borçlar Kanununa Göre Sorumluluk Sebeplerinin Yarışması*”, Çankaya üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 1, S. 2, 2016, s. 207-228.

KAYA, Mustafa İsmail/ TATLI, Burçak: Ticaret Hukuku - 1 (Ticari İşletme ve Ortaklıklar Hukuku), Ankara 2018.

KAYAR, İsmail: 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Ticaret Hukuku, Ankara 2018.

KAYIHAN, Şaban: Ticari İşletme Hukuku, Ankara 2019

KAYIHAN, Şaban/ ÜNLÜTEPE, Mustafa: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2018.

KAZMAZ TEPE, Büşra: “*Beden Bütünlüğünün İhlalinden Doğan Tazminat Davalarının Dava Türleri Bakımından İncelenmesi*”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 22, S. 2, 2020, s. 1123-1153.

KESKİN, Dilşad/DEMİRCİOĞLU, Huriye Reyhan: Medeni Hukuk- II, Ankara 2018.

KILIÇ, Ramazan/URGUN, Nurettin: “*Türkiye’de Yenilenebilir Enerji Kaynaklarına Yönelmenin Ülke Ekonomisine Etkileri Ve Türkiye’nin Enerjideki Dışa Bağımlılığının Azaltılmasına Yönelik Katkıları*”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, S. 46, 2016, s. 148-166.

KILIÇOĞLU, Ahmet: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2020.

KILIÇOĞLU YILMAZ: Kumru, "*Geçici Ödemeler*", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 110, 2014, s. 109-128.

KILINÇ SAVRUL, Burcu: Enerji Ekonomisi; Türkiye'nin Enerji Sektörü ve Alternatif Enerji Kaynakları, Bursa 2016.

KIRCA, Çiğdem: "*Manevi Tazminatın Fonksiyonu ve Niteliği*", Yargıtay Dergisi, C. 25, S. 3, 1999, s. 242-270.

KIZIL VOYVODA, Özlem/ VOYVODA, Ebru: “*Türkiye’de Enerji Sektörünün Yeniden Yapılandırılması Sürecinde Hukuk Düzenlemeleri Elektrik Sektörü*”, Çalışma Ve Toplum Dergisi, C. 60, S. 1, 2019, s. 127-154.

KOCAMAN, Behçet: Elektrik Enerjisi Üretimi, İstanbul 2017.

KOÇ, Ali/YAĞLI, Hüseyin/KOÇ, Yıldız/UĞURLU, İrem: “*Dünyada ve Türkiye’de Enerji Görünümünün Genel Değerlendirmesi*”, Mühendis ve Makina Dergisi C. 59, S. 692, 2018, s. 86-114.

KOÇ, Erdem/ ŞENEL, Mahmut Can: "*Dünya’da ve Türkiye’de Enerji Durumu- Genel Değerlendirme*", Mühendis ve Makina Dergisi, C. 54, S.639, 2015, s. 46-56.

KORKUSUZ, Refik: “*Tehlike Sorumluluğunun Hukukumuzdaki Yeri*”, tehlike, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 15-16, S. 22-23-24-25, 2011, s. 89-99.

KORKUSUZ, Refik: “*Hukukumuzda Tehlike Sorumluluğu Uygulaması ve Yeni Borçlar Kanunu Tasarısındaki Düzenlemesi*”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu, Ankara 2009, s. 147-207.

KÖTELİ, Mustafa Argun: *Karşılaştırmalı Hukuk ve Türk Hukukunda Finansal Kiralama*, İstanbul 1991.

KUM, Hakan: “*Yenilenebilir Enerji Kaynakları: Dünya Piyasalarındaki Son Gelişmeler ve Politikalar*”, Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, S.33, 2009, s. 207-223.

KURUM, Mustafa Eser: “*Elektrik Sektöründe Özelleştirme, Regülasyon ve Türkiye Uygulaması*”, Marmara Üniversitesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2010,

KURT, Leyla Müjde: “*Haksız Fiil Sonucu Oluşan Zarardan Birden Çok Kişinin Sorumlu Olduğu Hallerde Rücu Talebinin Tabi Olduğu Zamanaşımı*”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, C. 0, S. 95, 2011, s. 135-162.

KUTLU, Sefer: *Güneş Tarlası ile Elektrik Enerjisi Üretimi ve SDÜ Kampüs Alanında Bir Uygulama Analizi*, Süleyman Demirel Üniversitesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2002.

LİVATYALI, Haydar/YILDIRIM, Taner: “*Yoğunlaştırılmış Güneş Enerjisi Teknolojisindeki Gelişmeler*”, Mühendis ve Makina Dergisi", C. 53, S. 633, s. 16-20.

MAZLUM, İsmet: *"Tazminat Hükümünün Değiştirilmesi Amacıyla Açılan Davanın Yargılama Hukukundaki Yeri"*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 106, 2013, s. 313-344.

ÖZCAN, Evren/ AVŞAR ÖZCAN/ Nermin/ EREN, Tamer: *"CSP Teknolojisine Sahip Güneş Enerjisi Santrallerinin Kombine Ant-Promethee Yaklaşımı ile Seçimi"*, Başkent Üniversitesi Ticari Bilimler Fakültesi Dergisi, C. 1, S. 1, s. 18-44.

ÖZTAŞ, İlker: *"Bina ve Diğer Yapıların Yapılışlarındaki Bozukluklardan veya Bakımındaki Eksiklerden Dolayı Paydaşların Sorumluluğu"*, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XI, S. 1-2, s. 351-365.

NOMER, Haluk: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2020.

OĞUZMAN, M. Kemal/ÖZ, M. TURGUT: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt-2, İstanbul 2020.

ÖZ, Turgut: Yeni Borçlar Kanunu'nun Getirdiği Başlıca Değişiklikler ve Yenilikler, İstanbul 2011.

ÖZDOĞRU, Yusuf: Finansal Kiralama Sözleşmesinin Sona Erme Nedenleri Ve Sonuçları, Ankara 2018.

ÖZEL, Çağlar: *"Sözleşme Dışı Sorumlulukta Yansıma Zarar ve Giderimine İlişkin Bazı Düşünceler"*, AÜHFD, C. 50, S. 4, 2001, s. 81-106.

ÖZEL, Çağlar/KELEŞ Adem: *"Tehlike Sorumluluğu ve Türk Borçlar Kanununun 71. Maddesi Üzerine Bazı Düşünceler"*, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 15, S. 2, Temmuz-Ağustos 2016, s. 347-376.

ÖZEN, Ahmet/ŞAŞMAZ, Mahmut Ünsal/BAHTİYAR, Ercan: *"Türkiye'de Yeşil Ekonomi Açısından Yenilenebilir Bir Enerji Kaynağı: Rüzgar Enerjisi"*, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi", C., S., 2015, s. 85-93.

ÖZKAN, Nurdan: *"Trafo Merkezlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Risklerinin Tespiti ve Çözüm Önerileri"*, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi), 2014.

ÖZTÜRK, Hüseyin/KAYA, Durmuş: *"Güneş Enerjisinden Elektrik Üretimi:Fotovoltaik Teknoloji"*, İstanbul 2019.

PEKCAN, Diğdem: *"Doğal Tekelin Regülasyonu Ve Düzenleyici Kurum: Türkiye Elektrik Piyasası Örneği"*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmış), Bursa 2015.

PİPE, Jim (Çeviren: Emine Bademci): *"Dünya Enerji Sorunları Güneş Enerjisi Bedava Enerji Kaynağı Mı?, Ankara 2013.*

REİSOĞLU, Safa: Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2013.

SARAÇOĞLU, Simge: Türk Borçlar Kanunu Kapsamında Yapı Malikinin Sorumluluğu, Marmara Üniversitesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) 2018.

SARAÇ, Senem: Türk Borçlar Kanunu'nda Tehlike Sorumluluğu, İstanbul 2013.

SARITAŞ, Hakan/GENÇ, Ayşe/AVCI, Tahsin: *"Türkiye'de Enerji İhtiyacı Cari Açık Ve Büyüme İlişkisi: Var Ve Granger Nedensellik Analizi"*, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, C. 14, S. 2, 2018, s. 181-200.

SAYIN, Selçuk/KOÇ, İlhan: "*Güneş Enerjisinden Aktif Olarak Yararlanmada Kullanılan Fotovoltaik Sistemler ve Yapılarda Kullanım Biçimleri*", Selçuk Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi, C. 26, S. 3, 2011, s. 89-106.

SERTER, Gencay: "*Belediyeler Bankası'ndan İlbank A.Ş'ye Bir Dönüşümün Öyküsü*", Çağdaş Yerel Yönetimler, C. 24, S. 4, s. 1-26.

SEVİM, Cenk: "Enerji Teknolojileri ve Enerji Yatırım Projeleri", Ankara 2019.

SEZER, Sennur/ÖZYALÇINER, Adnan: *Öyküleriyle İstanbul Anıtları-1*, İstanbul 2010.

SILVI, Cesare: "*History and Future of Renewable Solar Energy, Development*", Vol. 51, Issue. 3, 2008, s. 409-414.

SİRMEN, Lale: *Çevre Kanununa Göre Çevrenin Kirletilmesinden Doğan Sorumluluk*, Ankara Barosu Dergisi, S. 1, 1990, s. 22-31.

SZABO, LORAND: *The History Of Using Solar Energy*, 2017 International Conference on Modern Power Systems (MSP), 2017.

ŞAHİN CANER: *Ayşenur, Türk Borçlar Kanununda Müteselsil Borçluluk*, İstanbul 2017.

ŞAHİN, Turan: "*Türk Medeni Kanununun 730. Maddesi Kapsamında Taşınmaz Malikinin Sorumluluğu*", Terazi Hukuk Dergisi, C. 13, S. 143, 2018, s. 43-54.

ŞEN, Semih: "*Yenilenebilir Enerji Üretiminde Maliye Politikası Aracı Olarak Teşvikler: Seçilmiş Bazı Avrupa Ülkelerinin Deneyimleri Ve Türkiye*", Journal Of Life Economics, C. 4, S. 1, 2017, s. 59-76.

ŞİMŞEK, Bilal/ BİZKEVELCİ, Erdal: *"Fotovoltaik Güneş Enerji Santrallerinin Alçak Gerilim Şebekesine Bağlantı Esasları"*, Enerji Hukuku Dergisi, C. 3, S.1, 2014, s. 211-239.

TANDOĞAN, Haluk: 2872 Sayılı Çevre Kanununa Göre Çevrenin Kirlenmesinden Doğan Sorumluluk, Çevre, Yargıtay Dergisi, C. 12, S. 1-2, 1986, s. 31-56.

TANDOĞAN, Haluk: Kusuru Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku, Sözleşme Dışı, Ankara 1981.

TANDOĞAN, Haluk: *"Şahsiyetin Akit Dışı İhlallere Karşı Korunmasının İşleyiş Tarzı ve Basın Yoluyla Olan İhlallere Karşı Özel Hayatın Korunması"*, Şahsiyet, AÜHFD, C. 20, S. 1, 1963, s. 1-36.

TANDOĞAN, Haluk: *"Tehlike Sorumluluğu Kavramı ve Türk Hukukunda Tehlike Sorumluluklarının Düzenlenmesi Sorunu"*, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 10, S. 2, Aralık 1979, s. 291-321.

TATLI, Burçak: İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, *"Türkiye Elektrik Pazarında Güncel Gelişmeler ve Avrupa Birliği Komisyonunun CEZ Kararı"*, C. 9, S. 1, 2018, s. 77-104.

TAŞOVA, Muhammed: *"Türkiye'nin Güneş Enerji Parametre Değerleri ve Güneş Enerjisinden Faydalanma Olanakları"*, İleri Teknoloji Bilimleri Dergisi, C. 7, S. 3, 2018, s. 10-17.

TELEMCİOĞLU, Faruk: Türkiye'nin Güneş Enerjisi Stratejisi, Enerji Güvenliği Perspektifinden Türkiye'ye Bakış (Editör: Biresselioğlu, Mehmet Efe), Ankara 2015.

TEMURÇİN, Kadir/ ALİAĞAOĞLU, Alpaslan: “Nükleer Enerji ve Tartışmalar Işığında Türkiye’de Nükleer Enerji Gerçeği”, Coğrafi Bilimler Dergisi, C. 1, S. 2, 2003, s. 25-39.

TİFTİK, Mustafa: Türk Hukukunda Tehlike Sorumluluklarının Genel Kural ile Düzenlenmesi Sorunu, Ankara 2005.

TİFTİK, Mustafa: Akit Dışı Sorumlulukta Maddi Tazminat, Akit Dışı, Ankara Üniversitesi (Yayımlanmış Doktora Tezi), Ankara 1988.

TOPCU, Ceren/ TÜRTÜK YÜNSEL, Dilşad: Çukurova Kalkınma Ajansı Yenilenebilir Enerji Raporu, 2012.

TOPUZ, Murat: Finansal Kiralama (Leasing) Sözleşmesi, Ankara 2017.

TOPUZ, Murat: İsviçre ve Türk Borçlar Hukuku ile Karşılaştırmalı Olarak Roma Borçlar Hukukunda Maddi Zarar ve Bu Zararın Belirlenmesi (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Zarar, İstanbul 2010.

TOPUZ, Murat: Türk Özel Hukukunda Taşınmaz Mülkiyeti, Ankara 2020.

TOPUZ, Murat: "6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu Uyarınca Haksız Fiilden Doğan Borç İlişkilerine Dair Yargılamalarda Geçici Ödemeler (TBK m. 76)", Geçici Ödemeler, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi Sempozyumu, 3-4 Haziran 2011, Cevdet Yavuz’ Armağan, İstanbul 2012, s. 257-295.

TOSUN ÇAĞDAŞ: Haksız Fiilden ve Sözleşmeden Doğan Sorumluluk Çerçevesinde Sebeplerin Yarışması, Ankara 2021.

TURGUT, Zeynep K./ TOLGA, A. Çağrı: "*Sürdürülebilir ve Yenilenebilir Enerji Santrallerinin Bulanık TODIM yöntemiyle Değerlendirilmesi*", Alphanumeric Journal, C. 6, S. 1, 2018, s. 49-68.

TÜRKMEN, Ahmet: "*6098 sayılı Türk Borçlar Kanununa Göre Organizasyon Sorumluluğu*", İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. LXX, S. 2, 2012, s. 257-284.

TÜTÜNCÜBAŞI, Uğur: Akit Dışı Borç İlişkilerinde Hukuk Seçme Serbestisi, Ankara 2018.

TÜZEMEN, Ekrem: "*Borçlar Kanunu'nun 58. Maddesi Üzerine Bir İnceleme*", Adalet Dergisi, S: 1, 1945.

ULUATAM, Ela: "*Yenilenebilir Enerji Teşvikleri*", Ekonomik Forum Dergisi, 2010, s. 34-41.

ULUSAN, İlhan: "*Çevre Kirlenmesinden Doğan Sorumlulukta Fedakarlığın Denkleştirilmesi İlkesi*", Yargıtay Dergisi, C. 12, S. 1-2, 1986, s. 57-76.

ULUSAN, İlhan: Medeni Hukukta Fedakarlığın Denkleştirilmesi İlkesi ve Uygulama Alanı, İstanbul 2012.

ULUSAN, İlhan: "*Türk Borçlar Kanununda Yer Alan Genel Tehlike Sorumluluğu Kuralına İlişkin Birkaç Tespit ve Hukuk Düzeni Tarafından Faaliyetine İzin Verilmiş Önemli Ölçüde Tehlike Arz Eden İşletmelerin Yol Açtığı Zararların Uygun Bir Bedelle Denkleştirilmesi Sorunu*", Tespit, Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, C. 8, Özel Sayı, 2013, s. 2897-3005.

URAL, Nihal: "*Borçlar Kanununda ve Borçlar Kanunu Tasarısında Düzenlenen Kusursuz Sorumluluk Halleri Arasındaki Farklar*", İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 6, S. 1, 2007, s. 43-90.

UZUNALLI, Sevilay/ Şener, Oruç Hami: Uygulamalı Ticare İşletme Hukuku, Ankara 2017.

ÜÇİKİK, Güzin: "*Tehlike Sorumluluğunun Genel Kural ile Düzenlenmesi*", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu, Ankara 2009, s. 127-146.

ÜNAL, Mehmet: "*Manevi Tazminat ve Bu Tazminat Çeşidinde Kusurun Rolü*", AÜHFD, C. 35, S. 1, 1978, s. 397-437.

ÜNLÜTEPE, Mustafa: "*Organizasyon Sorumluluğu (TBK. m. 66/III) ve Tehlike Sorumluluğu (TBK. m. 71) İlişkisinin Değerlendirilmesi*", Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.XII, S. 2, 2017, s.1-42.

ÜRÜN, Emre/ SOYU, Esra: Türkiye'nin Enerji Üretiminde Yenilenebilir Enerji Kaynakları Üzerine Bir Değerlendirme, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, ICEBSS Özel Sayısı, 2016, s. 31-45.

YAĞCIOĞLU, Ali Haydar: Haksız Fiil Sebebiyle Aynı Zarardan Birden Fazla Kimsenin Müteselsil Sorumluluğu, Ankara 2014.

YAVUZ, Cevdet: "*Türk Borçlar Kanunu Tasarısına Göre Kusursuz Halleri ve İlkeleri*", Terazi Hukuk Dergisi, C. 13, S. 145, 2018, s. 29-61.

YELKENCİ, Teze: Türkiye'de Cari Açık ve Enerji İlişkisi, Enerji Güvenliği Perspektifinden Türkiye'ye Bir Bakış, Ankara 2015.

YEREBAKAN, Metin: Mikro Enerji Santralleri, İstanbul 2008.

YEŞİLATA, Bülent/ BULUT, Hüsamettin/ ÇETİNER, Cuma/ ERSAVAŞ, Ahmet: "Termal Güneş Teknolojileri ve Gap Bölgesine Yönelik Fırsatlar", Mühendis ve Makina Dergisi, C. 52, S. 622, s. 47-57.

YILMAZ, Mehmet: "Türk Borçlar Kanunu Tasarısında Sebep Sorumluluklarına İlişkin Yeni Hükümler", AÜHFD, C. 59, S. 3, 2010, s. 551-578.

YILMAZ, Olcay/ HOTUNLUOĞLU, Hakan: "Yenilenebilir Enerjiye Yönelik Teşvikler ve Türkiye", Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.2, S. 2, 2015, s. 74-97.

YILMAZ, Süleyman: "Türk Borçlar Kanunu Tasarısında Sebep Sorumluluklarına İlişkin Yeni Hükümler", Sebep, AÜHFD, C. 59, S. 3, 2010, s. 551-578.

YILMAZ, Yasemin: "Taşınmaz Malikinin Sorumluluğu", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 24, S. 2, 2018, s. 1146-1173.

YILMAZ, Zeynep Gül: Türk Borçlar Kanunu Çerçevesinde Önemli Ölçüde Tehlike Arz Eden İşletme İşletenin Sorumluluğu, Ankara 2019.

YİĞİT, Abdulvahap/ ATMACA, İbrahim: Güneş Enerjisi Mühendislik Uygulamaları, Bursa 2018.

YİĞİTGÜDEN, Yurdakul: Türkiye’de Elektrik Enerjisi Sektöründe Özelleştirme Politikaları ve Çalışmaları, İstanbul 1999.

YURTOĞLU, Nadir: "Cumhuriyet Türkiye’sinde Elektrik Enerjisi Üretimi ve Enerji Politikaları", Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, C. 34, S. 2, 2018, s. 227-280.

YÜCE, Melek Bilgin: Çevrenin Kirlenmesinden Doğan Hukuki Sorumluluk, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 7, S. 2, 2010, s. 137-166.

YÜCEL, Özge: Türk Borçlar Kanununa Göre Genel Tehlike Sorumluluğu, Ankara 2014.

YOKUŞ SEVÜK: Handan, Çevre Hukuku, Ankara 2017.

Diğer

AKÇALI, İlkay: Güneş Enerjisi Sistemleri, Ağustos 2001, <https://docplayer.biz.tr/1889190-Istanbulticaret-odasi-gunes-enerjisi-sistemleri-agustos-2001-hazirlayan-dr-ilkay-akcali.html>

AYCAN, Hüseyin: Güneş Enerji Santrallerinde Risk Analizi ve Değerlendirilmesi, https://www.academia.edu/36885329/G%C3%9CNE%C5%9E_ENERJ%C4%B0_SANTRALLER%C4%B0NDE_R%C4%B0SK_ANAL%C4%B0Z%C4%B0_VE_DE%C4%9EERLEND%C4%B0R%C4%B0LMES%C4%B0?auto=download

<https://www.eia.gov/energyexplained/solar/solar-energy-and-the-environment.php>

<https://www.solarian.com.tr/gunes-enerjisi-santralleri-denetimlerinde-karsilastiklarimiz/>

http://www.emo.org.tr/ekler/04c7006d18e6395_ek.pdf?tipi=2&turu=X&sube=7

adresi.

BLACKBURN Lewis/ DOMIN, Thomas: Protective Relaying Principle and Applications, third edition, 2007.

https://manautomata.files.wordpress.com/2016/02/protective_relaying_principles_and_applications_blackburn.pdf adresinden erişilmiştir.

JONES, Jeofrey/ BOUMANE, Loubna: "Power From Sunshine": A Business History of Solar Energy, 2012, <https://dash.harvard.edu/handle/1/9056763>

Naam, Ramez: The Limits of the Earth, part 2: Expanding the Limits, <https://blogs.scientificamerican.com/guest-blog/the-limits-of-the-earth-part-2-expanding-the-limits/>

KILIÇ, Abdurrahman: Elektrik Yangınlarının Söndürülmesi, 2010, http://www.yangin.org/dosyalar/elektrik_yanginlarinin_sondurulmesi.pdf

ÖZDAĞ, Erkan: Solar Sistemlerde Yangın Riskleri, (https://www.allianz.com.tr/content/dam/onemarketing/aztr/allianz/pdf/risk-muhendisligi/risk-konulari/enerji-tesisleri-riskleri/pv-panellerde-yangin-riskleri/PV_Sistemlerde_Yangın_Riskleri_-_Copyrgtlss.pdf)

PAKER, Serdar: Elektrik İç Tesislerinde Yangından Korunma Yöntemleri, (https://www.emo.org.tr/ekler/0120874b4b82b2b_ek.pdf?dergi=1114)

TÜRKES, Murat/KILIÇ, Gönül: Avrupa Birliği'nin İklim Değişikliği Politikaları ve Önlemleri, (<https://www.mgm.gov.tr/FILES/iklim/yayinlar/ABiklim.pdf>)

ÖZET

Sefa Civri, Güneş Elektrik Santrali (GES) İşletilmesinden Doğan Kusursuz Sorumluluk Halleri, Yüksek Lisans Tezi, Danışman Dr. Öğr. Üyesi Vehbi Umut ERKAN, s. 207.

Bu çalışmanın konusu güneş elektrik santrali işletilmesinden doğan kusursuz sorumluluk halleridir. Güneş elektrik santrali, güneş enerjisinin girdi olarak kullanıldığı elektrik üretim tesisidir. Bu santraller elektrik mevzuatımızda teşviklerinin de etkisiyle ülkemizde hızla yaygınlaşmaktadır. Bu sebeple güneş elektrik santrallerinin meydana getirdiği zararlar ve bu zararlardan meydana gelecek kusursuz sorumluluk halleri incelenmesi gereken bir konudur. Çalışmamızda bu husus irdelenmiştir. Ayrıca bu sorumlulukların sonuçları ve bir arada bulunduğu haller üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Güneş Elektrik Santrali, Tehlike Sorumluluğu, Kusursuz Sorumluluk, Elektrik, Sorumluluk

ABSTRACT

Sefa Civri, : Strict Liability Arising from the Operation of Solar Power Plant,

Master Thesis, Advisor Dr. Öğr. Üyesi Vehbi Umut ERKAN, 207 p.

The subject of this study is the cases of strict liability arising from the operation of the solar power plant. Solar power plant is electricity generation systems in which solar energy is used as input. These power plants are spreading rapidly with the effect of incentives in our electricity legislation. For this reason, the damages arising from the operation of solar power plant and the cases of strict liability arising from these damages are an issue that needs to be examined. In our study, this issue was examined. In addition, the consequences of these responsibilities and their coexistence are emphasized.

Key words: Solar Power Plant, Risk Liability, Strict Liability, Electric, Responsibility, Türk Borçlar Kanunu